

coalitia civică pentru alegeri libere și corecte

CENTRUL
Parteneriat pentru
Dezvoltare

ALEGERI LOCALE 2023: ÎNTRE PERCEPȚII ȘI REALITĂȚI

**O analiză a alegerilor locale din Republica Moldova din perspectiva
egalității de gen**

Chișinău, 2024

Acest raport este elaborat de către Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, în parteneriat cu Coaliția civică pentru alegeri libere și corecte, cu susținerea Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC), IM Swedish Development Partner Lund Sucursala Moldova, Entitatea Națiunilor pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.

Opiniile exprimate în această analiză nu reprezintă neapărat opiniile donatorilor.

CUPRINS

INTRODUCERE	3
DESCOPERIREA UNUI STATUS QUO PATRIARHAL. ÎNCOTRO NE ÎNDREPTĂM?	5
METODOLOGIE	6
ABORDAREA ANALITICĂ PRIVIND CLUSTERELE DE ALEGĂTORI	6
PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA PARTICIPAREA FEMEILOR ÎN VIAȚA POLITICĂ	8
PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA GRUPURILE SUBREPREZENTATE ÎN FUNCȚIILE DECIZIONALE	11
IMPLICAREA ALEGĂTORILOR ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ	13
CONSTATĂRI	15
PRIMARE ÎN UMBRĂ	16
REPREZENTAREA DE GEN ÎN RÂNDUL CANDIDAȚILOR/ CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă	17
REPREZENTAREA DE GEN ÎN RÂNDUL ALEȘILOR/ALESELOR LOCALI/LE LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă	22
REPREZENTAREA DE GEN ÎN SPAȚIUL MEDIATIC	25
CONSTATĂRI	31
TRIUMFUL SISTEMULUI DE COTĂ DUBLĂ SAU CUM AM AJUNS LA O REPREZENTARE ECHITABILĂ	32
PERSPECTIVA DE GEN ÎN CADRUL ALEGERILOR ÎN CONSILIILE RAIONALE ȘI LOCALE	33
SISTEMUL DE COTĂ DUBLĂ, APLICAT SAU IGNORAT DIN NOU?	40
Consiliile municipale și raionale	40
Consiliile locale	42
CONSTATĂRI	44
SUNT BANII DECISIVI ÎN CAMPANIILE ELECTORALE?	45
VENITURILE CANDIDAȚILOR ȘI CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă (MUN. CHIȘINĂU ȘI MUN. BĂLȚI)	46
FINANȚAREA CAMPANIILOR ELECTORALE	48
CONSTATĂRI:	51
RECOMANDĂRI	52
DESPRE CENTRUL „PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE”	68

AUTORI:

Alina ANDRONACHE
Alexandra ERMOLENCO
Natalia COVRIG
Veaceslav BĂTRÎNESCU

INTRODUCERE

La 5 noiembrie 2023 în Republica Moldova au avut loc **alegeri locale generale** în toate unitățile administrativ-teritoriale de nivelul I – **orașe (municipii)**, sate (comune) și de nivelul II – **raioane**, municipiile **Chișinău** și **Bălți**, cu excepția localităților din stânga Nistrului. În cadrul acestui scrutin au fost aleși pentru un mandat de patru ani reprezentanți ai administrației publice locale: 896 de primari¹ și 11 058 de consilieri locali în cadrul consiliilor raionale, municipale, orașenești, comunale și sătești².

Alegerile generale locale din 5 noiembrie 2023 au fost primele organizate conform noilor prevederi legislative, la 8 decembrie 2022 fiind aprobat noul Cod Electoral care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2023. Domeniile principale care au fost modificate, completate sau reglementate vizează mandatul, constituirea și activitatea organelor electorale, procesul de desemnare și înregistrare a candidaților, gestionarea listelor electorale, transparența finanțării campaniei electorale și fortificarea atribuției de control a Comisiei Electorale Centrale (CEC) pe segmentul de finanțare politică. Alte aspecte relevante țin de organizarea secțiilor de votare, optimizarea mecanismelor de soluționare a litigiilor electorale, simplificarea procedurii de votare pentru alegători, reflectarea și monitorizarea alegerilor, precum și inițierea și desfășurarea referendumurilor. Conform noilor prevederi legislative, alegerile locale generale urmează a fi organizate o dată la patru ani, în ultima duminică din luna octombrie sau prima duminică din noiembrie. Totodată, în anul 2022, a fost completat Codul contravențional, iar în prezent utilizarea de către competitorii electorali a discursului de ură și/sau instigare la discriminare, inclusiv prin intermediul materialelor electorale, este interzisă și sancționată.

În cadrul alegerilor locale 2023 sistemul de cotă dublă a fost aplicat pe deplin. Conform articolului 68 alineatul (3) al Codului Electoral nr. 325/2022, listele candidaților pentru alegerile parlamentare și locale se întocmesc respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe, iar poziționarea candidaților pe liste se face conform formulei: minimum patru candidați la fiecare zece locuri. În cadrul alegerilor locale, aceste liste sunt elaborate proporțional cu numărul de mandate de consilieri la nivelul I și II al unităților administrativ-teritoriale. Numărul de consilieri este comunicat public prin **decizia Comisiei Electorale Centrale**, în baza prevederilor **Codului Electoral** și ale **Legii nr. 436/2006** privind administrația publică locală, în funcție de numărul de locuitori ai unității administrative-teritoriale la data de 1 ianuarie a anului în care au loc alegerile. În plus, pentru toate localitățile cu mai puțin de 1500 de locuitori este stabilit în mod implicit un număr de 9 consilieri în cadrul consiliilor locale.

Totodată, partidele politice vor putea beneficia de resurse financiare din bugetul de stat, proporțional cu numărul de femei și tineri aleși ca urmare a acestui scrutin electoral. Conform Legii nr. 294/2007 privind partidele politice, acestea au dreptul să primească anual finanțare din bugetul de stat prin intermediul Comisiei Electorale Centrale. Cuantumul alocațiilor pentru acest scop se aprobă în legea bugetară anuală, cota procentuală constituind 0,1% din veniturile bugetului de stat, cu excepția veniturilor cu destinație specială (art. 27, alin. (1)), dintre care 7,5% revin partidelor politice proporțional cu numărul femeilor alese în cadrul alegerilor locale și 5% partidelor politice proporțional cu numărul tinerilor aleși în cadrul alegerilor locale. Astfel de măsuri legislative vin să încurajeze formațiunile politice să promoveze și să sprijine candidați din respectivele categorii pentru o mai bună reprezentare politică.

Pentru alegerile locale 2023, Comisia Electorală Centrală a stabilit³ plafonul maxim de cheltuieli ca fiind 0,1% din veniturile prevăzute în legea bugetului de stat. Potrivit prevederilor art. 53 alin. (1) - (4) din Codul Electoral și pct. 21 subpct. 1) și 3) din Regulamentul privind finanțarea grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale, aprobat prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 1185/2023, plafonul general la nivel național al mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul „Fond electoral” constituie 0,1% din veniturile prevăzute în legea bugetului de stat pentru anul respectiv. În termeni monetari, plafonul

¹ Până la data de 27 martie 2024, mandatul de primar nu a fost validat în 2 localități,

<https://a.cec.md/ro/lista-primarilor-alesi-15312.html>

² https://a.cec.md/storage/ckfinder/files/2355_Anexa_Raport%20ALG%205%20nov%202023.pdf

³ https://a.cec.md/ro/cu-privire-la-stabilirea-plafonului-general-al-mijloacelor-financiare-ce-2751_107339.html

general al mijloacelor financiare ce pot fi virate în contul „Fond electoral” și utilizate de concurenții electorali pe fiecare circumscripție în cadrul alegerilor locale generale din data de 5 noiembrie 2023 a constituit **66 274 579,00 lei**, pornind de la coeficientul de 23,99 lei pentru un alegător. Plafonul se stabilește de către CEC, luând ca bază de calcul un coeficient înmulțit la numărul maxim de alegători din circumscripția unde au loc alegerile. Luând în considerare diferențele în capacitățile financiare, plafonul de 0,1% (destul de înalt) ar putea constitui un impediment pentru lansarea în campanie electorală.

Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare (CPD) monitorizează alegerile parlamentare și locale de circa 15 ani, analizând reprezentarea femeilor în alegeri, percepțiile alegătorilor, finanțarea partidelor politice etc. cu scopul de a pune în evidență principalele inegalități în ceea ce privește participarea femeilor și bărbaților în procesele electorale; percepțiile societății cu privire la prezența femeilor în viața politică etc. În cadrul misiunii de observare a alegerilor locale generale din 2023, CPD și-a propus să analizeze tendințele în raport cu scrutinele precedente. În mod specific, în procesul de monitorizare, CPD s-a axat pe: (i) modul de prezentare a bărbaților și femeilor pe listele de candidați: respectarea cotei minime de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la întocmirea listelor de candidați pentru alegerile locale și poziționarea candidaților pe liste, conform ultimei prevederi legislative (minim patru candidați de sex opus pentru fiecare zece locuri); (ii) veniturile și posibilitățile economice ale candidaților femei și bărbați: analiza declarațiilor de venit ale candidaților la funcția de primar/ă și corelarea acestora cu prezența pe listele de candidați; (iii) accesul candidaților, în special a femeilor, la mass-media (analiza a patru tipuri de produse media: știri, talk-show-uri, dezbateri electorale și reclame, scopul fiind identificarea nivelului de prezență a candidatelor în mass-media televizată în timpul campaniei electorale și corelarea acestui indicator cu prezența lor pe listele de candidați); (iv) percepțiile alegătorilor despre candidații femeilor și bărbaților (această analiză este realizată în baza unui sondaj de opinie în care respondenții opinează despre prezența femeilor și bărbaților în politică, rolurile de gen în familie, gospodărie și societate și modul în care acest rol influențează implicarea femeilor și bărbaților în politică).

CAPITOLUL I

**DESCOPERIREA UNUI STATUS QUO PATRIARHAL.
ÎNCOTRO NE ÎNDREPTĂM?**

METODOLOGIE

Raportul analitic a fost elaborat în baza datelor oferite de un sondaj de opinie reprezentativ național desfășurat în rândul populației cu vârsta de peste 18 ani din Republica Moldova. Acesta a fost realizat cu scopul de a identifica stereotipurile persistente despre rolurile de gen, inclusiv deschiderea electoratului moldovenesc pentru participarea femeilor în politică. Cercetarea a fost efectuată de către Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS-RESEARCH” cu implicarea unui eșantion de 1227 de persoane din Republica Moldova.

Structura eșantionului:

		Total		Bărbați		Femei	
		Număr	%	Număr	%	Număr	%
Total		1227	100,0%	505	100,0%	722	100,0%
Genul respondentului	Masculin	505	45,7%	505	100,0%	0	0,0%
	Feminin	722	54,3%	0	0,0%	722	100,0%
Vârsta respondentului	18-29 ani	162	17,0%	72	16,5%	90	17,4%
	30-44 ani	264	26,6%	112	30,5%	152	23,4%
	45-59 ani	253	22,1%	118	23,9%	135	20,6%
	60 + ani	548	34,3%	203	29,1%	345	38,7%
Studiile respondentului	Medii incomplete	161	13,6%	53	12,4%	108	14,6%
	Medii generale	316	25,3%	123	24,3%	193	26,1%
	Profesional tehnice	434	33,5%	205	38,5%	229	29,4%
	Superioare	308	27,6%	120	24,8%	188	29,8%
Ocupația respondentului	Economic activ	372	35,9%	187	44,1%	185	29,0%
	Economic inactiv	855	64,1%	318	55,9%	537	71,0%
Limba de comunicare	Română	800	73,5%	335	75,0%	465	72,2%
	Rusa sau alta	427	26,5%	170	25,0%	257	27,8%
Nivelul socioeconomic:	Nivel scăzut	441	34,6%	158	31,5%	283	37,2%
	Nivel mediu	434	33,7%	186	33,3%	248	33,9%
	Nivel înalt	352	31,7%	161	35,2%	191	28,8%
Mediul de reședință	Urban	607	45,0%	264	47,9%	343	42,5%
	Rural	620	55,0%	241	52,1%	379	57,5%

ABORDAREA ANALITICĂ PRIVIND CLUSTERELE DE ALEGĂTORI

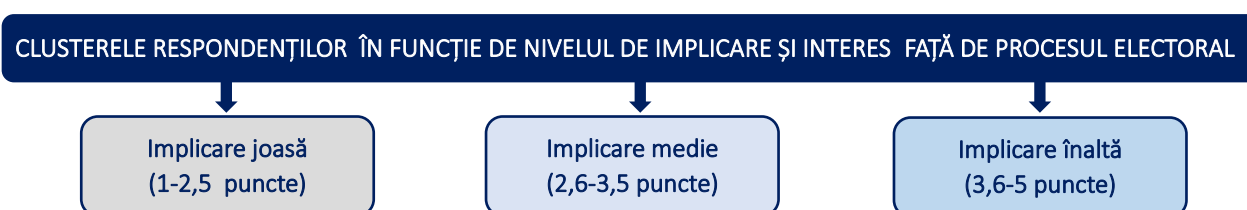
Pentru a înțelege nivelul implicării cetățenilor în alegeri, în cadrul prezentei cercetări, respondenții au fost clasificați în trei grupe. Clasificarea respondenților a fost făcută în baza a 6 itemi ce vizează interesul cetățenilor față de procesul electoral. Intensitatea interesului a fost estimată de la 1 (interes mic/implicare joasă) la 5 (interes înalt/implicare înaltă).

În ce măsură sunteți interesat de această campanie electorală și alegerile generale locale din 2023?

Itemi	Valoare numerică				
	Deloc interesat	Nu prea interesat	Nici - Nici	Oarecum interesat	Foarte interesat
Urmăresc frecvent știrile legate de alegeri	1	2	3	4	5
Urmăresc frecvent dezbaterile electorale	1	2	3	4	5

Analizez profilul candidaților electorali	1	2	3	4	5
Particip la întâlnirile concurenților electorali cu alegătorii	1	2	3	4	5
Informează colegii/membrii de familie, prietenii despre concurenții electorali	1	2	3	4	5
Particip la activitățile electorale organizate de concurenții electorali	1	2	3	4	5

Prin aplicarea mediei aritmetice am putut clasifica cetățenii în trei grupuri, în funcție de nivelul de implicare și interes în procesul electoral: **(i) implicare joasă** – persoanele care nu manifestă nici o implicare și nici un interes față de procesul electoral, sau îl manifestă într-o formă redusă, valoarea răspunsurilor lor fiind până la 2,5 puncte; **(ii) implicare medie** – persoanele care manifestă un nivel de implicare și un interes mediu față de procesul electoral, valoarea răspunsurilor lor fiind apreciată între 2,6 și 3,5 puncte și **(iii) implicare înaltă** – persoanele care manifestă un nivel sporit de implicare și un interes vădit față de procesul electoral, valoarea răspunsurilor lor fiind apreciată între 3,6 și 5 puncte.

Sursa: Calculele autorilor în baza datelor generate de Sondajul național de opinie CPD, 2023

Structura eșantionului:

		Total			Bărbați			Femei		
		Pasivi	Mediu	Activi	Pasivi	Mediu	Activi	Pasivi	Mediu	Activi
Total		47,6%	33,9%	18,4%	41,6%	35,3%	23,2%	52,8%	32,8%	14,5%
Genul respondentului	Masculin	41,6%	35,3%	23,2%	41,6%	35,3%	23,2%	0,0%	0,0%	0,0%
	Feminin	52,8%	32,8%	14,5%	0,0%	0,0%	0,0%	52,8%	32,8%	14,5%
Vârsta respondentului	18-29 ani	61,7%	29,9%	8,4%	56,4%	28,4%	15,2%	65,9%	31,2%	2,9%
	30-44 ani	55,3%	29,4%	15,2%	53,8%	29,3%	16,9%	57,1%	29,6%	13,4%
	45-59 ani	45,1%	36,9%	18,0%	38,5%	40,0%	21,5%	51,6%	33,9%	14,5%
	60+ ani	36,4%	37,4%	26,2%	22,9%	41,5%	35,6%	44,9%	34,8%	20,3%
Studiile respondentului	Medii incomplete	70,8%	19,0%	10,2%	63,6%	23,0%	13,4%	75,8%	16,2%	8,0%
	Medii generale	50,2%	36,8%	13,0%	46,1%	39,8%	14,0%	53,3%	34,5%	12,2%
	Profesional tehnice	45,0%	33,3%	21,6%	41,2%	31,3%	27,5%	49,2%	35,6%	15,2%
	Superioare	37,3%	39,9%	22,8%	26,6%	43,8%	29,7%	44,8%	37,2%	18,0%
Ocupația respondentului	Economic activ	46,5%	33,5%	20,0%	45,6%	33,1%	21,3%	47,7%	34,1%	18,3%
	Economic inactiv	48,3%	34,1%	17,6%	38,4%	37,0%	24,6%	54,9%	32,2%	12,9%
Limba de comunicare	Româna	50,3%	32,2%	17,5%	43,7%	34,3%	21,9%	56,0%	30,4%	13,6%
	Rusa sau alta	40,4%	38,6%	21,0%	35,1%	38,1%	26,8%	44,4%	38,9%	16,7%
Nivelul socioeconomic	Nivel scăzut	50,3%	32,4%	17,3%	44,0%	36,6%	19,4%	54,7%	29,4%	15,9%
	Nivel mediu	48,0%	33,3%	18,7%	43,7%	32,5%	23,8%	51,6%	34,0%	14,5%
	Nivel înalt	44,4%	36,2%	19,4%	37,3%	36,7%	26,0%	51,7%	35,7%	12,6%
Mediul de reședință	Urban	46,4%	37,5%	16,2%	42,2%	37,0%	20,8%	50,4%	37,9%	11,7%
	Rural	48,7%	31,0%	20,3%	41,0%	33,7%	25,3%	54,6%	28,9%	16,5%

PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA PARTICIPAREA FEMEILOR ÎN VIAȚA POLITICĂ

Pentru a măsura și analiza percepțiile cetățenilor, CPD a realizat un sondaj național de opinie în timpul campaniei electorale. Sondajul a fost efectuat de către CBS-Research, pe un eșantion de 1227 persoane cu vârsta de peste 18 ani. Marja de eroare a cercetării este de +/- 3%. În cadrul exercițiului am încercat să măsurăm preferințele cetățenilor de a fi aleși într-o funcție decizională publică la nivel local și central, dar și percepțiile cu privire la nivelul de reprezentare a grupurilor subreprezentate (femei, tineri, persoane cu dizabilități și reprezentanți ai minorităților) în consiliile locale, raionale și municipale.

Datele sondajului arată că egalitatea de șanse în viața publică deocamdată nu este acceptată de o bună parte a populației. Deși în ultimii ani Republica Moldova a înregistrat progrese semnificative la capitolul asigurarea egalității între femei și bărbați în diferite domenii ale vieții sociale, economice și politice, percepțiile stereotipice încă mai persistă în cultura națională. Bărbații tineri, cu un nivel jos de studii, susțin într-o pondere semnificativ mai mică necesitatea asigurării accesului egal pentru femei și bărbați la oportunități în viața publică, ceea ce confirmă concepțiile patriarhale. Există mulți factori care explică acest fenomen social, cum ar fi perpetuarea tradițiilor și valorilor patriarhale, frica de schimbare, influențe religioase și/sau culturale, lipsa de cunoștințe, precum și neînțelegerea principiului egalității de gen. Aceste concepții devin bariere importante pentru implicarea femeilor în viața publică, inclusiv în cea politică, explicând subreprezentarea lor în sfera dată.

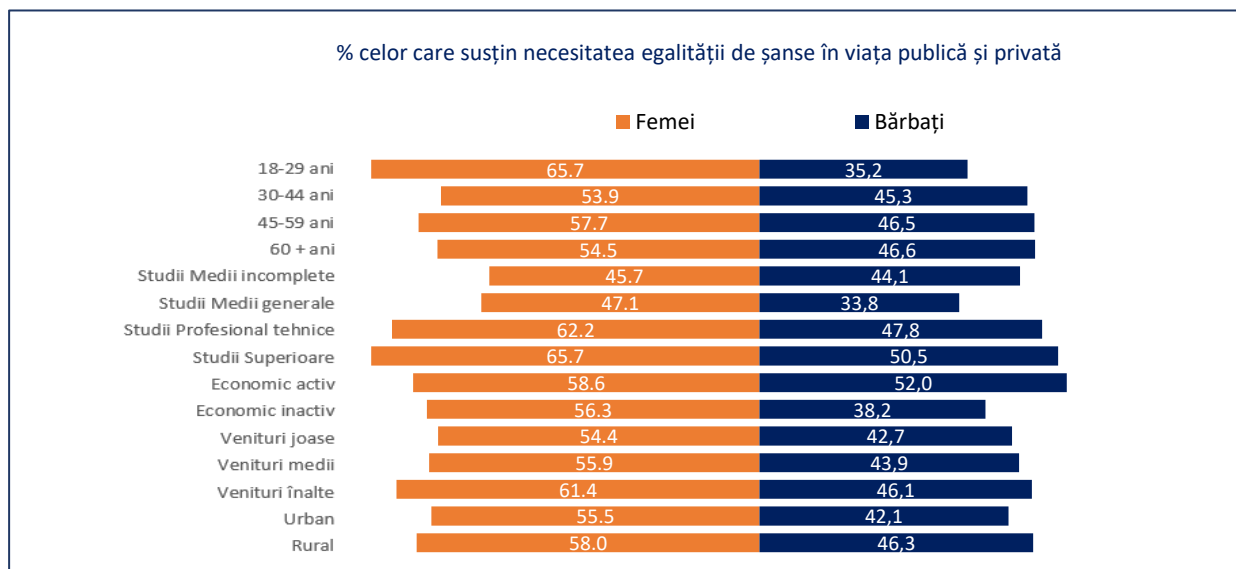

Figura 1. Profilul persoanelor pentru care este foarte important ca femeile și bărbații să aibă oportunități și șanse egale în toate sferele vieții publice și private, %

Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

În concepția generală, femeile trebuie să fie mai mult prezente în viața privată/de familie decât în cea publică. Peste 50% din populație este totalmente sau mai degrabă de acord cu afirmația că este datoria femeilor să se ocupe mai mult de treburile casnice, pe când peste 60% sunt de părerea că este mai mult de datoria bărbatului să aducă bani în casă, ceea ce relevă persistența normei tradiționale conform căreia bărbații sunt principalii furnizori financiari ai familiei, iar femeile – cele care își asumă rolurile de îngrijire a familiei, gospodăriei. Această percepție generează presiuni și bariere pentru femeile care doresc să-și dezvolte o carieră și poate submina eforturile lor de a-și construi o independență economică. Peste 54% dintre cetățeni consideră că preocuparea femeilor trebuie să țină de familie și gospodărie, sugerând o încredere limitată în capacitatea lor de a se realiza în alte domenii sau de a-și urmări propriile aspirații. Astfel de percepții mențin limitele și constrângerile impuse femeilor în calea dezvoltării carierei profesionale. Aceste cifre reflectă o mentalitate ancorată în tradițiile patriarhale și o perpetuare a inegalităților de gen în societate (a se vedea figura 2).

Percepțiile cu privire la implicarea femeilor în politică și procesul decizional s-au înrăutățit în 2023. Una din constatările de bază ale procesului de monitorizare a scrutinului electoral din 2021 din perspectiva de gen sugera că stereotipurile privind implicarea femeilor în politică se atenuează. În scrutinul electoral din 2021, 18,2% din populație considera că femeile nu au ce căuta în politică, iar 12,1% se îndoiau de capacitatea lor de a deține funcții de conducere. În 2023, datele relevă o înrăutățire a percepțiilor cu privire la participarea femeilor în procesul decizional, 27% dintre cetățeni deja considerând că femeile nu au ce căuta în politică și la 18,4% dintre respondenții susținând că femeile sunt mai puțin capabile și nu pot ocupa funcții de conducere. Analiza în dinamică a datelor respective relevă că stereotipurile și prejudecățile societății față de participarea femeilor în politică se înrăutățesc după 2021, în pofida faptului că în această perioadă crește semnificativ și numărul femeilor care dețin funcții electivă și decizionale. Tendința în cauză poate fi explicată prin: (i) persistența stereotipurilor de gen și așteptările tradiționale din partea societății, conform cărora femeile trebuie să fie mai mult responsabile de îngrijirea familiei și a gospodăriei, iar implicarea lor în politică este percepută ca o deviație sau o amenințare la aceste roluri; (ii) multiplele crize cu care s-a confruntat Republica Moldova contribuie la o percepție mai critică față de femeile care ocupă funcții de conducere. În rezultatul alegerilor prezidențiale din anul 2020 și a învestirii noului Guvern în anul 2021 funcțiile decisive au fost preluate de către femei – Președintă de țară, prim-ministră, ministra afacerilor interne etc., acestea fiind funcții de importanță strategică pentru stat. În același timp, în perioada anilor 2020-2022, Republica Moldova a devenit martora unor crize consecutive care au avut implicații inevitabile asupra nivelului de trai al populației. Deși au fost niște crize globale care au avut impact și asupra Republicii Moldova, decidenții/autoritățile naționale (în fruntea cărora se aflau femei) au fost blamați/blamate pentru efectele acestor crize. Experiența demonstrează că femeile aflate actualmente în funcții de conducere au fost taxate mult mai dur pentru efectele acestor crize, comparativ cu omologii lor în perioadele trecute de guvernare. Eșecurile sau fost asociate cu percepția precum că femeile nu ar fi capabile sau competente de a conduce. Această înrăutățire a percepțiilor reflectă un regres al eforturilor de promovare a egalității de gen și a participării femeilor în politică.

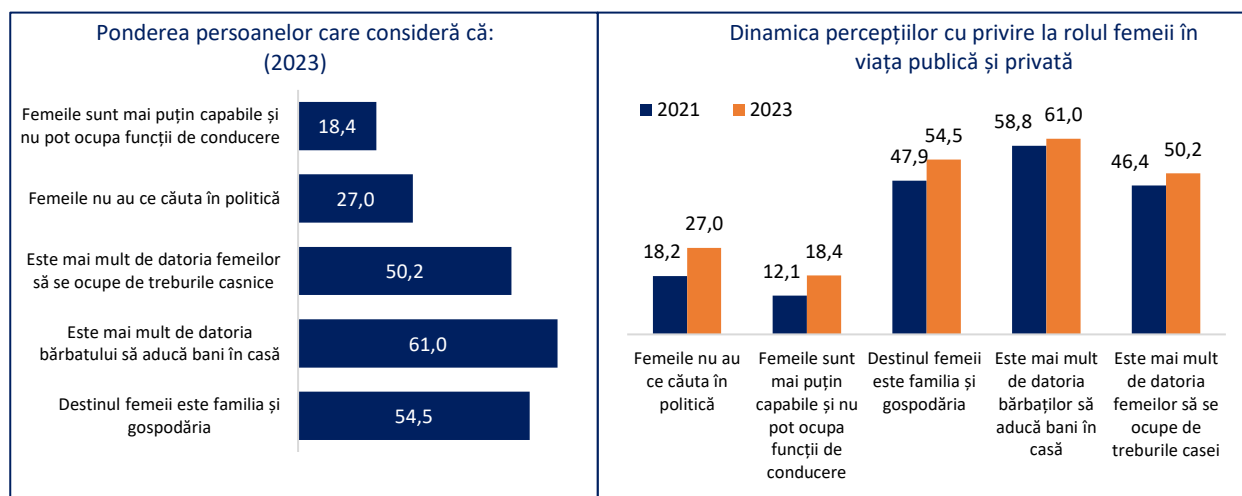

Figura 2. Percepțiile populației cu privire la rolul femeii în viața publică și privată, %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2021-2023

Stereotipurile cu privire la participarea femeilor în viața politică sunt, în mare parte, împărtășite de bărbați și persoanele cu un nivel jos de studii. În cadrul analizei ne-am propus să identificăm profilul grupurilor de populație cu abordări stereotipice, în funcție de caracteristicile socio-demografice. Graficele de mai jos (a se vedea figura 3) sugerează că bărbații și persoanele cu nivel jos de studii sunt cel mai des adepții stereotipurilor legate de rolul femeilor în familie și în procesul decizional. O explicație ar fi influența culturală, socială și educațională care încurajează anumite comportamente, ignorând diversitatea și individualitatea fiecărei persoane. Totodată, datele anterioare evidențiază faptul că aceste categorii de populație nu susțin egalitatea de gen în viața publică și privată, ceea ce indică o predilecție pentru rolurile „tradiționale” de gen. Persoanele cu un nivel jos de studii, de asemenea, sunt mai susceptibile de a împărtăși stereotipuri de gen. Limitările educaționale pot avea un impact asupra expunerii și înțelegerii

dezbatelor și conceptelor privind egalitatea de gen. Lipsa accesului la informații și resurse, precum și perspectiva culturală, pot contribui la perpetuarea stereotipurilor.

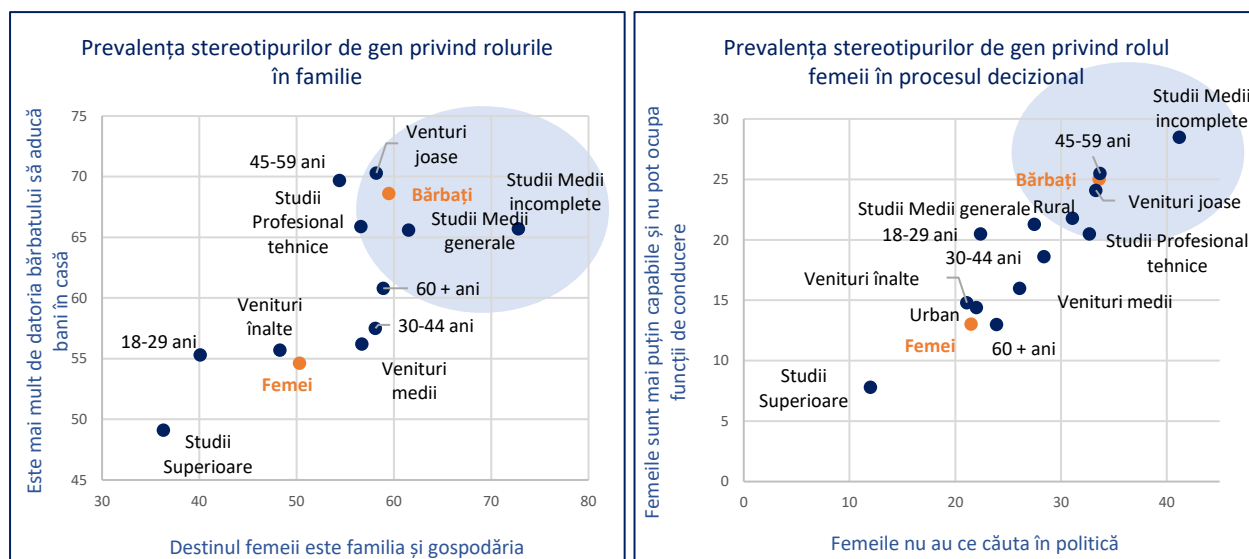

Figura 3. Profilul populației care împărtășește stereotipurile cu privire la rolul femeii în familie și în procesul decizional, %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

Cu cât mai înaltă este funcția electivă cu atât mai puțin sunt acceptate femeile în aceste funcții. Prezenta analiza și-a propus să abordeze și viziunile cetățenilor cu privire la sexul persoanei care trebuie să ocupe anumite funcții electivă în procesul decizional. Graficul de mai jos arată că pentru funcțiile electivă mai de nivel mai înalt populația ar prefera un bărbat, în timp ce pentru funcțiile de nivel mai jos – femei. Astfel, pentru funcția de președinte a comitetului de părinți de susținere s-ar bucura mai mult femeile, iar pentru funcția de Președinte a țării preferințele sunt preponderent pentru un bărbat, cu o diferență impunătoare de peste 30 pp. Tendința în cauză se menține pentru toate funcțiile și crește odată cu ridicarea pe scara ierarhică a funcțiilor. Dacă analizăm dinamica respectivelor preferințe pentru două funcții electivă importante pentru scrutinul local, și anume funcția de primar și consilier, observăm că în calitate de primar, în alegerile din 2023, 34% din respondenți ar prefera un bărbat și doar 5,9% o femeie, iar 26,9% ar susține un bărbat consilier și doar 6,8% o femeie în această funcție. Din 2019 până în 2023, observăm că ponderea celor care ar susține un bărbat în ambele funcții menționate este în creștere constantă, iar a celor care ar susține o femeie este în scădere drastică. Constatările anterioare argumentează și explică această tendință, dar trebuie să conștientizăm că reprezentarea echitabilă în consiliile locale o putem asigura prin măsuri legislative, cum este sistemul de cotă dublă care ar ajuta femeile să depășească aceste bariere la nivel de construcții sociale. Totodată, este imperativ de a iniția măsuri de atenuare a stereotipurilor.

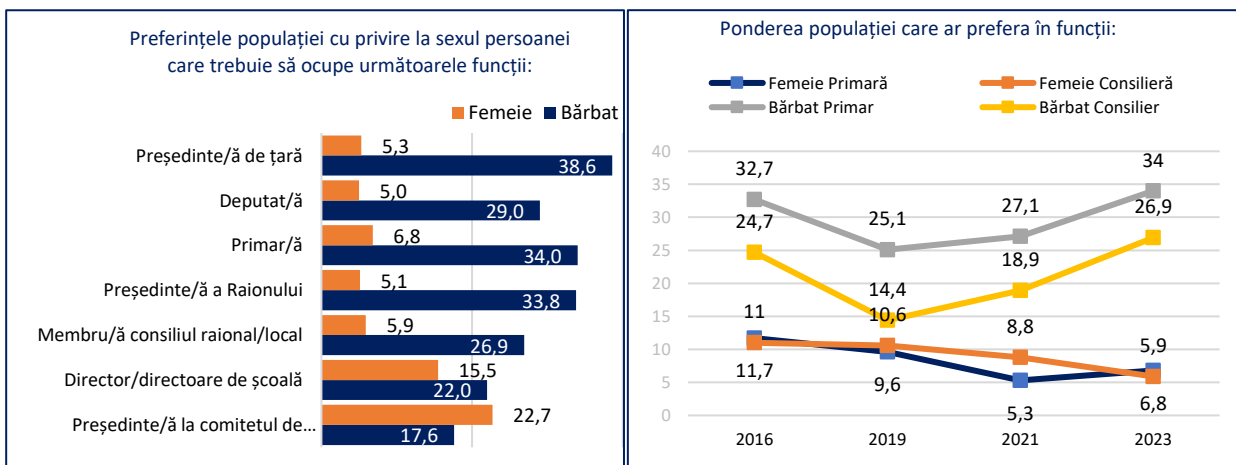

Figura 4. Preferințele populației cu privire la sexul persoanei care trebuie să ocupe funcțiile de conducere, %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

PERCEPȚIILE ALEGĂTORILOR CU PRIVIRE LA GRUPURILE SUBREPREZENTATE ÎN FUNCȚIILE DECIZIONALE

Cetățenii doresc să vadă mai mulți tineri în funcții decizionale. Cu privire la nivelul de reprezentare a femeilor, tinerilor, reprezentanților minorităților și persoanelor cu dizabilități în funcții decizionale, mai mult de jumătate din populație consideră că numărul tinerilor atât în Parlament, cât și în consiliile raionale și locale trebuie să fie mai mare. Acest lucru se explică atât prin faptul că implicarea tinerilor în politică a fost promovată în ultimii ani, cât și prin dorința persoanelor de a reînnoi clasa politică. Susținerea tinerilor în procesul decizional este una îmbucurătoare, evidențiind un progres în ceea ce privește stereotipurile și percepțiile societății față de anumite grupuri marginalizate. Pe de altă parte, doar 16% din populație este de părere că persoanele cu dizabilități sunt subreprezentate. Deși numărul de femei implicate în procesul decizional este destul de redus, doar 17% din cetățeni consideră că acest număr trebuie sporit, ceea ce se explică prin persistența stereotipurilor de gen.

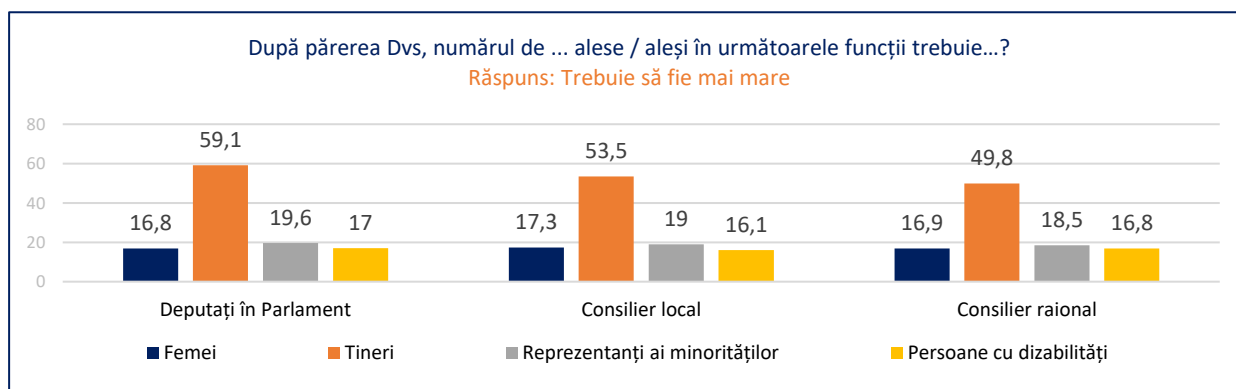

Figura 5. Ponderea populației care consideră că trebuie majorat numărul reprezentanților grupurilor subreprezentate în funcții decizionale, %

Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

Nivelul de susținere a incluziunii în procesul decizional scade evident. Incluziunea este un element important în asigurarea unei reprezentări echitabile în procesul decizional. Analiza situației în dinamică relevă o scădere drastică în rândul populației care crede că mai multe femei, persoane cu dizabilități și

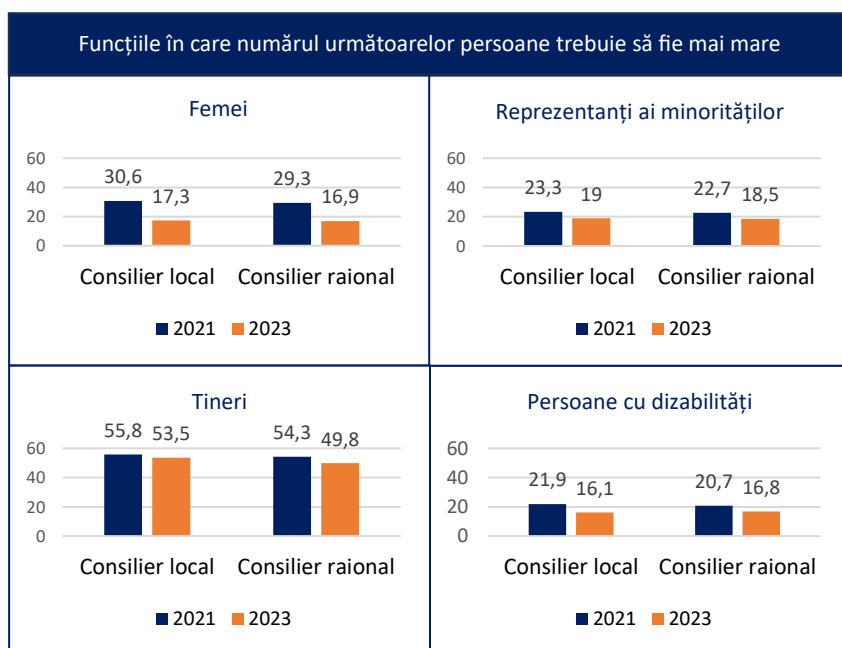

Figura 6. Ponderea populației care consideră că trebuie majorat numărul reprezentanților grupurilor subreprezentate în funcții decizionale, în dinamică, %; Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

reprezentanți ai minorităților etnice ar trebui să se regăsească în calitate de consilier/ă la nivel local sau raional, ceea ce poate descuraja implicarea acestor categorii de persoane în procesul decizional. Cele mai semnificative discrepanțe în acest sens se referă la numărul de femei, atât în consiliile locale, cât și în cele raionale. Astfel, dacă în anul 2021 circa 30% din persoanele respondente considerau că numărul femeilor trebuie să fie mai mare, în anul curent această pondere nu ajunge la nici 18%.

Persoanele vârstnice și cele cu venituri reduse dau dovadă de cea mai mare rezistență la capitolul promovarea femeilor în funcții de conducere. Pornind de la concluzia datelor anterioare, ne-am propus să înțelegem care sunt categoriile de persoane în rândul cărora se atestă o rezistență semnificativă la promovarea egalității de gen în sfera decizională. Astfel, conform graficelor de mai jos, observăm că persoanele în etate și cele cu un nivel socioeconomic scăzut și-au schimbat cel mai mult viziunea și percepțiile între două scrutine electorale, ele acceptând într-o măsură și mai mică femeile în funcții de conducere. Tendința în cauză poate fi atribuită unor factori, precum accesul redus la informație, capacitatea redusă de a delimita informațiile false de cele credibile, lipsa cunoștințelor și abilităților de a verifica sursele de informație, dar și accesul redus la o diversitate de surse mediatice. O altă explicație se referă la faptul că aceste persoane, fiind vulnerabile din punct de vedere social și economic, consideră că soluționarea unor probleme care îi vizează direct este mai importantă, iar creșterea reprezentării echitabile nu este văzută ca o soluție directă pentru remedierea acestor probleme. Astfel, persoanele din aceste grupuri pot fi susceptibile de a sprijini candidați și politici orientate spre soluționarea problemelor economice și sociale, fără a face legătura cu promovarea egalității de gen în procesul decizional.

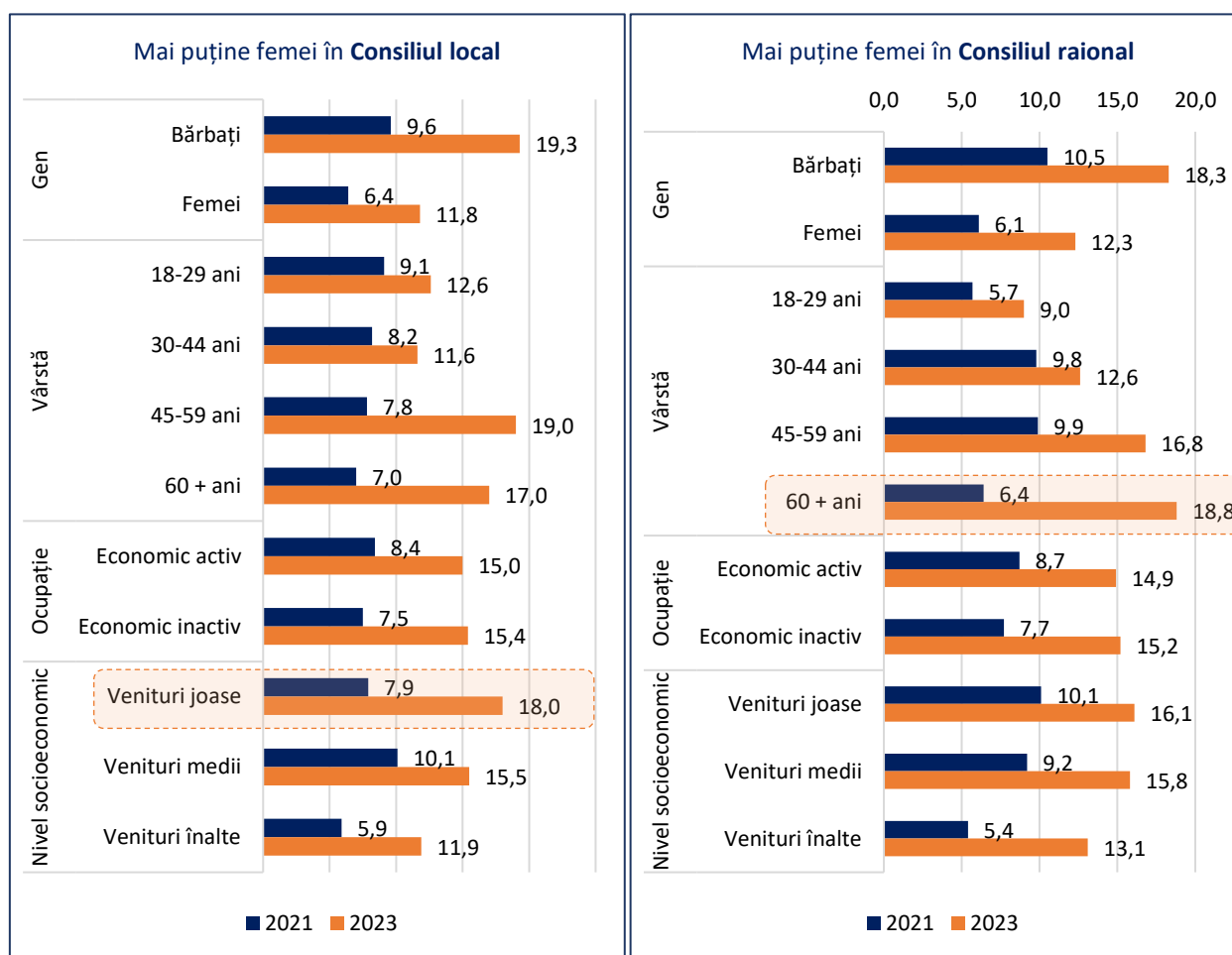

Figura 7. Dinamica percepțiilor conform cărora numărul de femei în consiliile locale și raionale trebuie redus, %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2021-și 2023

IMPLICAREA ALEGĂTORILOR ÎN CAMPANIA ELECTORALĂ

Jumătate din populația adultă a Republicii Moldova nu dă dovadă de interes și implicare în perioada campaniei electorale și în procesul alegerilor. Un element important al prezentei analize vizează aspectele comportamentale ale alegătorilor în timpul campaniei electorale, în special în ceea ce privește nivelul de interes pentru procesul electoral, pentru exercitarea dreptului la vot etc. Nivelul de implicare și interes al cetățenilor a fost măsurat prin intermediul unui Index construit în baza a 6 itemi⁴ ce reflectă interesul cetățenilor față de procesul electoral. Intensitatea interesului a fost estimată de la 1 (interes/implicare mică) la 5 (interes/implicare mare). În baza indexului respectiv cetățenii au fost clasificați în trei grupuri principale⁵, în funcție de nivelul de implicare și interes în procesul electoral: (i) cetățeni care dau dovadă de implicare activă, (ii) cetățeni cu implicare medie și (iii) cetățeni cu nivel scăzut de interes și implicare. Datele arată că mai puțin de **20%** dintre cetățeni dau dovadă de nivel relativ înalt de implicare, în timp ce circa **48%** sunt pasivi în campania electorală. Aceste date ne sugerează o eventuală interdependență între nivelul de interes în campania electorală și gradul de exercitare efectivă a dreptului la vot. Putem prezuma în mod rezonabil că acea categorie de populație care este activă în campania electorală (care urmărește știrile politice, dezbaterile electorale, care participă la întâlnirile cu candidații electorali etc.) va manifesta și o predispoziție mai înaltă de a merge la vot, comparativ cu populația pasivă din acest punct de vedere.

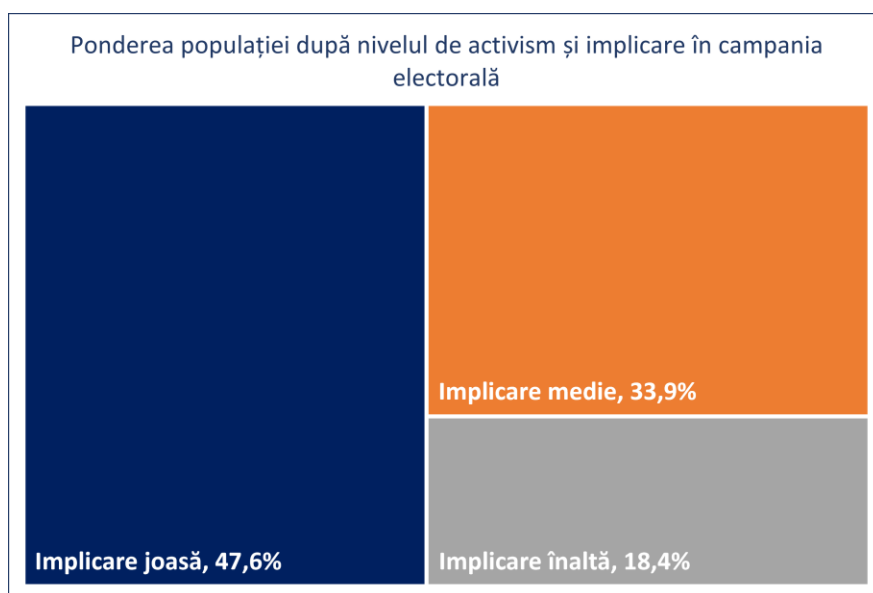

Figura 8. Grupurile de alegători în funcție de nivelul de implicare a acestora în procesul electoral
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

În campania electorală 2023 cetățenii au devenit și mai pasivi comparativ cu scrutinul electoral precedent. Analiza în dinamică a nivelului de interes și implicare a cetățenilor în procesele electorale indică un oarecare regres în acest sens. Ponderea cetățenilor pasivi, neimplicați și neinteresați de procesele electorale a crescut cu circa 8 pp în doar 2 ani, în raport cu alegerile parlamentare din 2021. Nivelul scăzut de interes corelează cu nivelul de incertitudine în rândul alegătorilor în ceea ce privește intenția de a merge la vot și decizia cu privire la candidatul pentru care ar vota. Astfel, potrivit datelor sondajului efectuat, peste **51%** din populația adultă a Republicii Moldova nu aveau o decizie cu privire la candidatul/candidata pentru care și-ar da votul la scrutinul din 5 noiembrie 2023. Nivelul sporit de incertitudine și interesul

⁴ Itemii măsoară: cât de frecvent urmăresc cetățenii știrile legate de alegeri; cât de frecvent urmăresc aceștia dezbaterile electorale; cât de mult analizează cetățenii profilul candidaților și a candidatelor; cât de frecvent sunt interesați alegătorii să participe la întâlnirile cu candidații electorali; cât de frecvent discută/informează colegii/membrii familiei/prietenii despre concurenții electorali; cât de interesați sunt cetățenii să participe la activitățile electorale organizate de concurenții electorali.

⁵ Cetățenii care au avut un punctaj mediu de mai mic de 2.5 au fost considerați ca fiind cetățeni cu nivel de implicare jos; cetățenii cu un punctaj mediu de la 2.5 la 3.5 au fost considerați ca fiind cetățeni cu un nivel de implicare medie și cetățenii cu un punctaj de la 3.5 la 5 au fost considerați ca fiind cetățeni cu un nivel înalt de implicare.

scăzut față de procesul electoral din 2023 poate fi explicat prin: (i) nivelul general de anxietate ca urmare a efectelor crizelor economice și de securitate din ultima perioadă pentru care sunt blamate autoritățile publice; (ii) nivelul de dezamăgire în raport cu promisiunile electorale; (iii) incertitudinea cu privire la capacitatea alegătorului de a influența într-un mod oarecare procesul electoral.

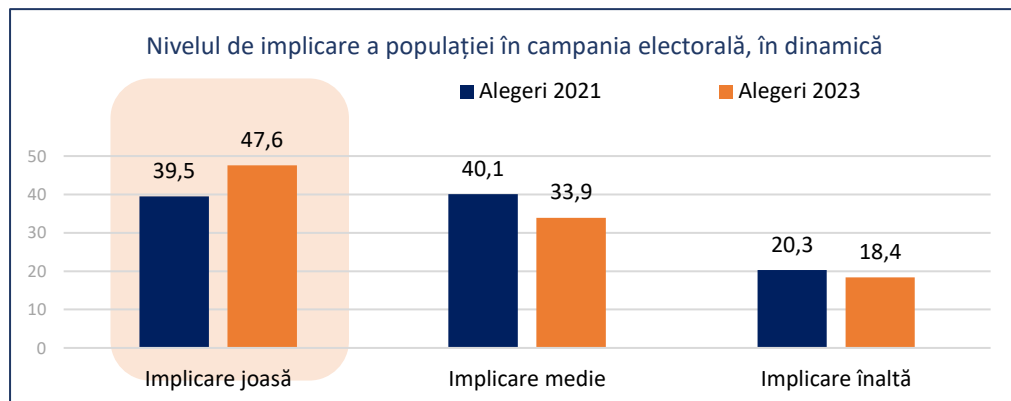

Figura 9. Grupurile de alegători în funcție de nivelul de implicare a acestora în procesul electoral
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

Vârsta, genul și nivelul de studii influențează gradul de implicare și interesul cetățenilor pentru procesele electorale. Femeile dau dovadă de un nivel mai scăzut de implicare în procesele decizionale, formând peste 50% din grupul celor pasivi, comparativ cu puțin peste 40% dintre bărbați (care nu urmăresc știri sau dezbateri electorale, nu discută evenimentele sau candidații electorali, nu participă la întrunirile organizate de candidații electorali etc.). Dacă vorbim despre variațiile legate de vârstă, ponderea tinerilor în grupul celor cu implicare joasă este de circa două ori mai mare comparativ cu persoanele cu vârsta de peste 60 de ani. Diferențele devin mult mai pronunțate atunci când analizăm implicarea femeilor din diferite categorii de vârstă. Astfel, peste 65% dintre femeile din grupul de vârstă 18-29 de ani au un nivel scăzut de implicare și doar 3% dintre acestea pot fi considerate ca fiind active în procesul electoral.

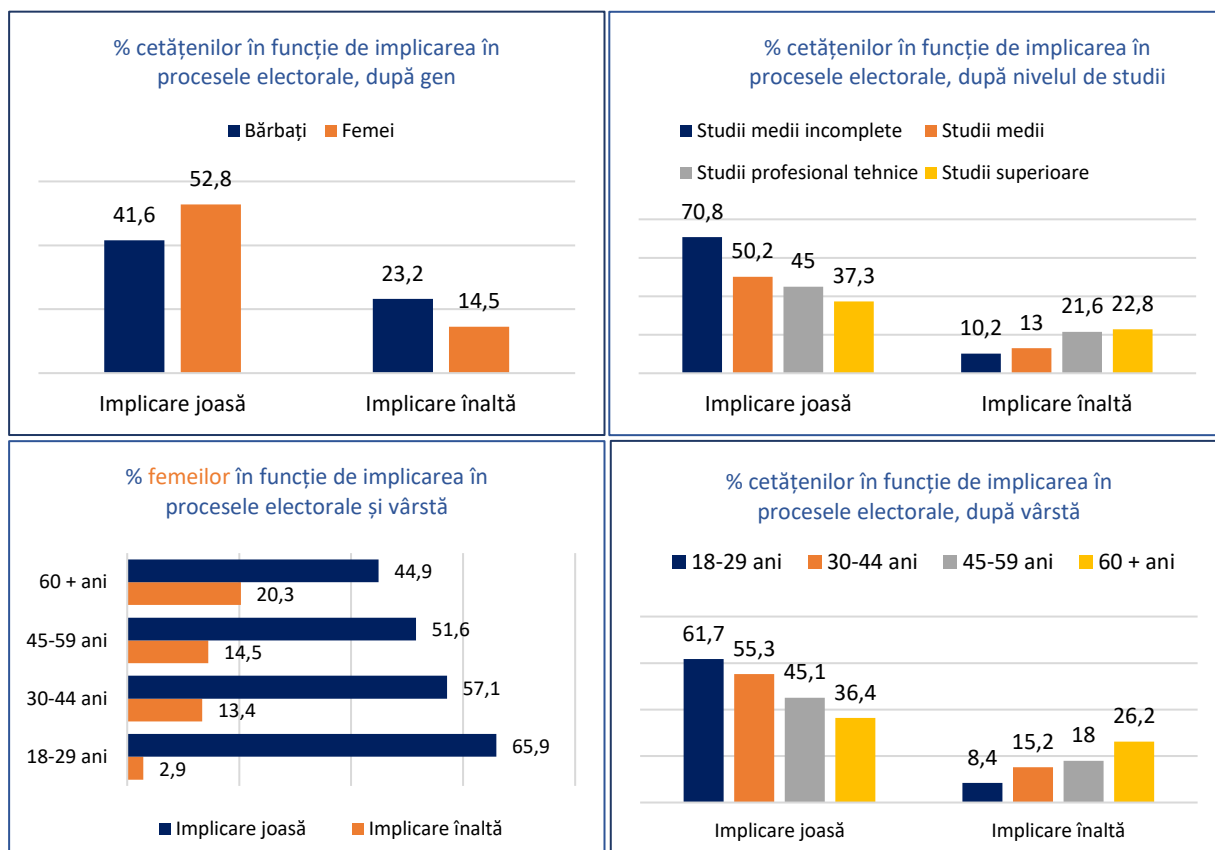

Figura 10. Grupurile de alegători în funcție de nivelul de implicare a acestora în procesul electoral, după caracteristici demografice
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

CONSTATĂRI

Acest capitol se concentrează pe prezentarea principalelor constatări ale procesului de analiză a stereotipurilor și percepțiilor societății față de rolul femeilor și bărbaților în procesul decizional. El reprezintă o contribuție importantă pentru a înțelege procesul electoral și decizional, precum și a rolului pe care îl are genul în acestea.

După analiza și prelucrarea datelor în urma sondajului efectuat putem evidenția următoarele concluzii:

1. Concepțiile patriarhale persistă în rândul unei bune părți a populației. Peste 50% din populație este totalmente sau mai degrabă de acord cu afirmația că este datoria femeilor să se ocupe mai mult de treburile casnice, iar peste 60% consideră că este mai mult de datoria bărbatului să aducă bani în casă, iar 54,5% din populație consideră că destinul femeii este familia și gospodăria.

2. Percepțiile societății față de rolul femeilor în politică și procesul decizional s-au înrăutățit în 2023, cu un număr mai mare de persoane care consideră că femeile nu au ce căuta în politică (27%) și că ele sunt mai puțin capabile să dețină funcții de conducere (18%).

3. Se atestă o scădere drastică în rândul populației care susține diversitatea umană în administrația publică locală, în special în ceea ce privește creșterea numărului de femei, a persoanelor cu dizabilități și a reprezentanților minorităților etnice în procesul decizional. Această tendință poate descuraja implicarea categoriilor menționate de persoane în luarea deciziilor la nivel local și raional. Cel mai radical s-au schimbat viziunile față de femei. În scrutinul din 2023, 34% din cetățeni afirmă că ar prefera un bărbat în calitate de primar și doar 5,9% ar vedea în această funcție o femeie, în timp ce 26,9% ar susține un bărbat consilier și doar 6,8% ar opta pentru o femeie în această funcție. Totodată, dacă în anul 2021 circa 30% din populație considera că numărul femeilor trebuie să fie mai mare, în anul curent această pondere nu ajunge la nici 18%.

4. Tendința pozitivă a acestui scrutin electoral ține de dorința de a spori numărul de tineri în funcții de conducere. Circa 50% din populație susține că numărul tinerilor în funcții de conducere trebuie să fie mult mai mare. Astfel, cel puțin față de un grup considerat marginalizat există un progres și s-au schimbat percepțiile legate de participarea reprezentanților lui, ceea ce evidențiază importanța implicării tinerilor în procesul decizional, prin valorizarea competențelor și contribuției lor, iar în consecință poate fi edificată o societate mai echilibrată, inovatoare și sustenabilă.

5. Jumătate din populația adultă a Republicii Moldova nu este activă și nu manifestă interes față de procesul electoral. Nivelul înalt de indiferență și pasivitate în procesul electoral sugerează că populația cu nivel jos de implicare va da dovadă și de o prezență foarte redusă la vot, în timp ce categoria de populație activă în campania electorală (care urmărește știrile politice, dezbaterile electorale, care participă la întâlnirile cu candidații electorali, care analizează profilul acestora etc.) va demonstra și o predispoziție mai înaltă de a merge la vot.

6. Ponderea populației pasive în campaniile electorale a crescut în scrutinul electoral 2023 cu circa 8 pp față de alegerile parlamentare din 2021. Acest lucru se explică prin: (i) nivelul general de anxietate ca urmare a efectelor crizelor economice și de securitate din ultima perioadă pentru care sunt blamate autoritățile publice; (ii) nivelul de dezamăgire în raport cu promisiunile electorale; (iii) incertitudinea cu privire la capacitatea alegătorului de a influența procesul electoral.

CAPITOLUL II

PRIMARE ÎN UMBRĂ

REPREZENTAREA DE GEN ÎN RÂNDUL CANDIDAȚILOR/ CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă

La nivel general, prezența femeilor în scrutinul electoral 2023 a fost una relativ redusă, situația explicându-se prin presiunea normelor sociale. Există mai multe obstacole pentru participarea egală a femeilor în alegeri și procesele decizionale, inclusiv barierele psihologice și cele tradiționale, inegalitățile în resurse etc. Pe de o parte, partidele politice pot fi dominate de un singur lider puternic și vizibil, de obicei un bărbat, lăsând puține șanse femeilor de a accede în procesul politic. Pe de altă parte, rolurile de gen influențează mult predispoziția femeilor de a se lansa în politică. Responsabilitățile de îngrijire, lipsa suportului din partea familiei (un factor strâns legat de rolurile de gen), dar și lipsa de încredere în propriile forțe și capacități sunt principalele bariere care împiedică femeile să se implice în procesele electorale.

Stereotipurile alimentează și mai mult neîncrederea și ezitarea femeilor de a candida la funcții electiv. Doar 8% din populație consideră că un primar trebuie să fie femeie, comparativ cu 36% care optează pentru un bărbat în aceeași poziție, ceea ce confirmă concepțiile patriarhale cu privire la rolul femeilor și bărbaților. Totodată, datele reflectă niște prejudecăți și stereotipuri puternic tradiționale, conform cărora un primar trebuie să fie o persoană căsătorită, să aibă copii și să fie religioasă, ceea ce se încadrează în prototipul „primarului tradițional și acceptat”. Astfel de etichete stereotipice exclud automat persoanele care nu se încadrează în „standardul” respectiv. Pentru necorespunderea acestor standarde convenite informal femeile sunt taxate mult mai dur decât bărbații în situație similară. Drept exemplu poate servi cazul Președintei Republicii Moldova, supusă frecvent criticelor din cauza statutului marital.

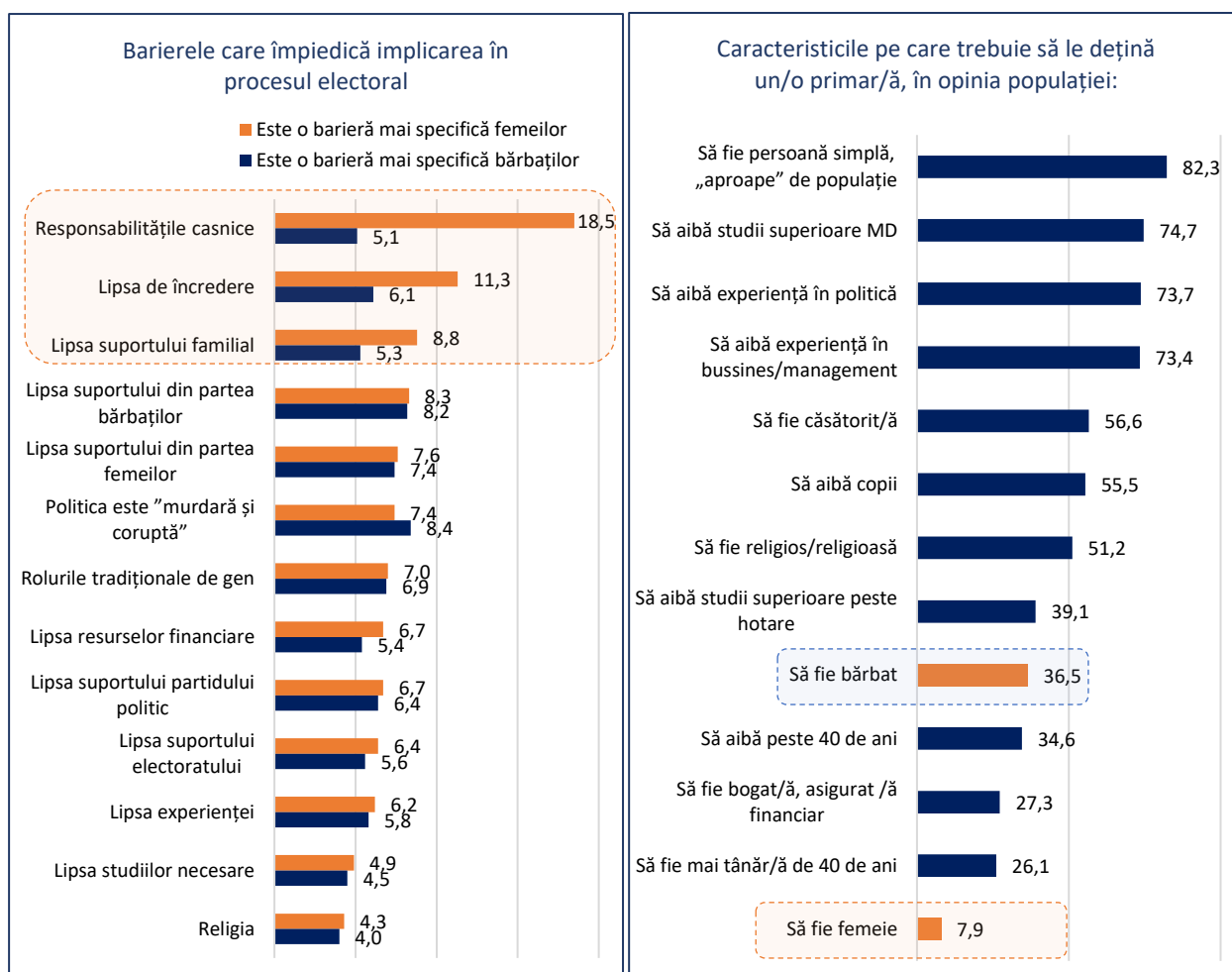

Figura 11. Ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de primar/ă, în dinamică %
Sursa: Sondaj național de opinie CPD, 2023

În decursul unui deceniu, ponderea candidatelor la funcția de primară a sporit cu doar 7%, ceea ce prezintă un progres destul de modest. Deși în ultimii ani au fost întreprinse măsuri ample și depuse eforturi considerabile pentru a asigura egalitatea de șanse și oportunități în domeniul politic, femeile continuă a fi subreprezentate la toate nivelurile de luare a deciziilor. Astfel, în alegerile locale 2023, ponderea femeilor care au candidat la funcția de primară a constituit doar 30,3% din totalul candidaților, înregistrând o creștere cu doar 3% față de scrutinul electoral 2019 și cu doar 7% față de alegerile locale din 2007, ceea ce indică o evoluție foarte lentă, dar, totuși, constant pozitivă.

Femeile tind să candideze în circumscripții mai mici, conștientizând că acolo au mai multe șanse de câștig. Analiza „comportamentului” electoral al candidaților arată că femeile candidează la funcția de primară preponderent în sate, acestea fiind circumscripții mici. Tendința respectivă se explică prin cel puțin doi factori: (i) candidatele care sunt susținute de un anumit partid adesea sunt direcționate către circumscripții mai mici, unde puterea de decizie și magnitudinea deciziilor de nivel local este mai redusă, în timp ce în orașe, unde magnitudinea deciziilor și disponibilitatea resurselor este sporită, de cele mai dese ori sunt propuși bărbați să candideze pentru funcția de primar; (ii) în circumscripțiile mai mici nivelul de proximitate și încredere este mai mare, respectiv șansele de câștig ale femeilor sporesc, ceea ce le determină să candideze într-o pondere mai mare. Analiza în dinamică arată că, deși femeile continuă să candideze într-un număr mai mare în circumscripțiile mici – sate, ponderea celor care au candidat în circumscripțiile mari – orașe înregistrează o creștere mai mare în scrutinul electoral 2023 – de peste 5%, comparativ cu o creștere de 3% a ponderii femeilor care au candidat în sate. Tendința relevată este una pozitivă, ea sugerează că actualmente există mai multe premise, mai multe condiții favorabile, mai mult suport și mai mult curaj în rândul femeilor de a candida în circumscripții mari, unde sunt mai multe oportunități și resurse și nivelul de decizii este mai înalt.

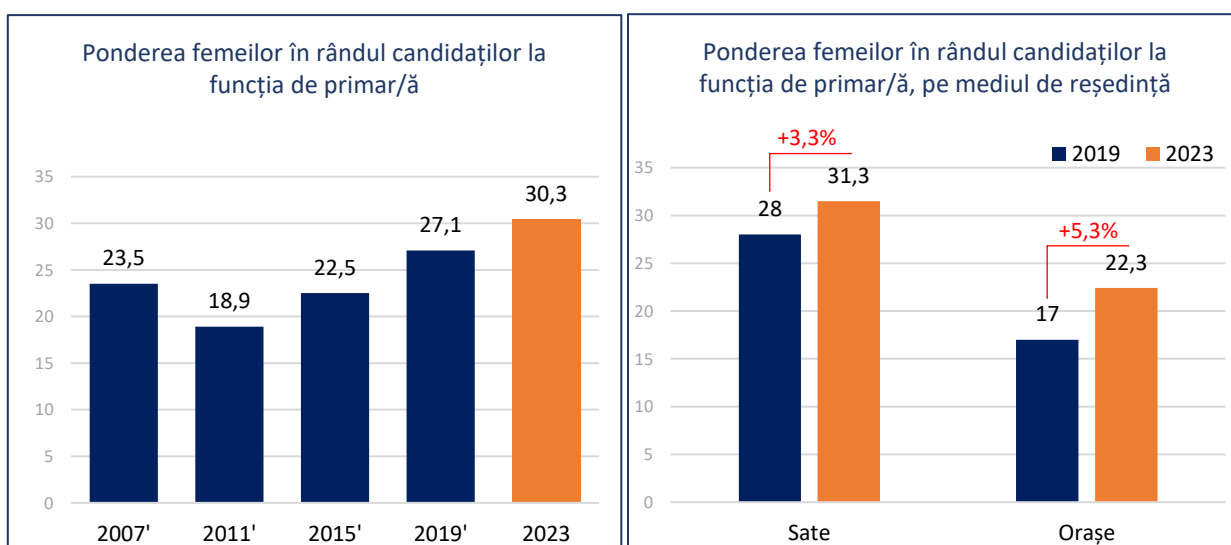

Figura 12. Ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de primar, în dinamică și pe tip de circumscripții, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Majoritatea femeilor au candidat din partea unui anumit partid politic care le-a desemnat pe alocuri într-un mod echitabil. În scrutinul electoral actual au fost implicate în cursa electorală peste 17 formațiuni politice. Fiecare dintre acestea au desemnat în mod diferit candidatele pentru funcția de primară, având decizia absolută cu privire la candidații pe care îi înaintează pentru diferite funcții electiv. Majoritatea formațiunilor politice au desemnat femei pentru funcția de primară în proporție de până la 30% din totalul candidaților. Doar două partide politice au desemnat în jur de 38% femei din totalul candidaților – Partidul Politic „Democrația Acasă” și Partidul „Șansă” (a se vedea figura 13).

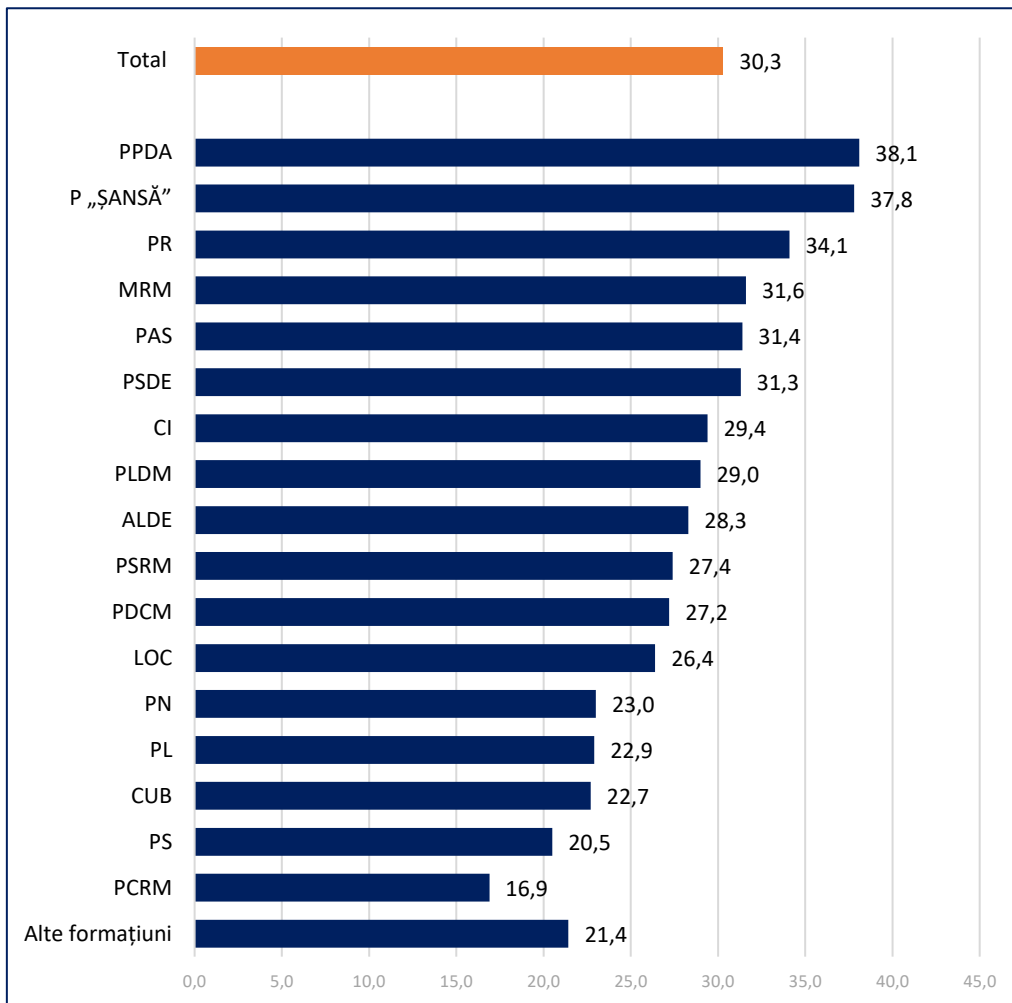

Figura 13. Ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de primar/ă, în funcție de partid, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Ponderea femeilor care au candidat independent a crescut cu 6% față de scrutinul electoral din 2019. Ponderea femeilor care au ales să candideze independent continuă să fie mai mică decât ponderea femeilor desemnate în calitate de candidate pentru aceeași funcție de către partidele politice. Acest lucru arată că: (i) femeile sunt mai reticente să candideze, fără a avea sprijinul unui partid, inclusiv sprijinul moral și financiar, și (ii) sporirea gradului de reprezentare a femeilor pentru funcția de primară va fi dificilă fără implicarea partidelor politice.

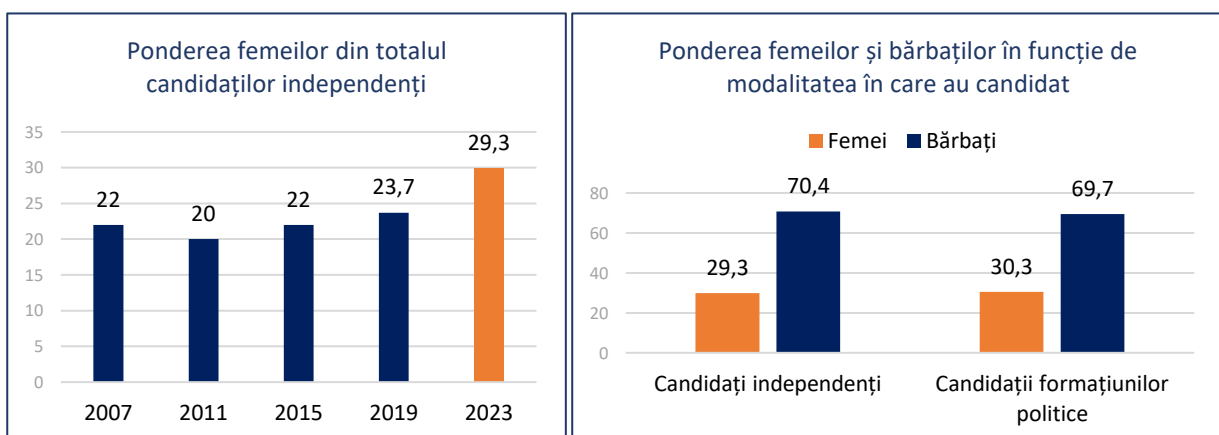

Figura 14. Ponderea femeilor care au candidat independent pentru funcția de primară, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

La nivel teritorial se atestă diferențe semnificative în modul de desemnare a femeilor pentru funcția de primară. Unele raioane înregistrează un număr semnificativ de candidate, atingând ponderea de circa 40% din totalul candidaților. Acesta este cazul raioanelor Basarabeasca, Fălești, Edineț și Anenii Noi. La polul opus se află municipiile Chișinău și Bălți și raionul Taraclia, care au atins o pondere de puțin peste 20% candidate. O astfel de distribuție neuniformă confirmă încă o dată faptul că cu cât este mai mare circumscripția (Chișinău, Bălți) cu atât probabilitatea și posibilitatea femeilor de a fi desemnate în funcții electivă este mai mică.

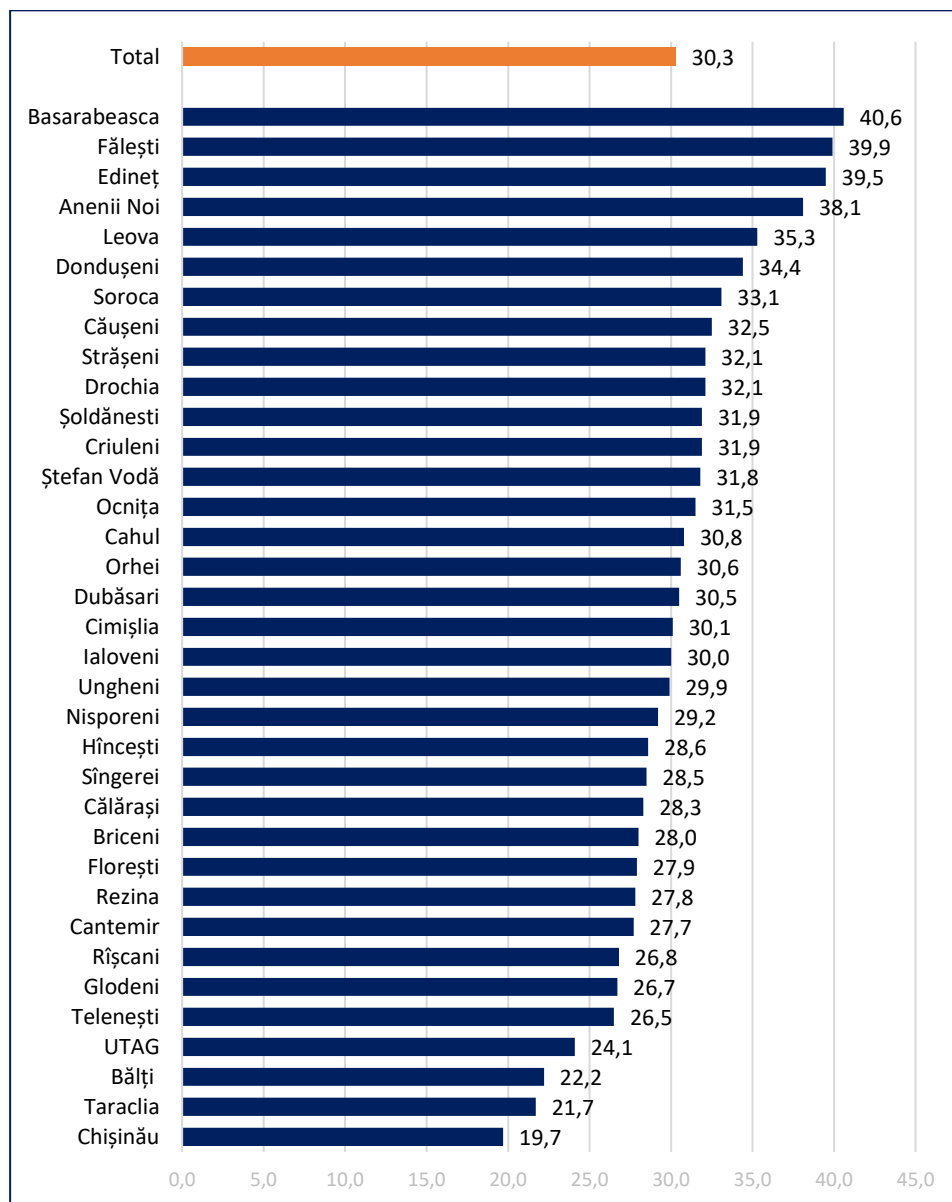

Figura 15. Ponderea femeilor care au candidat pentru funcția de primară, în profil teritorial, %
Sursa: Calculule CPD în baza datelor oferite de către CEC

În majoritatea raioanelor a crescut numărul de candidate pentru funcția de primară în scrutinul din 2023. Graficul de mai jos ilustrează progresul înregistrat în diferite regiuni/raioane ale țării față de scrutinul electoral din anul 2019. În majoritatea raioanelor ponderea candidatelor la funcția de primară a sporit, unele raioane distingându-se printr-o dinamică impresionantă, cum ar fi raionul Basarabeasca, unde ponderea femeilor candidate a fost cu 20% mai mare față de anul 2019. Există totuși raioane unde se atestă un regres în acest scrutin electoral, cum ar fi raioanele Sîngerei, Taraclia, Râșcani, Telenești, Cahul, Florești, precum și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia (UTAG). Această dinamică neuniformă poate fi explicată prin formațiunile politice care au obținut majoritatea de voturi în anumite raioane și ponderea femeilor desemnate la funcția respectivă de partide (a se vedea Figura 16).

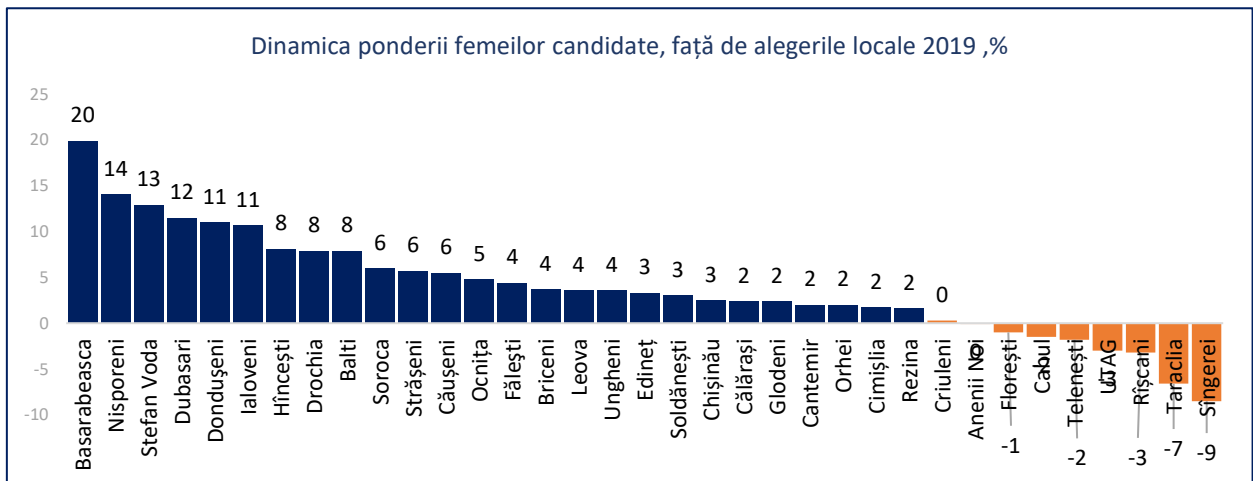

Figura 16. Progresul înregistrat în fiecare raion după numărul de femei care au candidat la funcția de primar comparativ cu scrutinul electoral 2019, puncte procentuale

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Femeile alese la funcția de primare în 2019 au avut tendința de a candida și la alegerile locale din 2023.

Graficul de mai jos arată o relație directă între numărul de candidate la funcția de primar în scrutinul electoral 2019 și numărul de candidate în 2023. Astfel, în raioanele unde au fost mai multe candidate în alegerile 2019, respectiv, sunt mai multe femei care au candidat și la scrutinul electoral 2023. Acest lucru sugerează că femeile care au candidat în 2019 au fost predispuse să candideze pentru un nou mandat în 2023, iar eforturile de promovare a femeilor în politică au determinat și alte femei să se lanseze în politică.

Figura 17. Relația între ponderea femeilor în rândul candidaților la funcția de primar în 2023 și în 2019, în profil teritorial, %

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

REPREZENTAREA DE GEN ÎN RÂNDUL ALEȘILOR/ALESELOR LOCALI/LE LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă

Ponderea femeilor alese în funcția de primară nu a crescut semnificativ. În rezultatul scrutinului electoral 2023, au ieșit învingătoare 24% dintre candidate (215 femei, în valoare numerică) și dețin funcția de primară. Comparativ cu alegerile din 2019, numărul acestora a crescut cu doar 2%, tendință care se păstrează pe parcursul ultimelor patru scrutine electorale.

Reieșind din tendințele ultimelor patru scrutine, constatăm că Moldova va ajunge la o pondere de 30% de femei în funcția de primară abia în 2035. Ținând cont de această tendință care se menține de 4 scrutine electorale, dar și în baza constatărilor din primul raport de monitorizare privind percepțiile societății față de rolul femeilor și bărbaților în funcții electivă, putem constata o rezistență puternică a societății la schimbare, care este determinată de factori culturali, sociali și educaționali.

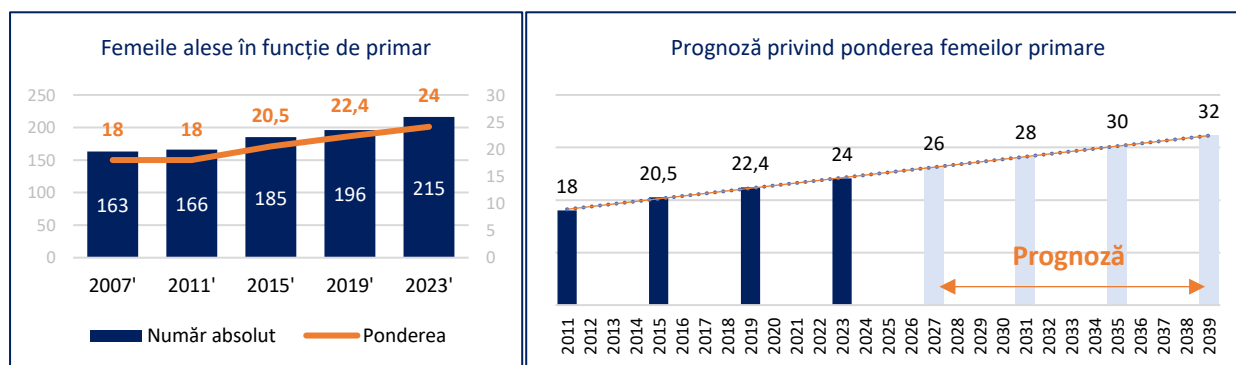

Figura 18. Ponderele femeilor alese în calitate de primare și prognozele de viitor, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Tinerii și tinerele sunt subreprezențați în funcțiile de primari/e. Deși din perspectivă de vârstă nu se atestă discrepanțe semnificative de gen, în procesul de analiză a fost elucidată o tendință alarmantă cu privire la reprezentarea tinerilor extrem de joasă atât în rândul candidaților pentru funcția de primar, cât și în rândul celor aleși: în jur de 10% doar. Contrar acestui fapt, majoritatea celor care ocupă poziția respectivă se încadrează în grupa de vârstă 46-55 ani și chiar 55+. Discrepanța în cauză pune în evidență existența unor stereotipuri și prejudecăți legate de tinerii care aspiră la funcții de conducere.

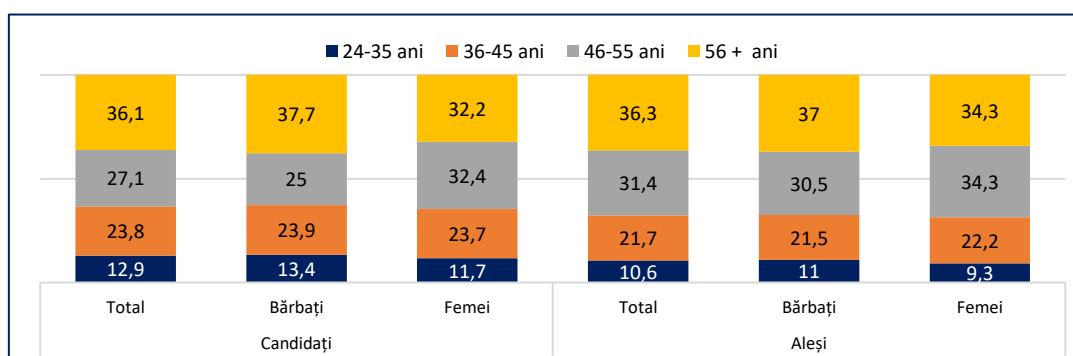

Figura 19. Ponderele candidaților și aleșilor în funcția de primară, pe vârste, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Femeile nu doar candidează în circumscripții electorale mai mici, dar și cel mai des sunt învingătoare acolo. Numărul femeilor care au câștigat independent mandatul de primară a rămas neschimbat față de scrutinul electoral din 2019, fiind în jur de 24,1% din numărul total al candidatelor. Se atestă o ușoară creștere a numărului de femei care au devenit primare fiind desemnate de către un partid politic. Din perspectiva circumscripției, din numărul total de primari aleși în mediul rural 24,7% sunt femei, iar la nivel urban această cifră este de 14,8%. Dacă e să comparăm cu scrutinul din 2019, unde numărul femeilor alese în funcția de primară la nivel urban constituia 16%, iar la nivel rural era de 23%, în 2023 constatăm o

creștere ușoară a numărului de femei care au câștigat mandatul la nivel rural. Graficul de mai jos arată că femeile nu doar au tendința de a candida în circumscripții mai mici, dar și câștigă mai des alegerile acolo comparativ cu cele care candidează în circumscripții mai mari.

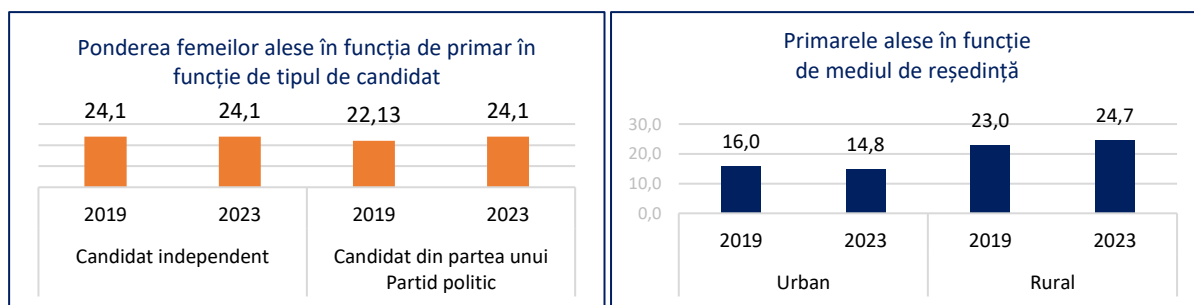

Figura 20. Ponderele femeilor alese în funcție de statutul în care au candidat și reședința primăriei, %, 2019-2023

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

*Ponderile prezentate pentru candidați, includ și candidatele din partea Partidului „Șansă”

Numeric vorbind, cele mai multe femei primare au fost alese din partea Partidului „Acțiune și Solidaritate” (PAS) – 76 la număr. Analiza ponderii femeilor din totalul primarilor aleși din partea fiecărui partid ne permite să facem un top-3 partide cu cea mai mare performanță la acest capitol: Partidul Democrat din Moldova (PDM) - 42,9%, Partidul Politic „Democrația Acasă” (PPDA) – 30% și Partidul Social Democrat European (PSDE) – 27,2%. Cu toate acestea, dacă analizăm sub aspect numeric primarele alese, care au fost înaintate de aceste trei partide, constatăm că este un număr destul de mic: PDM – 6 primare, PPDA – 6 primare și PSDE – 28 de primare. Cele mai multe primare alese au candidat din partea Partidului Acțiune și Solidaritate – 76, însă ponderea acestora în totalul primarilor care au candidat din partea PAS și au câștigat alegerile este de doar 26%.

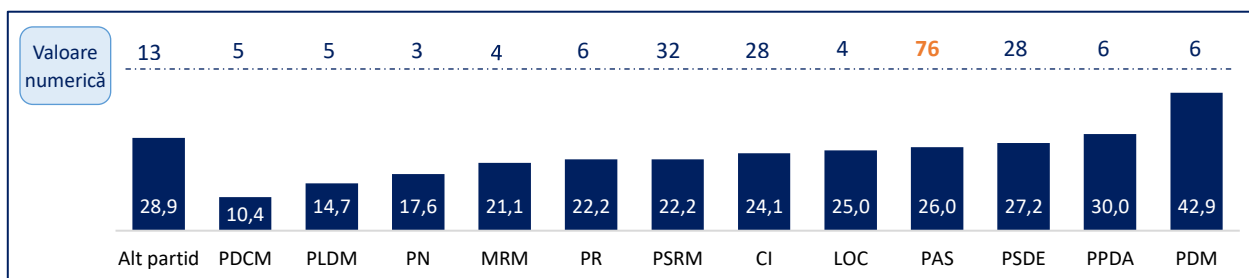

Figura 21. Ponderele femeilor alese în funcție de primară per partid,%

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Pierderea de gen în alegerile locale ale primarilor din 2023 constituie 6,3%. Pierderile de gen sunt calculate ca diferența dintre ponderea femeilor candidate și ponderea femeilor alese în funcție. Această diferență exprimă în mod direct competitivitatea femeilor, în raport cu bărbații, în lupta electorală, dar și, cel mai important, reflectă disponibilitatea alegătorului de a vota o femeie sau de a nu ține cont de genul candidatului în determinarea opțiunii de vot. Comparativ cu anul 2019, această tendință nu s-a modificat, în mare parte datorită creșterii numărului de femei candidate, tendința fiind aceeași și cu privire la ponderea primarelor alese.

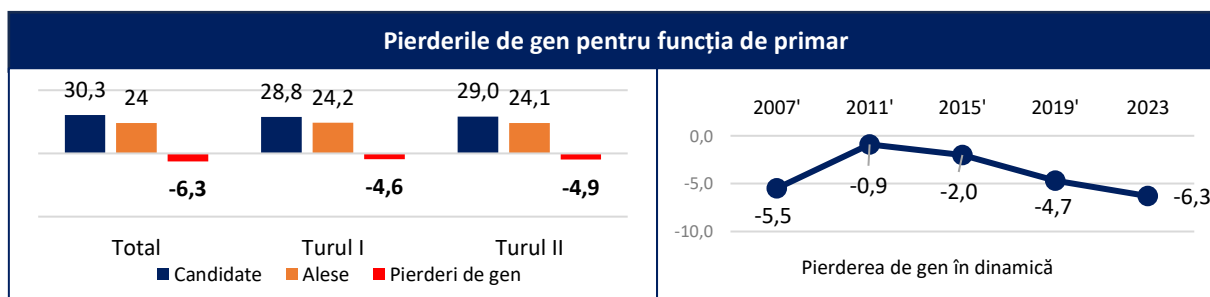

Figura 22. Pierderile de gen pentru funcția de primar și tendința acestora, %

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Din perspectivă geografică, pierderile de gen variază semnificativ. Cea mai mare pierdere de gen se înregistrează în raionul Rezina (19,5%), unde femeile candidate au constituit 27,5% din totalul candidaților la funcția de primar, ponderea femeilor alese fiind de doar 8%. Raionul Rezina este urmat de mun. Bălți unde nicio femeie candidată nu a fost aleasă, astfel pierderea de gen constituind 16,7%, și de raionul Călărași cu o pierdere de gen de 14,9%. Aceste trei unități teritorial-administrative au înregistrat pierderi de gen semnificative și în scrutinul electoral precedent. Pe de altă parte, cel mai mare câștig de gen este în mun. Chișinău și constituie 17,2%. Deși în această cursă electorală din totalul candidaților la funcția de primar pentru localitățile din mun. Chișinău femeile candidate au constituit doar 19,6%, ponderea femeilor primare alese constituie 36,8% din totalul primarilor din regiune. Comparativ cu scrutinul din 2019, când ponderea cea mai mare a primarelor a fost înregistrată la Sângerei (42,3%), în 2023 cele mai multe primare au fost alese la Cahul – 40%.

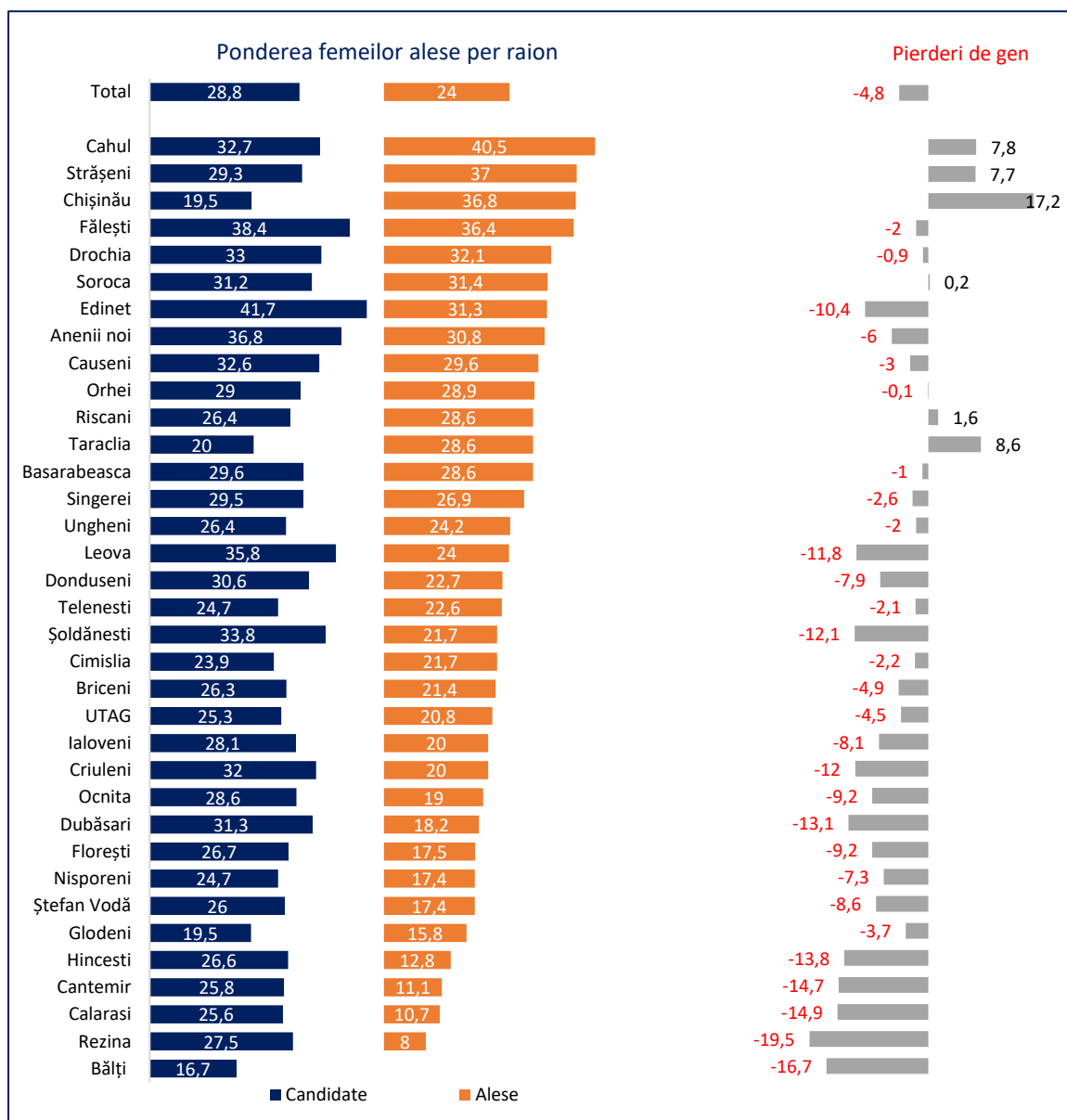

Figura 23. Ponderea femeilor care au candidat și cele alese per raion și pierderile de gen per fiecare raion, %

Sursa: Calculările CPD în baza datelor oferite de către CEC

* Pentru a putea calcula în mod obiectiv pierderea de gen în alegerile locale 2023, din totalul candidaților au fost excluse cele desemnate de către partidul politic "Șansă", care nu a fost admis la alegeri.

REPREZENTAREA DE GEN ÎN SPAȚIUL MEDIATIC

Candidatele în continuare nu sunt promovate activ în spațiul mediatic. Întrucât televiziunea are un rol primordial în diseminarea informației privind procesul electoral, inclusiv prezentarea candidaților și candidatelor care sunt participă la cursa electorală, monitorizarea spațiului mediatic din perspectiva de gen este indispensabilă. Prin urmare, procesul de monitorizare a vizat patru tipuri de produse mediatic pentru perioada 3 octombrie – 3 noiembrie 2023: (i) dezbateri electorale; (ii) spoturi electorale; (iii) talk-show-uri și (iv) știri. Au fost monitorizate 10 posturi de televiziune prin prisma reflectării echilibrate a femeilor și bărbaților: Prime, Moldova 1, Pro TV Chișinău, TV8, Jurnal TV, N4, Publika TV, R Live, Vocea Basarabiei, Canal 3.

Dezbateri electorale

Pe parcursul perioadei de monitorizare au fost analizate 69 de runde de dezbateri electorale televizate, inclusiv cele puse pe post în reluare. Monitorizarea s-a efectuat în perioada de 09.10 – 03.11.2023. Timpul sumar al emisiilor a constituit 60 de ore și 15 minute. La dezbaterile respective au participat în total 201 de reprezentanți și reprezentante ai concurenților electorali.

Parametru	Cantitate
Numărul de unități monitorizate, inclusiv rulările repetate	69
Perioada monitorizării	09.10 – 03.11.2023
Timpul total de emisie	60 ore și 15 minute
Numărul total de participanți	201 persoane

Tabelul 1. Parametrii cantitativi ai monitorizării dezbaterilor
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Creșterea nivelului de reprezentare a femeilor în politică nu influențează nivelul de reprezentare al acestora în mass-media. În ultimele scrutine electorale, inclusiv cel curent, se atestă o tendință pozitivă cu privire la reprezentarea sexului feminin, însă, nivelul de reprezentare în spațiul media rămâne alarmant de scăzut. Din totalul dezbaterilor desfășurate, doar la 15% au fost cu prezență feminină. De cele mai dese ori, candidatele a fost invitate împreună cu candidații (dezbateri mixte – 31,9%). Iar dezbaterile la care au participat doar candidatele au constituit mai puțin din 6% de emisiunile de acest gen. De regulă, candidatele au avut intervenții reduse, astfel încât din totalul orelor de intervenții, doar 12,5% au constituit intervențiile candidatelor, ceea ce semnifică că din totalul intervențiilor care au constituit 60 ore și 15 minute durată intervențiilor făcute de candidate a fost de doar 7 ore 30 minute. Astfel, candidatelor prezente la dezbateri le-a revenit rolul eroului secundar în majoritatea cazurilor.

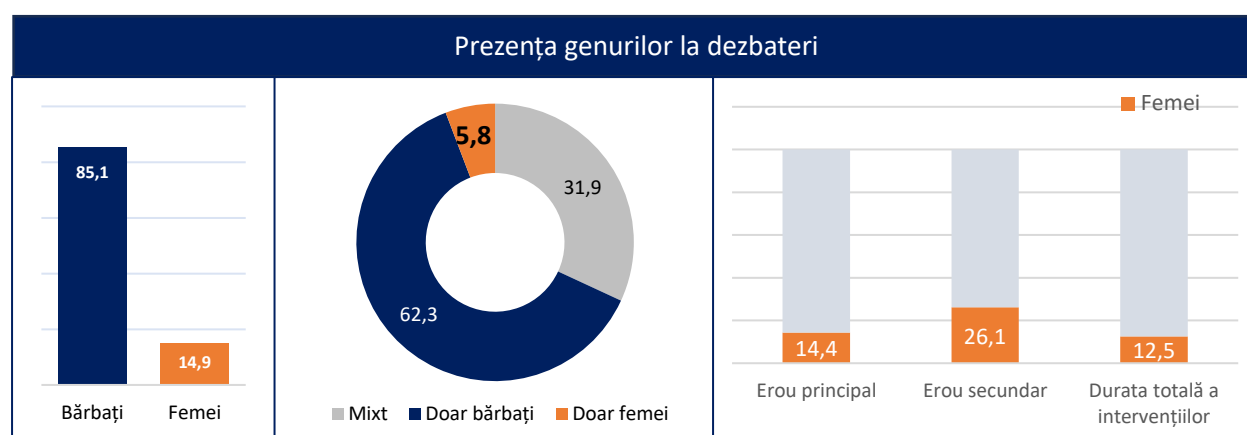

Figura 24. Prezența genurilor la dezbateri, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Femeile candidate au fost prezente la cele mai puțin vizionate posturi de televiziune și la ore cu audiență redusă. În procesul de analiză s-a stabilit că popularitatea postului de televiziune influențează distribuția de gen a candidaților și candidatelor ce participă la dezbaterile electorale. Respectiv, cu cât postul de televiziune este vizionat de mai mulți telespectatori, cu atât prezența candidatelor la dezbaterile electorale organizate de către acesta este mai scăzut. În procesul de monitorizare s-a constatat că femeile au fost cel mai des prezente la postul de televiziune Realitatea Live, care are una din cele mai joase audiențe în Republica Moldova. De asemenea, dezbaterile electorale la care au participat candidatele au fost difuzate la ora 18:00, ora cu cea mai redusă audiență. În concluzie evidențiem că, pe lângă faptul că femeile participă destul de rar la dezbaterile electorale în calitate de candidate, ele apar în platoul emisiunilor difuzate la posturile de televiziune urmărite puțin, în plus, ele sunt și invitate pentru emisiunile de la orele de seară când televiziunea respectivă are cea mai mică audiență.

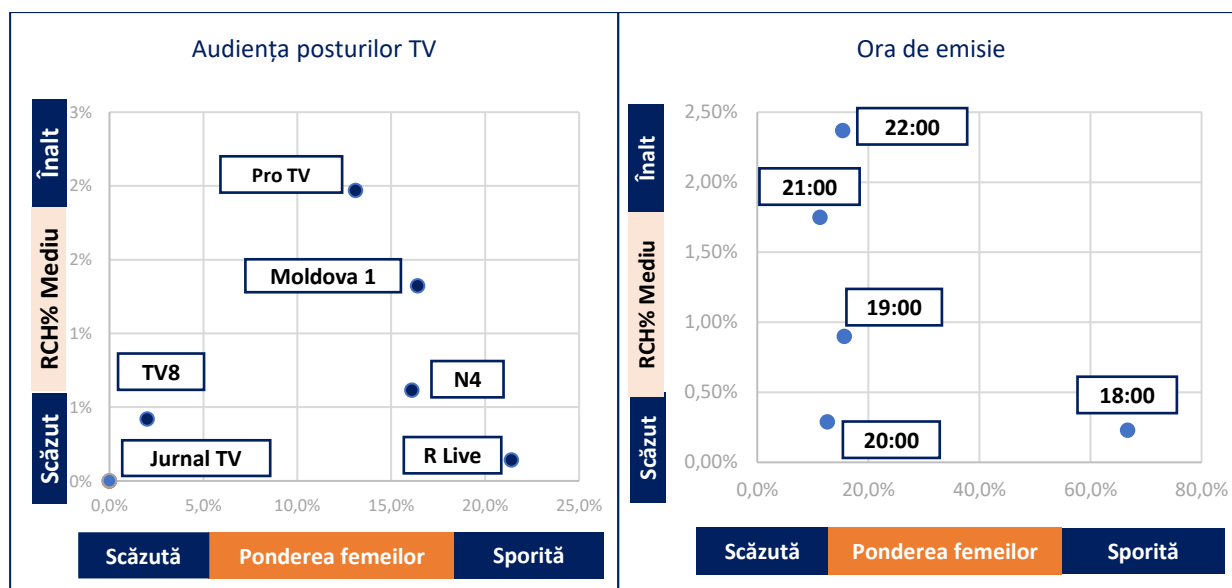

Figura 25. Prezența femeilor vs audiența postului și ora emisiiei, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Talk-show-uri

Pe parcursul perioadei de monitorizare au fost analizate 14 talk-show-uri dedicate subiectului electoral, inclusiv cele puse pe post în reluare. Monitorizarea a fost efectuată în perioada de 16.10 – 03.11.2023. Timpul sumar al emisiiei a constituit 15 ore și 32 de minute. La aceste talk-show-uri au participat în total 41 de reprezentanți/te ai concurenților electorali.

Parametru	Cantitate
Numărul de emisiuni monitorizate	14
Numărul de intervenții ale participanților monitorizate	41
Perioada monitorizării	16.10 – 03.11.2023
Timpul total de emisiie	15 ore și 32 de minute

Tabelul 2. Parametrii cantitativi ai monitorizării participanților la talk-show-uri
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Femeile sunt invizibile pentru talk-show-urile din Moldova. Cu privire la reprezentarea de gen în talk-show-uri, analiza datelor evidențiază că femeile practic nu sunt invitate în platou. În rol principal, în cadrul celor 41 de intervenții monitorizate din cele 14 emisiuni, 80% au fost făcute de bărbații și doar în jur de 17% acest rol le-a revenit femeilor. În rol secundar au participat doar bărbați. Dacă în celelalte tipuri de produse mediatice observăm o ușoară creștere a prezenței femeilor, în cadrul talk-show-urilor remarcăm o tendință de scădere. Astfel, în 2019, doar 20% dintre eroii principali și 14,3% dintre cei secundari erau femei. Femeile lipseau din platouri și continuă să devină tot mai invizibile pentru talk-show-urile din

Moldova. Trebuie de evidențiat că decizia de a invita pe cineva anume în platoul talk-show-ului aparține exclusiv postului de televiziune și echipei redacționale. De menționat că marea majoritate a talk-show-urilor realizate de televiziunile din țară abordează subiecte aferente politicii. Cu atât mai mult, când este vorba de campania electorală. Toate cele 14 emisiuni monitorizate, fără excepții, au vizat domeniul respectiv: fie că tratau tema alegerilor, fie că abordau aspecte conexe, cu conotații directe asupra politicului din țară. Subreprezentarea femeilor în talk-show-uri devine o problemă semnificativă în mass-media. Deși, aparent, în lumea digitală, putem susține că există o diversitate mai mare în ceea ce privește conținutul media, unde diferențele de reprezentare de gen ar fi mai puțin vizibile, totuși, este important să subliniem faptul că talk-show-urile rămân încă foarte populare și au un impact esențial asupra percepțiilor și opiniilor oamenilor. Multe persoane percep talk-show-urile ca pe una din principalele surse de informații și dezbateri, în special cu referire la subiectele de actualitate și de interes public. Persoanele care nu au acces la o varietate de conținut mediatic, precum utilizatorii cu venituri mici sau din zonele geografice izolate, pot fi expuși într-o măsură mai mare la idei și viziuni stereotipizate. Este practic critic ca posturile de televiziune și echipele redacționale să fie conștiente de importanța unei prezențe echitabile. Datele de mai jos relevă că doar două posturi din cele monitorizate au făcut un oarecare efort pentru a asigura o reprezentare echitabilă de gen.

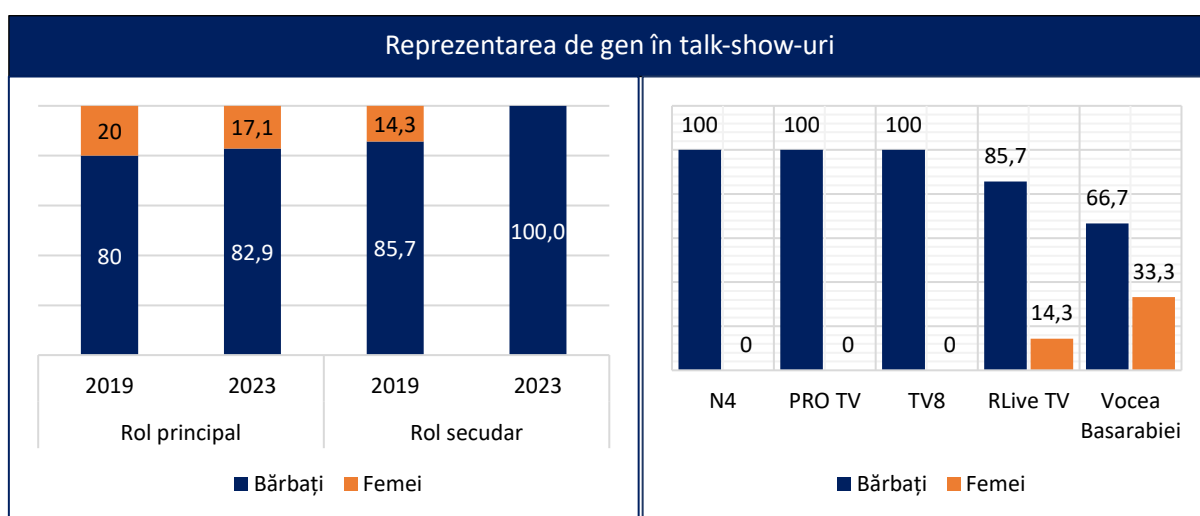

Figura 26. Prezența genurilor la talk-show-uri, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

ȘTIRI

Pe parcursul perioadei de monitorizare au fost analizate 1065 de jurnale de știri dedicate subiectului electoral, inclusiv cele puse pe post în reluare. Monitorizarea a fost efectuată în perioada de 03.10 – 03.11.2023. Timpul sumar al emisiilor a constituit 31 de ore și 69 de minute.

Parametru	Cantitate
Numărul de intervenții monitorizate ale participanților/participantelor	1065
Perioada monitorizării	3.10 – 03.11.2023
Timpul total de emisie	31 ore și 69 de minute

Tabelul 3. Parametrii cantitativi ai monitorizării știrilor
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Jurnalele de știri își concentrează atenția asupra candidaților, ignorând candidatele. Monitorizarea cu privire la reprezentarea de gen în jurnalele de știri evidențiază că bărbați în calitate de candidați au dominat practic acest tip de producție media, atât în rol principal, cât și în cel secundar. Potrivit datelor din graficul de mai jos, prezența candidaților în buletinele de știri în rol principal a avut o cotă de 80%, în timp ce în rol secundar ponderea lor a fost de 76%, iar acest lucru sugerează o problemă ce ține de

echilibrul de gen în reflectarea candidaților și candidatelor în media. În același timp, analiza nu a evidențiat vreo diferență semnificativă în privința imaginii pozitive, negative sau neutre atribuite candidaților și candidatelor în buletinele de știri.

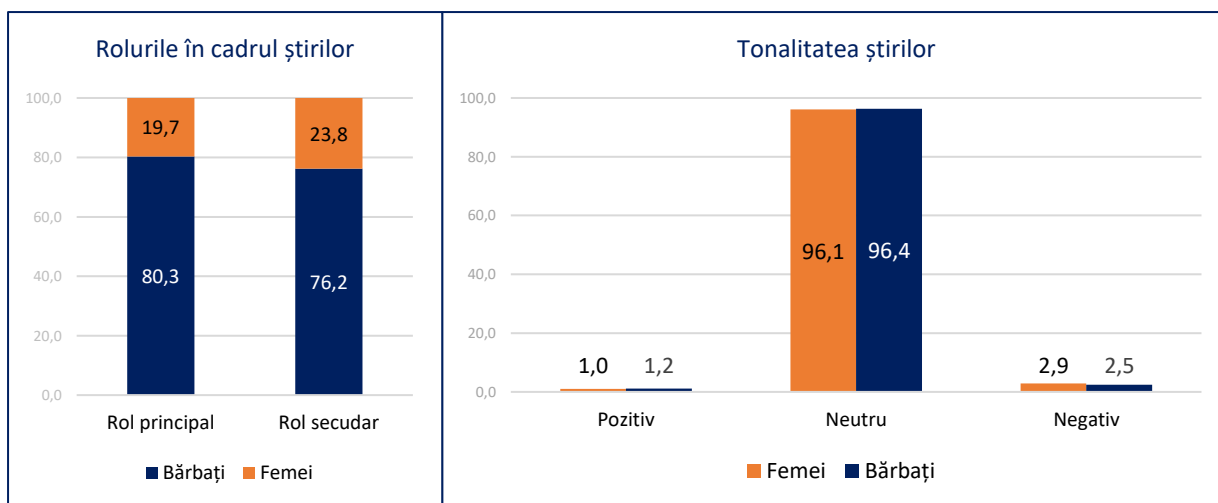

Figura 27. Prezența bărbaților și femeilor în știri, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Toate posturile TV, fără nicio excepție, nu au ținut cont de echilibrul de gen în jurnalele de știri, iar majoritatea au difuzat știri despre femeile candidate la orele cu audiență scăzută. Distribuția de gen în jurnalele de știri din perspectiva posturilor de televiziune și a orelor de emisie relevă tendința din celelalte scrutine electorale și anume absența femeilor din majoritatea producțiilor media, indiferent de tipul de televiziune, iar știrile nu sunt o excepție în cazul dat. Totodată, atunci când analizăm știrile care au reflectat femeile candidate, observăm că majoritatea acestora au fost difuzate la orele cu cea mai scăzută audiență. Aceste cifre subliniază încă o dată necesitatea unei reprezentări echitabile și echilibrate a ambelor sexe în buletinele de știri, indiferent de postul de televiziune sau ora de emisie.

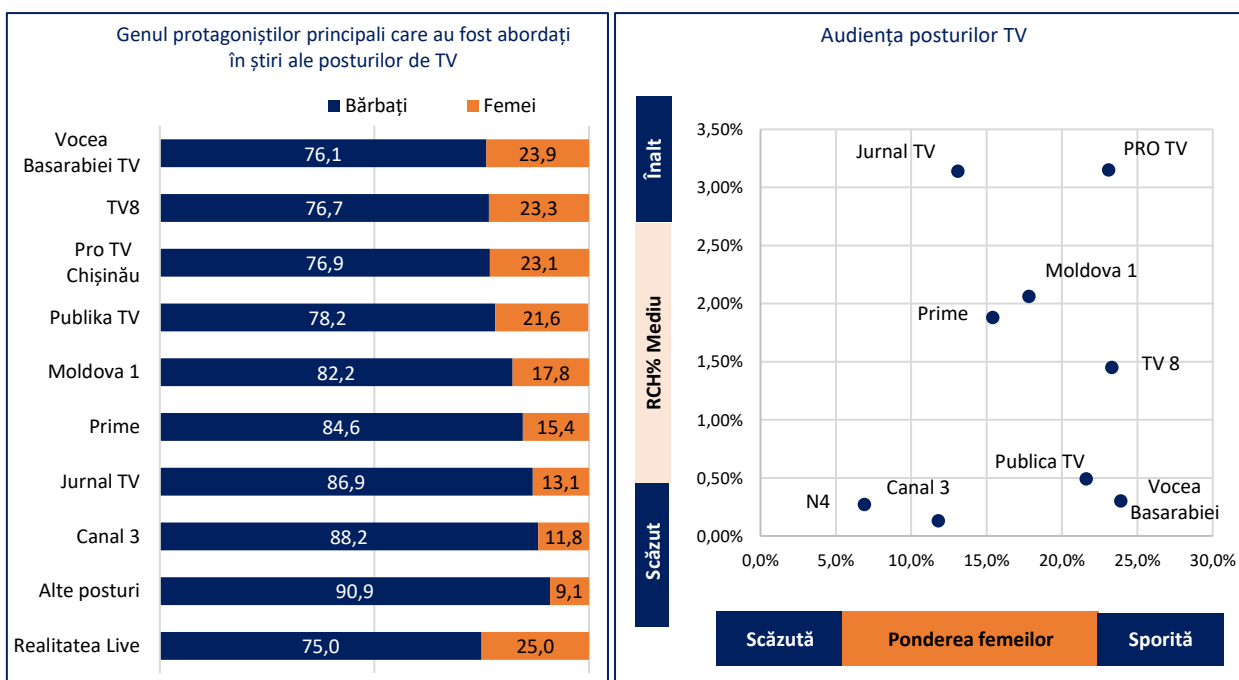

Figura 28. Genul protagoniștilor principali abordați în buletinele de știri ale posturilor TV, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

SPOTURI

Pe parcursul perioadei de monitorizare au fost analizate 141 de spoturi electorale, inclusiv cele puse pe post în reluare în număr de 1381. Monitorizarea a fost efectuată în perioada 09.10 – 03.11.2023. Timpul sumar al emisieii a constituit 18 ore și 33 de minute. Deoarece publicitatea electorală este plătită, costul total al spoturilor, conform grilelor de cost, este de aproximativ 213 621 de mii de dolari.

Parametru	Cantitate
Numărul de unități monitorizate	141
Numărul de rulări monitorizate	1381
Perioada monitorizării	09.10 – 03.11.2023
Timpul total de emisie	18 ore și 33 de minute
Costul total conform grilelor de cost	213 621 mii de dolari

Tabetul 4. Parametrii cantitativi ai monitorizării spoturilor electorale

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

La fel ca și în alte producții mediatice, femeile apar mai puțin în publicitatea electorală. Una din verigile publicității politice, utilizată din ce în ce mai mult de la un an la altul, este reprezentată de spoturile electorale. Ele constituie unul din instrumentele de bază ale concurenților electorali prin care aceștia încearcă să atragă electoratul. Spoturile electorale prezintă, pe de o parte, intențiile candidatului electoral, viziunea de viitor a acestuia și soluțiile politice propuse, iar, pe de altă parte, are intenția de a crea o imagine favorabilă a „feței” partidului – candidatului înregistrat în cursă. Având în vedere faptul că spoturile electorale contribuie pe termen lung la formarea și consolidarea imaginii politicianilor în fața electoratului, este important ca acestea să respecte o reprezentare echilibrată atât a bărbaților, cât și a femeilor. Totuși, analiza reprezentării acestora în spoturile electorale arată că în cazul celor 141 de spoturi monitorizate, peste 70% dintre participanți sunt bărbați, în timp ce femeile sunt protagonistele spoturilor electorale în pondere de doar circa 29%.

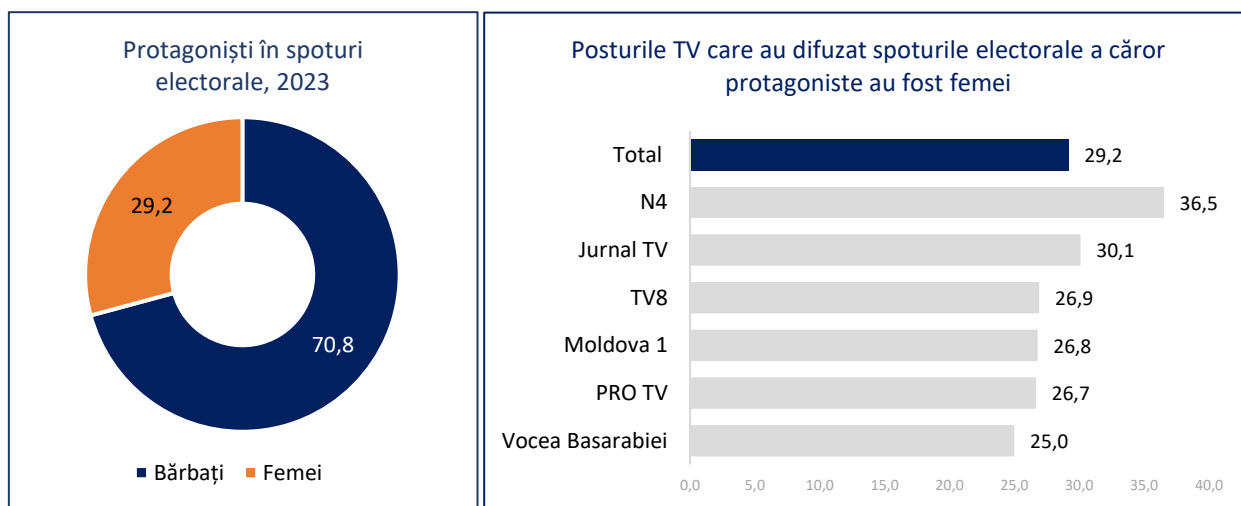

Figura 29. Genul protagoniștilor spoturilor electorale, inclusiv per fiecare partid/instituție, %

Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

În cadrul acestui scrutin electoral, nu a fost lansată nicio publicitate politică în care să fie prezente doar femei sau să predomine femeile, ceea ce dezvoltă o situație fără precedent. În scrutinele electorale din 2019 (alegeri locale) și din 2021 (alegeri parlamentare) spoturile în care au fost prezente doar femei sau au predominat femeile (în cele mixte) au constituit circa 10% și respectiv 12% pe durata întregii campanii electorale. În 2023 această rată a constituit 0%, ceea ce indică un regres semnificativ în raport cu scrutinele electorale precedente. Din cele 141 de spoturi electorale analizate, rulate în total peste o mie de ori, 17,7% prezentau în exclusivitate bărbați în calitate de protagoniști principali. Paritatea de gen (prezentarea egală a femeilor și bărbaților) a fost respectată în doar 4% din spoturile electorale analizate.

Este important de menționat că în cazul spoturilor electorale, spre deosebire de alte produse mediatice, cum ar fi dezbaterele electorale sau talk-show-urile, partidele politice decid în totalitate cine este protagonistul. Respectiv, ignorarea femeilor în spoturile electorale arată clar predilecția partidelor politice pentru o anumită reprezentanță, în cazul dat – pentru imaginea masculină asociată cu partidul politic.

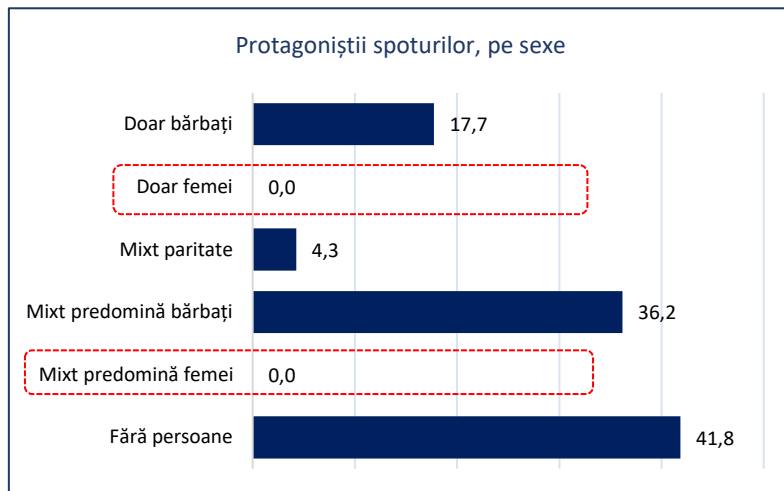

Figura 30. Tipurile de spoturi electorale în funcție de gen și posturile TV care au difuzat spoturi electorale cu protagoniste, %
Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

Spoturile în care sunt prezente femeile sunt puse pe post în perioada zilei cu cea mai mică audiență. Deși în scrutinul electoral actual numărul de femei alese în funcția de primare a crescut, vizibilitatea lor continuă să fie destul de redusă, inclusiv din cauza modului în care sunt prezentate acestea în spațiul mediatic. Spoturile cu prezență preponderent feminină au o rată de rulare mai mare la orele matinale, atunci când audiența (RCH) este destul de scăzută, în timp ce seara, în orele de audiență sporită (20:00-22:00), spoturile cu femei în calitate de protagoniste sunt puse pe post într-o măsură mai mică. Totodată, graficul de mai jos arată că spoturile în care sunt prezentate femeile sunt rulate (numărul de inserări) într-o pondere mai mică.

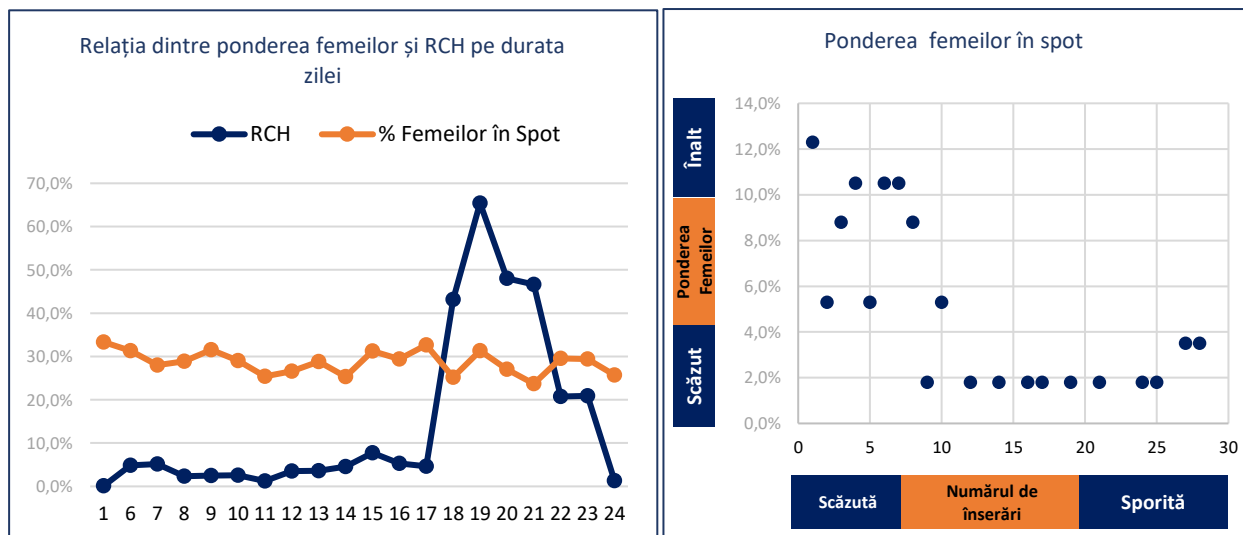

Figura 31. Tipurile de spoturi electorale în funcție de gen și posturile TV care au difuzat spoturi electorale cu protagoniste femei, %; Sursa: Calculele CPD în baza monitorizării instituțiilor media

CONSTATĂRI

Monitorizarea reprezentării echitabile a femeilor și bărbaților în scrutinul electoral din 2023 pentru funcția de primar/ă evidențiază existența unor bariere care împiedică implicarea femeilor în această funcție electivă. Constatăm că:

1. Rolurile de gen influențează mult predispoziția femeilor de a se lansa în politică. Responsabilitățile de îngrijire, lipsa suportului din partea familiei (un factor strâns legat de rolurile de gen), dar și lipsa de încredere în propriile forțe și capacități sunt principalele bariere care împiedică femeile să se implice în procesele electorale.

2. În jur de 50% din societate asociază funcția de primar/ă cu calități ce țin de statutul marital, prezența copiilor și faptul că persoana este religioasă. Totodată ce 36% din populație crede că un primar trebuie să fie un bărbat și doar 8% ar prefera în această funcție o femeie.

3. Față de scrutinul electoral din 2011, ponderea candidatelor pentru funcția de primară a sporit cu doar 7%. Astfel, în alegerile locale 2023, ponderea femeilor care au candidat la funcția de primară a constituit 30,3% din totalul candidaților, înregistrând o creștere cu doar 3% față de scrutinul electoral 2019 și cu doar 7% față de alegerile locale din 2011, acest lucru sugerând o evoluție foarte lentă, dar constant pozitivă.

4. Ponderea femeilor care au candidat independent a crescut cu 6% față de scrutinul electoral din 2019. Ponderea femeilor care aleg să candideze independent rămâne a fi mai mică decât ponderea femeilor desemnate pentru aceeași funcție de către partidele politice. Acest lucru arată că: (i) femeile sunt mai reticente să candideze, fără a avea sprijinul unui partid, inclusiv sprijinul moral și financiar și (ii) sporirea gradului de reprezentare a femeilor pentru funcția de primară nu va fi posibilă fără implicarea partidelor politice.

5. Ponderea femeilor alese în funcție de primar înregistrează progrese ne semnificative. În rezultatul scrutinului electoral 2023, femeile au constituit 24% dintre primarii aleși (215 femei, în valoare numerică) și dețin funcția de primară. Față de alegerile precedente, numărul acestora a crescut cu doar 2%, tendință care se păstrează pe parcursul ultimelor patru scrutine electorale. Analizând tendința de-a lungul anilor, constatăm că **în Moldova numărul femeilor care dețin funcția de primară va atinge ponderea de 30% în 2035.**

6. Femeile nu doar candidează în circumscripții electorale mai mici, dar și cel mai des sunt învingătoare acolo. Analiza în dinamică arată că, deși femeile continuă să candideze într-un număr mai mare în circumscripțiile mici – sate, ponderea celor care au candidat în circumscripțiile mari – orașe, în scrutinul electoral 2023, înregistrează o creștere mai mare – de peste 5%, comparativ cu o creștere de 3% a ponderii femeilor care au candidat în sate. Dacă să analizăm din perspectiva circumscripției, observăm că din numărul total de primari aleși în mediul rural, 24,7% sunt femei, iar la nivel urban această cifră este de 14,8%.

7. Femeile continue să fie „invizibile” în spațiul mediatic. Procesul de monitorizare a vizat patru tipuri de produse mediatice: dezbateri electorale, spoturi electorale, talk-show-uri și știri la 10 posturi TV monitorizate. Indiferent de produsul mediatic, analiza reprezentării echitabile în media evidențiază faptul că: (i) sporirea numărului de femei în politică nu influențează și nivelul de reprezentare al acestora în mass-media; (ii) femeile sunt reprezentate în produsele media într-un număr destul de mic și (iii) la orele de audiență redusă; (iv) nici un post tv, indiferent de tipul produsului mediatic, nu a ținut cont de echilibrul de gen.

CAPITOLUL III

TRIUMFUL SISTEMULUI DE COTĂ DUBLĂ SAU CUM AM AJUNS LA O REPREZENTARE ECHITABILĂ

PERSPECTIVA DE GEN ÎN CADRUL ALEGERILOR ÎN CONSILIILE RAIONALE ȘI LOCALE

Alegerile locale 2023 ne-au adus mai aproape de o reprezentare echitabilă a femeilor și bărbaților care au candidat. În scrutinul electoral din 2023, ponderea femeilor în printre persoanele care au candidat la funcția de consilier/ă raional/municipal/ă constituie 45,3%, iar în rândul celor care au candidat la funcția de consilier/ă local/ă este de 47,2%. Analiza în dinamică arată o tendință pozitivă în ceea ce privește ponderea femeilor candidate la funcția de consilieră în ultimele scrutine electorale. Astfel, în alegerile locale 2023, ponderea femeilor candidate în consiliile raionale/municipale a sporit cu peste 15% față de scrutinul electoral din 2015 și cu peste 2% față de cel din 2019. La nivelul consiliilor locale, ponderea candidadelor a crescut cu circa 12% față de anul 2015 și cu 1,4% față de anul 2019. Progresul mai modest înregistrat comparativ cu scrutinul precedent se explică prin prevederile privind locul în lista de candidați care actualmente au fost aplicate diferit față de scrutinul electoral din 2019. Totuși dinamica pozitivă din ultimii ani sugerează că sistemul de cotă dublă este instrumentul care asigură oportunități și șanse egale femeilor și bărbaților în procesul electoral. Astfel, atât timp cât va exista obligația de a respecta cota de 40% și normele privind poziționarea candidaților pe listele electorale, ponderea femeilor candidate la funcția de consilieră va depăși pragul atins în 2023. Respectarea cotei de 40% și a prevederilor despre poziționare va continua să consolideze reprezentarea echitabilă a femeilor în viitoarele alegeri locale, asigurând oportunități egale pentru candidații de ambele genuri.

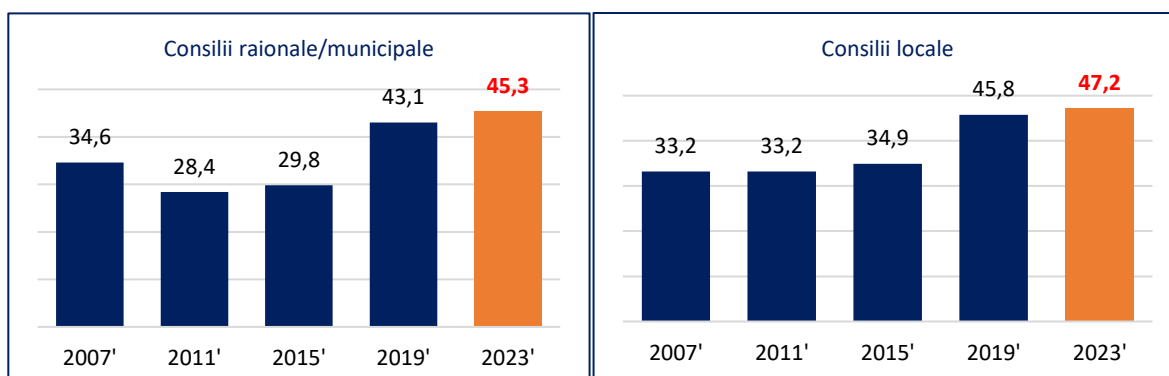

Figura 32. Ponderele femeilor printre persoanele care au candidat pentru funcția de consilier/ă raional/ă, municipal/ă, local/ă, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Femeile care candidează independent sunt mai prezente în competiția pentru funcția de consilieră locală. Majoritatea femeilor candidate la funcția de consilieră sunt desemnate de către partide, formațiunile politice fiind adesea influențate de prevederile legislative actuale. O pondere semnificativ mai mică de femei decid să candideze independent, ele fiind tentate să se lanseze mai mult în alegerile pentru consiliile locale. Ponderea femeilor care candidează independent în consiliile raionale și municipale scade de la 10,9% în 2019 la 9,1% în 2023. În schimb, pentru funcția de consilieră locală se atestă o creștere a numărului de femei care aleg să candideze independent, de la 17,1% în 2019 la 21,9% în 2023.

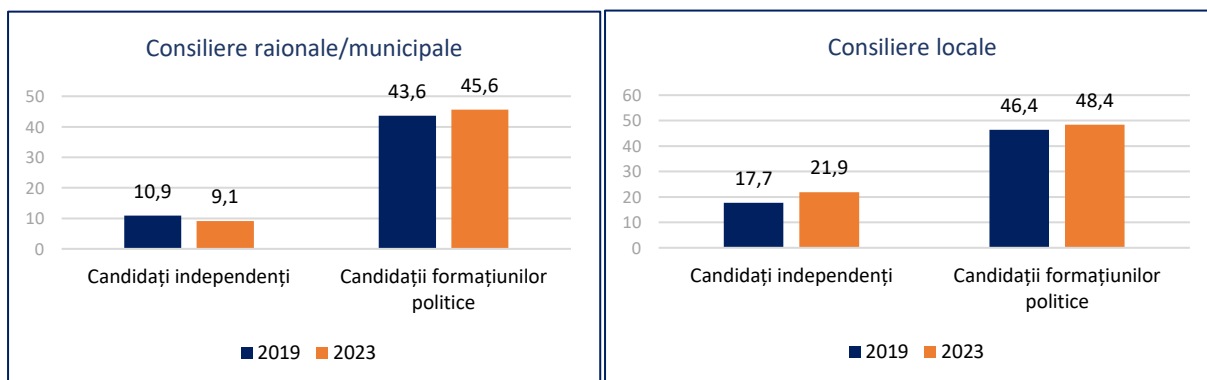

Figura 33. Ponderele femeilor în numărul total al persoanelor care au candidat pentru funcția de consilier/ă în cadrul consiliilor raionale/municipale și locale, pe tip de candidat, %; Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Partidele politice au desemnat cel puțin 40% femei pe listele de candidați pentru funcția de consilier/ă – decizie ce pare a fi influențată de prevederile legislative actuale. Această concluzie este susținută de datele prezentate mai jos care ilustrează ponderea candidadelor desemnate în funcție de apartenența la partidele politice. Deși distribuția variază semnificativ, fiecare partid a depus efort pentru a asigura un echilibru de gen în desemnarea candidaților pentru funcția de consilieri raionali/municipali și locali. În particular, în cazul consiliilor raionale/municipale, toate partidele au inclus mai mult de 40% femei pe listele de candidați, iar Partidul Politic „Forța de Alternativă și de Salvare a Moldovei” (PPFASM) a desemnat în total 60% femei candidate. În cazul consiliilor locale, majoritatea partidelor politice au depășit pragul de 45% femei desemnate pentru funcția de consilier/ă locală. Graficul de mai jos reflectă o reprezentare relativ echitabilă între femeile și bărbații care candidează la funcția de consilier/ă, apropiindu-ne tot mai mult de o distribuție egală de 50/50. Această tendință este încurajatoare și relevă o evoluție pozitivă cu privire la prezența femeilor în listele de candidați, ceea ce proiectează direcția unei reprezentări mai echitabile în procesul electoral și decizional.

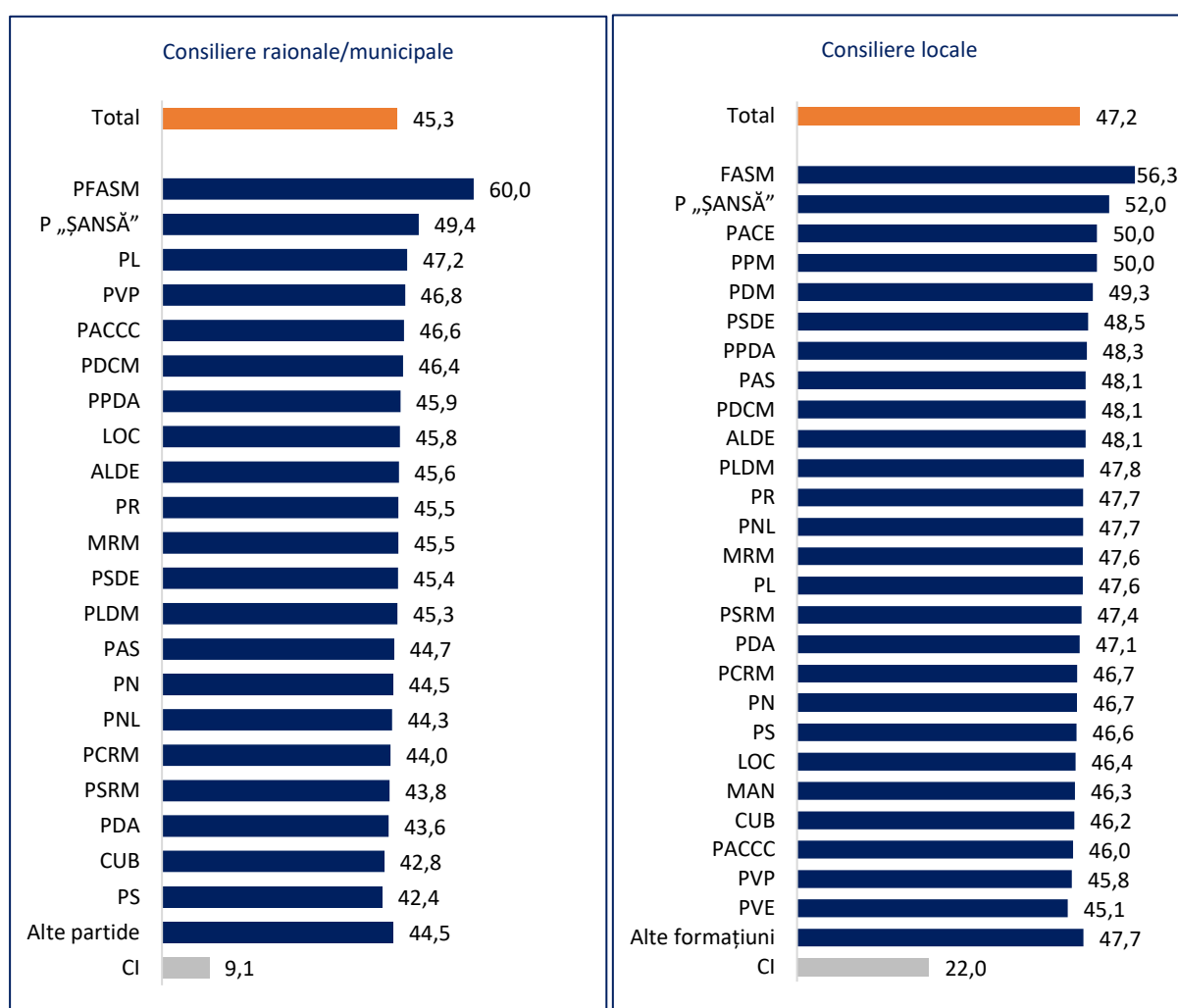

Figura 34. Ponderea femeilor în totalul candidaților pentru funcția de consilier/ă raional/municipală/ și local/ă, în funcție de partid, %; Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Femeile au candidat și au fost alese preponderent în sate și comunități mici. La nivelul candidaților și candidadelor, cota de 40% a fost respectată și avem o reprezentare echitabilă pentru ambele sexe în toate unitățile administrativ-teritoriale de nivelul I și II. Însă datele indică diferențe semnificative între consiliile raionale/municipale și cele locale. În componența consiliilor raionale/municipale, ponderea bărbaților este mult mai mare, constituind 66,6% dintre persoanele alese, în timp ce femeilor le revine o cotă de doar 33,3%. Pe de altă parte, în consiliile locale se atestă o reprezentare mai echilibrată, unde avem 59,7% bărbați și 40,3% femei care au acces în această funcție. Totodată, atenționăm asupra faptului că femeile au o prezență mai semnificativă și în funcțiile de primar/ă în mediul rural, ceea ce relevă că ele nu doar

candidează, ci și câștigă mai frecvent alegerile în localitățile mici. Acest lucru se explică prin faptul că partidele politice tind să desemneze mai multe femei în sate și comunități mici, unde nivelul de decizie este mai jos, comparativ cu orașele și municipiile, cu un nivel al deciziilor mai înalt și resurse mai multe.

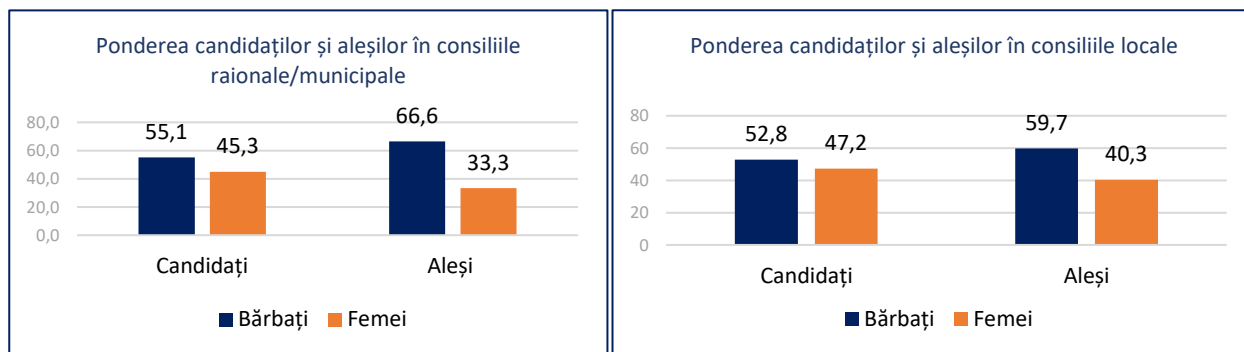

Figura 35. Ponderele **candidaților** și **aleșilor** pentru funcția de consilier/ă raional/ municipal/ă și local/ă, pe sexe, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

PAS și PSRM sunt formațiunile cu cele mai multe femei consiliere alese, cu o diferență semnificativă față de celelalte partide. Graficele de mai jos ilustrează reprezentarea femeilor în cadrul consiliilor raionale/municipale și locale din partea diferitor partide politice. Datele arată că Partidul „Acțiune și Solidaritate” înregistrează cea mai mare pondere a consilierelor la nivel raional/municipal – 40,9% (146 femei consiliere). Acesta este urmat de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) cu o reprezentare de 33,2% (85 femei consiliere). Celelalte partide politice au atins o reprezentare de 20–30% a femeilor în funcția de consilieră la nivel raional/municipal (aproximativ 10-15 femei consiliere), o excepție fiind Partidul Social Democrat European, care a ajuns la un număr de 25 de femei în această funcție. La nivelul consiliilor locale se remarcă o pondere mult mai mare a femeilor alese în funcția de consilieră, cu un decalaj semnificativ în reprezentarea numerică între cele două partide dominante, PAS și PSRM, față de celelalte formațiuni. Graficele de mai jos reflectă ponderea femeilor consiliere în raport cu numărul total de consilieri din partea fiecărui partid care au acces în funcții în urma scrutinului electoral. Analiza procentuală arată că, la nivel local, majoritatea partidelor au asigurat o reprezentare a femeilor între 30% și 40% din numărul total de consilieri, cu excepția Partidului Politic „Democrația Acasă”, cu un indicator de 24,5% femei consiliere în numărul total de consilieri ai formațiunii.

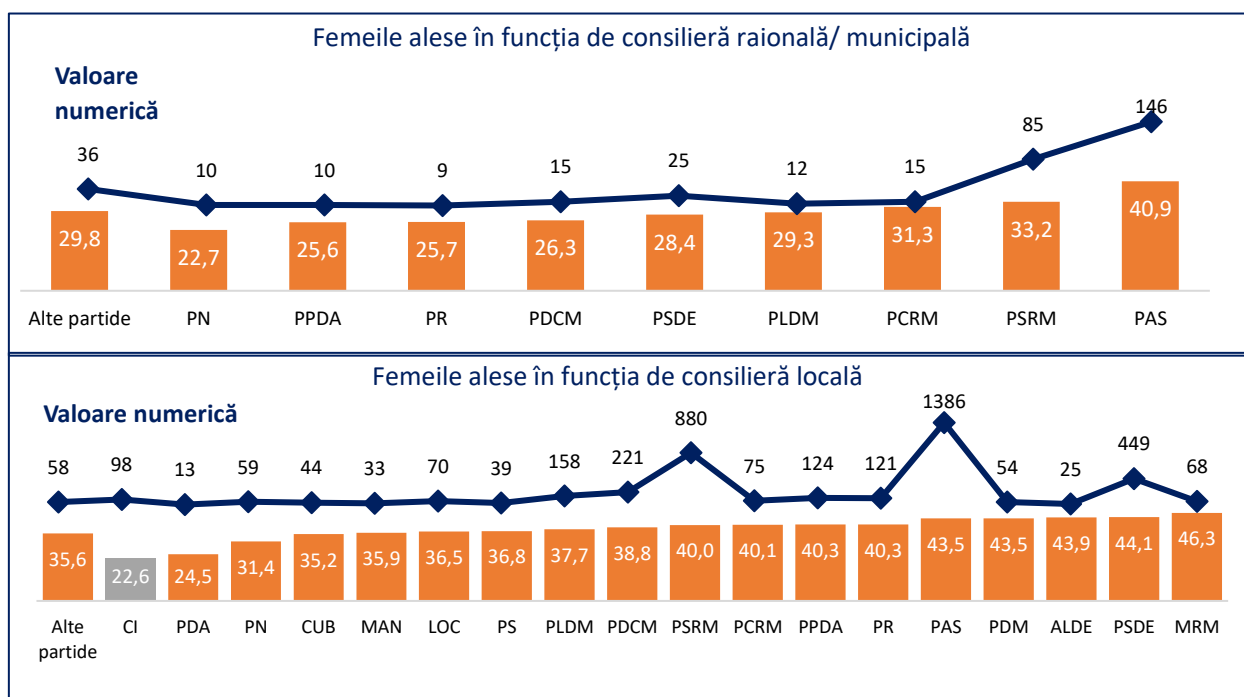

Figura 36. Ponderele și valoarea numerică a femeilor **alese** în funcția de consilieră raională/municipală și locală, în funcție de partid, % și nr.

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

În rândul consilierilor aleși, tinerii sunt subreprezențați. Analiza datelor din perspectiva vârstei și genului la nivelul consiliilor locale și raionale/municipale relevă o imagine detaliată a profilului consilierilor aleși. În conformitate cu criteriul de vârstă, tinerii de 18-34 de ani sunt subreprezențați, constituind doar 10% din totalul consilierilor la nivel raional/municipal și 12% consilierilor la nivel local. Cea mai mare pondere a consilierilor aleși se atestă în rândul categoriilor de vârstă 35-64 de ani, în mod specific la categoria 35-44 de ani (27,6%) și 55-64 de ani (26,2%). La nivelul consiliilor locale se remarcă o prezență majoritară a consilierilor cu vârstă de 45-64 de ani, aceștia reprezentând peste 50% din totalul aleșilor. În ceea ce privește femeile alese în funcția de consilieră, la nivel raional/municipal cea mai mare pondere revine coortei de vârstă 35-44 de ani (31%), în timp ce în consiliile locale aproximativ 29% dintre femeile alese se încadrează în intervalul de vârstă 45-54 de ani. În cazul bărbaților consilieri, distribuția pe categorii de vârstă este similară atât la nivel raional/municipal, cât și local, cu o reprezentare considerabilă începând cu vârsta de 35 de ani până la 65 de ani. Astfel, analiza evidențiază o distribuție echilibrată a vârstei pentru bărbați, în timp ce femeile sunt prezente într-o măsură mai mare în categoriile de vârstă între 35 și 54 de ani.

Diferențele în funcție de vârsta medie a consilierilor aleși este determinată, în mare parte, de interesele și experiența acestora. Persoanele cu o experiență îndelungată în domeniul politic au tendința de a domina peisajul politic, în timp ce tinerii adesea întâmpină obstacole în accesul la funcții electivă. Acest lucru este cauzat de lipsa de experiență sau a sprijinului din partea comunității politice ori sociale. Respectiva diferență de vârstă a ocupanților de funcții politice poate fi și rezultatul unor strategii partizane de selecție a candidaților.

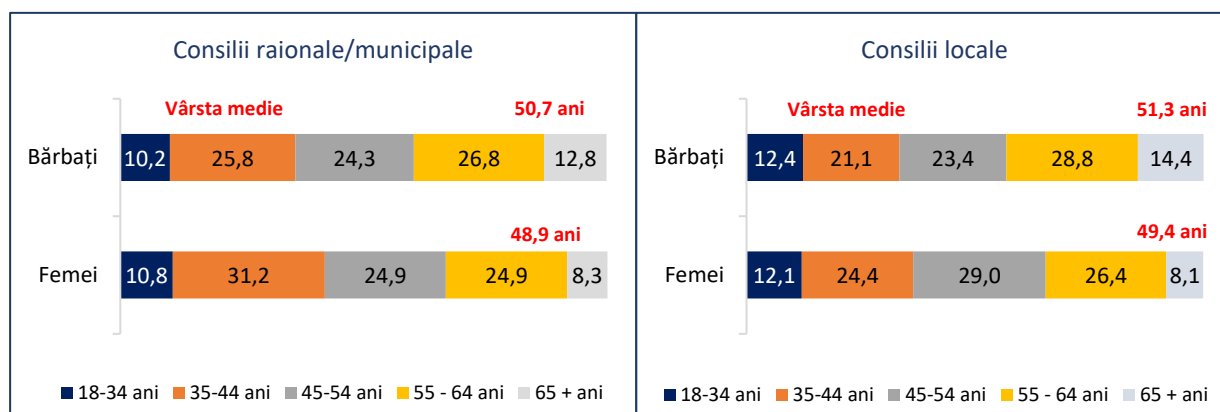

Figura 37. Ponderele femeilor și bărbaților alese/aleși în funcția de consilieră raională/municipală și locală, pe vârste, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Distribuția teritorială a tinerilor aleși în componența consiliilor raionale/municipale/locale este neuniformă. Datele generale privind componența consiliilor la nivelul unităților teritorial-administrative de nivelul I și II denotă că tinerii cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani reprezintă doar 12,4% din totalul consilierilor la nivel raional/municipal și 13,8% în cadrul consiliilor locale. În topul localităților cu cei mai mulți tineri în funcția de consilier/ă au intrat municipiile Bălți, cu 31,4% tineri în componența consiliului, și Chișinău, cu 29,4%. La nivelul consiliilor locale, Chișinău se menține în frunte, cu 25,5% tineri, fiind urmat de orașul Ialoveni cu 22,5% (a se vedea figura 38).

Cu anumite excepții, tinerii au fost preponderent aleși în funcțiile de consilier/ă în comunități mai restrânse. Acest lucru poate fi explicat prin dinamica specifică a comunităților mai puțin numeroase unde accesul la funcțiile administrative poate fi mai deschis pentru tineri și femei. Oportunitățile politice și sociale pot fi mai vizibile în aceste medii, oferind astfel mai mult spațiu și susținere pentru reprezentarea tinerilor și a femeilor în cadrul procesului decizional de nivel local. De asemenea, în localitățile mici procesul de implicare civică poate fi mai accentuat, oferind o platformă mai accesibilă pentru implicarea activă a tinerilor și a femeilor în viața comunității. Deși, sistemul de cota dublă și stimulentele financiare influențează direct decizia partidelor politice privind genul candidaților, cu referire la tineri, doar

stimulentele financiare motivează partidele să țină cont la desemnarea candidaților din această grupă de vârstă.

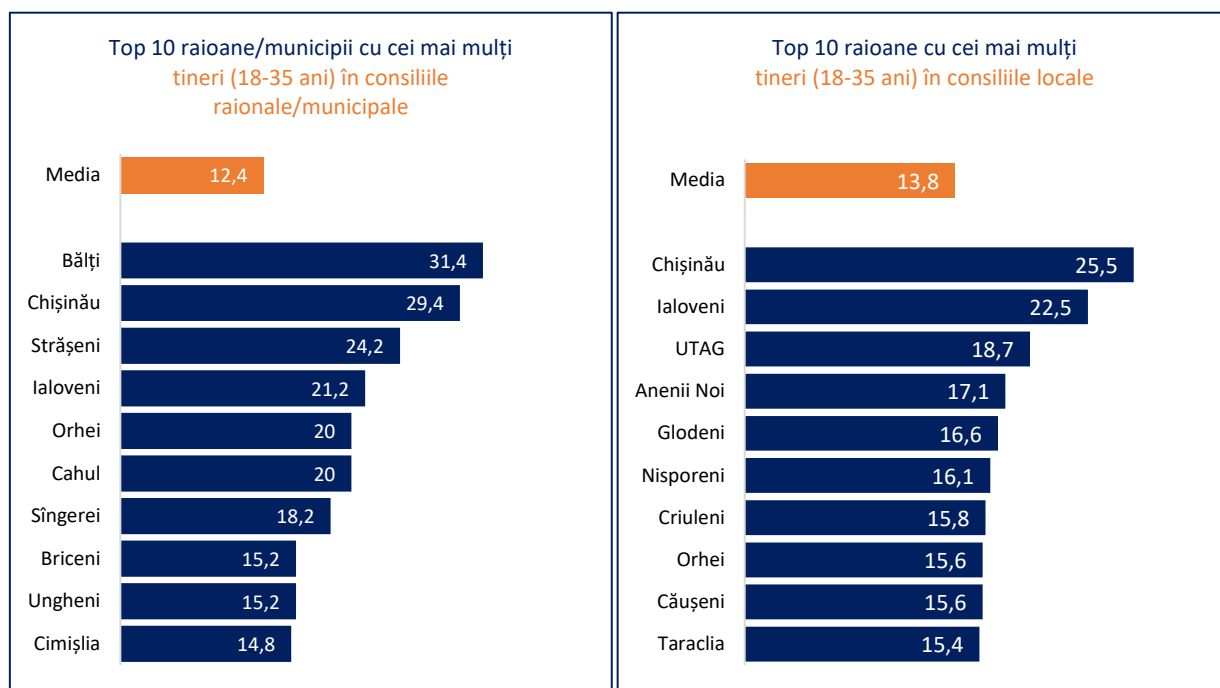

Figura 38. Ponderea tinerilor aleși în funcția de consilier/ă raional/municipal/ă și locală, top 10 raioane, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Pierderile de gen înregistrate în alegerile locale din 2023 sunt mai mici decât în scrutinul electoral din 2019. Pierderile de gen reprezintă diferența dintre ponderea femeilor candidate și ponderea femeilor alese în funcție. Observăm că pierderile de gen înregistrate în alegerile locale din 2023 sunt mai mici decât în cele din 2019. Diferența în cauză poate fi explicată prin implementarea unor prevederi noi cu privire la poziționarea candidaților și candidatelor pe liste în acest scrutin electoral. În timp ce în 2019, conform prevederilor legale, la fiecare 10 locuri trebuiau să asigure 3 pentru persoanele de sex opus, în alegerile din 2023 s-a modificat această prevedere, stabilindu-se că la fiecare 10 locuri 4 trebuie să fie alocate persoanelor de sex opus. Schimbarea a contribuit la creșterea numărului de femei pe locurile eligibile din liste și chiar efectiv pe liste. Este important de menționat că cele mai mari pierderi de gen sunt constatate la nivelul consiliilor raionale/municipale. În acest caz, componența numerică a consiliilor respective amplifică impactul pierderilor de gen în ceea ce privește reprezentarea femeilor. Drept concluzie putem afirma că implementarea prevederilor actualizate privind poziționarea pe liste în alegerile din 2023 a redus discrepanțele între ponderea femeilor care au candidat și a celor care au fost alese, diminuând pierderile de gen în comparație cu scrutinul din 2019, cu cel mai resimțit impact în cadrul consiliilor raionale/municipale, or entitățile în cauză sunt și mai mari ca aspect numeric.

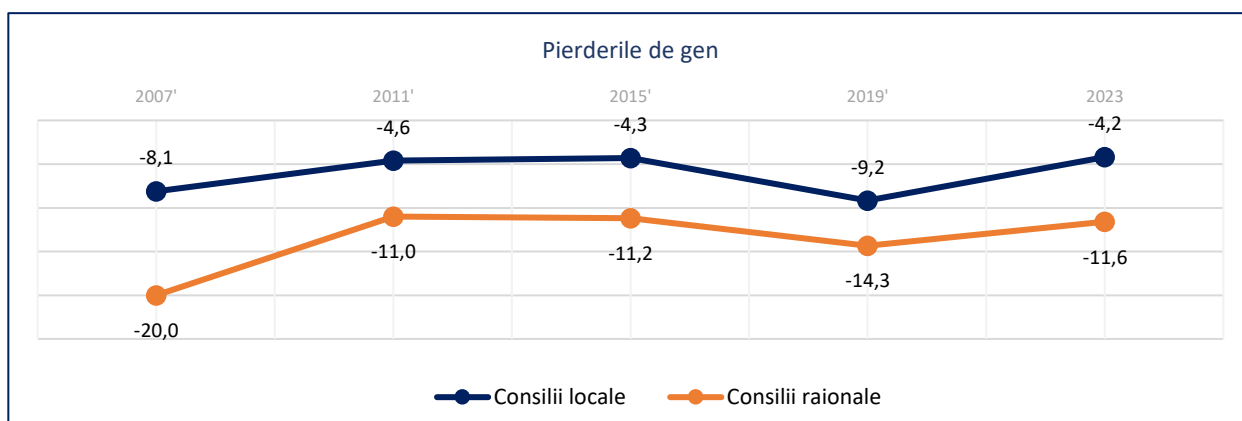

Figura 39. Tendința pierderilor de gen în cadrul alegerilor în consiliile raionale/municipale și locale, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Din perspectivă geografică, analiza pierderilor de gen la nivelul consiliilor raionale/municipale pune în evidență diferențele semnificative între regiuni. Raionul Rezina se remarcă cu cea mai mare discrepanță, unde femeile candidate reprezentau 44,4% din totalul candidaților, însă au fost alese doar 22,2% în funcția de consilieră. Următoarele în topul discrepanțelor sunt raioanele Ștefan Vodă și Basarabeasca, cu o discrepanță de 18%. În contrast, raioanele cu cea mai mică pierdere de gen sunt Edineț, unde diferența între femeile care au candidat și cele care au fost efectiv alese este de doar 0,6%, și Leova, Șoldănești și Dondușeni, cu discrepanțe de până la 5%. Aceste raioane, cu pierderi de gen reduse, se evidențiază și prin prezența semnificativă a femeilor în componența consiliilor raionale. În municipiile Chișinău și Bălți pierderea de gen este de 6,5%, respectiv 9,5%.

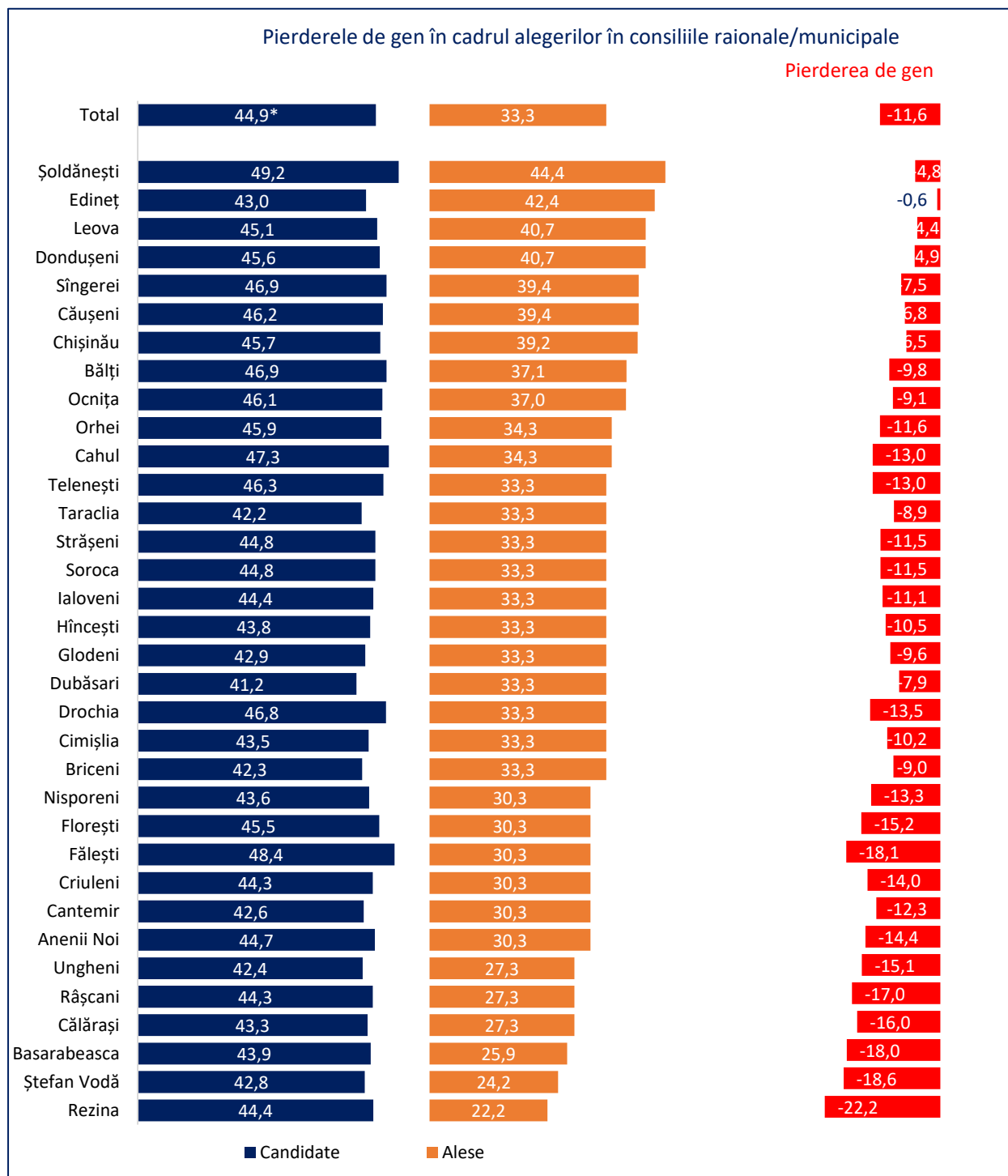

Figura 40. Pierderile de gen în cadrul alegerilor în consiliile raionale/municipale %

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

* Pentru a putea calcula în mod obiectiv pierderea de gen în alegerile locale 2023, din totalul candidatelor au fost excluse cele desemnate de către partidul politic "Șansă", care nu a fost admis la alegeri.

La nivelul consiliilor locale, la fel, constatăm diferențe semnificative între regiunile țării la capitolul pierderile de gen. Municipiul Bălți înregistrează cea mai mare pierdere de gen, aceasta ajungând la 25,7%. Urmează Glodeni cu 13% și UTAG cu 10%. În contrast, raionul cu cea mai mare reprezentare a femeilor în consiliile locale este Leova (48,6%), cu o pierdere de gen de doar 1,2%, fiind urmat de raioanele Șoldănești cu 46,2% și Edineț cu 45,6% de femei în componența consiliilor locale. Graficul de mai jos ilustrează topul localităților cu o reprezentare echitabilă, având în componența consiliilor locale cel puțin 40% de consiliere. Topul include raioanele Căușeni, Anenii Noi, Fălești, Dubăsari, Drochia, Strășeni, Soroca, Rezina, Sângerei, Criuleni, Râșcani, Ungheni, Cahul și Orhei. Celelalte regiuni ale țării au sub 40% de femei în consiliile locale, pe când în municipiul Bălți și UTAG a fost atestată chiar o cotă sub 30% de femei în componența acestor entități. Discrepanțele majore între regiuni indică o neuniformitate în reprezentarea femeilor în consiliile locale, subliniind nevoia de a adopta măsuri specifice pentru a spori participarea și reprezentarea echitabilă a femeilor în aceste structuri de guvernare locală.

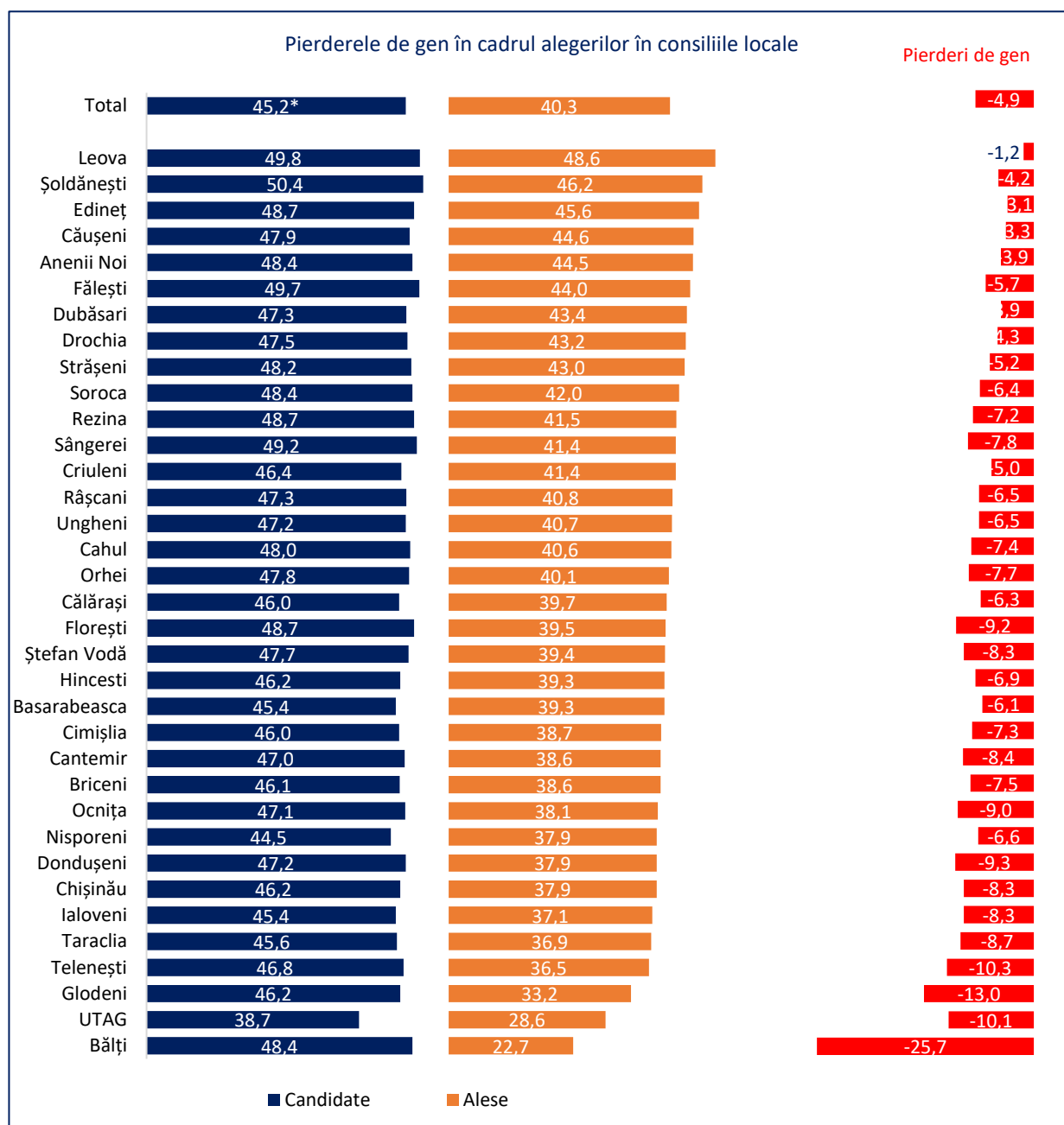

Figura 41. Pierderile de gen în cadrul alegerilor în consiliile locale, %

Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

* Pentru a putea calcula în mod obiectiv pierderea de gen în alegerilor locale 2023, din totalul candidaților au fost excluse cele desemnate de către partidul politic "Șansă", care nu a fost admis la alegeri.

SISTEMUL DE COTĂ DUBLĂ - APLICAT SAU IGNORAT DIN NOU?

Sistemul de cotă dublă (cota de reprezentare de 40% și prevederile de poziționare a candidaților și candidatelor pe liste) ca instrument de asigurare a reprezentării echitabile este valabil în continuare pentru toate scrutinele electorale. Începând cu anul 2016, partidele politice au fost obligate să respecte cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe la etapa întocmirii listelor de candidați pentru alegerile parlamentare și locale, iar din 2019 a fost introdusă și obligația de a respecta noile norme privind poziționarea candidaților și candidatelor pe liste (minim patru candidați la fiecare zece locuri). Pentru alegerile locale generale din 2019 a fost introdusă o derogare de la prevederile legislației în vigoare: listele de candidați urmau a fi elaborate respectându-se cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe și de minim trei candidați de sex opus la fiecare 10 locuri.

În 2019, circa o treime din totalul listelor de candidați la funcția de consilier/ă de ambele niveluri înregistrate de către Consiliile Electorale de Circumscripție nu au respectat cota de reprezentare și/sau prevederile de poziționare. Conform reglementărilor pentru alegerile locale generale din 20 octombrie 2019, listele de candidați trebuiau să respecte cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe și să includă cel puțin trei candidați de sex opus la fiecare 10 locuri. Totuși, raportul de monitorizare precedent a arătat că la nivelul consiliilor raionale/municipale în scrutinul respectiv 35,6% din listele înregistrate au fost în contradicție cu respectivele prevederi legale. Dintre acestea, 27,5% nu au respectat cota de reprezentare de 40%, iar 8,1% au încălcat prevederile de poziționare. La nivelul consiliilor locale, procentul listelor înregistrate care au încălcat prevederile în cauză a fost și mai mare, ajungând la 40,3%. În această categorie, 38,3% din liste nu au respectat cota de reprezentare, iar 2% nu au fost conforme în privința poziționării candidaților și candidatelor.

Prezentul capitol vizează monitorizarea și analiza conformării la sistemul de cotă dublă în procesul de întocmire a listelor de candidați în scrutinul electoral din 2023. Analiza este crucială pentru a verifica în ce măsură au fost respectate principiile de reprezentare echitabilă a ambelor genuri, oferind informații relevante despre diversitatea și reprezentativitatea în consiliile locale și raionale/municipale. Această evaluare poate evidenția eventualele lacune în aplicarea cotelor de reprezentare și poate identifica spațiu pentru îmbunătățirea participării și incluziunii ambelor sexe în procesul decizional local.

Consiliile municipale și raionale

Femeile sunt plasate pe poziții mai puțin eligibile în listele de candidați, ocupând, în general, ultimele locuri în cadrul decilelor. Graficul de mai jos relevă o distribuție specifică a ponderii femeilor în decilele listelor de candidați/candidate pentru funcția de consilier/ă în consiliile raionale/municipale. Analizând decilele în funcție de primul loc al fiecăreia observăm o creștere progresivă a proporției de femei pe măsură ce ne îndepărtăm de capul listei. Spre exemplu, în decila întâi, pe primul loc sunt incluse doar 18% femei din totalul candidaților și candidatelor pentru funcția de consilier/ă în consiliile raionale/municipale. În a doua decilă această proporție crește la 28% pe primul loc (poziția 11), iar în a treia decilă ajunge la 38% (poziția 21). Această analiză indică o prezență mai puternică a femeilor pe poziții mai puțin privilegiate în lista de candidați și candidate, ceea ce confirmă din nou importanța prevederilor privind poziționarea pe liste în procesul electoral. Faptul că femeile sunt plasate în pozițiile inferioare ale listelor de candidați sugerează că, fără prevederile de poziționare și cota de reprezentare, nu ar fi posibil să atingem dezideratul de a spori numărul femeilor în funcția de consilieră. În lipsa acestor reglementări, femeile ar fi susceptibile să fie plasate la coada listelor de candidați și candidate, cu șanse reduse de a fi alese. Prevederile de poziționare contribuie semnificativ la creșterea șanselor candidaților de sex opus și la promovarea unei reprezentări echitabile în funcțiile decizionale. Normele în cauză ajută la distribuirea echitabilă a genurilor în listele de candidați și candidate, sporind astfel șansele ca atât bărbații, cât și

femeile să fie incluși în poziții mai privilegiate, contribuind la o reprezentare mai echitabilă și proporțională în cadrul instituțiilor de conducere.

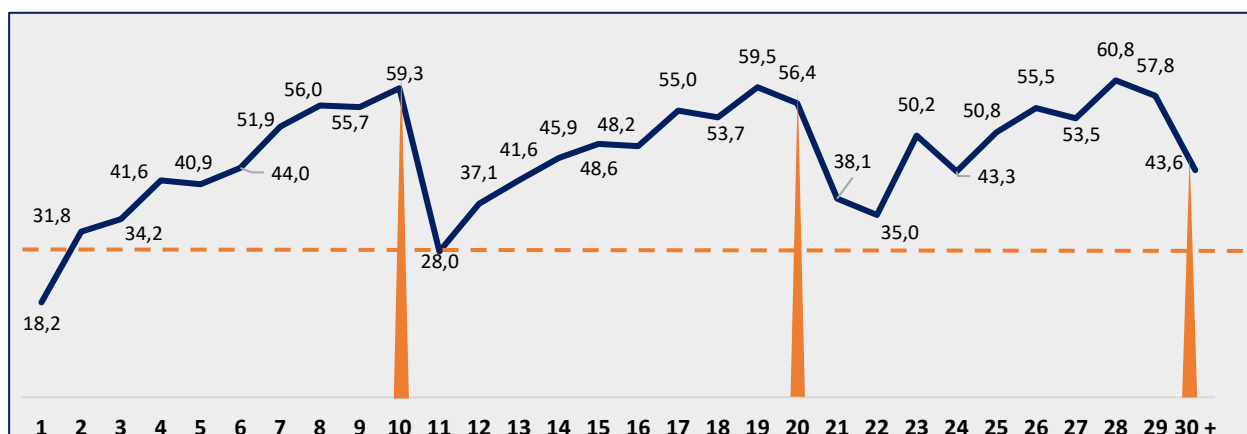

Figura 42. Poziționarea candidadelor pe listele de candidați în consilii raionale și municipale, pe poziții, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

În continuare foarte puține femei se regăsesc în fruntea listelor de candidați și candidate (pe prima poziție). Analiza poziționării femeilor pe listele de candidați și candidate în ultimele trei scrutine electorale sugerează că acea constatare care a fost evidențiată în graficul de mai sus rămâne valabilă pentru toate scrutinele. În alegerile locale 2023 a crescut numărul de femei pe liste și numărul de femei plasate pe locuri cu o mai mare probabilitate de a accede în funcția de consilieră la nivel de raion/municipiu. Analizând primele 5 locuri, cele mai propice pentru accederea în funcția de consilier/consilieră, constatăm că la fiecare scrutin electoral a avut loc o creștere a numărului de femei incluse în prima quintilă. Spre exemplu, pe locul de frunte în listele de candidați și candidate, în scrutinele din 2015 și 2019, doar 14% sunt femei, în timp ce în alegerile din 2023 cifra dată ajunge la 18,2%. Cu toate acestea, discrepanța de gen rămâne a fi colosală pentru poziția 1 a listei de candidați și candidate la nivel de raion/municipiu și în primele 5 locuri, femeile fiind mai mult spre sfârșitul decilelor. Deși prevederile de plasament au fost implementate pentru a promova reprezentarea echitabilă, se observă că partidele politice continuă să desemneze femeile pe locuri mai puțin favorabile, iar fără prevederi despre poziționare femeile ar fi fost trecute, cel mai probabil, în coada listei de candidați și candidate. Este important de remarcat că prevederile de poziționare, care impun 4 candidați de sex opus la fiecare 10 locuri, au contribuit semnificativ la progresul vizavi de reprezentarea femeilor în funcțiile electice. Totuși, pentru a asigura o reprezentare pe deplin echitabilă, ar fi oportună analiza posibilității de a introduce noi reguli de desemnare a candidaților și candidatelor pe listele electorale, axate pe quintile. Spre exemplu, stabilirea unor norme adiționale potrivit cărora la fiecare 5 locuri să fie desemnați cel puțin 2 candidați de sex opus, ceea ce ar putea consolida și mai mult diversitatea și echilibrul în funcțiile publice.

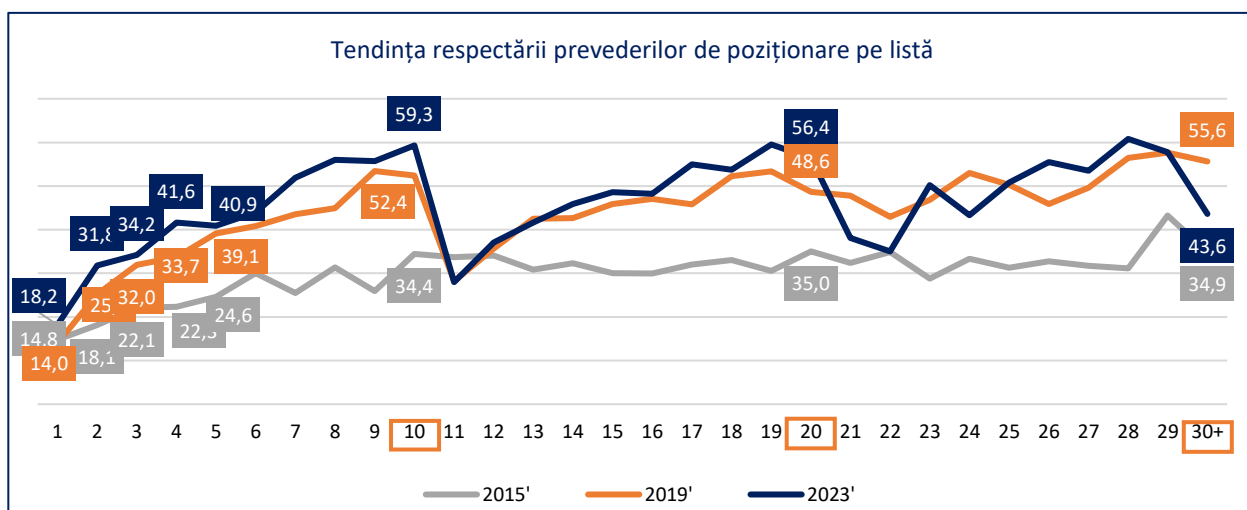

Figura 43. Ponderea femeilor pe listele de candidați și candidate în consilii raionale/municipale, pe decile, în dinamică, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Deși există prevederi privind sistemul de cotă dublă, în anumite cazuri acestea nu au fost pe deplin aplicate. Sistemul de cotă dublă a fost conceput pentru a asigura o reprezentare echitabilă a ambelor genuri în funcțiile de decizie. Cu toate acestea, au fost constatate situații cu anumite abateri. Astfel, aproximativ 7,7% din totalul listelor de candidați la nivelul consiliilor raionale/municipale au conținut abateri vizavi de respectarea sistemului de cotă dublă, dintre care 3,6% au dezavantajat bărbații, în timp ce 4,1% - femeile. Totodată, circa 0,7% dintre liste au încălcat prevederea de cotă privind reprezentarea de cel puțin 40% a sexului opus. Analizând listele care au defavorizat un sex sau altul, constatăm că majoritatea acestora au fost cauzate de o eroare de calcul. Atunci când numărul total de locuri în consiliu este un număr impar, cum ar fi 27, 33 sau 35, pentru partide este dificil să respecte exact cota de 40% pentru unul dintre sexe (de exemplu, în cazul unui consiliu cu 27 de locuri, 40% ar însemna 10,8, iar acest lucru nu poate fi realizat în mod exact). În consecință, partidele sunt nevoite să rotunjească numărul de candidați, adesea în defavoarea femeilor.

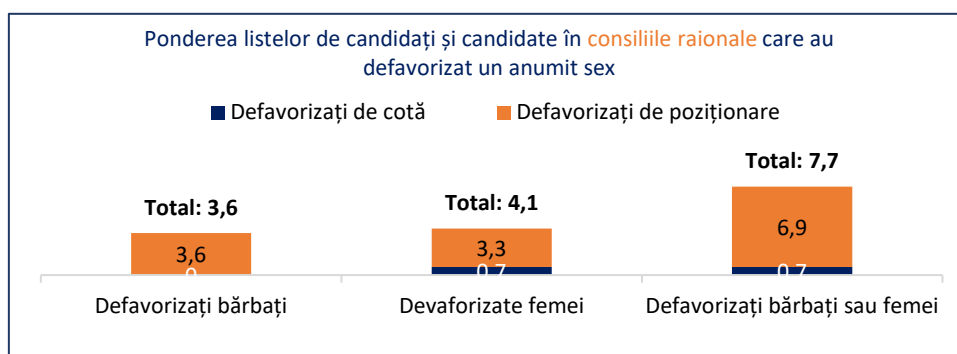

Figura 44. Ponderea listelor de candidați și candidate pentru alegerile în consiliile raionale/municipale la întocmirea cărora a fost dezavantajat un gen sau altul, %; Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

Consiliile locale

În cazul candidaților și candidatelor în consiliile locale diferența în poziționarea genurilor pe decile este mai mică comparativ cu cele raionale/municipale. Discrepanța de gen pentru poziția de vârf (1) a listelor de candidați și candidate este mai redusă în acest caz. Începând cu a doua poziție pe lista de candidați și candidate, femeile au o reprezentare echilibrată de cel puțin 40%, cu excepția primului loc în cadrul fiecărei decile, unde diferențele pot fi mai pronunțate. Diferența în poziționarea genurilor pe decile la nivelul listelor de candidați și candidate pentru consiliile locale poate fi influențată de mai mulți factori. Un aspect important ține de dimensiunea comunităților în care se desfășoară alegerile locale. În localitățile mai mici adesea există o implicare mai mare și o mai bună cunoaștere a candidaților, ceea ce poate favoriza reprezentarea echilibrată a genurilor pe liste. De asemenea, în contextul politic local există unele particularități care pot influența poziționarea pe liste. Candidații și candidatele pentru consiliile locale pot fi selectați/te mai curând în funcție de calitățile și competențele individuale, decât de apartenența la un anumit gen. Astfel, în comunitățile mai mici, criteriile personale și implicarea locală pot fi prioritare în comparație cu reprezentarea strict echilibrată a genurilor.

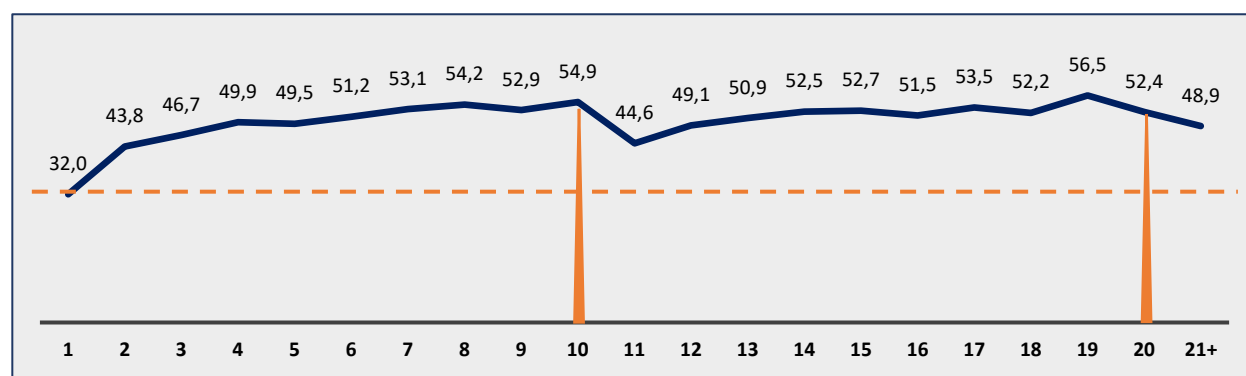

Figura 45. Poziționarea femeilor pe listele de candidați și candidate pentru alegerile în consiliile locale, pe poziții, % Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

În ultimele trei scrutine electorale, poziționarea femeilor pe listele de candidați și candidate în consiliile locale a înregistrat o evoluție pozitivă, în special în 2023, când reprezentarea acestora s-a îmbunătățit semnificativ, inclusiv pe prima poziție. În pofida acestui trend pozitiv, pozițiile de vârf de pe liste încă nu ajung la o reprezentare de cel puțin 40% pentru fiecare sex. Cu referire la primul loc al listelor de candidați și candidate, diferența față de scrutinul din 2015 a fost de 10%, iar față de scrutinul din 2019 de doar 2,2%. Sistemul de cotă dublă a influențat această schimbare, facilitând prezența femeilor pe locurile cu cele mai mari șanse de a accede în funcții. În cazul listelor pentru consiliile raionale/municipale, unde lista este mai largă, femeile continuă să fie plasate în mod predominant pe locuri mai puțin eligibile, spre sfârșitul decilelor. În schimb, în cazul consiliilor locale, unde listele sunt mai scurte, această practică devine mai dificil de aplicat.

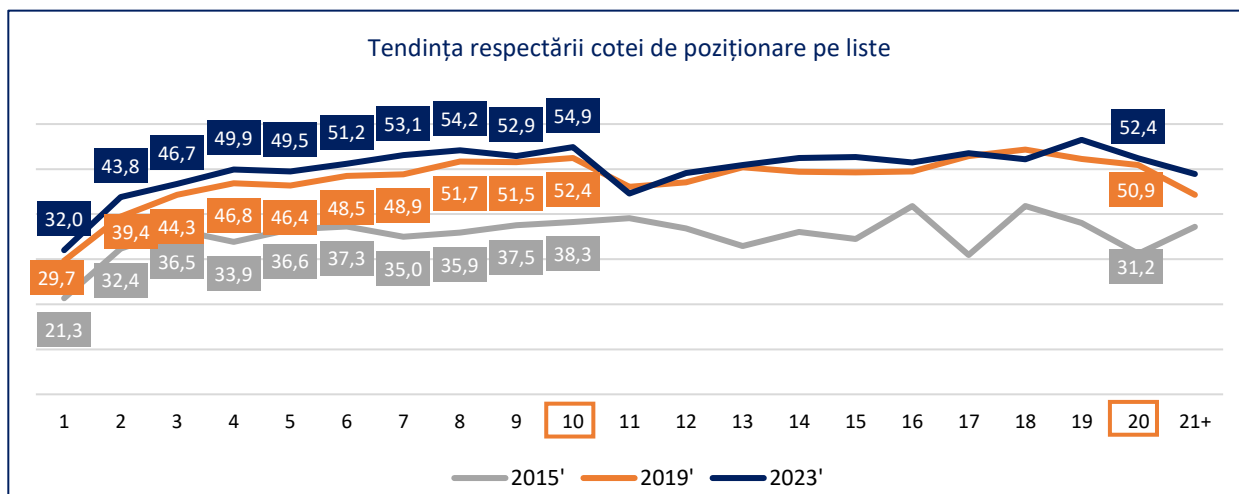

Figura 46. Ponderea femeilor pe listele de candidați și candidate în consiliile locale, pe decile, în dinamică, %
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

În cazul consiliilor locale se atestă un număr mai mare de liste cu încălcări ale cotei de 40%, comparativ cu consiliile raionale/municipale, acestea reprezentând 3% din totalul listelor de candidați. Totodată, 8,7% din listele înaintate au defavorizat un anumit sex la poziționare, dintre care 4,3% au defavorizat femeile, iar 4,4% - bărbații. La fel ca în cazul consiliilor raionale/ municipale, aceste abateri pot apărea din cauza numărului impar de membri din componența consiliilor locale, ceea ce face dificilă respectarea deplină a prevederilor sistemului de cotă dublă.

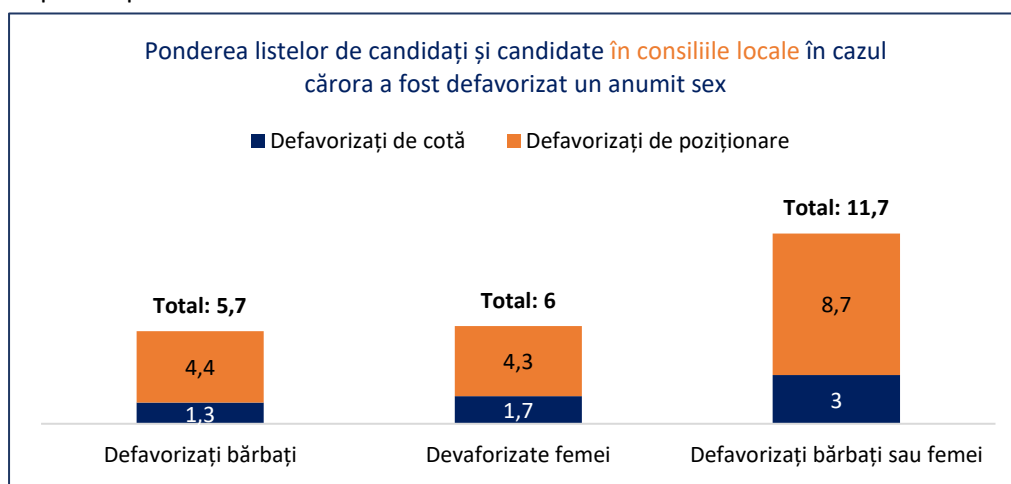

Figura 47. Ponderea listelor de candidați și candidate în consiliile locale la întocmirea cărora n-a fost respectat sistemul de cotă 60/40, iar plasamentul pe listele de candidați au defavorizat un anumit sex,%
Sursa: Calculele CPD în baza datelor oferite de către CEC

CONSTATĂRI

Monitorizarea reprezentării echitabile a femeilor și bărbaților în scrutinul electoral din 2023 la capitolul întocmirea listelor de candidați și candidate pentru funcția de consilier/ă evidențiază progrese semnificative vizavi de participarea echitabilă a femeilor și bărbaților în procesul electoral, dar și anumite inconsistențe în modul de aplicare a stipulărilor legislative cu privire sistemul de cotă dublă de reprezentare, și anume privind cota minimă de reprezentare de 40% pentru ambele sexe și prevederile de poziționare pe listele de candidați și candidate. În mod specific, constatăm următoarele:

1. În alegerile locale 2023 suntem tot mai aproape de o reprezentare 50/50 a candidaților și candidatelor în procesul electoral. Ponderea femeilor în rândul persoanelor care au candidat pentru funcția de consilier/ă raional/municipal/ă constituie 45,3%, iar a celor care au candidat pentru funcția de consilier/ă local/ă a fost de 47,2%, ceea ce reprezintă o creștere cu peste 15% față de scrutinul electoral din 2015 și cu peste 2% față de cel din 2019 în cazul consilierelor raionale/municipale și o creștere cu circa 12% față de anul 2015 și cu 1,4% față de anul 2019 în cazul consilierelor locale.

2. Majoritatea femeilor candidate la funcția de consilieră sunt desemnate de către partidele politice, iar cele care au decis să candideze independent s-au orientat preponderent spre funcția de consilieră locală (21,9% comparativ cu 9,1% care au candidat independent la funcția de consilieră raională/municipală).

3. Sub presiunea prevederilor legale impuse, partidele politice au desemnat cel puțin 40% femei pe listele de candidați pentru funcția de consilier/ă. În cazul consiliilor raionale/municipale, toate partidele au trecut mai mult de 40% femei pe listele de candidați, iar în cazul consiliilor locale, majoritatea partidelor politice au depășit pragul de 45% femei desemnate pentru funcția de consilier/ă locală.

4. Femeile au candidat la funcția de consilier/ă și au fost alese preponderent în comunități mai mici. În componența consiliilor raionale/municipale, ponderea femeilor consiliere alese constituie 33,3%, în timp ce în consiliile locale este de 40,3%. Situația poate fi explicată prin dinamica specifică a comunităților mai restrânse, unde accesul la funcțiile administrative poate fi mai deschis pentru tineri și femei. Oportunitățile politice și sociale pot fi mai vizibile în aceste medii, oferind astfel mai mult spațiu și susținere pentru reprezentarea tinerilor și a femeilor în cadrul proceselor decizionale locale.

5. În rândul consilierilor aleși tinerii sunt subreprezențați. Astfel, tinerii cu vârsta cuprinsă între 18 și 34 de ani constituie doar 10% din totalul consilierilor la nivel raional/municipal și 12% la nivel local. Tinerii aleși în funcția de consilier/ă raional/municipală au o pondere mai mare în municipiile Bălți (31,4%) și Chișinău (29,4%). La nivelul consiliilor locale, Chișinăul se menține în frunte, cu 25,5% tineri, fiind urmat de orașul Ialoveni cu 22,5%.

6. Femeile sunt plasate pe poziții mai puțin eligibile în listele de candidați, ocupând ultimele locuri în cadrul decilelor. În decila întâi pe prima poziție se regăsesc doar 18% femei din totalul candidaților pentru funcția de consilier/ă în consiliile raionale/municipale și 32% în cazul consiliilor locale.

7. În cadrul alegerilor locale 2023 s-au atestat încălcări ale prevederilor cu privire la cota de 40%. Se constată încălcări la capitolul desemnării pe listele de candidați atât a femeilor, cât și a bărbaților, dar și defavorizarea unui sex sau altul în cazul prevederilor de plasament (la fiecare 10 locuri, cel puțin 4 locuri de sex opus). În cazul consiliilor raionale/municipale, aproximativ 7,7% din totalul listelor de candidați la nivelul consiliilor raionale/municipale au conținut abateri vizavi de respectarea sistemului de cotă dublă, dintre care 3,6% au dezavantajat bărbații, în timp ce 4,1% - femeile. Totodată, circa 0,7% dintre liste au încălcat prevederea de cotă privind reprezentarea de cel puțin 40% a sexului opus. La nivelul consiliilor locale: 8,7% din listele înaintate au defavorizat un anumit sex la poziționare, dintre care 4,3% au defavorizat femeile, iar 4,4% - bărbații. La fel ca în cazul consiliilor raionale/ municipale, aceste abateri se explică prin numărul impar de membri din componența consiliilor locale, ceea ce face dificilă respectarea deplină a prevederilor sistemului de cotă dublă.

CAPITOL IV

SUNT BANII DECISIVI ÎN CAMPANIILE ELECTORALE?

VENITURILE CANDIDAȚILOR ȘI CANDIDATELOR LA FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă (MUN. CHIȘINĂU ȘI MUN. BĂLȚI)

Venitul mediu al unui bărbat candidat la funcția de primar este de 1,5 ori mai mare decât al unei femei candidate. Rapoartele de monitorizare a alegerilor locale 2023 indică o subreprezentare a femeilor care au candidat și au fost alese la funcția de primar. Unul din factorii ce explică participarea mai redusă a femeilor ține de accesul lor la resurse financiare, care adesea determină capacitatea persoanei de a se lansa în campanii electorale. Implicarea și participarea la viața politică solicită costuri esențiale, care cresc constant în contextul evoluțiilor economice din ultimii ani. Astfel, resursele financiare de care dispune un/o candidat/ă devin un element esențial în capacitatea acestora de a accede la funcții de decizie. Pentru a înțelege corelația între venituri și accesul la funcții electivă, în cadrul alegerilor locale 2023 au fost analizate veniturile candidaților și candidatelor din municipiul Chișinău și Bălți (în acest scrutin electoral, Comisia Electorală Centrală nu a segregat datele naționale cu privire la veniturile candidaților, astfel accesul la aceste date a fost limitat). Conform datelor oficiale, venitul mediu total al bărbaților care au candidat la funcția de primar a fost de 306.820 mii lei, comparativ cu 201.472 mii lei în cazul femeilor candidate, cu o discrepanță de 34% în favoarea bărbaților. În cazul veniturilor salariale, diferența este mai mică – de 14%, dar care la fel favorizează bărbații.

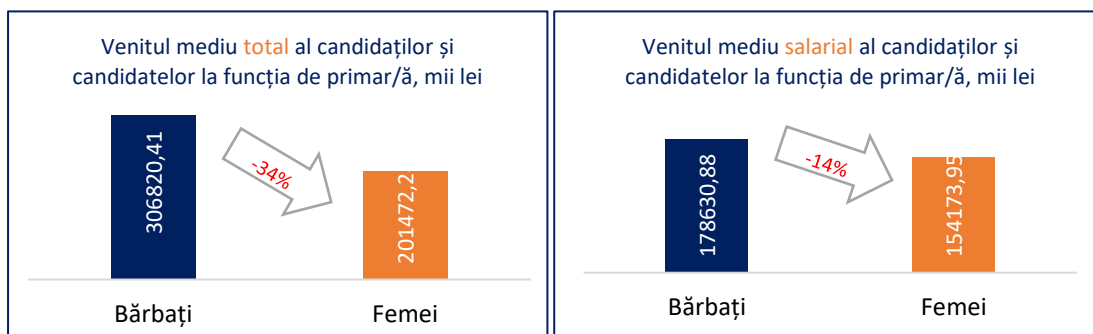

Figura 48. Veniturile medii ale candidaților și candidatelor la funcția de primar/ă, 2023
Sursa: Declarațiile de venit ale candidaților/candidatelor din municipiile Chișinău și Bălți

Femeile candidate sunt, în mare parte, dependente de veniturile salariale. Analiza datelor cu privire la veniturile candidaților și candidatelor relevă o diversitate scăzută a surselor de venit care sunt totodată și mai puțin productive în rândul femeilor. Astfel, femeile candidate au declarat doar 3 surse de venit, dintre care 76,5% provenite din salariu (locul de muncă). De cealaltă parte, bărbații au declarat 6 surse de venit, dintre care 58,2% sunt venituri salariale, iar peste 30% reprezintă venituri productive din vânzarea bunurilor mobiliare și imobiliare, donații/moșteniri, depozite, activități științifice/didactice. Astfel, observăm un oarecare grad de vulnerabilitate financiară a femeilor care sunt efectiv dependente de veniturile salariale, iar aceste lucru le face mai „sărace”, în raport cu bărbații, și le reduce șansele de a accede la funcții de decizie în procesul electoral, acolo unde banii „își spun cuvântul”.

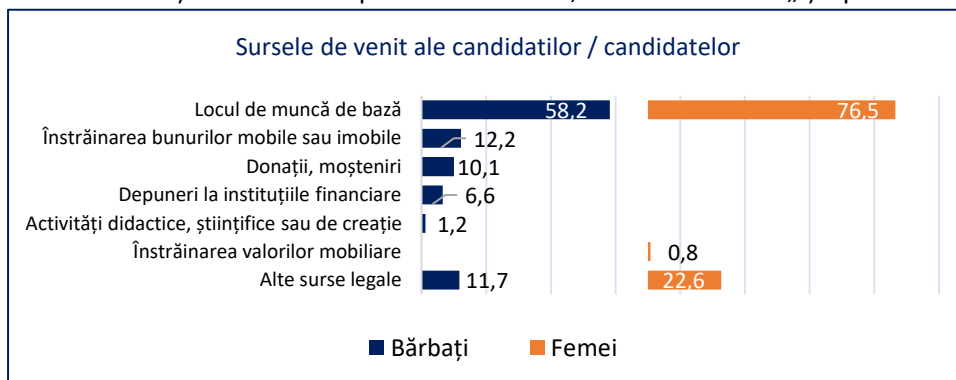

Figura 49. Sursele de venit ale candidaților și candidatelor la funcția de primar/ă, 2023
Sursa: Declarațiile de venit ale candidaților/candidatelor din municipiile Chișinău și Bălți

Capitalul financiar al femeilor candidate este mult mai mic decât al bărbaților candidați. Campaniile electorale sunt extrem de costisitoare și cronofage, iar candidații și candidatele care reușesc să obțină mai multe fonduri pentru a-și derula campaniile electorale au șanse mai mari de câștig. Studiile⁶ arată că femeile care candidează au mai multe dificultăți în obținerea de fonduri pentru campaniile lor. În general, acestea trebuie să identifice mai multe surse de venit, ceea ce necesită mult mai mult timp și efort pentru a colecta fonduri, în timp ce omologii lor bărbați se pot concentra pe alte aspecte ale campaniilor electorale. Avera candidaților, măsurată în termeni de conturi bancare, cotă parte/acțiuni în capital social, are un impact pozitiv semnificativ asupra potențialului electoral. Candidații care au un capital financiar mai mare sunt acceptați mai ușor pentru a fi înaintați de partidele competitive. Însă, chiar și în rândul candidaților și candidatelor din partea partidelor competitive, cel care deține un capital financiar mai mare are și o probabilitate mai mare de a câștiga alegerile în circumscripția electorală. Datele privind averile candidaților și candidatelor în scrutinul electoral 2023 arată că doar 5% dintre femei dețin cotă parte/sau acțiuni în capitalul social al unei întreprinderi, comparativ cu 33% în cazul bărbaților. Totodată, doar 9% dintre femei dețin conturi bancare, în raport cu 19% dintre bărbații care au candidat. Accesul limitat al femeilor la resurse financiare face dificilă planificarea și desfășurarea unei campanii electorale vizibile și eficiente, iar acest lucru le reduce șansele de câștig.

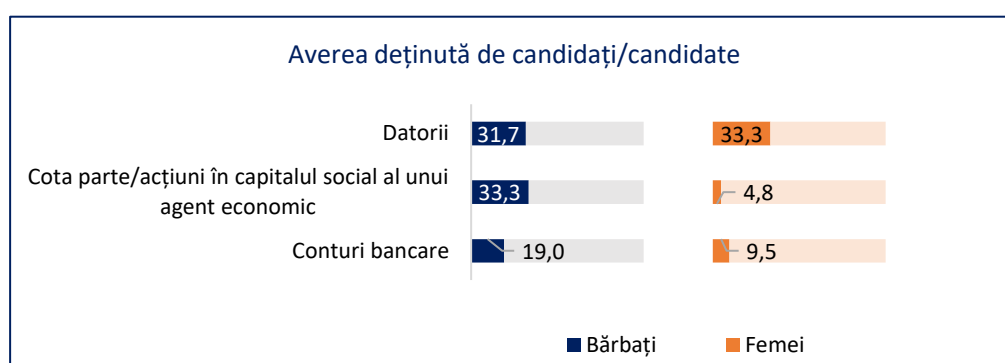

Figura 50. Avera deținută de candidați/candidate la funcția de primar/ă, pe tip de avere, 2023
Sursa: Declarațiile de venit ale candidaților/candidatelor din municipiile Chișinău și Bălți

Există diferențe semnificative în valoarea bunurilor aflate în proprietatea candidaților și candidatelor. Analiza bunurilor declarate de către candidați și candidate, măsurate în termen de imobile, valori mobiliare, terenuri în proprietate, arată că bărbații dețin pământuri cu o valoare de 6 ori mai mare decât cele deținute de femei, în timp ce imobilele aflate în proprietatea femeilor au o valoare de peste 2 ori mai mare decât cele deținute de bărbați. Aceste date sugerează că femeile nu doar dețin mai puține bunuri, dar și valoarea acestora este adesea mai mică.

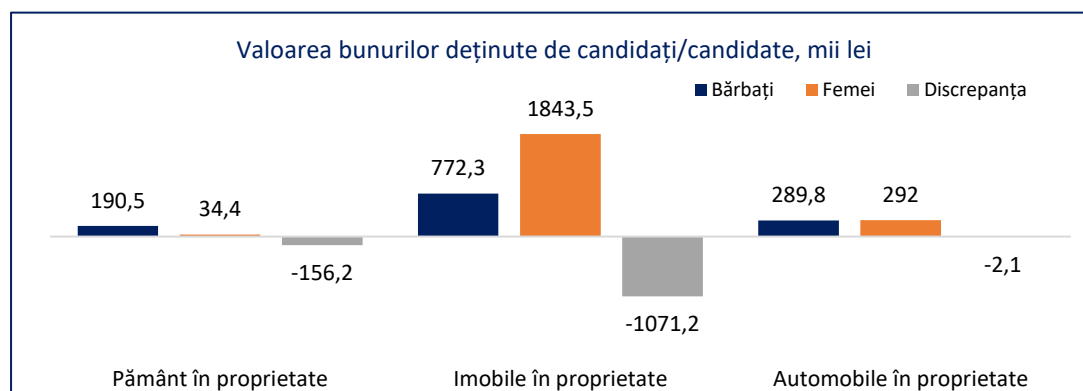

Figura 51. Valoarea medie a bunurilor candidaților și candidatelor la funcția de primar/ă, pe tip de bun, și discrepanța din perspectivă de gen, 2023
Sursa: Declarațiile de venit ale candidaților/candidatelor din municipiile Chișinău și Bălți

⁶ Shannon Jenkins, "A Woman's Work Is Never Done? Fund-Raising Perception and Effort among Female State Legislative Candidates"

FINANȚAREA CAMPANIILOR ELECTORALE

Pentru a susține campaniile electorale, femeile s-au implicat mai des în activități de voluntariat, iar bărbații au efectuat mai multe donații. Din totalul membrilor și membrilor de partid care au susținut campania electorală 2023 prin activități de voluntariat, 52,9% au fost femei, iar 47,1% – bărbați. Pe de altă parte, aproximativ 60% dintre persoanele care au făcut donații au fost bărbați. Jumătate din donațiile efectuate au fost făcute în numerar, iar prin transfer au fost virate doar 19,6% din suma donațiilor. De asemenea, pe parcursul campaniilor electorale au fost înregistrate și donații de bunuri, acestea constituind aproximativ 30% din valoarea totală a donațiilor.

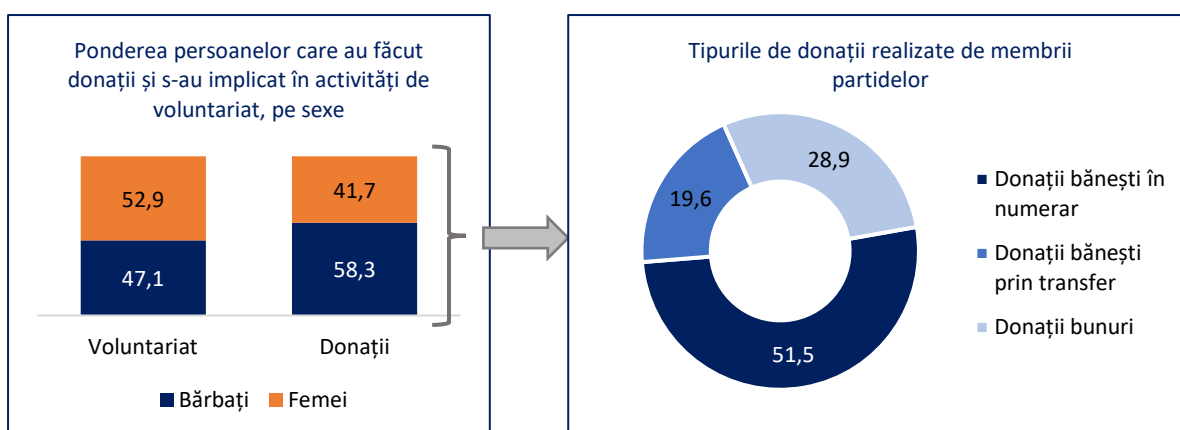

Figura 52. Ponderele femeilor și bărbaților care au participat la activități de voluntariat sau au făcut donații pentru a susține campaniile electorale, pe sexe și tip de donație, 2023

Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

Donațiile efectuate de către bărbați au fost mult mai considerabile ca frecvență și valoare decât cele ale femeilor. Deși atât membrele, cât și membrii de partid au oferit donații sub diverse forme, valoarea medie a unei donații făcute de către bărbați este considerabil mai mare decât cea a femeilor, în medie cu 1103,73 MDL, ceea ce înseamnă o diferență de aproximativ 15%. Acest fapt se datorează în exclusivitate discrepanțelor de avere și venituri pe care le înregistrează femeile și bărbații pe parcursul vieții. De asemenea, numărul donațiilor realizate este mai mare în rândul bărbaților membri ai partidului. Ponderele donațiilor efectuate de către bărbați constituie 60%, comparativ cu 40% în cazul femeilor. Cea mai mare discrepanță de gen la capitolul donații se atestă la donarea bunurilor, aproximativ 73% fiind donate efectuate de bărbați și doar 27% de femei.

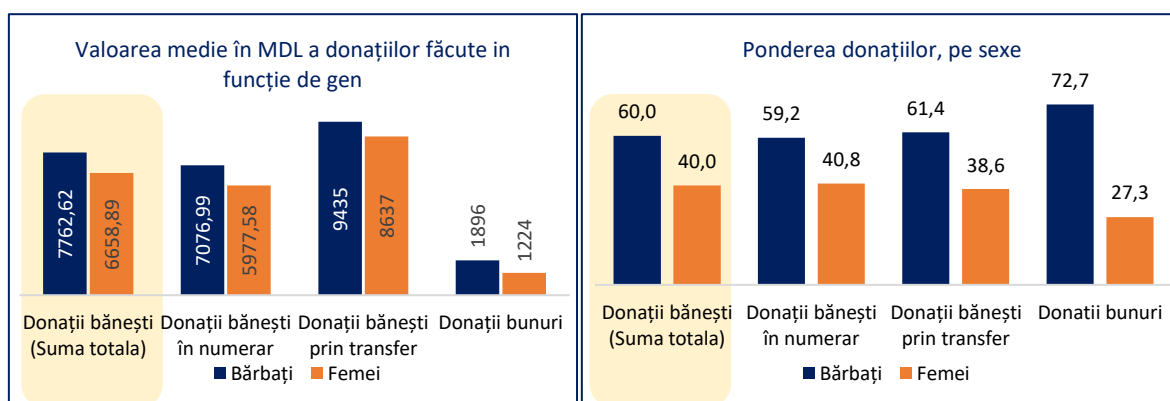

Figura 53. Valoarea medie în MDL și ponderea donațiilor făcute pentru a susține campania electorală, pe sexe și tipuri de donații, 2023; Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

Cele mai generoase donații au fost făcute de către membrele Partidului Politic „Șansă”. Mai mult de jumătate din donațiile făcute în cadrul partidului „Șansă” au fost făcute de membrele formațiunii. Respectiv, și cea mai mare donație realizată de femei din cadrul tuturor partidelor a fost efectuată de către membrele Partidului „Șansă”, în valoare de 1.790.870,00 lei. Următorul partid în cadrul căruia femeile au

contribuit semnificativ în cadrul campaniilor electorale este Mișcarea Alternativa Națională (MAN), unde 51,2% de femei au realizat donații în valoare totală de 1.350.550,00 lei.

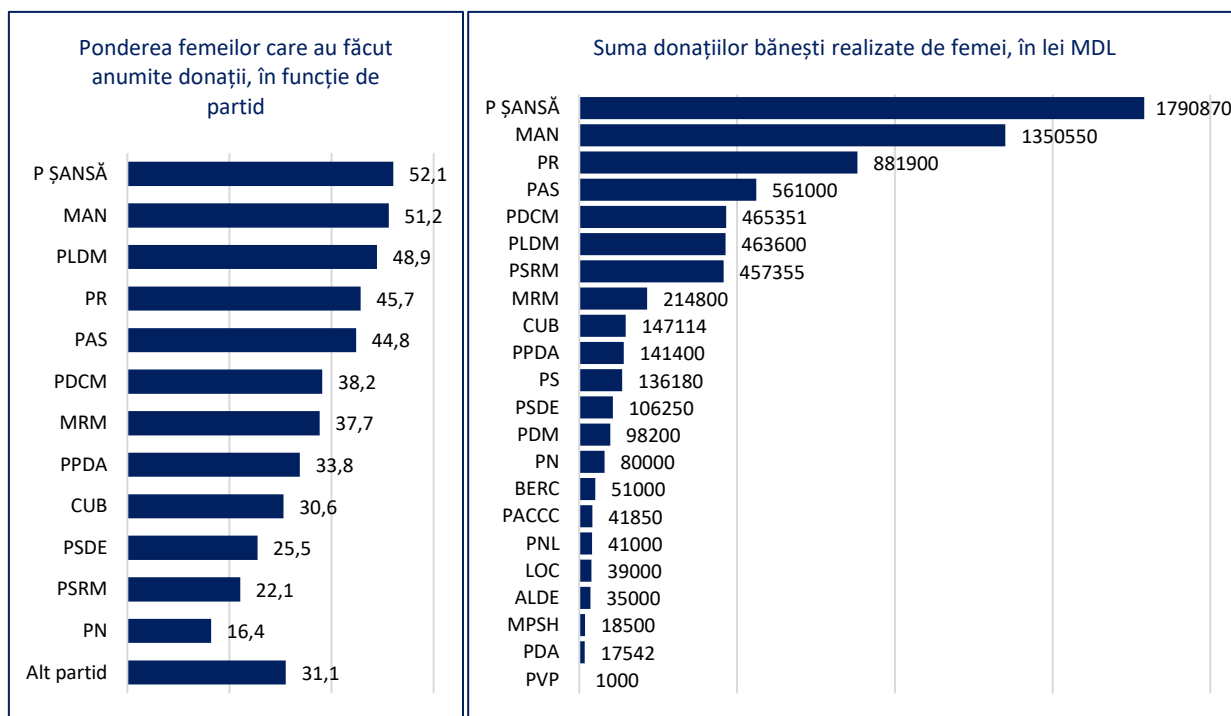

Figura 54. Ponderea femeilor care au făcut donații pentru a susține campania electorală și valoarea donațiilor, în funcție de partid, 2023; Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

Majoritatea donațiilor bănești făcute de către femei au fost realizate în numerar. Analiza datelor denotă că practic toate donațiile efectuate de membrele Partidului „Șansă”, care a beneficiat și de cele mai multe donații, au fost realizate în numerar. Prin transfer, însă, cele mai multe donații bănești au fost făcute de membrele Partidului Dezvoltării și Consolidării Moldovei (PDCM), în valoare totală de 460.351,00 lei. Membrii partidelor sunt mai reticenți în a face donații prin transfer, deoarece aceasta presupune o mai mare transparență cu privire la sursa de venit din contul căreia vor fi făcute donațiile.

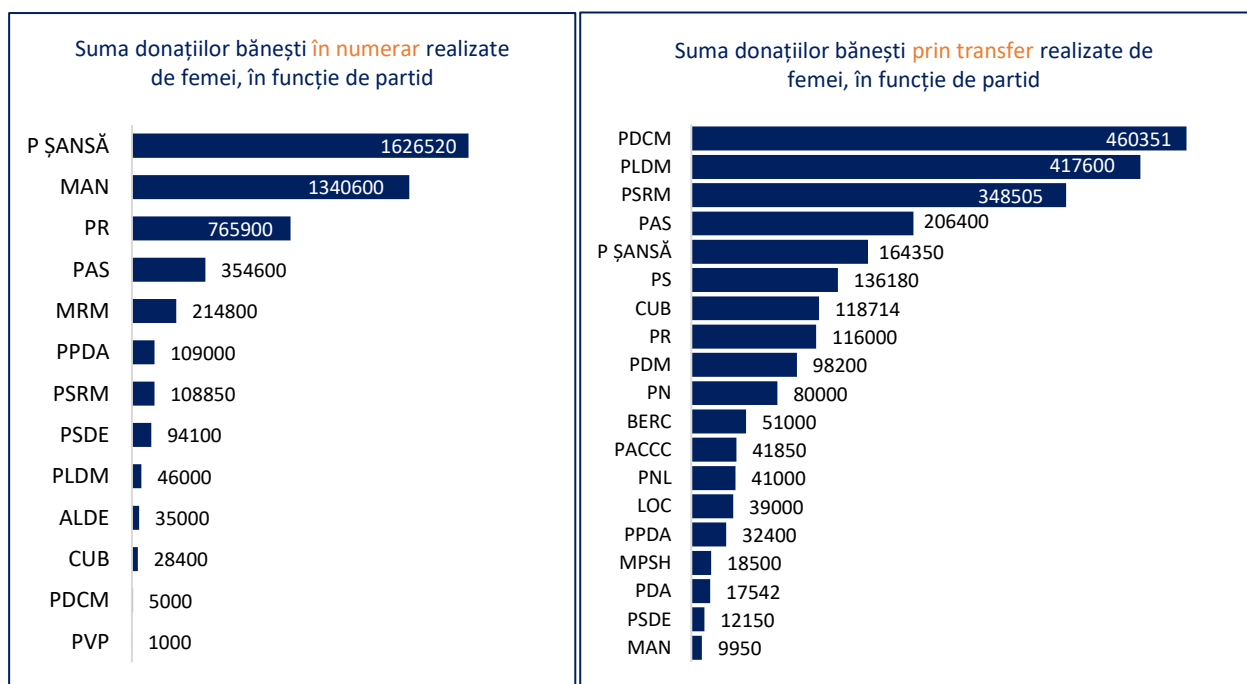

Figura 55. Valoarea donațiilor făcute de femei, pe tip de transfer și partid, 2023
Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

În calitate de contribuție la campaniile electorale, implicarea în acțiunile de voluntariat nu a fost foarte populară. Un număr redus de membri și membre s-au implicat în activități de voluntariat pentru a susține campaniile electorale ale partidelor politice pe care le reprezintă. Doar două partide înregistrează o pondere mai mare: Partidul Nostru – 38,0% și Partidul Socialiștilor din Republica Moldova – 37,6%. Cel mai frecvent s-au implicat în activități de voluntariat femeile: Partidul Schimbării a beneficiat de implicarea femeilor în proporție de 66,7%, iar Partidul „RENAȘTERE” la nivel de 64,7%. La fel ca și în scrutinele electorale precedente, femeile rămân a fi în continuare mult mai predispuse să practice voluntariatul, ca formă de contribuție în campaniile electorale.

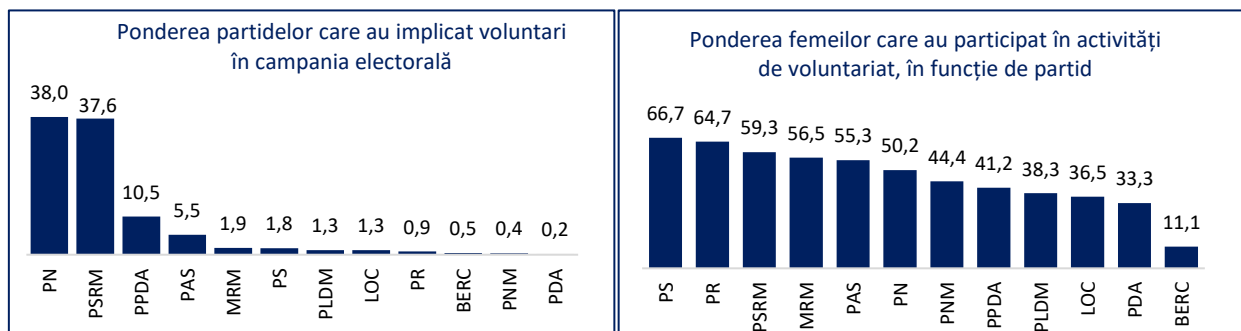

Figura 56. Implicarea în activități de voluntariat, ca formă de contribuție în campaniile electorale, %
Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

Cei mai mulți bani au fost cheltuiți pentru campania de promovare a candidaților și candidatelor în Chișinău. Peste 32 mln. de lei au fost cheltuiți pentru întreaga campanie electorală în alegerile locale din 2023. În Chișinău în acest scop au fost alocați peste 11 mln. de lei, adică aproximativ 35% din suma totală cheltuită în întreaga țară. Cele mai mari cheltuieli le-a suportat Partidul „Acțiune și Solidaritate” – aproximativ 8 mln. de lei, pentru a-și promova candidații și candidatele la alegerile locale, fiind urmat de Partidul Socialiștilor din Republica Moldova, care a suportat cheltuieli în valoare de 4,5 mln. De lei.

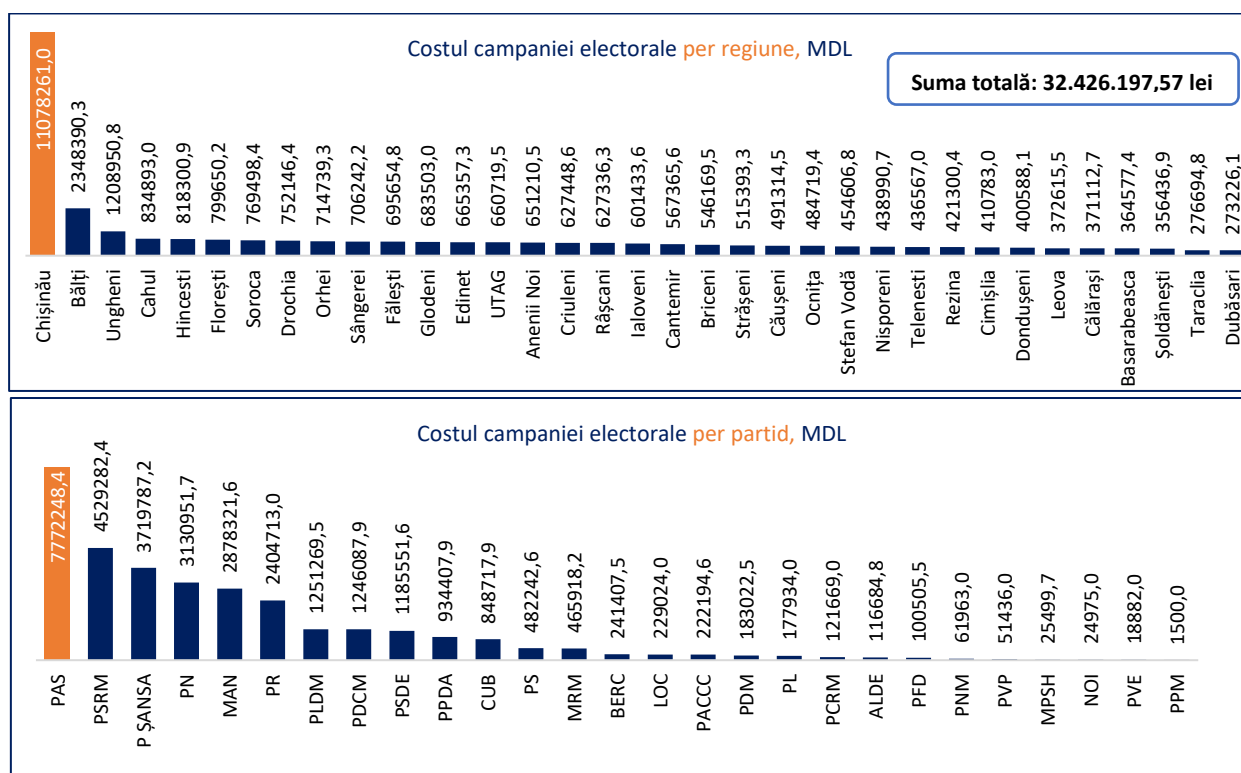

Figura 57. Costul campaniei electorale per regiune și per partid, MDL
Sursa: Rapoartele financiare ale partidelor politice, Comisia Electorală Centrală

CONSTATĂRI:

Prezenta analiză a demonstrat că astfel de factori, precum capacitatea financiară, accesul la resurse, influențează modul în care femeile și bărbații se implică în procesul electoral, dar și șansele acestora de a accede în funcții decizionale și electivă în urma alegerilor. În mod specific, analiza relevă câteva constatări principale:

1. Venitul mediu al unui bărbat candidat la funcția de primar este de 1,5 ori mai mare decât al unei femei candidate. Conform datelor oficiale, venitul mediu total al bărbaților candidați la funcția de primar a fost de 306.820 mii lei, comparativ cu 201.472 mii lei în cazul femeilor candidate, cu o discrepanță de 34% în favoarea bărbaților. Totodată, femeile candidate sunt mai dependente de veniturile salariale care constituie peste 75% din totalul veniturilor lor, în timp ce bărbații mizează și pe venituri productive care constituie peste 30% din totalul veniturilor acestora. Întrucât lansarea și participarea în viața politică implică costuri esențiale, în lipsa resurselor financiare suficiente femeile au șanse mai mici de a avansa.

2. Femeile candidate dețin bunuri mai puține și de valoare mai mică comparativ cu bărbații care candidează. Astfel, candidații care au un capital financiar mai mare sunt acceptați mai ușor pentru a fi înaintați de partidele competitive, astfel având și șanse mai mari de câștig în alegeri. Analiza arată că doar 5% dintre femeile candidate dețin cotă parte/sau acțiuni în capitalul social al unei întreprinderi, comparativ cu 33% în cazul bărbaților. Totodată, doar 9% dintre femei dețin conturi bancare, în raport cu 19% dintre bărbații care au candidat. Analiza arată că și valoarea bunurilor declarate de femeile candidate este mai mică – spre exemplu, bărbații dețin pământuri cu o valoare de 6 ori mai mare decât cele deținute de femei.

3. În cadrul campaniilor electorale, femeile candidate s-au implicat mai des în activități de voluntariat, iar bărbații au efectuat mai multe donații, ca modalități de contribuție. Aproximativ 60% dintre persoanele care au făcut donații au fost bărbați, iar 53% dintre cei care au susținut campaniile prin activități de voluntariat au fost femei. Având în vedere costurile mari ale campaniilor electorale, candidații cu o disponibilitate mai mare de a contribui financiar își sporesc șansele de a accede funcții electivă.

4. Donațiile realizate de către bărbați au fost mai mari ca valoare. Valoarea medie a unei donații făcute de către bărbați este mai mare decât cea a femeilor, în medie cu 1103,73 lei, ceea ce înseamnă o diferență de aproximativ 15% diferență. De asemenea, numărul donațiilor efectuate este mai mare în rândul bărbaților - membri ai partidului. Ponderea donațiilor realizate de către bărbați constituie 60%, comparativ cu 40% în cazul femeilor. Cea mai mare discrepanță de gen la capitolul donații se atestă vizavi de bunuri, aproximativ 73% fiind donate de bărbați și doar 27% de femei. Majoritatea donațiilor bănești au fost realizate în numerar, membrii partidelor fiind mai reticenți în a face donații prin transfer, deoarece aceasta presupune o mai mare transparență cu privire la sursa de venit, din contul căreia vor fi făcute donațiile.

CAPITOLUL V

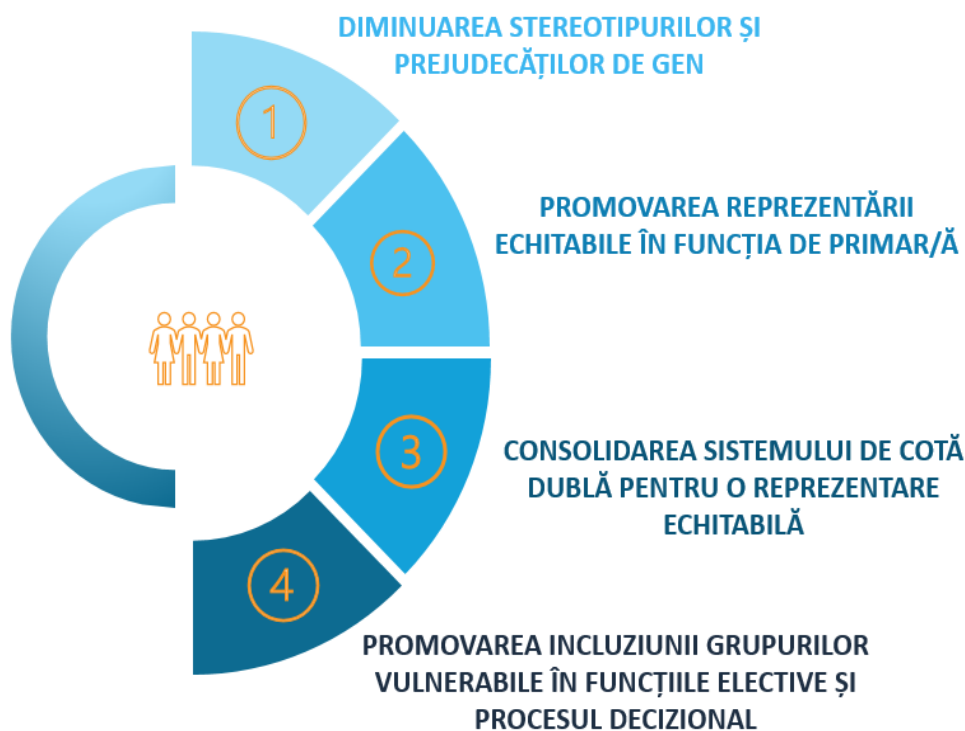
RECOMANDĂRI

CUM TRANSFORMĂM PROCESUL ELECTORAL ÎN UNUL ECHITABIL ȘI INCLUZIV: RECOMANDĂRI ȘI BUNE PRACTICI

Participarea femeilor la viața publică este determinată de o varietate de factori, fie ei *politici* (sistemul electoral, statutul partidelor politice, criteriile de selecție a candidaților), *sociali* (cum ar fi sistemul de asistență socială, schemele de concediu pentru creșterea copilului și măsurile de echilibrare a vieții profesionale și de familie), *economici* (de exemplu, diferența de remunerare între femei și bărbați și accesul la profesii și cariere) sau *culturali* (în special, stereotipurile privind rolurile de gen). Accesul la mass-media și la finanțare este, de asemenea, crucial pentru femeile active în politică.

Scopul acestui capitol este de a oferi recomandări pragmatice și strategice, bazate pe observațiile și datele colectate, pentru a reduce inegalitățile de gen și a promova participarea mai incluzivă în procesul electoral și în funcțiile decizionale. Astfel, ținând cont de tendințele remarcate în ultimele patru scrutine electorale și de constatările reieșite din procesul de monitorizare a alegerilor locale 2023, din perspectiva de gen, recomandările au fost structurate în patru segmente esențiale. Acestea cuprind atât sugestii pentru modificări legislative, cât și idei de activități și exemple de bune practici aplicate în diverse țări.

Această secțiune este destinată autorităților publice centrale și locale, precum și instituțiilor implicate în organizarea și desfășurarea procesului electoral, partidelor politice, partenerilor de dezvoltare și organizațiilor nonguvernamentale, subliniindu-se necesitatea unei abordări comune și coordonate în acest demers.

Cultura politică și socială predominantă într-o societate are un rol crucial în determinarea reprezentării femeilor în funcțiile decizionale. Această cultură este adesea modelată de normele, valorile și așteptările tradiționale legate de rolurile de gen care pot influența percepțiile și comportamentele atât ale bărbaților, cât și ale femeilor în sfera politică. Un exemplu concret poate fi remarcat în țări, precum Japonia și Coreea de Sud, unde normele culturale tradiționale privind rolul femeilor au contribuit la o reprezentare redusă a femeilor în politică. În contrast, în țări, precum Suedia și Finlanda, care promovează norme sociale mai egalitare între genuri, se atestă o participare semnificativ mai mare a femeilor în politică și în funcții de conducere. Pentru a contracara impactul acestor norme și percepții culturale este esențial să se promoveze educația și sensibilizarea cu privire la egalitatea de gen, începând de la vârste fragede și continuând în cadrul educației formale și non formale. Alături de aceste inițiative educaționale, trebuie luați în considerare și factorii sociali, precum și intervențiile complexe din partea statului, pentru a asigura o abordare holistică în diminuarea stereotipurilor și prejudecăților legate de rolurile de gen. În cele ce urmează venim cu un set de recomandări de activități și practici de diminuare a stereotipurilor de gen ce pot fi implementate în Republica Moldova.

- **Programe de formare și mentorat**

În practica internațională, aceste programe sunt implementate de organizații neguvernamentale, instituții publice și partide politice, având un impact semnificativ în special în țările în care stereotipurile legate de rolurile de gen sunt încă puternic înrădăcinate. Astfel de demersuri încep prin creșterea încrederii în sine a femeilor, ele fiind ajutate să-și recunoască potențialul și să-și depășească temerile legate de implicarea în politică, și continuă prin oferirea de instrumente necesare pentru a excela în funcțiile de conducere. Programele de formare și mentorat sporesc accesul femeilor la viața politică și procesul decizional, astfel fiind îmbunătățite reprezentativitatea și diversitatea în politică și aduse perspective și abordări inovatoare în elaborarea politicilor publice. Pe de altă parte, aceste programe contribuie la schimbarea mentalităților în societate. Prin exemplele lor de succes, femeile devin modele pentru generațiile viitoare, demonstrând că implicarea activă în politică este accesibilă și esențială. Astfel, se creează un cerc virtuos de împuternicire a femeilor, care are impact nu numai în politică, ci și în întreaga societate. De la dezvoltarea abilităților de leadership și comunicare până la înțelegerea procesului electoral și gestionarea campaniilor, aceste programe acoperă un spectru larg de nevoi. Ele pregătesc femeile nu doar pentru a candida, ci și pentru a conduce cu viziune și competență.

„Elect HER” (Marea Britanie): O inițiativă dedicată promovării și susținerii participării femeilor în politică. Scopul acestui proiect este de a crește reprezentarea femeilor în funcții electivă, cu accent pe diferite niveluri de guvernare, inclusiv la nivel local, regional și național. „Elect HER” oferă instruire, resurse și sprijin femeilor interesate să candideze pentru funcții politice sau care deja ocupă astfel de poziții.

Women Power Politics – Helene Weber Kolleg (Germania): O inițiativă bine stabilită, concentrată pe mobilizarea femeilor pentru a prelua mandatul politic la nivel local. Combinația creativă a unei game variate de instrumente interconectate: premiul Helene Weber, un program amplu de mentorat, proiecte locale realizate de câștigătoarele premiului și un site web informativ. Acest proiect transparent este susținut de Guvernul Federal. Modelul pentru o abordare multilaterală este relevant și pentru alte țări.

Vital Voices Global Partnership (nivel global): Acest ONG internațional oferă un program de mentorat și leadership pentru femeile din întreaga lume. Programul se concentrează pe dezvoltarea abilităților de leadership, comunicare și campanie electorală, oferind femeilor instrumentele necesare pentru a deveni lideri eficienți la nivel local.

EMILY's List (Statele Unite ale Americii): Organizația sprijină femeile democratice care sunt pro-alegere, oferindu-le traininguri, resurse și suport pentru a candida la alegeri și a accede în funcții publice.

[She Should Run \(Statele Unite ale Americii\)](#): O organizație non-profit care încurajează și sprijină femeile să candideze pentru funcții publice, oferindu-le programe de mentorat, resurse educaționale și o comunitate de sprijin.

[Akademie für Potentialentfaltung \(Austria\)](#): Propune programe specifice pentru dezvoltarea liderilor feminini în politica austriacă, concentrându-se pe împuternicire, leadership și strategii de campanie.

[Canberra Women in Politics \(Australia\)](#): Inițiativa asigură traininguri și workshop-uri pentru femeile care doresc să se implice în politica australiană, cu accent pe dezvoltarea abilităților și networking.

[Women of the Future \(Australia\)](#): Inițiativa reunește femei din diferite sectoare ale vieții publice, inclusiv politică, pentru a le dezvolta abilitățile de leadership și pentru a promova colaborarea între ele. Aceasta servește ca un hub pentru femeile cu influență din Australia.

[Cherie Blair Foundation's Women in Public Life Program \(nivel global\)](#): Programul se concentrează pe abilitarea femeilor din întreaga lume să participe activ în viața politică și publică, oferindu-le acces la mentorat, traininguri și resurse.

[IGNITE \(Statele Unite ale Americii\)](#): Această organizație non-profit se concentrează pe mobilizarea și formarea tinerelor femei pentru a se implica în politică. Oferă programe de dezvoltare a liderilor și susține femeile pentru a candida la funcții publice.

[Emerge America \(Statele Unite ale Americii\)](#): Este o organizație care dezvoltă programe de pregătire politică pentru femeile progresiste din Statele Unite. Scopul este să pregătească femeile pentru a candida la funcții electorale și pentru a deveni lidere în comunitățile lor.

[Asian Women Leadership University \(Coreea de Sud\)](#): Este un exemplu de instituție de învățământ care oferă programe de formare și dezvoltare a abilităților pentru liderele din întreaga regiune asiatică. Aceste programe contribuie la consolidarea prezenței femeilor în politică și în funcțiile publice.

Recomandare specifică: Constatăm cu îngrijorare că în cadrul ultimului scrutin electoral a devenit evidentă creșterea nivelului de stereotipuri și prejudecăți față de femeile implicate în politică. Chiar dacă sistemul de cote duble a adus îmbunătățiri esențiale în ceea ce privește numărul de femei alese în funcții publice, există încă nevoia de alte măsuri pentru a asigura o reprezentare mai echitabilă a femeilor în toate nivelurile de guvernare. În Republica Moldova, în ultimii 10 ani, am asistat la o creștere semnificativă a numărului de programe de formare și mentorat dedicate femeilor interesate să se implice în politică. Astfel de programe au fost dezvoltate nu doar pentru femei în general, ci și pentru grupuri specifice, cum ar fi tinerele, femeile cu dizabilități, femeile rom și cele din sectorul de securitate și apărare. Majoritatea acestor programe sunt implementate de organizații neguvernamentale, cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, și au avut un rol important în pregătirea femeilor pentru a-și asuma roluri active în politică. În plus, entitățile internaționale, precum IREX (International Research & Exchanges Board (Consiliul Internațional pentru Cercetare și Schimburi)) și NDI (National Democratic Institute (Institutul Național Democrat)), au fost implicate activ în organizarea de programe care nu se limitează doar la perioada pre-electorală, ci se axează pe consolidarea capacităților organizațiilor de femei și tineret din partidele politice. În acest context, se recomandă continuarea și consolidarea programelor de formare și mentorat care să le asigure femeilor instrumentele necesare pentru a candida și a ocupa funcții de conducere în sistemul politic al Republicii Moldova.

- **Schimb de experiență și interacțiune între femeile implicate în politică**

Prezența politicianelor în spațiul public și mediatic poate contribui la combaterea opiniilor stereotipice. Cu cât politicianele sunt mai prezente și mai vocale în spațiul public și mediatic, cu atât mai mult se amplifică interesul în rândul fetelor, tinerelor de a se implica în politică. Participarea semnificativă a femeilor în cadrul autorităților centrale și locale, promovarea deschisă a unor cauze comune, precum și

edificarea dialogurilor și parteneriatelor între ele determină o mai mare credibilitate pentru politiciene. Prin colaborare și sinergie, ele pot influența și modela agenda politică, având un impact semnificativ asupra deciziilor și politicilor implementate.

Evenimentele naționale și internaționale ca metodă de interacțiune, la fel, fortifică relațiile și imaginea politicienilor. Consolidarea implicării femeilor în politică și în funcțiile publice poate fi realizată prin organizarea de forumuri regionale, naționale și internaționale care să adune femei ce ocupă diverse funcții publice la niveluri diferite de guvernare. Acestea: (i) ar facilita schimbul de experiență între politiciene privind provocările și succesele legate de accesul la funcțiile publice, campaniile electorale și gestionarea afacerilor publice, identificarea de soluții și strategii eficiente pentru depășirea obstacolelor existente în calea participării femeilor în politică; (ii) ar crea oportunități de creștere a vizibilității politicienilor, oferindu-le posibilitatea de a-și face cunoscute succesele și contribuțiile în diferite domenii ale guvernării, astfel consolidând imaginea pozitivă a femeilor în politică; (iii) ar crea contextul favorabil pentru lansarea de colaborări și parteneriate pentru abordarea chestiunilor de interes comun, cum ar fi promovarea șanselor egale, combaterea stereotipurilor de gen sau dezvoltarea de politici favorabile femeilor (aceste parteneriate ar putea avea un impact semnificativ asupra procesului decizional și a politicilor implementate); (iv) ar permite ca discursurile politicienilor de succes în cadrul acestor forumuri să servească drept modele și surse de inspirație pentru fetele și tinerele care își doresc să se implice în politică, astfel sporind interesul și participarea acestora în viața politică și asigurând o succesiune sănătoasă de lidere în politică.

Women in the World Summit (Statele Unite ale Americii): Acest eveniment anual reunește lideri politici, activiste și femei puternice din întreaga lume pentru a discuta și a dezvolta soluții la problemele globale ce țin de femei și egalitatea de gen. Summitul oferă o platformă importantă pentru schimbul de idei și experiențe.

[Women Deliver](#) (nivel global): Această conferință globală reunește lideri politici, activiști și organizații din întreaga lume pentru a discuta și a acționa în favoarea sănătății și drepturilor femeilor. Evenimentul abordează teme referitoare la sănătatea sexuală și reproductivă, dar și la participarea femeilor în politică.

[European Women's Lobby Annual General Assembly](#) (Uniunea Europeană): Organizată de European Women's Lobby (EWL), această adunare anuală reunește organizații membre din întreaga Uniune Europeană cu scopul de a discuta și a dezvolta strategii comune pentru promovarea drepturilor femeilor și a egalității de gen în Europa.

[African Women Leaders Network \(Uniunea Africană\):](#) Acesta este un exemplu de inițiativă regională care adună lidere din Africa pentru a promova pacea, securitatea și dezvoltarea pe continent. Evenimentele și forumurile organizate de acest grup sunt esențiale pentru consolidarea rolului femeilor în politică și în procesul de luare a deciziilor.

[National Women's Conferences](#) (Australia): Această țară organizează conferințe naționale ale femeilor cu scopul de a discuta și dezvolta politici și inițiative care vizează îmbunătățirea statutului femeilor în societate și în politică.

[The Conference of Women Parliamentarians](#) (Canada): Conferința reunește parlamentare pentru a discuta și a dezvolta politici și inițiative care promovează drepturile femeilor și egalitatea de gen.

[Women in Public Service Project](#) (Statele Unite ale Americii): Această inițiativă globală a fost lansată la Colegiul Wellesley și adună femei din întreaga lume care dețin funcții publice pentru a promova participarea femeilor în conducerea guvernelor.

[„The Art of Leadership for Women”](#) (Canada):- Conferința aduce împreună femei din diverse domenii pentru a discuta despre leadership și dezvoltarea carierei.

Recomandare specifică: În Republica Moldova se poate organiza anual un forum național dedicat femeilor care dețin funcții publice la nivel local și național. Acest eveniment ar oferi o platformă crucială pentru discuții despre barierele pe care femeile le întâmpină în cariera politică și pentru dezvoltarea de strategii de suport și solidaritate pe viitor. Totodată, ar putea fi instituită o tradiție de a desfășura forumuri

regionale în diverse zone ale țării, urmate de un eveniment național de amploare. Luna martie ar putea fi aleasă ca moment simbolic de organizare a acestor întâlniri, pentru a aduna femei din toate domeniile, nu doar politica, și pentru a promova schimbul de idei și experiențe cu scopul de a consolida participarea și influența femeilor în societatea moldovenească.

- **Crearea rețelelor de femei care ocupă anumite funcții**

La nivel internațional se practică crearea rețelelor de femei în anumite domenii pentru a promova schimbul de experiență, sprijinul reciproc și avansarea comună. Aceste rețele au fost esențiale în promovarea reprezentării și influenței femeilor în diferite sfere ale societății. Ele au avut un rol crucial în combaterea inegalităților de gen și în promovarea drepturilor femeilor în întreaga lume. În politică, rețelele de deputate și primare au fost lansate pentru a sprijini femeile care sunt lidere în autoritățile publice locale sau naționale. Astfel de rețele promovează politici de gen, dezvoltă planuri de acțiune pentru a aborda problemele specifice femeilor și consolidează vocea femeilor în luarea deciziilor politice.

[Women Mayors Network in the United States](#) (Rețeaua Primarelor din Statele Unite): Această rețea sprijină femeile care ocupă funcții de primari în orașe și comunități din SUA și promovează colaborarea și schimbul de experiență între ele.

[The Women Mayors' Network \(WoMN\)](#) (nivel global): Este o rețea de primare care operează la nivel internațional și are ca scop consolidarea și promovarea rolului femeilor în administrația locală și guvernarea urbană. Ea reunește primare din diferite țări pentru a facilita schimbul de experiență, cooperarea și dezvoltarea de strategii comune cu scopul de a aborda problemele urbane și comunitare.

[Australian Local Government Women's Association - ALGWA](#) (Rețeaua Femeilor Primar din Australia): Organizația sprijină primarele din Australia și promovează reprezentarea și implicarea femeilor în administrația publică locală.

Recomandare specifică: Sugerăm crearea unei rețele de femei din administrația publică locală (Rețeaua Națională a Femeilor în Administrația Publică Locală) sau „Rețeaua Națională a Primarelor”, care poate avea o structură organizatorică bine definită și ar avea drept obiectiv reprezentarea femeilor din diferite regiuni ale țării în fața autorităților publice centrale. Structura organizațională a acestei rețele ar putea include conducere și coordonare, grupuri de lucru regionale pentru a se concentra pe problemele specifice ale fiecărei zone, membre active care să contribuie la schimbul de experiență și dezvoltarea de soluții pentru problemele femeilor în administrația publică locală. De asemenea, rețeaua ar putea colabora cu Platforma Femeilor Deputate din Parlament pentru a aborda chestiuni legate de politicile naționale și pentru a aduce perspectivele femeilor în dezbaterile politice. O componentă esențială ar fi implementarea programelor de mentorat pentru femeile la primul mandat sau cele care doresc să se implice mai activ în administrația publică locală. Această rețea ar servi ca o voce puternică a femeilor din administrația publică locală și ar promova schimbul de experiență și sprijinul reciproc între membrele sale.

- **Inițiative comune ale femeilor din politică**

În lumea politică, solidaritatea și colaborarea dintre femei au devenit esențiale în promovarea egalității de gen și în abordarea chestiunilor critice care afectează femeile și comunitățile marginalizate. Inițiativele comune ale femeilor din politică au evoluat ca răspuns la necesitatea de a face față provocărilor și de a amplifica vocea acestor grupuri în cadrul structurilor politice globale, naționale și locale. Scopul inițiativelor în cauză este următorul: să promoveze și să avanseze agenda egalității de gen, să combată inegalitățile, să sprijine drepturile femeilor și să contribuie la schimbările pozitive în societate. Ele sunt o manifestare a solidarității care depășesc barierele de partid, de funcție și de culoare politică pentru a susține o cauză comună – drepturile și bunăstarea femeilor.

[C140 for Climate](#) (C140 pentru Climă) cunoscută și ca „Women Political Leaders - Climate Campaign”, este o rețea globală de primare ale celor mai mari orașe din lume, unite în acțiune pentru a confrunța criza climatică. Scopul acestei campanii este de a promova politici și acțiuni de mediu, punând accent pe soluții durabile și pe adaptarea la schimbările climatice. C140 conectează mai mult de 90 din cele mai mari orașe din lume, reprezentând peste 650 de milioane de oameni și un sfert din economia globală. Orașele C140 pledează pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, combaterea poluării aerului și onorarea angajamentului din Acordul de la Paris privind Schimbările Climatice.

„[Manifestul Femeilor pentru Consiliile Locale](#)” („Alegerile Consiliilor Locale din Irlanda de Nord din 2023”) este un document esențial care reprezintă vocea și interesele femeilor în procesul democratic. El exprimă aspirațiile și prioritățile femeilor în ceea ce privește politicile și deciziile locale, abordând un spectru vast de probleme, de la egalitatea de gen și drepturile femeilor până la sănătate, educație, locuințe și infrastructură. Acest manifest servește ca instrument de mobilizare și de advocacy, încurajând candidații și partidele politice să acorde o atenție sporită problemelor și nevoilor femeilor în procesul electoral. Prin promovarea manifestului se urmărește asigurarea unei reprezentări echitabile și responsabile a femeilor în cadrul consiliilor locale, pentru a contribui la edificarea unei comunități mai juste și mai incluzive.

Recomandare specifică: Femeile din politică ar trebui să se coalizeze sub umbrela unor inițiative colective („Primăriele împotriva violenței în bază de gen” sau „Consilierile pentru un buget local sensibil la gen”), pentru a promova niște cauze de importanță crucială, cum ar fi egalitatea de gen, combaterea violenței, susținerea femeilor în accederea la locurile de muncă, dezvoltarea serviciilor de îngrijire în teritoriu și altele. Această colaborare ar trebui să fie un mijloc de a-și face vocile mai auzite și mai remarcabile în spațiul politic, dar și un mijloc de a produce schimbări semnificative în societate. Prin această unitate, politicienele pot contribui la combaterea stereotipurilor ce țin de prezența femeilor în funcțiile publice și să inspire schimbările necesare pentru a construi o societate mai echitabilă și mai incluzivă.

- **Premii anuale care recunosc realizările remarcabile ale femeilor în diferite domenii**

Acest tip de apreciere este esențial pentru a evidenția modelele de succes și pentru a încuraja alte femei să lupte pentru schimbări pozitive în societate. Premiile ar trebui să acopere o multitudine de domenii, cum ar fi politică, afaceri, cultură, educație, sănătate și activitate civică, pentru a reflecta diversitatea contribuțiilor femeilor în societate. Instituirea acestor distincții ar sublinia importanța egalității de gen și ar promova angajamentul femeilor în dezvoltarea țării. Prin aprecierea publică a eforturilor și reușitelor se poate crea un mediu mai propice pentru femei pentru ca ele să-și exprime potențialul și să influențeze în continuare pozitiv schimbările sociale, economice și politice din Republica Moldova. Această inițiativă ar reprezenta un pas semnificativ în promovarea drepturilor femeilor și a egalității de gen în societate.

„[Women of the Year Awards](#)” (Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord): Este un eveniment anual care celebrează și recunoaște contribuțiile importante ale femeilor în mai multe domenii. Această ceremonie de premiere a fost inițiată în 1955 și de atunci a devenit unul din cele mai prestigioase evenimente din Regatul Unit, onorând femei de la toate nivelurile societății care au avut un impact remarcabil.

[Premiul Gloria Steinem](#) este o recunoaștere semnificativă a contribuțiilor excepționale ale femeilor la promovarea drepturilor femeilor și a egalității de gen. Acest premiu poartă unei feministe americane faimoase, Gloria Steinem, care a fost și continuă să fie o voce puternică pentru drepturile femeilor și pentru promovarea schimbărilor pozitive în societate. Premiul onorează persoanele și organizațiile care au demonstrat angajamentul și devotamentul lor față de cauza egalității de gen. Este o distincție importantă pentru a recunoaște liderelor din mișcarea feministă și pentru a încuraja continuarea eforturilor în direcția care aduce schimbări sociale pozitive.

[Prix Simone de Beauvoir pour la liberté des femmes](#) (Franța): Distincția recunoaște contribuțiile remarcabile ale femeilor în diverse domenii ale societății franceze. Este un premiu important în contextul promovării drepturilor femeilor și a egalității de gen în Franța. De-a lungul anilor, a fost acordată femeilor care au excelat în domeniile artei, culturii, științei, politicilor sau ale societății civile și care au avut un impact notabil asupra societății. Premiul servește ca un mijloc de recunoaștere a femeilor ce inspiră și deschid drumuri noi pentru alte femei în Franța și

dincolo de granițele țării. Este o distincție importantă pentru a evidenția realizările femeilor și pentru a promova egalitatea de gen în societatea franceză.

Ordinul de Onoare pentru Femei (The Order of the Precious Crown, or 瑞宝章, Zuihō-shō în japoneză) (Japonia): Este o decorație națională care recunoaște contribuțiile deosebite ale femeilor la dezvoltarea și îmbunătățirea societății. A fost înființat în 1888, inițial ca Ordinul de Onoare pentru Femei, și a suferit mai multe modificări de-a lungul timpului, inclusiv în ceea ce privește denumirea sa.

Recomandare specifică: Se propune instituirea unui premiu distinct care să celebreze și să recunoască contribuția remarcabilă a femeilor în domeniul egalității de gen. Distincția ar putea celebra modele de succes, lidere și inovatoare din rândul femeilor care au avut un impact semnificativ asupra promovării egalității de gen în Moldova. Deși la moment există inițiative ale revistelor mondene care premiază femeile din diferite domenii, astfel de premii nu țin neapărat de impactul asupra drepturilor omului și a egalității de gen. Mai mult, criteriile de selecție și premiere asociate acestor inițiative nu sunt întotdeauna cunoscute publicului larg. Desigur există exemple notabile de organizații nonguvernamentale și persoane fizice care au fost premiate pentru contribuții deosebite în domeniul drepturilor omului, ca Premiile anuale oferite de delegația Uniunii Europene în Moldova sau Premiile ONU. Cu toate acestea, este necesar de menționat că în ambele exemple evocate mai sus criteriile de selecție pentru acordarea premiilor pot avea unele limitări ori restricții.

- **Desfășurarea campaniilor naționale de sensibilizare a populației cu privire la necesitatea reprezentării echitabile în funcțiile publice**

Campaniile de sensibilizare și combatere a stereotipurilor legate de femeile din politică sunt esențiale pentru promovarea egalității de gen și creșterea participării femeilor în politică. Astfel de campanii pot schimba percepțiile publicului cu privire la competența și rolul femeilor în politică, contribuind la eliminarea prejudecăților de gen. Pentru a avea succes, aceste campanii ar trebui să se concentreze pe educarea și conștientizarea publicului, promovarea modelelor de succes și implicarea tinerilor în lupta împotriva stereotipurilor de gen. Prin promovarea unei culturi politice mai incluzive și mai echitabile, campaniile în cauză pot avea un impact semnificativ asupra societății și a reprezentării femeilor în funcțiile publice.

Campania #NameItChangelt (Statele Unite ale Americii): Reprezintă un efort esențial pentru a schimba modul în care politicienele sunt percepute și tratate în spațiul public și mass-media din Statele Unite ale Americii. Lansată în 2010 de către organizatori, precum Women's Media Center, She Should Run și Political Parity, campania a devenit un efort semnificativ în demersul de a aduce schimbări în modul în care sunt prezentați și tratați candidații de sex feminin în mediul public. Sloganul campaniei #NameItChangelt este „When You Attack a Woman You Attack Us All”, ceea ce exprimă solidaritatea și susținerea pentru politiciene. Sloganul sugerează că atunci când o femeie este atacată sau denigrată în politică, acest lucru afectează întreaga comunitate a femeilor și evidențiază importanța protejării drepturilor și demnității tuturor femeilor în domeniul politic.

Campania #AskHerToStand (Marea Britanie): Este o inițiativă a grupului „50:50 Parliament”. A fost lansată oficial în 2016 cu scopul de a încuraja și de a susține femeile pentru a candida în alegerile parlamentare din Marea Britanie și pentru a obține o reprezentare mai echitabilă în Parlament. Denumirea campaniei, „#AskHerToStand”, sugerează ideea de a încuraja persoanele din comunitate, indiferent de gen, să identifice și să inspire femeile talentate și competente să se lanseze în politică și să candideze pentru funcții parlamentare. Campania încurajează oamenii să le ceară direct femeilor capabile să se implice în politică și să le propună să candideze. Scopul principal al campaniei este de a crește numărul femeilor care să candideze în alegerile parlamentare din Marea Britanie și de a obține o mai mare reprezentare feminină în Parlamentul britanic. Aceasta urmărește să combată subreprezentarea femeilor în politică și să promoveze egalitatea de gen în procesul decizional.

#NotTheCost (nivel global): Campania a fost lansată de către NDI în martie 2016. Scopul ei principal este de a combate violența și hărțuirea sexuală îndreptată împotriva femeilor în contextul politic, cu accent pe violența de

gen care are loc în timpul campaniilor electorale și în mediul politic. Denumirea, #NotTheCost, sugerează că violența și hărțuirea sexuală nu ar trebui să fie un „cost” pe care femeile trebuie să îl plătească pentru a se implica în politică sau în viața publică. În schimb, campania susține că toate femeile au dreptul la o participare politică liberă și fără teamă de violență sau hărțuire. Prin conștientizare și acțiune, campania își propune să schimbe această realitate și să ofere un mediu sigur pentru femei în politică.

Recomandare specifică: Se propune elaborarea campaniilor naționale de sensibilizare a populației privind importanța reprezentării echitabile în funcțiile publice. Aceste campanii ar trebui să sublinieze nu doar necesitatea egalității de gen în spațiul politic, dar și beneficiile concrete pe care diversitatea le aduce în procesul decizional. Promovarea exemplurilor de succes ale femeilor în politică, poveștile inspiratoare ale femeilor care au reușit să depășească barierele și să ocupe funcții importante în administrația publică vor servi drept modele motivante pentru potențialele candidate și pentru societate în ansamblu.

2

PROMOVAREA REPREZENTĂRII ECHITABILE ÎN FUNCȚIA DE PRIMAR/Ă

În contextul eforturilor continue de a promova egalitatea de gen în toate sferile societății, un aspect important rămâne reprezentarea femeilor în funcții de decizie și în leadership, în special în rolul de primară. Conform datelor și analizelor tendințelor pe termen lung, experții anticipează că în Republica Moldova ponderea femeilor care ocupă funcția de primar va atinge pragul de 30% până în anul 2035. Proiecția, deși indică un progres, subliniază necesitatea unor acțiuni concentrate pentru a accelera acest trend pozitiv. Monitorizarea alegerilor locale din 2023 a scos în evidență o serie de factori care influențează participarea femeilor în politică, reiterând impactul considerabil al rolurilor de gen. Responsabilitățile de îngrijire, lipsa suportului din partea familiei (un aspect profund legat de structurile de gen tradiționale), dar și autopercepția redusă a capacităților personale constituie bariere semnificative în cazul femeilor care doresc să se implice în procesele electorale și, într-un sens mai larg, în viața politică. În continuare, vom analiza o serie de măsuri concrete care pot contribui la crearea unui mediu mai favorabil pentru participarea femeilor în politică, bazându-ne pe recomandările anterioare.

- **Efectuarea unui audit de gen la nivel de APL**

Auditul de gen este o practică răspândită în întreaga lume. Procesul de audit de gen implică o analiză riguroasă a politicilor și practicilor actuale ale autorităților, cu scopul de a identifica și a elimina orice obstacole care pot împiedica participarea egală a ambelor genuri. Aceasta include o examinare detaliată a reprezentării femeilor și bărbaților în cadrul diferitelor roluri și niveluri decizionale, subliniind necesitatea unei reprezentări echitabile și a unei implicări echilibrate în procesul decizional. Rezultatele acestui proces sunt sintetizate într-un raport comprehensiv care furnizează o evaluare detaliată și propune recomandări specifice pentru optimizarea egalității de gen. Implementarea schimbărilor sugerate de audit este crucială pentru îmbunătățirea continuă a politicilor, practicilor și proceselor organizaționale. Aceasta va permite consolidarea unui mediu de lucru echitabil și incluziv care valorizează diversitatea și contribuția fiecărui membru al comunității. Prin urmare, auditul de gen nu numai că îndeplinește o obligație legală sau morală, dar totodată contribuie la o guvernare mai eficace și la o dezvoltare socială durabilă, recunoscând și exploatând potențialul complet al tuturor indivizilor, indiferent de gen. La moment, mai multe companii și organizații din sectorul privat realizează audituri de gen pentru a evalua componența forței lor de muncă, diferențele salariale dintre sexe, reprezentarea femeilor în poziții de conducere și alte aspecte. Aceste audituri ajută la identificarea inegalităților și la dezvoltarea de politici și programe pentru a promova egalitatea de gen în entitate.

În 2015, Parlamentul Republicii Moldova a fost supus unui amplu proces de [audit de gen](#), ce a avut drept scop evaluarea capacității forului legislativ de a integra dimensiunea de gen în activitatea sa, de a identifica provocările critice și de a oferi recomandări cu privire la modalitățile prin care Parlamentul poate deveni o instituție sensibilă

la gen. Drept urmare a exercițiului dat, ținând cont de recomandările oferite pentru implementarea eficientă a agendei egalității de gen, a fost elaborat și aprobat Planul de acțiuni pentru egalitatea de gen (PAEG) și a fost înființată pentru prima oară Platforma Femeilor Deputate din Parlament. Această structură era administrată de un Consiliu de coordonare, format din 5 reprezentanți desemnați de fiecare dintre fracțiunile parlamentare.

[„Realizarea egalității de gen în Parlament - Un ghid pentru parlamentele din Regiunea OSCE”](#): Publicația dezvoltată de OSCE oferă asistență parlamentelor din regiunea OSCE în abordarea chestiunilor de gen și promovarea egalității de gen în activitatea parlamentară. Ghidul conține resurse și instrumente pentru a evalua și îmbunătăți perspectivele de gen în cadrul legislativelor, inclusiv recomandări pentru dezvoltarea politicilor și a practicilor care să promoveze egalitatea de gen.

[„Un Manual pentru Facilitatorii Auditului de Gen - Metodologia Participativă de Audit de Gen a ILO”](#): Acest suport elaborat de Organizația Internațională a Muncii (ILO, în engleză — International Labour Organization) conține instrucțiuni și resurse pentru facilitatorii care conduc audituri de gen utilizând Metodologia Participativă de Audit de Gen a ILO. El furnizează o abordare detaliată pentru evaluarea și îmbunătățirea perspectivelor de gen în contextul ocupării forței de muncă și a locurilor de muncă, inclusiv în sectorul privat.

[„Ghid pentru Auditul de Gen”](#): Ghidul elaborat de UN Women propune o abordare comprehensivă pentru realizarea auditurilor de gen în diferite contexte și domenii. El sugerează instrumente și orientări pentru evaluarea și îmbunătățirea perspectivelor de gen în diferite aspecte ale societății, inclusiv în ceea ce privește politicile, programele și practicile care țin de egalitatea de gen.

Recomandare specifică 1: Se recomandă elaborarea unei metodologii cuprinzătoare pentru efectuarea auditului de gen la nivelul Autorităților Publice Locale de nivel I și II în Moldova. Această metodologie ar trebui să includă aspecte legate de funcționarea primăriilor, consiliilor raionale/municipale/locale și instituțiilor subordonate acestora. Publicația urmează să ofere instrucțiuni și instrumente specifice pentru evaluarea și îmbunătățirea perspectivei de gen în toate aceste entități.

Recomandare specifică 2: Se propune inițierea unui program pilot pentru efectuarea auditului de gen la nivelul Autorităților Publice Locale de nivel I și II în regiuni diferite din Moldova. El ar trebui să se concentreze, în special, pe funcția de primar/ă, având în vedere evoluția lentă a femeilor în această funcție. Scopul instrumentului este de a evalua și de a îmbunătăți perspectiva de gen în cadrul APL, în special în ceea ce privește reprezentarea și implicarea femeilor în conducerea locală. Rezultatele așteptate includ creșterea participării femeilor în funcția de primară și îmbunătățirea politicilor și practicilor de gen la nivelul APL.

- **Responsabilizarea partidelor politice în promovarea egalității de gen**

Încă în 2012, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat o rezoluție cu recomandări către partidele politice privind reprezentarea femeilor în politică. Rezoluția, cunoscută cu denumirea Rezoluția 1898 (2012) - Partide politice și reprezentarea politică a femeilor, subliniază importanța reprezentării echitabile a femeilor în viața politică și rolul crucial al partidelor politice în promovarea acesteia. Actul relevă discrepanțele semnificative la capitolul reprezentarea femeilor în structurile naționale ale statelor membre ale Consiliului Europei și propune o serie de măsuri și bune practici pentru partidele politice cu scopul de a îmbunătăți participarea și reprezentarea femeilor în politică. Adunarea consideră că, pe lângă asigurarea respectării stricte a legislației electorale, inclusiv a cotelor legislative, și introducerea de măsuri voluntare, partidele politice trebuie încurajate să promoveze o schimbare culturală favorabilă egalității de gen în politică și în societate în general, printre care: (i) introducerea unui angajament formal pentru egalitatea de gen și integrarea perspectivelor de gen în statutul lor, (ii) organizarea de campanii și activități pentru implicarea femeilor, (iii) asigurarea că structurile partidului care selectează candidații pentru alegeri sunt complet reprezentative pentru societate și, prin urmare, includ o prezență proporțională a

femeilor, (iv) introducerea unei cote minime de 40% din sexul subreprezentat în organele lor decizionale executive la toate nivelurile, (v) instituirea unor programe de mentorat și formare pentru a îmbunătăți capacitatea femeilor talentate de a ocupa poziții de responsabilitate politică, (vi) instituirea unor programe de formare pentru a consolida abilitățile media ale femeilor și a asigura că prin lansarea acestora li se oferă o șansă echitabilă de a vorbi în numele partidului cu privire la un spectru larg de probleme, (vii) asigurarea distribuirii proporționale între candidații de sex feminin și masculin a timpului de emisie alocat partidului în perioada campaniilor electorale.

Mai multe partide politice din întreaga lume au adoptat cote de gen în interiorul entităților lor cu mult înainte ca acestea să devină obligatorii prin legislație. Aceste cote de gen sunt aplicate atât în selecția candidaților și candidatelor partidelor, cât și în structurile și nivelurile interne ale acestora. Încă din anii '70 și '80 ai secolului trecut, unele formațiuni politice, precum Partidul Socialist Spaniol și Partidul Social Democrat din Germania, au implementat cote de gen care impuneau o proporție semnificativă de femei în rândurile lor. Practica respectivă a fost introdusă pentru a promova reprezentarea echilibrată a sexelor și pentru a contracara subreprezentarea femeilor în politică. De-a lungul timpului, alte partide, precum Partidul Social Democrat din Bosnia și Herțegovina, Partidul Liberal Democrat din Norvegia și Partidul Laburist din Islanda, au urmat exemplul, adoptând politici interne care să asigure o proporție echitabilă de femei în candidaturi și în pozițiile de conducere. Astfel de inițiative au demonstrat că partidele politice pot acționa voluntar și proactiv în promovarea egalității de gen în politică, chiar înainte ca acest lucru să fie stipulat prin lege devenind obligatoriu.

Recomandare specifică: Se recomandă ca partidele politice să adopte cote voluntare în statutele lor la toate nivelurile, precizând ca cel puțin 40% dintre persoanele în structurile de conducere să fie de sex opus.

- **Clarificarea aspectelor privind finanțarea partidelor politice pentru activități de promovare a femeilor în procesele politice**

În Republica Moldova, partidele politice beneficiază de finanțare anuală din bugetul de stat prin intermediul Comisiei Electorale Centrale. Cuantumul acestei finanțări este stabilit la 0,1% din veniturile bugetului de stat, cu excepția veniturilor cu destinație specială prevăzute de legislație. Conform prevederilor Legii nr. 294/2007 privind partidele politice, 7,5% din finanțare se acordă partidelor politice proporțional cu numărul de femei alese efectiv în cadrul alegerilor parlamentare; 7,5% - proporțional cu numărul de femei alese efectiv în cadrul alegerilor locale; 5% proporțional cu numărul de tineri aleși efectiv în cadrul alegerilor parlamentare. De asemenea, legea prevede că 20% din valoarea alocațiilor anuale de la bugetul de stat trebuie să fie utilizate în scopul promovării și încurajării participării femeilor în procesele politice și electorale, iar 10% - pentru promovarea și încurajarea participării tinerilor. Cu toate acestea, rapoartele Promo-Lex⁷ relevă că nu există niciun act normativ care să definească exact tipul de activități sau programe ce ar trebui incluse în aceste categorii de cheltuieli. Această lipsă de claritate a generat o interpretare variată, fiecare partid înțelegând diferit ce ar trebui să le treacă în categoria dată de cheltuieli. Constatarea în cauză suscită întrebări importante cu privire la transparența și controlul financiar al partidelor politice în Republica Moldova și subliniază necesitatea unei reglementări mai clare și detaliate în acest domeniu. De asemenea, evidențiază importanța asigurării unei monitorizări adecvate a cheltuielilor pentru programele destinate tinerilor și femeilor cu scopul de a promova o mai mare transparență și responsabilitate în sfera finanțării partidelor politice.

Recomandare specifică 1: În baza celor expuse, recomandăm CEC să elaboreze și aprobe ghiduri/instrucțiuni detaliate privind cheltuielile ce urmează a fi raportate pentru programe pentru tineri și femei. Totodată, întrucât există o lipsă de înțelegere în rândul partidelor politice cu privire la ce ar trebui să cuprindă aceste programe, sugerăm câteva exemple de activități ce pot fi desfășurate și raportate ca cheltuieli pentru programe destinate tineretului și femeilor:

⁷ [Raport 2019](#), [Raport 2020](#), [Raport 2021](#), [Raport 2022](#)

- Organizarea de ateliere și seminarii de dezvoltare personală și profesională pentru tineri și femei, acoperind subiecte, precum abilități de comunicare, liderism, negociere și managementul timpului
- Lansarea unui program de mentorat în cadrul partidului, în care membrii mai experimentați să-și ofere sprijinul și sfaturile celor mai tineri sau mai puțin experimentați, atât asupra aspectelor ce țin de cariera politică, cât și asupra celor de dezvoltare personală
- Crearea unui centru de resurse online sau offline dedicat tinerilor și femeilor, unde vor putea accesa informații despre procesul politic, drepturile lor, oportunitățile de implicare și găsi și alte resurse utile
- Organizarea de campanii de conștientizare și educație civică pentru tineri și femei, cu scopul de a încuraja aceste categorii să se implice mai activ în politică și în procesele decizionale
- Dezvoltarea și implementarea unui program de internship sau stagii pentru tineri și femei, oferindu-le posibilitatea de a învăța despre politică într-un mediu practic și de a-și dezvolta abilitățile
- Organizarea de evenimente de tip networking și întâlniri sociale dedicate exclusiv tinerilor și femeilor membri ai partidului, pentru a le oferi oportunități de a se întâlni și a se conecta
- Sprijinirea și promovarea participării tinerilor și femeilor la conferințe, evenimente politice sau alte activități relevante, prin acoperirea costurilor de participare sau prin acordarea de burse
- Organizarea de dezbateri și discuții publice la subiecte de interes pentru tineri și femei, oferindu-le o platformă pentru a-și exprima opiniile și preocupările în fața membrilor partidului și a comunității
- Acordarea de burse de studii pentru tinerii și femeile din partid care doresc să-și continue educația în domenii relevante pentru politică sau administrație publică; astfel de burse ar putea acoperi taxele, costurile de trai și alte cheltuieli legate de educație, pentru a sprijini dezvoltarea personală și profesională a beneficiarilor și beneficiarelor.

Recomandare specifică 2: Se recomandă ca în cadrul partidelor politice în care există organizații de tineret și femei să fie elaborat un plan de acțiuni specific, iar banii alocați pentru programe de tineret și femei din bugetul public de stat să fie utilizați de aceste entități pentru implementarea planurilor respective.

3

CONSOLIDAREA SISTEMULUI DE COTĂ DUBLĂ PENTRU O REPREZENTARE ECHITABILĂ

Sistemul de cota dublă a avut un impact semnificativ în creșterea numărului de femei în Parlament și în cadrul consiliilor raionale și locale. Datorită acestui sistem, care presupune o reprezentare minimă de 40% a fiecărui sex pe listele de candidați și prevederi de poziționare care asigură că minim patru candidați la fiecare zece locuri sunt persoane de sex opus, astăzi avem cel mai mare număr de deputate din istoria Republicii Moldova și o reprezentare echitabilă la nivelul consiliilor locale, cu un progres mai mic la nivelul celor raionale. Cu toate acestea monitorizarea scrutinelor electorale relevă că în alegerile locale 2019 și 2023 au existat abateri în aplicarea sistemului de cota dublă: nu a fost respectată cota de reprezentare și/sau prevederile de poziționare pe listele de candidați. Una din dificultăți, este, de fapt, de natură matematică. Numărul de consilieri este stabilit public prin decizia Comisiei Electorale Centrale, conform prevederilor Codului Electoral și ale Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală, în funcție de numărul de locuitori ai unității administrative-teritoriale la data de 1 ianuarie a anului în care au loc alegerile. La nivelul consiliilor raionale, cel mai mic număr de locuri este de 27, 33 sau 35, cu excepția municipiului Chișinău, care are 51 de locuri în consiliu. În cazul consiliilor locale, numărul cel mai mic este de 9 consilieri, iar cel mai mare este de 23, majoritatea fiind cu 11 sau 13 locuri. Atunci când numărul total de locuri în consiliu este un număr impar, cum ar fi 27, 33 sau 35, pentru partide este dificil să respecte exact cota de 40% pentru unul dintre sexe. De exemplu, în cazul unui consiliu cu 27 de locuri, 40% ar însemna 10,8, iar acest lucru nu poate fi realizat în mod exact. În consecință, partidele sunt nevoite să rotunjească numărul de candidați, ceea ce poate genera o subreprezentare a femeilor. În plus, atunci când numărul de locuri este impar și se aplică prevederile de poziționare pe liste care specifică că la fiecare 10

locuri 4 trebuie să fie ocupate de candidați de sex opus, situația devine și mai complicată. De exemplu, într-un consiliu cu 33 de locuri, ar trebui să existe 13 locuri pentru femei, restul revenind bărbaților, sau, respectiv 13 locuri pentru bărbați, restul revenind femeilor, conform cotei de 40%. Cu toate acestea, aplicarea regulii în cauză devine problematică, deoarece nu poate fi respectată exact. Astfel, partidele se pot confrunta cu dificultăți în asigurarea unui echilibru de gen adecvat în listele lor de candidați. Astfel, în consecință apare necesitatea de a efectua schimbări cu privire la prevederile de poziționare în legislația electorală și de a aproba opțiuni mai flexibile, adaptate la specificul fiecărui consiliu. De exemplu, formula în care la fiecare 5 locuri 2 sunt pentru candidații de sex opus sau formula în care la fiecare 3 locuri cel puțin unul să fie pentru candidații de sex opus, în funcție de numărul de membri din cadrul consiliilor. Această abordare ar asigura un echilibru de gen mai echitabil, ținând cont de numărul diferit de membri din cadrul consiliilor și de provocările practice cu care se confruntă partidele politice la respectarea actualelor cote de gen.

În Serbia opțiunea a fost să se introducă alternanța locurilor de reprezentare la fiecare al 4-lea candidat de pe listă. Macedonia a prevăzut ca cel puțin un candidat la 3 locuri din listele candidaților să fie de sex opus. Un alt exemplu de adoptare a cotei este în Polonia, care a specificat că cel puțin o femeie trebuie să figureze în primii 3 candidați din orice listă. În Portugalia, în circumscripțiile electorale, listele nu pot avea mai mult de 2 candidați consecutivi de același sex. În cazul Belgiei s-a optat doar pentru următoarea precizare: cele 2 poziții de top ale candidaților din lista candidaților nu pot fi ocupate de candidați de același sex. În Bosnia și Herțegovina, Codul Electoral prevede că în primele două poziții din lista de candidați trebuie să figureze un candidat din categoria de sex care este subreprezentată. Printre primele cinci poziții de pe lista de candidați cel puțin două locuri trebuie să revină persoanelor de sex diferit, iar în primele opt locuri de pe lista de candidați cel puțin 3 candidați să fie de alt sex. În Spania cotele sunt aplicabile nu doar pentru întreaga listă a partidului, ci și pentru fiecare 5 poziții din listă.

Recomandare: Se recomandă modificarea Codului Electoral prin introducerea prevederilor de poziționare cu algoritmul de 2/1 pentru toate listele de candidați – la fiecare 3 locuri unul să fie alocat pentru un candidat de sex opus. Schimbarea prevederilor de poziționare a candidaților și candidatelor în liste ar asigura o reprezentare mai echitabilă pentru locurile eligibile. Monitorizarea procesului electoral evidențiază o reprezentare redusă a femeilor în primele 5 poziții de pe listele de candidați, acestea fiind poziții cu cele mai mari șanse de a accede într-o funcție decizională. Schimbarea prevederilor de poziționare în liste și a modului de întocmire a listelor de candidați ar diminua barierele care apar acum la respectarea sistemului de cotă dublă, iar femeile ar avea mai multe șanse să ocupe poziții eligibile și să fie reprezentate în mod adecvat în Parlament și în alte organe electiv sau decizionale.

4 PROMOVAREA INCLUZIUNII GRUPURILOR VULNERABILE ÎN FUNCȚIILE ELECTIVE ȘI ÎN PROCESUL DECIZIONAL

Promovarea reprezentării echitabile de gen în procesul decizional și electoral este strâns legată de conceptul de incluziune. Deși accentul se pune pe asigurarea unei distribuții corecte a bărbaților și femeilor în funcțiile publice și electiv, este important să asigurăm diversitatea și incluziunea grupurilor marginalizate. Asigurarea unei reprezentări echitabile nu se limitează doar la gen, ci vizează și alte dimensiuni ale diversității, cum ar fi etnia, vârsta, dizabilitățile și orientarea sexuală. Promovarea incluziunii în funcțiile publice este esențială pentru a crea un cadru democratic autentic care să reflecte diversitatea și complexitatea societății. În cele ce urmează, venim cu propuneri specifice privind promovarea incluziunii în funcțiile publice.

- **Accesibilitatea secțiilor de vot**

Conform organizațiilor nonguvernamentale⁸ și studiilor în domeniu⁹, accesibilitatea constituie principala problemă care împiedică incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova. Capacitatea unei persoane cu dizabilități de a se deplasa de la domiciliu la o instituție de învățământ sau la locul de muncă, de a-și desfășura activitățile folosind tehnologii asistive adecvate și de a accesa alte servicii publice oferite de autorități reprezintă condițiile esențiale pentru participarea lor la viața socială. Recunoașterea importanței accesibilității la nivel european a fost confirmată prin stabilirea liniilor directe pentru finanțarea proiectelor europene.

Asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la procesele electorale este imperativă. La momentul actual, dintre cele peste 2000 secții de votare din Moldova, doar 18 sunt complet accesibile. Potrivit studiului „[Acces egal pentru toți în secțiile de votare](#)”, realizat în 2022, aproximativ 72% sau 1448 din instituțiile publice în care de obicei se organizează alegeri sunt inaccesibile. Doar 0,89% sau 18 secții de votare sunt complet accesibile din totalul celor 2017 instituții evaluate, iar 27% (551) rămân parțial accesibile. Deși cadrul legal național include prevederi menite să asigure accesibilizarea spațiului public pentru persoanele cu dizabilități, condițiile stipulate nu sunt pe deplin respectate, astfel persoanele cu dizabilități rămân în afara diferitor oportunități socioeconomice. Mai mult, în Republica Moldova nu există o instituție abilitată responsabilă de evaluarea condițiilor de accesibilitate existente. În cazul în care clădirile nu sunt accesibile persoanelor cu dizabilități, dreptul la vot al acestora este încălcat. Este absolut necesar ca autoritățile naționale să acorde o atenție deosebită soluționării acestei probleme și să promoveze măsuri eficiente pentru îmbunătățirea accesibilității în beneficiul persoanelor cu dizabilități.

La nivel internațional, participarea persoanelor cu dizabilități în procesul electoral este un drept garantat de actele internaționale, precum Convenția cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD) și Declarația de la Montreal privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități. Potrivit acestora, persoanele cu dizabilități au dreptul la vot și la participare politică fără discriminare. Articolul 29 al CDPD stabilește că persoanele cu dizabilități au dreptul la participare în viața politică și publică, inclusiv la vot și la a fi alese. Accesul la toate etapele procesului electoral, inclusiv la campanii electorale, urne de vot accesibile și informații relevante în format accesibil, trebuie să fie garantat.

În Republica Moldova, cadrul legal include anumite prevederi legate de accesibilitate. Art. 17 alin. (1) din [Legea nr. 60](#) privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (Capitolul III ACCESIBILITATEA) stipulează următoarele: [...] autoritățile publice centrale și locale, [...] evaluează situația în domeniu și întreprind măsuri concrete pentru a facilita accesul persoanelor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, la informație și la mijloacele de comunicare, inclusiv la tehnologia informației și la comunicațiile electronice, la alte utilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în localitățile urbane, cât și în localitățile rurale, [...] în conformitate cu normativele în vigoare. În același timp, obiectivul 6 al [Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022](#) - Asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații pentru persoanele cu dizabilități – presupune, inclusiv, efectuarea de către fiecare instituție publică a evaluării gradului de accesibilitate a infrastructurii, în baza unui chestionar tehnic elaborat și aprobat de către autoritățile responsabile de domeniul construcțiilor.

Recomandare specifică 1: Se recomandă elaborarea urgentă a unui plan de accesibilizare a secțiilor de votare. Având în vedere că următorii doi ani sunt electorali, cu alegerile prezidențiale planificate pentru toamna anului 2024 și alegerile parlamentare în 2025, este imperativ ca accesibilitatea pentru persoanele cu dizabilități să fie o prioritate. Planul de accesibilizare ar trebui să includă măsuri concrete pentru eliminarea barierelor fizice și de comunicare în secțiile de votare, precum și pentru asigurarea unui proces electoral nediscriminatoriu și incluziv. Este esențial ca autoritățile responsabile să aloce resurse suficiente și să coopereze strâns cu organizațiile relevante pentru drepturile persoanelor cu dizabilități în vederea implementării acestui plan.

⁸ [Raport privind observarea Alegerilor Locale Generale din 5 noiembrie 2023 din perspectiva incluziunii dimensiunii de dizabilitate](#)
⁹ <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=sVWB7n7Wlw0%3D&tabid=202&language=ro-RO>

Recomandare specifică 2: La nivel local, sunt necesare următoarele acțiuni: (i) realizarea de către Parlament, Guvern și instituțiile subordonate, APL I și APL II, periodic (anual și înainte de fiecare scrutin), a unui exercițiu de evaluare/autoevaluare a condițiilor de accesibilitate a clădirilor publice din comunitate; (ii) alocarea în buget a unei cote anuale pentru activități de accesibilizare; (iii) promovarea normativelor și standardelor de accesibilitate în construcțiile civile; (iv) elaborarea unor planuri locale/raionale de accesibilitate; (v) aplicarea unor penalități celor care accesează fonduri publice și încalcă standardele de accesibilitate la obiectele construite/renovate.

- **Colectarea datelor cu privire la candidați și candidate din perspectiva incluziunii**

Colectarea datelor cu privire la candidați și candidate este esențială pentru o înțelegere mai profundă a componenței și diversității lor în procesul electoral. Aceste date (despre vârstă, profesie, apartenență la grupuri vulnerabile, precum persoanele cu dizabilități și persoane de etnie romă) furnizează informații valoroase pentru evaluarea reprezentativității și incluziunii în cadrul instituțiilor de guvernare și pentru identificarea potențialelor bariere sau discriminări. În prezent, există lacune semnificative în ceea ce privește disponibilitatea datelor despre candidați și candidate. Deși Comisia Electorală Centrală colectează informații despre vârstă și profesie, aceste date nu au fost încă publicate pentru uzul public, ceea ce limitează transparența și accesul la informații relevante. În plus, lipsesc datele referitoare la candidații și candidatele de etnie romă și cu dizabilități, iar candidații și candidatele nu sunt obligați/obligate să prezinte astfel de informații în mod voluntar. Colectarea datelor în cauză este crucială pentru a evalua și monitoriza progresul în asigurarea unei reprezentări adecvate a grupurilor respective în procesul electoral. Aceasta ar putea contribui la o mai mare responsabilitate și angajament din partea autorităților electorale și a candidaților/candidatele în promovarea unei participări incluzive și echitabile în procesul electoral. De asemenea, ar putea facilita elaborarea de politici și programe specifice pentru sprijinirea și încurajarea participării acestor grupuri în viața politică și publică.

OSCE formulează în [„Recomandările privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități de a Participa la Viața Politică și Publică în Regiunea OSCE, Dublin, 2023”](#) următoarea sugestie: „statele participante să colecteze, să actualizeze în mod regulat și să publice date dezagregate privind participarea politică a persoanelor cu dizabilități, inclusiv reprezentarea acestora în parlamentele naționale, cu scopul de a identifica și de a elimina barierele în exercitarea drepturilor politice. Statele participante ar trebui să informeze BIDD (Biroul pentru Instituțiile Democratice și Drepturile Omului) al OSCE cu privire la eforturile lor de a spori incluziunea persoanelor cu dizabilități în parlamentele naționale, facilitând evaluarea inter pares și schimbul de bune practici între membrii OSCE.”

Recomandare specifică: Se recomandă Comisiei Electorale Centrale să identifice soluții pentru colectarea și publicarea transparentă a datelor referitoare la candidați și candidate, inclusiv a informațiilor despre vârstă, profesie și apartenență la grupuri vulnerabile, cum ar fi persoanele cu dizabilități și cele de etnie romă. Totodată, CEC ar trebui să dezvolte și să implementeze măsuri pentru a încuraja candidații și candidatele să ofere voluntar informațiile solicitate, evidențiind importanța acestor date pentru promovarea unei reprezentări echitabile și diversificate în cadrul instituțiilor de guvernare.

- **Aprobarea „cotelor” de incluziune și a stimulentele financiare pentru partidele care promovează incluziunea grupurilor marginalizate**

Experiența cotelor de gen a demonstrat eficacitatea acestei acțiuni pentru a spori implicarea femeilor în procesul decizional și politic. Respectiv, introducerea unui mecanism similar pentru promovarea altor grupuri vulnerabile ar putea fi benefică. Implementarea cotelor de incluziune pentru grupurile marginalizate, cum ar fi persoanele cu dizabilități, minoritățile etnice sau alte categorii defavorizate, ar asigura o mai mare reprezentativitate a acestora în structurile de putere și în procesul decizional. Astfel de cote pot crea oportunități egale pentru grupurile respective ca acestea să-și facă auzite vocile și

necesitățile în cadrul instituțiilor politice. În practica internațională există trei forme de cote care pot fi aprobate: (i) *cote introduse în legislația electorală* - o cotă care cere ca un anumit număr de persoane dintr-un grup marginalizat, cum ar fi persoanele cu dizabilități, să fie incluse în lista de candidați și candidate; (ii) *locuri „rezervate” prevăzute de lege* - un anumit număr de locuri în instituțiile publice/la locul de muncă să fie alocate persoanelor dintr-un grup marginalizat (aceste locuri pot fi ocupate fie prin nominalizare, fie prin alegeri); (iii) *cote voluntare ale partidelor* - atunci când partidele politice sunt de acord să includă un anumit număr de persoane dintr-un anumit grup marginalizat în listele lor de candidați și candidate.

În [Guidelines on Promoting the Political Participation of Persons with Disabilities](#) (Liniile directoare de promovare a participării politice a persoanelor cu dizabilități) elaborate de OSCE sunt oferite recomandări esențiale pentru a sprijini participarea politică a persoanelor cu dizabilități. Printre aceste sugestii se numără și propunerea introducerii cotelor de incluziune pentru persoanele cu dizabilități în procesul electoral și politic. Astfel de cote ar urma să asigure un cadru clar și obligatoriu pentru partidele politice și alte organizații relevante, stabilind un procentaj minim de candidați și candidate cu dizabilități care ar trebui să fie incluși/incluse pe liste și în structurile de conducere. Prin stabilirea unor cote specifice se urmărește asigurarea unei reprezentări adecvate a persoanelor cu dizabilități în viața politică și în procesul decizional.

Cotele pentru [minoritățile etnice](#) există în diferite țări din întreaga lume, însă implementarea și amploarea prevederilor în cauză variază în mod semnificativ. Prezentăm mai jos câteva exemple relevante în acest sens:

Columbia: sunt alocate locuri membrilor grupurilor indigene

Noua Zeelandă: sunt alocate locuri membrilor grupurilor indigene

Croația: sunt alocate locuri pentru diverse comunități etnice, cum ar fi maghiarii, italienii, cehii, slovacii și sârbii

Pakistan: un mic procent de locuri sunt rezervate pentru hinduși și creștini

Liban: locurile în Parlament sunt împărțite egal între creștini și musulmani

Belgia: locurile în Camera Superioară a forului legislativ sunt împărțite între trei grupuri lingvistice – flamanzi, francezi și germani

India: locurile sunt rezervate pentru membrii castei programate și triburile programate.

Recomandare specifică 1: Se recomandă modificarea Codului Electoral pentru a introduce cote de reprezentare atât pentru persoanele cu dizabilități, cât și pentru minoritățile etnice, în procesul de întocmire a listelor de candidați și candidate pentru alegeri, după cum urmează:

- 5% - cotă de reprezentare pentru persoanele cu dizabilități: această cotă va asigura că persoanele cu dizabilități sunt reprezentate echitabil în procesele electorale și în structurile de putere, promovându-se astfel o mai bună înțelegere și adresare a necesităților specifice ale acestei comunități;
- 5% - cotă de reprezentare pentru minoritățile etnice: această cotă va sprijini participarea și reprezentarea minorităților etnice în viața politică, contribuind la o societate mai incluzivă și la o guvernare mai reprezentativă pentru toți cetățenii.

Recomandare specifică 2: Împreună cu cotele, stimulentele financiare pentru partidele care adoptă politici și practici de incluziune pot consolida angajamentul acestora față de diversitate și echitate. Oferta de stimulente financiare poate include subvenții suplimentare, rambursări de cheltuieli de campanie sau alte avantaje pentru partidele care-și demonstrează angajamentul ferm față de incluziunea grupurilor marginalizate.

Recomandări pentru partidele politice: Se recomandă ca partidele politice să integreze aceste cote nu doar în listele de candidați și candidate pentru alegerile publice, dar și în structura organelor de conducere interne. O astfel de abordare va asigura că diversitatea și incluziunea devin valori centrale în cultura organizațională a partidelor politice, influențând pozitiv procesul decizional și politicile promovate

DESPRE CENTRUL „PARTENERIAT PENTRU DEZVOLTARE”

Creat în anul 1998, *Centrul „Parteneriat pentru Dezvoltare” (CPD)* este o instituție obștească care își propune să contribuie la promovarea unui discurs integrator cu privire la problematica genurilor umane, statutul femeii și egalitatea de șanse pentru femei și bărbați. CPD se afirmă în calitate de structură neguvernamentală, care pledează pentru implementarea conceptului egalității de gen în toate domeniile vieții, promovarea politicilor publice în domeniu, abordarea problemelor ce țin de rolul femeii în societate și abilitarea acesteia, eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, fiind concomitent și un centru de documentare, informare și instruire pentru ONG-urile de profil și grupurile de inițiativă.

Scop. Dezvoltarea și consolidarea resurselor și mecanismelor de abilitare echitabilă a femeilor și bărbaților în vederea promovării egalității de gen în Republica Moldova prin susținerea unui demers coerent de influențare a politicilor.

Misiune. CPD promovează valorile egalității de gen, ca parte componentă a unei societăți deschise, în scopul consolidării unui parteneriat autentic de gen.

Viziune. CPD pledează pentru edificarea unei comunități cu perspective și oportunități egale pentru membrii/ele săi/sale, a unei societăți în care femeile și bărbații sunt cetățeni cu drepturi depline, capabili să soluționeze problemele în comun, să beneficieze în mod egal de noile oportunități și să se angajeze plenar în activități politice, economice și sociale.

ADRESA NOASTRĂ:

Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare
str. Armenească 13
Chișinău, MD-2012, Republica Moldova
Tel.: +(373 22) 23-70-89; 20-71-58; 20-71-57
www.progen.md
e-mail: cpd@progen.md

LOCAL ELECTIONS 2023: BETWEEN PERCEPTIONS AND REALITIES

An analysis of local elections in the Republic of Moldova from gender equality perspective

Chisinau, 2024

This report is drafted by the Partnership for Development Centre, in partnership with the Civic Coalition for Free and Fair Elections, with the support of the Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC), IM Swedish Development Partner Lund Branch Moldova, the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women and the United Nations Development Programme. The views expressed in this analysis do not necessarily represent the views of the donors.

TABLE OF CONTENT

INTRODUCTION	3
UNCOVERING A PATRIARCHAL STATUS QUO. WHERE ARE WE HEADING?	5
METHODOLOGY	6
ANALYTICAL APPROACH TO VOTER CLUSTERS	6
VOTERS' PERCEPTIONS OF WOMEN'S PARTICIPATION IN POLITICAL LIFE	8
VOTERS' PERCEPTIONS OF UNDER-REPRESENTED GROUPS IN DECISION-MAKING POSITIONS	11
VOTERS INVOLVEMENT IN THE ELECTION CAMPAIGN	13
FINDINGS	15
WOMEN MAYORS IN THE SHADOWS	16
GENDER REPRESENTATION AMONG MEN/WOMEN CANDIDATES FOR MAYOR	17
GENDER REPRESENTATION AMONG LOCAL ELECTED OFFICIALS FOR MAYORALTY	22
GENDER REPRESENTATION IN THE MEDIA	25
FINDINGS	31
THE TRIUMPH OF DOUBLE QUOTA SYSTEM OR HOW WE ACHIEVED A FAIR REPRESENTATION	32
GENDER PERSPECTIVE IN DISTRICT AND LOCAL ELECTIONS	33
THE DOUBLE QUOTA SYSTEM- ENFORCED OR IGNORED ONCE MORE?	40
District and municipal councils	40
Local councils.....	42
FINDINGS	44
IS MONEY CRITICAL IN ELECTION CAMPAIGNS?	45
INCOME OF THE CANDIDATES FOR THE POSITION OF MAYOR (Chisinau Municipality and Balti Municipality)	46
ELECTION CAMPAIGN FUNDING	48
FINDINGS	51
RECOMMENDATIONS	52
ABOUT CENTER PARTNERSHIP FOR DEVELOPMENT	68

AUTHORS:

Alina ANDRONACHE
Alexandra ERMOLENCO
Natalia COVRIG
Veaceslav BĂTRÎNESCU

INTRODUCTION

On November 5, 2023, general local elections were held in the Republic of Moldova in all administrative-territorial units of level I - [cities \(municipalities\)](#), villages (communes) and level II - [districts](#), [Chisinau](#) and [Balti](#) municipalities, except for the localities on the left bank of the Dniester River. Representatives of local public administration were elected for a four-year term: 896 mayors¹ and 11 058 local councilors in district, municipal, town, commune and village councils².

The local general elections of 5 November 2023 were the first to be held under the new legislation, with the new Electoral Code approved on 8 December 2022 and coming into force on 1 January 2023. The main areas that have been amended, supplemented or regulated concern the mandate, constitution and activity of electoral bodies, the process of nomination and registration of candidates, the management of electoral lists, the transparency of campaign financing and the strengthening of the Central Electoral Commission's (CEC) control powers in the area of political financing. Other relevant issues concern the organisation of polling stations, optimising mechanisms for settling electoral disputes, simplifying the voting procedure for voters, election coverage and monitoring, and the initiation and conduct of referendum. According to the new legislation, general local elections are to be held every four years, on the last Sunday in October or the first Sunday in November. In addition, in 2022, the Contravention Code was supplemented and the use of hate speech and/or instigation to discrimination by electoral contestants, including through electoral materials, is now prohibited and sanctioned.

In the 2023 local elections the double quota system was fully implemented. According to Article 68(3) of the Electoral Code No. 325/2022, the lists of candidates for parliamentary and local elections shall be drawn up respecting the minimum representation quota of 40% for both sexes, and the positioning of candidates on the lists shall be done according to the formula: minimum four candidates for every ten seats. For local elections, these lists are drawn up in proportion to the number of councilor mandates at level I and II of the administrative-territorial units. The number of councillors is communicated to the public by a [decision of the Central Electoral Commission](#), based on the provisions of [the Electoral Code](#) and [Law no. 436/2006](#) on local public administration, according to the number of inhabitants of the administrative-territorial unit on 1 January of the year in which the elections are held. In addition, for all localities with less than 1500 inhabitants, a number of 9 councillors in the local councils is established by default.

At the same time, political parties will be able to benefit from financial resources from the state budget in proportion to the number of women and young people elected as a result of the elections. According to Law 294/2007 on political parties, they are entitled to receive annual funding from the state budget through the Central Electoral Commission. The amount of allocations for this purpose is approved in the annual budget law, the percentage share being 0.1% of the state budget revenues, except for special-destination revenues (Art. 27, para. (1)), of which 7.5% goes to political parties in proportion to the number of women elected in local elections and 5% to political parties in proportion to the number of young people elected in local elections. Such legislative measures encourage political parties to promote and support candidates from these categories for better political representation.

For the 2023 local elections, the Central Electoral Commission has set³ the maximum expenditure ceiling as 0.1% of the revenue provided for in the state budget law. According to Art. 53 para. (1) - (4) of the Electoral Code and paragraph 21 sub-paragraphs 1) and 3) of the Regulation on the financing of initiative groups and electoral campaigns, approved by the decision of the Central Electoral Commission No. 1185/2023, the general national ceiling of the financial means that can be transferred to the "Electoral Fund" account is 0.1% of the revenues provided for in the state budget law for that year. In monetary

¹ Until 27 March 2024, the mayoral mandate has not been validated in 2 municipalities,

<https://a.cec.md/ro/lista-primarilor-alesi-15312.html>

² https://a.cec.md/storage/ckfinder/files/2355_Anexa_Raport%20ALG%205%20nov%202023.pdf

³ https://a.cec.md/ro/cu-privire-la-stabilirea-plafonului-general-al-mijloacelor-financiare-ce-2751_107339.html

terms, the general ceiling of funds that can be transferred to the "Electoral Fund" account and used by electoral contestants in each constituency for the general local elections of 5 November 2023 was **66,274,579.00 lei**, based on the coefficient of 23.99 lei per voter. The ceiling is set by the CEC on the basis of a coefficient multiplied by the maximum number of voters in the constituency where the elections take place. Taking into account the differences in financial capacities, the 0.1% ceiling (quite high) could be an impediment to campaigning.

The Centre for Partnership for Development (CPD) has been monitoring parliamentary and local elections for about 15 years, analysing women's representation in elections, voter perceptions, political party funding, etc. with the aim of highlighting the main inequalities in terms of women's and men's participation in electoral processes; society's perceptions of women's presence in political life, etc. As part of the observation mission for the 2023 general local elections, CPD aimed to analyse trends in relation to previous elections. Specifically, in the monitoring process, the CPD focused on: (i) the representation of men and women on the lists of candidates: compliance with the 40% minimum representation quota for both sexes when drawing up the lists of candidates for the local elections and the positioning of candidates on the lists, in accordance with the latest legislative provision (minimum of four candidates of the opposite sex for every ten seats); (ii) the income and economic possibilities of women and men candidates: analysis of the income statements of candidates for mayor and correlation with their presence on the lists of candidates; (iii) access of candidates, especially women, to the media (analysis of four types of media products: news, talk shows, election debates and advertisements, the aim being to identify the level of presence of female candidates in the TV media during the election campaign and to correlate this indicator with their presence on the candidate lists); (iv) voters' perceptions of female and male candidates (this analysis is based on a survey in which respondents give their opinions on the presence of women and men in politics, gender roles in family, household and society and how this role influences the involvement of women and men in politics).

CHAPTER I

**UNCOVERING A PATRIARCHAL STATUS QUO.
WHERE ARE WE HEADING?**

METHODOLOGY

The analytical report was developed based on data generated by a nationally representative opinion poll conducted among the 18+ population in the Republic of Moldova. The poll was conducted with the aim of identifying persistent stereotypes about gender roles, including the openness of Moldovan voters to women's participation in politics. The research was carried out by the Centre for Sociological Investigations and Marketing Research "CBS-RESEARCH", conducted on a sample of 1227 people in the Republic of Moldova.

Sample structure:

		Total		Male		Female	
		Number	%	Number	%	Number	%
Total		1227	100,0%	505	100,0%	722	100,0%
Respondent gender:	Male	505	45,7%	505	100,0%	0	0,0%
	Female	722	54,3%	0	0,0%	722	100,0%
Respondent age:	18-29 years	162	17,0%	72	16,5%	90	17,4%
	30-44 years	264	26,6%	112	30,5%	152	23,4%
	45-59 years	253	22,1%	118	23,9%	135	20,6%
	60 + years	548	34,3%	203	29,1%	345	38,7%
Respondent education:	Incomplete secondary	161	13,6%	53	12,4%	108	14,6%
	General secondary	316	25,3%	123	24,3%	193	26,1%
	Vocational-technical	434	33,5%	205	38,5%	229	29,4%
	Higher	308	27,6%	120	24,8%	188	29,8%
Respondent occupation:	Economically active	372	35,9%	187	44,1%	185	29,0%
	Economically inactive	855	64,1%	318	55,9%	537	71,0%
Language of communication:	Romanian	800	73,5%	335	75,0%	465	72,2%
	Russian or other	427	26,5%	170	25,0%	257	27,8%
Socio – economic level:	Low level	441	34,6%	158	31,5%	283	37,2%
	Medium level	434	33,7%	186	33,3%	248	33,9%
	High level	352	31,7%	161	35,2%	191	28,8%
Residence:	Urban	607	45,0%	264	47,9%	343	42,5%
	Rural	620	55,0%	241	52,1%	379	57,5%

ANALYTICAL APPROACH TO VOTER CLUSTERS

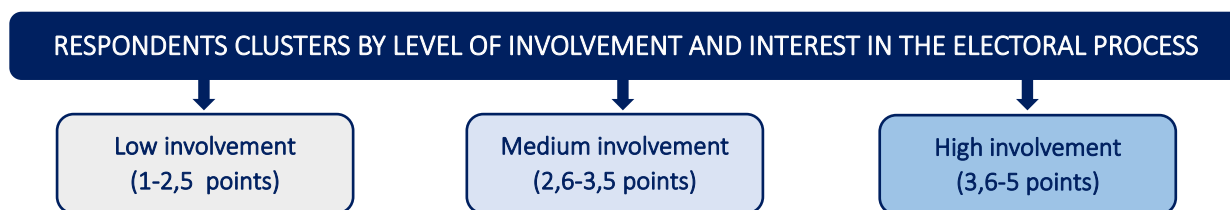
In order to understand the level of citizens' involvement in the elections, respondents were classified into three groups in this survey. Respondents were classified according to 6 items that address citizens' interest in the electoral process. The intensity of interest was estimated from 1 (low interest/involvement) to 5 (high interest/involvement).

To what extent are you interested in the election campaign and the 2023 local general elections?

Items	Numerical value				
	Not at all interested	Not really interested	Nor-Either	Somewhat interested	Very interested
Frequently watch the news about elections	1	2	3	4	5
Frequently watch election debates	1	2	3	4	5
Analyse the profiles of electoral candidates	1	2	3	4	5

Attend meetings of electoral candidates with voters	1	2	3	4	5
Inform colleagues/family members, friends about electoral candidates	1	2	3	4	5
Participate in electoral activities organised by electoral candidates	1	2	3	4	5

By applying the arithmetic mean, we could classify citizens into three groups depending on their level of involvement and interest in the electoral process: (i) **low involvement** - people who show no or little involvement and interest in the electoral process, with a value of up to 2.5 points; (ii) **medium involvement** - people who show a medium level of involvement and interest in the electoral process, with a value of between 2.6 and 3.5 points; and (iii) **high involvement** - people who show a high level of involvement and interest in the electoral process, with a value of between 3.6 and 5 points.

Source: Authors' calculations based on CPD poll data, 2023

Sample structure:

		Total			Male			Female		
		Passive	Medium	Active	Passive	Medium	Active	Passive	Medium	Active
Total		47,6%	33,9%	18,4%	41,6%	35,3%	23,2%	52,8%	32,8%	14,5%
Respondent gender:	Male	41,6%	35,3%	23,2%	41,6%	35,3%	23,2%	0,0%	0,0%	0,0%
	Female	52,8%	32,8%	14,5%	0,0%	0,0%	0,0%	52,8%	32,8%	14,5%
Respondent age:	18-29 years	61,7%	29,9%	8,4%	56,4%	28,4%	15,2%	65,9%	31,2%	2,9%
	30-44 years	55,3%	29,4%	15,2%	53,8%	29,3%	16,9%	57,1%	29,6%	13,4%
	45-59 years	45,1%	36,9%	18,0%	38,5%	40,0%	21,5%	51,6%	33,9%	14,5%
	60 + years	36,4%	37,4%	26,2%	22,9%	41,5%	35,6%	44,9%	34,8%	20,3%
Respondent education:	Incomplete secondary	70,8%	19,0%	10,2%	63,6%	23,0%	13,4%	75,8%	16,2%	8,0%
	General secondary	50,2%	36,8%	13,0%	46,1%	39,8%	14,0%	53,3%	34,5%	12,2%
	Vocational-technical	45,0%	33,3%	21,6%	41,2%	31,3%	27,5%	49,2%	35,6%	15,2%
	Higher	37,3%	39,9%	22,8%	26,6%	43,8%	29,7%	44,8%	37,2%	18,0%
Respondent occupation:	Economically active	46,5%	33,5%	20,0%	45,6%	33,1%	21,3%	47,7%	34,1%	18,3%
	Economically inactive	48,3%	34,1%	17,6%	38,4%	37,0%	24,6%	54,9%	32,2%	12,9%
Language of communication:	Romanian	50,3%	32,2%	17,5%	43,7%	34,3%	21,9%	56,0%	30,4%	13,6%
	Russian or other	40,4%	38,6%	21,0%	35,1%	38,1%	26,8%	44,4%	38,9%	16,7%
Socio – economic level:	Low level	50,3%	32,4%	17,3%	44,0%	36,6%	19,4%	54,7%	29,4%	15,9%
	Medium level	48,0%	33,3%	18,7%	43,7%	32,5%	23,8%	51,6%	34,0%	14,5%
	High level	44,4%	36,2%	19,4%	37,3%	36,7%	26,0%	51,7%	35,7%	12,6%
Residence:	Urban	46,4%	37,5%	16,2%	42,2%	37,0%	20,8%	50,4%	37,9%	11,7%
	Rural	48,7%	31,0%	20,3%	41,0%	33,7%	25,3%	54,6%	28,9%	16,5%

VOTERS' PERCEPTIONS OF WOMEN'S PARTICIPATION IN POLITICAL LIFE

To measure and analyse citizens' perceptions, CPD conducted a national opinion poll during the election campaign. The poll was conducted by CBS-Research on a sample of 1227 people over the age of 18. The margin of error for the survey is +/- 3%. The poll sought to measure citizens' preferences for being elected to public decision-making positions at local and central level, as well as perceptions of the level of representation of under-represented groups (women, young people, people with disabilities and minority representatives) in local, district and municipal councils.

The data of the poll show that a large part of the population do not still accept equal opportunities in public life. Although the Republic of Moldova has made significant progress during recent years in ensuring equality between women and men in various spheres of social, economic and political life, stereotypical perceptions still persist in the national culture. Young, less educated men are significantly less supportive of the need to ensure equal access for women and men to opportunities in public life, which confirms patriarchal views. There are multiple factors that explain this social phenomenon, such as the perpetuation of patriarchal traditions and values, fear of change, religious and/or cultural influences, lack of knowledge and lack of understanding of the principle of gender equality. These conceptions become major barriers to women's involvement in public life, including politics, which explains their under-representation in this sphere.

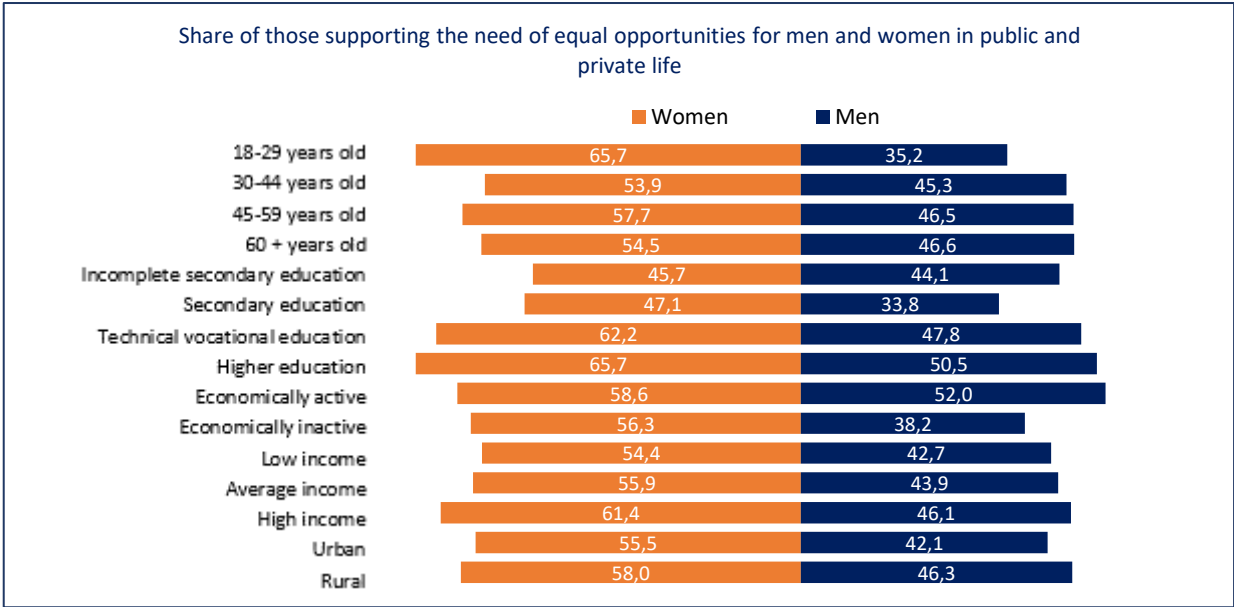

Figure 1. Profile of people for whom it is very important that women and men have equal opportunities and chances in all spheres of public and private life, %
Source: CPD national opinion poll, 2023

The general conception is that women should be present mostly in private/family life than in public life. More than 50% of the population totally agree, or rather agree, that it is the duty of women to take more care of the housework, and more than 60% agree that it is more the duty of men to bring money into the house, which reveals the persistence of the traditional norm that men are the main financial providers of the family, and women - the ones who should take care of the family, housework. This perception creates pressures and barriers for women who want to develop a career and can undermine their efforts to become financially independent. Over 54% of citizens believe that women's destiny is the family and the household, suggesting limited confidence in their ability to manifest themselves in other areas and pursue their own aspirations. This perpetuates the limitations and constraints placed on women's career development. These figures reflect a mindset rooted in patriarchal traditions and a perpetuation of gender inequalities in society (see Figure 2).

Perceptions of women's involvement in politics and decision-making worsened in 2023. One of the key findings of the monitoring process of the 2021 elections from a gender perspective suggested that stereotypes about women's involvement in politics reduce. In the 2021 elections, 18.2% of the population considered that women had no place in politics, and 12.1% - doubted their ability to hold leadership positions. In 2023, the data shows a worsening of perceptions about women's participation in decision-making, with the figures reaching 27% of citizens believing that women have no place in politics and 18.4% - that women are less capable and unable to hold leadership positions. A dynamic analysis of this data shows that society's stereotypes and prejudices towards women's participation in politics will worsen after 2021, despite the fact that the number of women in elective and decision-making positions will also increase significantly during this period. This trend can be explained by: **(i)** the persistence of gender stereotypes and traditional society's expectations that women should be more responsible for family care and housework and that their involvement in politics is perceived as a deviation or threat to these roles; **(ii)** the multiple crises faced by the Republic of Moldova contribute to a more critical perception of women in leadership positions. As a result of the 2020 presidential elections and the inauguration of the new government in 2021, decisive positions in the state have been taken over by women - the country's president, prime minister, minister of internal affairs, etc., as these are positions of strategic importance for the country. At the same time, in the period of 2020-2022, the Republic of Moldova witnessed consecutive crises, which had inevitable implications on the living standards of the population. Although these are global crises, which have also impacted the Republic of Moldova, decision-makers/national authorities (headed by women) have been blamed for the effects of these crises. Past experiences indicate that women currently in leadership positions have been blamed much more harshly for the effects of these crises compared to their counterparts in past periods of governance. Failures or difficulties have been associated with the general perception that women are not capable or competent to lead. This worsening of perceptions reflects a backlash against efforts to promote gender equality and women's participation in politics.

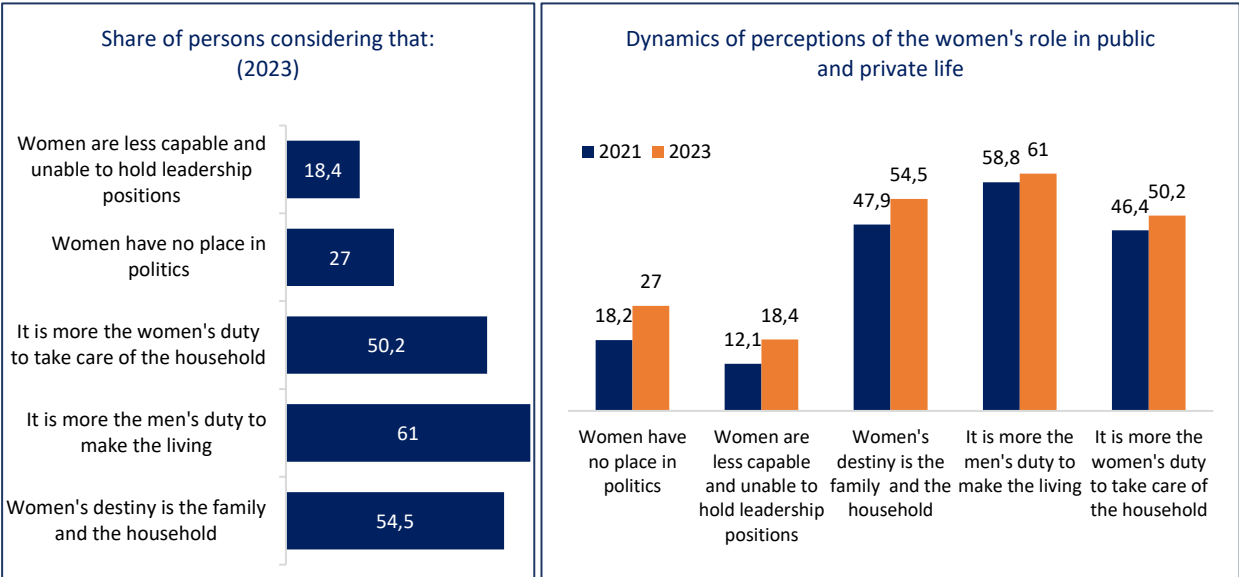

Figure 2. People's perceptions of women's role in public and private life, %
 Source: CPD national opinion poll, 2023

Stereotypes about women's participation in political life are largely shared by men and people with low levels of education. Within the analysis we aimed to identify the profile of population groups with stereotypical approaches according to socio-demographic characteristics. The graphs below (see Figure 3) suggest that men and people with low levels of education are the most frequent adherents of stereotypes related to the role of women in the family and in decision-making. One explanation could be cultural, social and educational influences that instigate certain behaviours, ignoring the diversity and individuality of each person. At the same time, the above data show that these groups do not support gender equality in public and private life, which indicates a preference for 'traditional' gender roles. People with lower levels of education are also more likely to share gender stereotypes. Educational limitations can impact on

exposure to and understanding of gender equality debates and concepts. Lack of access to information and resources, as well as cultural perspectives, can contribute to the perpetuation of stereotypes.

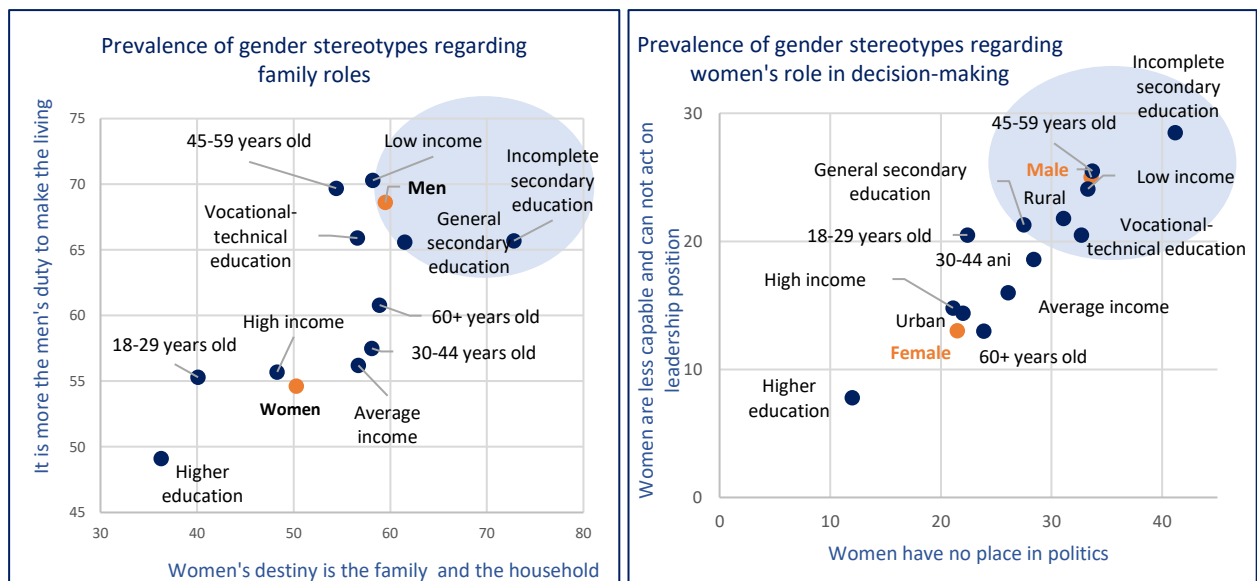

Figure 3. Profile of the population sharing stereotypes about women's role in family and decision-making, %
 Source: CPD national opinion poll, 2023

The higher the elective positions, the less women are accepted in these positions. The present analysis also aimed to analyse citizens' views on the gender of the person who should occupy certain elective positions in the decision-making process. The graph below shows that for higher elective positions people would prefer a man, while for lower positions - women. Thus, for the chair of the parents' committee, women are more likely to be supported, while for the position of President of the country, preferences are predominantly for a man, with an imposing difference of more than 30 pp. This trend is kept for all positions and increases as the position moves up the hierarchy chart. If we look at the dynamics of these preferences for two important elective positions for this election, namely mayor and councillor, we see that 34% of respondents would prefer a man and only 5.9% a woman as mayor in the 2023 election, while 26.9% would support a man as councillor and only 6.8% a woman in this position. From 2019 to 2023, we see that the share of those who would support a man in both of these positions is steadily increasing, and those who would support a woman - drastically decreasing. The previous findings argue and explain this trend, but we must be aware that fair representation in local councils can be ensured by legislative measures, such as the double quota system, which would help women overcome these barriers at the level of social construction. At the same time, it is imperative to initiate measures to mitigate stereotypes.

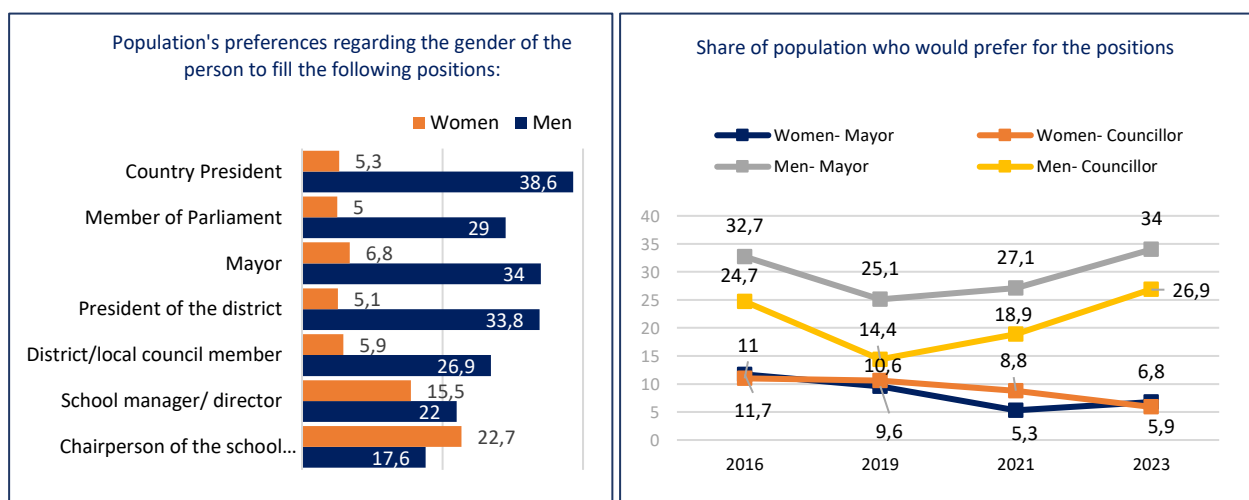

Figure 4. People's preferences regarding the gender of the person who should occupy the leadership positions, %
 Source: CPD national opinion poll, 2023

VOTERS' PERCEPTIONS OF UNDER-REPRESENTED GROUPS IN DECISION-MAKING POSITIONS

Citizens want to see more young people in decision-making positions. When asked about the level of representation of women, young people, minority representatives and people with disabilities in decision-making positions, more than half of the population believe that the number of young people in both Parliament and district and local councils should be higher. This is explained both by the fact that young people's involvement in politics has been promoted in recent years and by people's desire to renew the political class. The support of young people in the decision-making process is a welcome development, which shows progress in addressing society's stereotypes and perceptions of certain marginalised groups in society. On the other hand, only 16% of the population consider that people with disabilities are under-represented. Although the number of women involved in decision-making is quite low, only 17% of citizens think that this number should be increased, which is explained by the persistence of gender stereotypes.

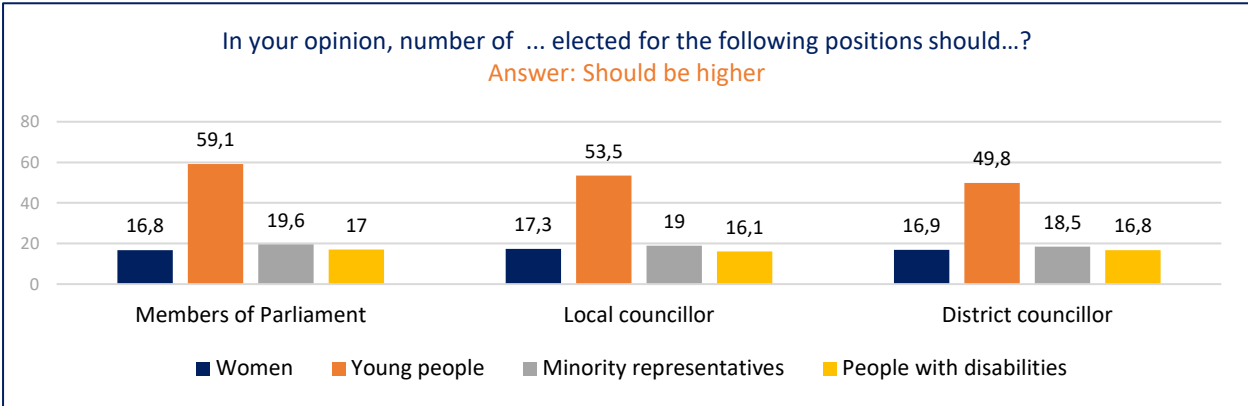

Figure 5. Share of the population that considers that the number of representatives of under-represented groups in decision-making positions should be increased, %
 Source: CPD national opinion poll, 2023

The level of support for inclusion in decision-making process is clearly decreasing. Inclusion is an important element in ensuring fair representation in decision-making. The analysis of the dynamic situation reveals a drastic decrease in the population believing that more women, people with disabilities and representatives of ethnic minorities should be included as councillors at local or district level, which may discourage the involvement of these categories of people in the decision-making process. The most significant discrepancies in this respect are with regard to the number of women in both local and district councils. Thus, while in 2021 about 30% of respondents thought that the number of women should be higher, in the current year this share did not reach 18%.

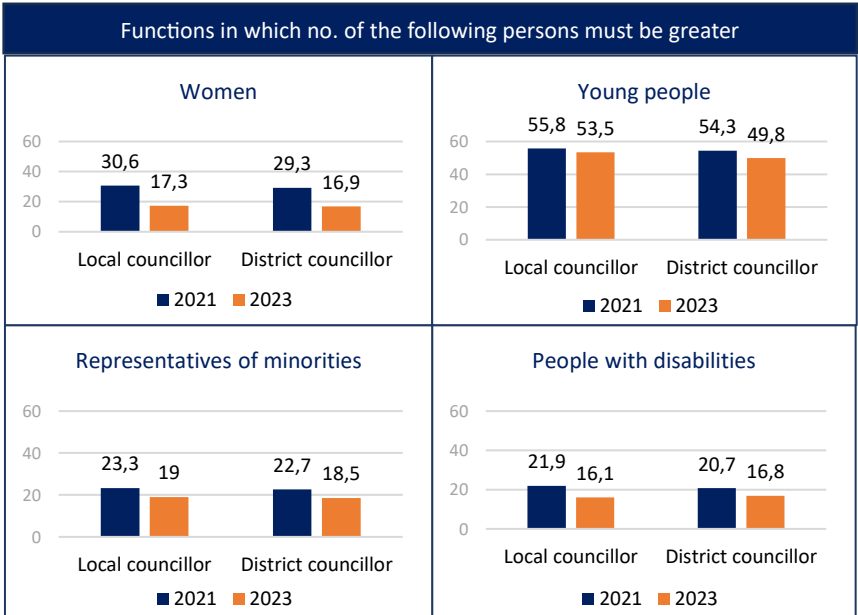

Figure 6. Share of the population that considers that the number of representatives of under-represented groups in decision-making positions should be increased, in dynamics, %
 Source: CPD national opinion poll, 2023

Older people and people with low incomes show the greatest resistance to women's promotion to executive positions. Based on the conclusion of the above data, we set out to understand which categories of people show significant resistance to promoting gender equality in decision-making. Thus, according to the graphs below, we see that older people and those with a low socio-economic level have changed their views and perceptions the most between two elections. This position can be attributed to factors such as reduced access to information, reduced ability to distinguish false information from credible information, lack of knowledge and ability to verify information sources, and reduced access to a variety of media sources. Another explanation relates to the fact that these people, being socially and economically vulnerable, consider that solving problems that directly affect them is more important, and increasing fair representation is not seen as a direct solution to remedy these problems. Thus, people from these groups may be likely to support candidates and policies geared towards solving economic and social problems without linking this to promoting gender equality in decision-making.

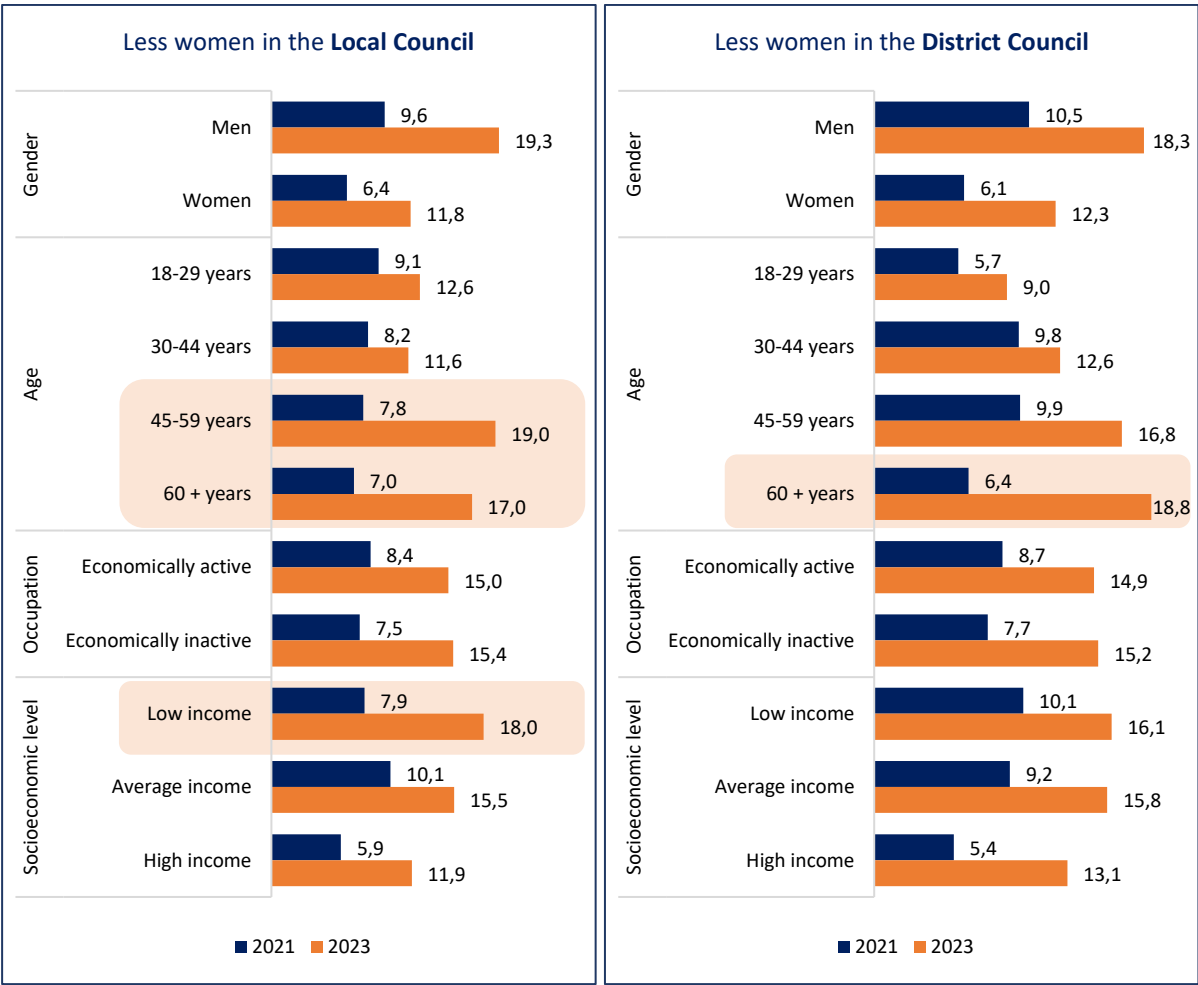

Figure 7. Dynamics of perceptions that the number of women in local and district councils should be reduced, %
 Source: CPD national opinion poll, 2021-2023

VOTERS INVOLVEMENT IN THE ELECTION CAMPAIGN

Half of Moldova's adult population does not show interest and involvement during the election campaign and in the election process. An important element of the present analysis concerns the behavioural aspects of voters during the electoral campaign, in particular the level of interest in the electoral process, in exercising the right to vote, etc. The level of involvement and interest of citizens was measured by means of an Index, constructed on the basis of 6 items⁴ that target citizens' interest in the electoral process. The intensity of interest was estimated from 1 (low interest/involvement) to 5 (high interest/involvement). On the basis of this index, citizens were classified into three main groups⁵ according to their level of involvement and interest in the electoral process: (i) citizens with active involvement, (ii) citizens with medium involvement and (iii) citizens with low interest and involvement. The data show that less than **20%** of citizens show a relatively high level of involvement, while about **48%** - are passive in the electoral campaign. These data lead us to believe that there is a relationship between the level of interest in the electoral campaign and the degree of effective exercise of the right to vote. We can reasonably assume that the category of population active in the electoral campaign (following political news, electoral debates, attending meetings with electoral candidates, etc.) will show a higher propensity to go to the vote than the passive population.

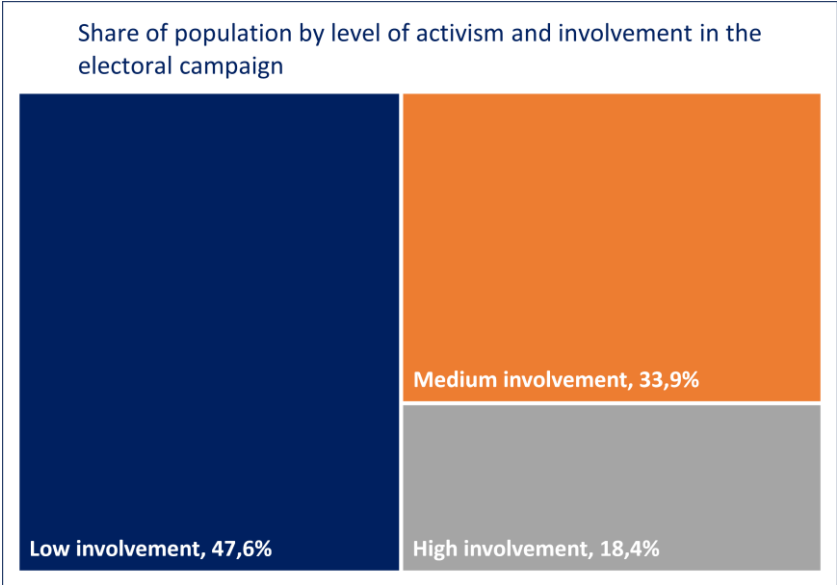

Figure 8. Voter groups according to their level of involvement in the electoral process
Source: CPD national opinion poll, 2023

In the 2023 election campaign, citizens have become even more passive compared to the previous election. A dynamic analysis of the level of interest and involvement of citizens in electoral processes shows a certain regression in this respect. The share of passive citizens, not involved and not interested in electoral processes has increased by about 8pp in just 2 years compared to the 2021 parliamentary elections. The low level of interest correlates with the level of uncertainty among voters as to whether they intend to go to the polls and decide which candidate they would vote for. Thus, according to the data, more than **51%** of the adult population of the Republic of Moldova has not decided on the candidate they would vote for in the elections of 05 November 2023. The increased level of uncertainty and low interest

⁴ Items measure: How frequently citizens watch election-related news; How frequently they watch election debates; How much citizens review candidate and candidate profiles; How frequently voters are interested in attending meetings with election candidates; How frequently they discuss/inform colleagues/family members/friends about election candidates; How interested citizens are in participating in election activities organized by election candidates.

⁵ Citizens who had an average score of less than 2.5 were considered to be citizens with a low level of involvement; citizens with an average score from 2.5 to 3.5 were considered to be citizens with a medium level of involvement and citizens with a score from 3.5 to 5 were considered to be citizens with a high level of involvement.

in the 2023 electoral process can be explained by: (i) the general level of anxiety resulting from the effects of the recent economic and security crises, for which the public authorities are blamed, (ii) the level of disappointment with electoral promises, (iii) uncertainty about the voter's ability to influence the electoral process in any way.

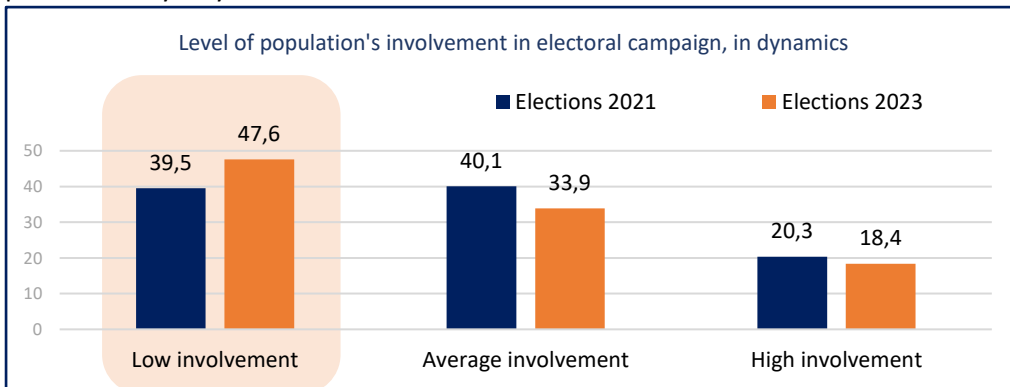

Figure 9. Voter groups by their level of involvement in the electoral process
Source: CPD national opinion poll, 2023

Age, gender and educational level influence the level of involvement and interest of citizens in electoral processes. Women show a lower level of involvement in decision-making processes, forming more than 50% of the passive group, compared to just over 40% of men (who do not watch election news or debates, do not discuss election events or the candidates, do not attend meetings organised by election candidates, etc.). In terms of age-related variations, the share of young people in the low-involvement group is about twice as high as for people aged over 60. The differences become more pronounced when looking at the involvement of women in different age groups. More than 65% of women in the 18-29 age group have a low level of involvement and only 3% can be considered active in the electoral process.

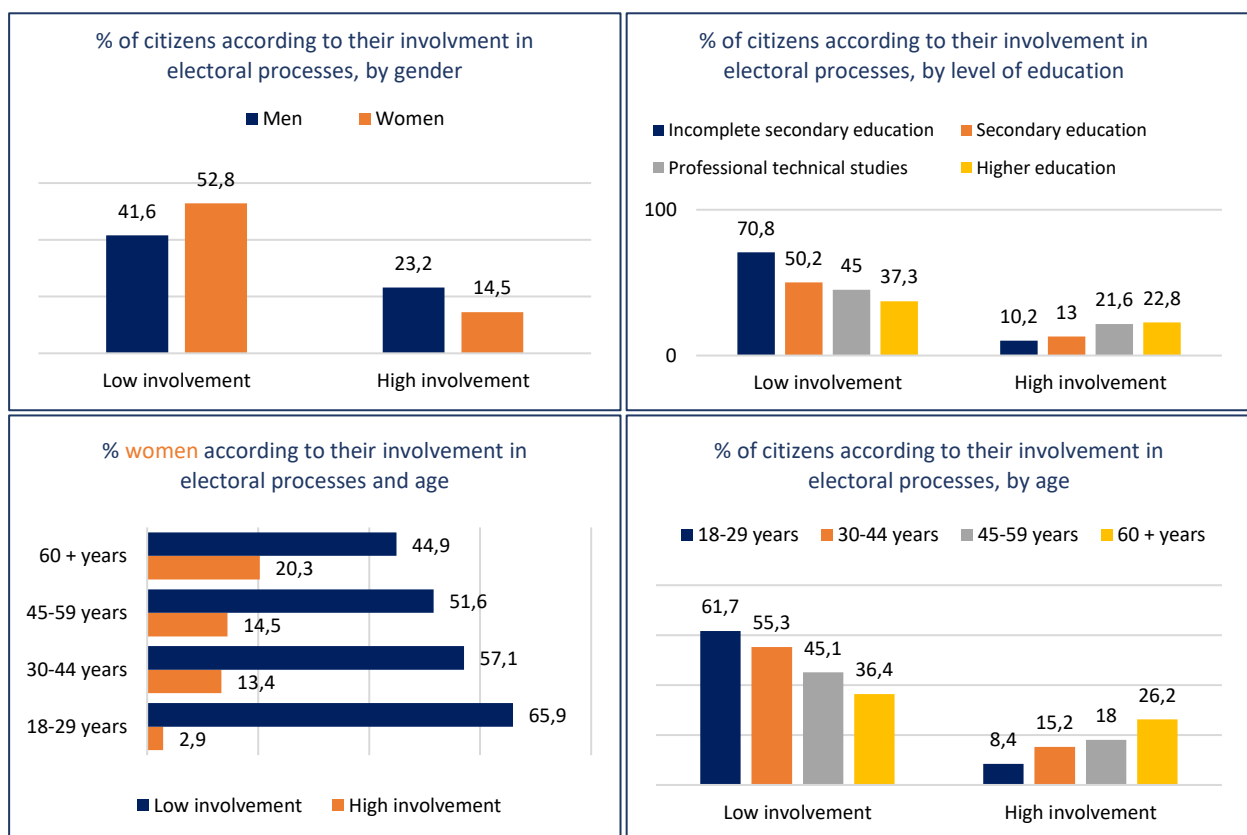

Figure 10. Voter groups by level of involvement in the electoral process, by demographic characteristics
Source: CPD national opinion poll, 2023

FINDINGS

This chapter focuses on presenting the main findings of the process of analysing society's stereotypes and perceptions of the role of women and men in decision-making. This chapter is an important contribution to understanding the electoral and decision-making process and the role the gender plays.

As a result of the data analysis and processing of the data obtained following the poll, we can highlight the following conclusions:

1. Patriarchal misconceptions persist in a large part of the population. More than 50% of the population totally agree, or rather agree, that it is the duty of women to take more care of the housework, and more than 60% agree that it is more the duty of men to bring money into the house. In addition, 54.5% of the respondents believe that women's destiny lies in the family and the household.

2. Society's perceptions of women's role in politics and decision-making worsened in 2023, with more respondents believing that women have no place in politics (27%) and that they are less capable of holding leadership positions (18%).

3. There is a drastic decrease in the population supporting human diversity in local public administration, particularly in terms of an increase in the number of women, people with disabilities and ethnic minority representatives in decision-making. This trend may discourage the involvement of these groups in local and district decision-making. Views towards women have changed drastically. In the 2023 elections, 34% of citizens would prefer a man as mayor and only 5.9% - a woman, while 26.9% would support a male councillor and only 6.8% a woman in this position. Where, in 2021 about 30% of the population thought that the number of women should be higher, this year the share does not even reach 18%.

4. The positive trend in these elections is the desire to increase the number of young people in leadership positions. About 50% of the population say that the number of young people in leadership should be much higher. Thus, at least with regard to a group considered marginalized, there is progress and perceptions of their participation have changed, highlighting the importance of involving young people in the decision-making process, by valuing their skills and contribution. As a result, a more balanced, innovative and sustainable society can be built.

5. Half of Moldova's adult population is not active and interested in the electoral process. The high level of indifference and passivity in the electoral process leads us to believe that the population with a low level of involvement will also show a very low turnout, while the category of population active in the electoral campaign (following political news, electoral debates, participating in meetings with electoral candidates, analysing their profile, etc.) will show a higher propensity to vote.

6. The share of the passive population in election campaigns has increased in the 2023 elections, by about 8pp compared to the 2021 parliamentary elections. This is explained by (i) the general level of anxiety resulting from the effects of the recent economic and security crises, for which public authorities are blamed, (ii) the level of disappointment with electoral promises, (iii) uncertainty about the voter's ability to influence the electoral process.

CHAPTER II

**WOMEN MAYORS IN THE
SHADOWS**

GENDER REPRESENTATION AMONG MEN/WOMEN CANDIDATES FOR MAYOR

Overall, the presence of women in the 2023 elections was relatively low, which can be explained by the pressure of social norms. There are many obstacles to women's equal participation in elections and decision-making processes, including psychological and traditional barriers, inequalities in resources, etc. On the one hand, political parties can be dominated by a single strong and visible leader, usually a man, leaving few opportunities for women to enter the political process. On the other hand, gender roles greatly influence women's predisposition to enter politics. Caring responsibilities, lack of family support (a factor closely linked to gender roles) and lack of confidence in their own strengths and abilities are the main barriers preventing women from getting involved in electoral processes.

Stereotypes further nourish women's distrust and reluctance to run for elective positions. Only 8% of the population believe that a mayor should be a woman, compared to 36% who opt for a man in the same position, confirming patriarchal views on the role of women and men. At the same time, the data reflect strong traditional prejudices and stereotypes that a mayor must be married, have children and be religious, which fits the prototype of the "traditional and accepted mayor". These stereotypical labels automatically exclude people who do not fit this 'standard'. For not conforming to these informally created standards women are much more harshly taxed, than men in the same circumstances. An example is the President of the Republic of Moldova, who is frequently criticized for her marital status.

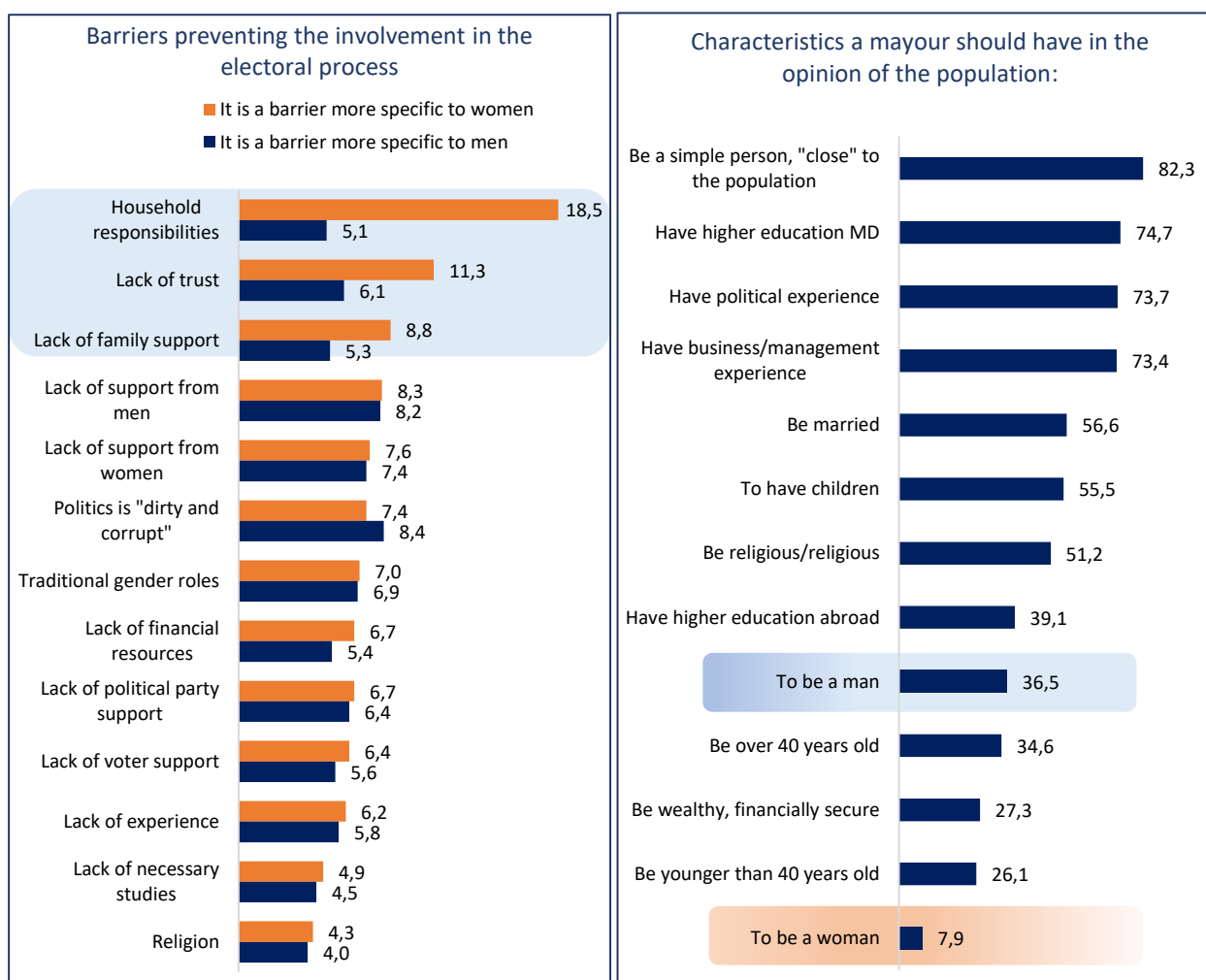

Figure 11. Share of women among mayoral candidates, in % dynamics
Source: National representative survey, CPD, 2023

Throughout the decade, the share of women mayor candidates has increased by only 7%, which is a rather modest progress. Despite extensive measures and efforts in recent years to ensure equal opportunities and possibilities in politics, women continue to be under-represented at all levels of decision-making. Thus, in the 2023 local elections, the share of women running for mayor was only 30.3% of all candidates, an increase of only 3% compared to the 2019 elections and only 7% compared to the 2007 local elections, indicating a very slow but consistently positive development.

Women tend to run for mayors in smaller electoral districts, knowing they have a better chance of winning. Analysis of the electoral „behaviour” of candidates shows that women run for mayor mainly in villages, which are small electoral districts. This trend can be explained by at least two factors: (i) female candidates who are supported by a particular party are often directed to smaller electoral districts, where the decision-making power and scale of local level decisions is lower, while in cities, where the scale of decisions and availability of resources is greater, male candidates are often nominated for mayor; (ii) in smaller electoral districts the level of proximity and trust is higher, i.e. women's chances of winning become higher, which leads them to run in a higher proportion. The dynamic analysis shows that while women continue to run in higher numbers in small electoral districts - villages, the share of women candidates in large electoral districts – cities, shows a higher increase in the 2023 election - over 5%, compared to a 3% increase in the share of women candidates in villages. This trend is a positive one, indicating that there are now more prerequisites, more favourable conditions, more support and more courage among women to run for in large electoral districts, where there are more opportunities and resources and higher levels of decision-making.

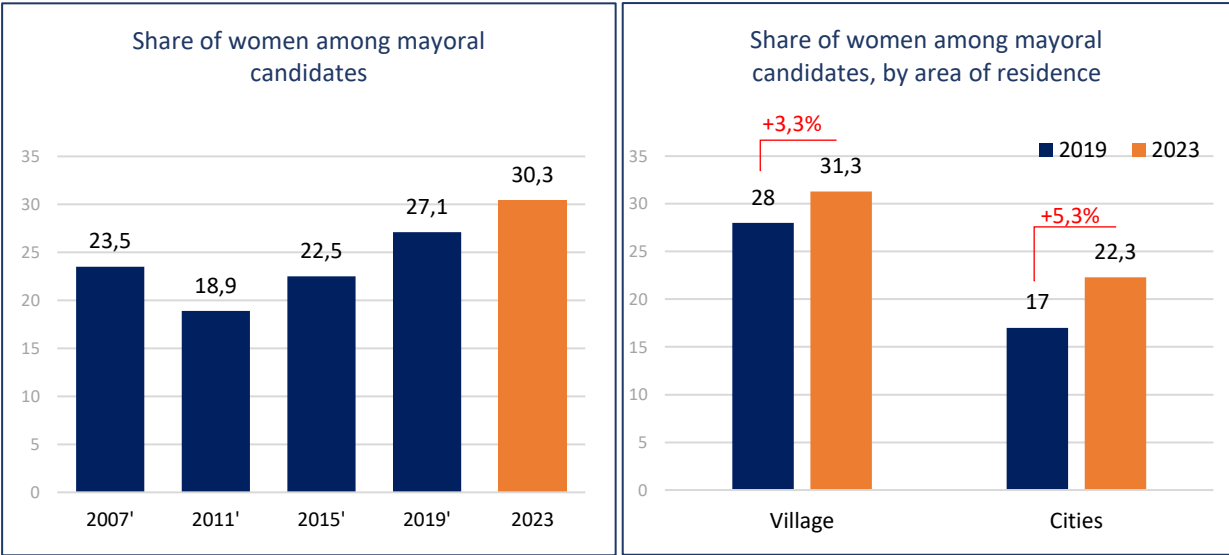

Figure 12. Share of women among mayoral candidates, in dynamics and by type of electoral district, %
 Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

Most of the women ran on behalf of a particular political party, which nominated them in an unfair way. More than 17 political parties were involved in the current elections. Each of these parties has nominated women candidates for mayor in different ways, and has absolute control over the candidates they put forward for different elective positions. The majority of political parties nominated up to 30% of their candidates for mayor. Only two political parties have more than 38% women among the total number of candidates they have nominated - the Political Party „Democrația Acasă” and „Șansa” Party (see figure 13).

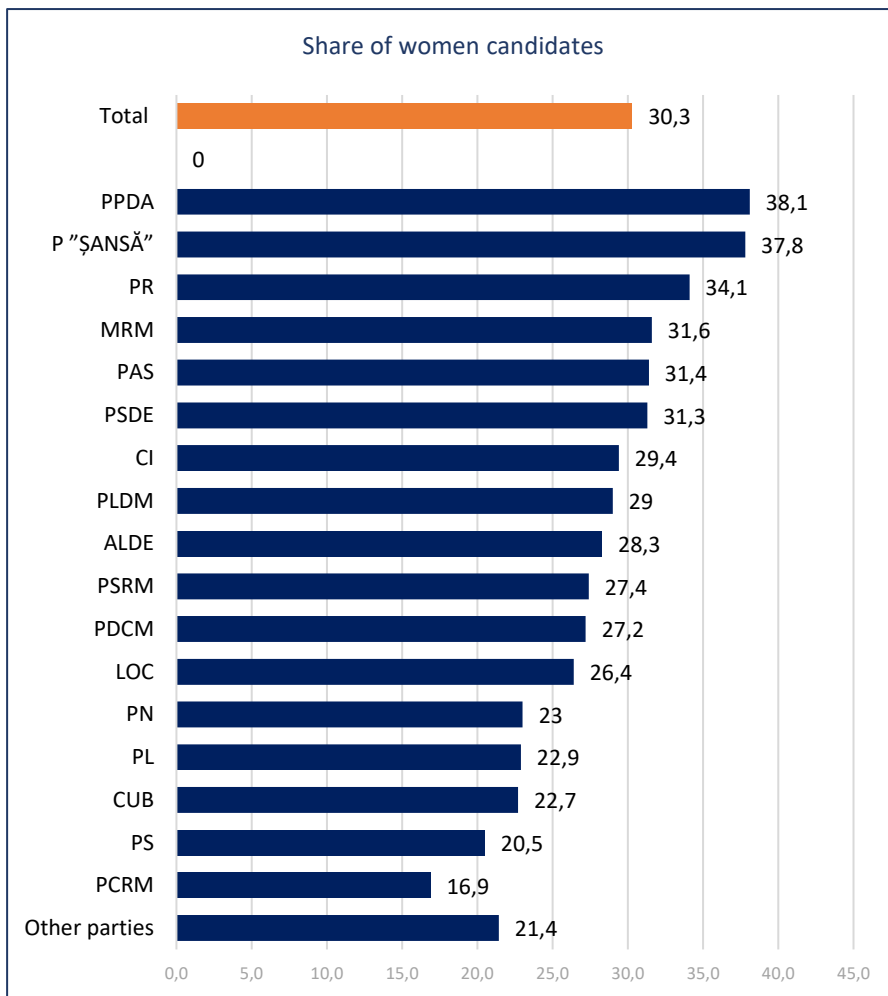

Figure 13. Share of women among mayoral candidates, by party, %
Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

The share of women running as independent candidates increased by 6% compared to the 2019 election. The share of women running independently continues to be lower than the share of women nominated for the same position by political parties. This indicates that (i) women are more reluctant to run for office without the support of a party, including moral and financial support, and (ii) increasing women's representation for mayoralty will be difficult without the involvement of political parties.

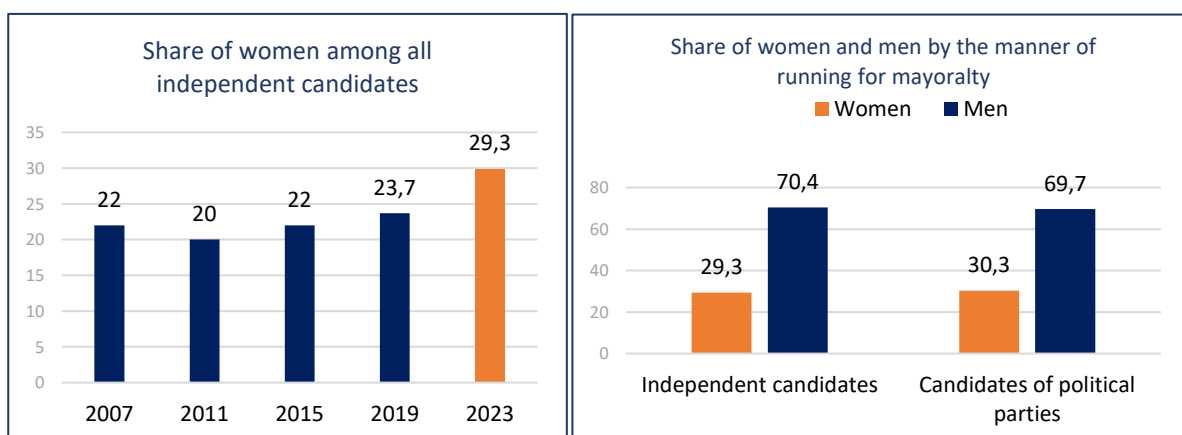

Figure 14. Share of women who ran independently for mayoralty, %
Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

At the territorial level, there are significant differences in the way women were nominated for the position of a mayor. Some districts recorded a significant number of women candidates, reaching around 40% of all candidates. This is the case of Basarabeasca, Falesti, Edinet and Anenii Noi districts. At the opposite pole are the Chisinau and Balti municipalities and Taraclia district, which reached a share of just over 20% women candidates. This uneven distribution confirms once again that the larger the electoral district (Chisinau, Balti), the likelihood and possibility of women to be appointed to elective positions.

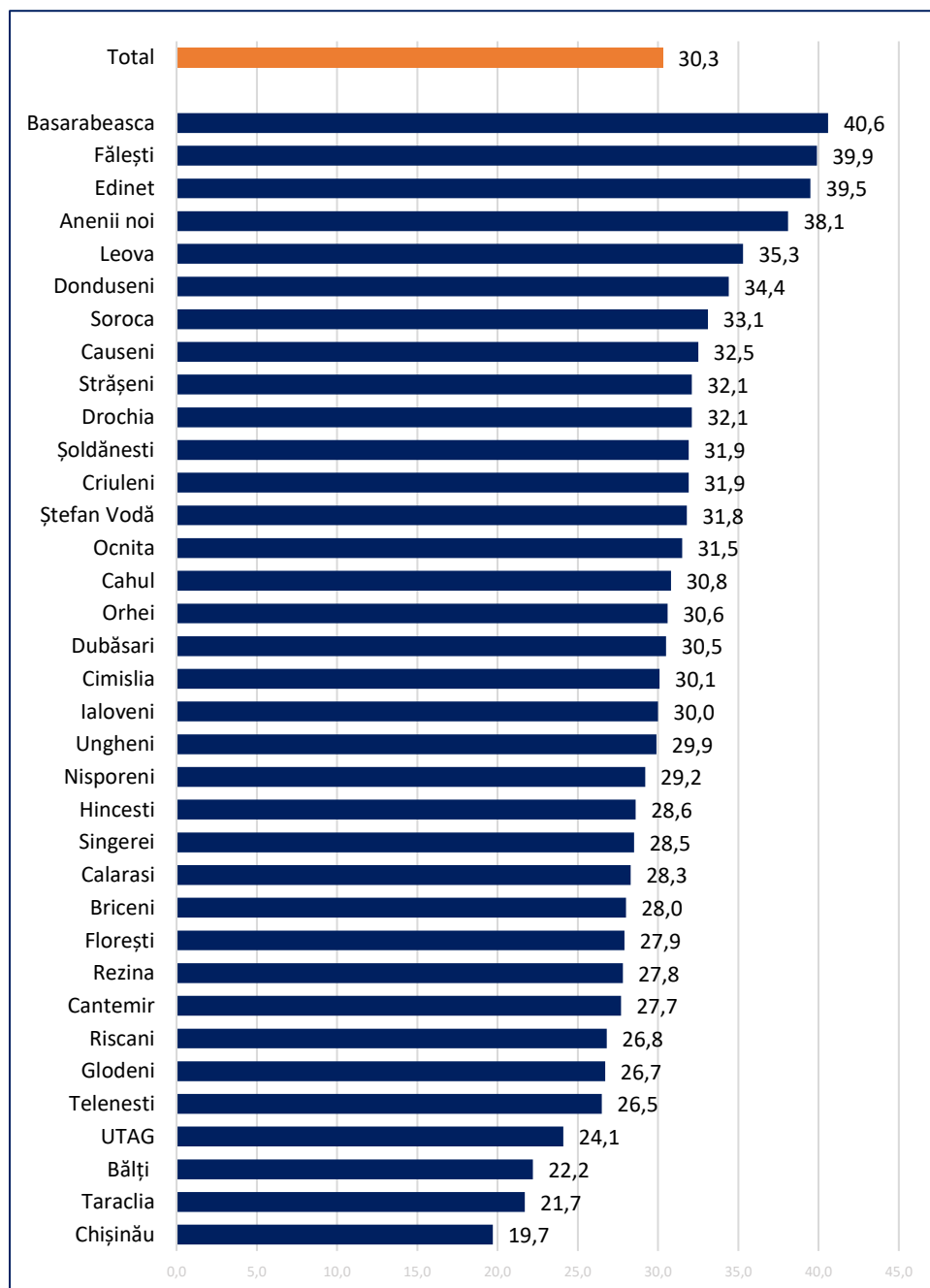

Figure 15. Share of women who ran for mayoralty, by territory, %
Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

In most districts, the number of women candidates for mayor in the 2023 elections has increased. The graph below illustrates the progress made in different regions/districts of the country compared to the 2019 elections. In most districts the share of women candidates for mayor increased, with some districts registering an impressive dynamic, such as Basarabeasca district, where the share of women candidates increased by 20% compared to 2019. There are, however, districts that have registered a setback in this election, such as Sîngerei, Taraclia, UTAG, Rîșcani, Telenești, Cahul, Florești district. This uneven dynamic

can be explained by the political parties that won the majority of votes in certain districts and the share of women they nominated to the position at party level. (see figure 16)

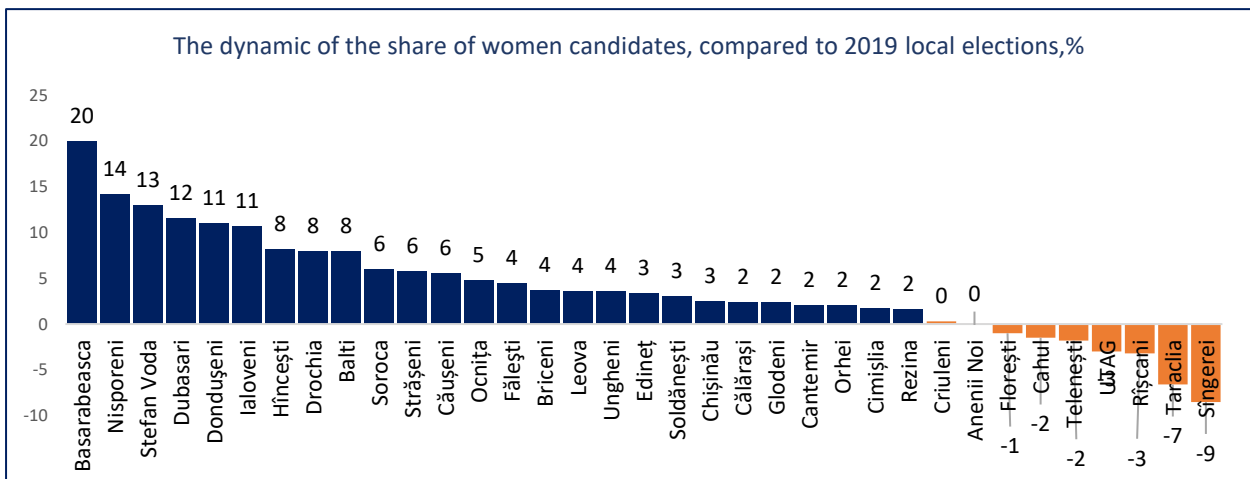

Figure 16. Progress in each district in terms of the number of women candidates for mayor compared to the 2019 elections, percentage points

Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

Women who were mayors in 2019 tended to run in the 2023 local elections as well. The graph below shows a direct relationship between the number of women running for mayor in the 2019 elections and the number running in 2023. Thus, in districts where there were more women candidates in the 2019 elections, there are more women who also ran in 2023. This suggests that women who ran in 2019 were likely to run for re-election in 2023, and that efforts to promote women in politics have prompted other women to enter politics.

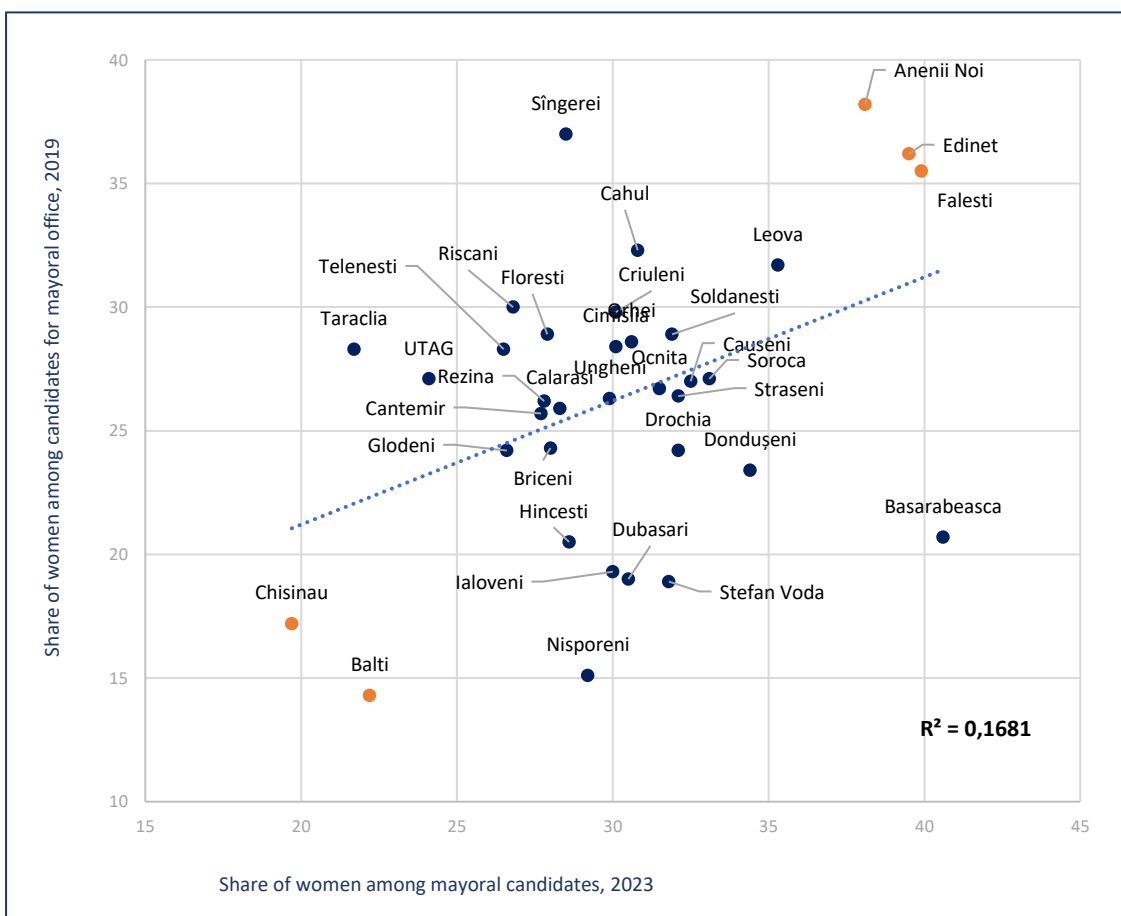

Figure 17. Ratio of women among candidates for mayor in 2023 and in 2019, by territory, %

Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

GENDER REPRESENTATION AMONG LOCAL ELECTED OFFICIALS FOR MAYORALTY

The share of women elected as mayors has not increased significantly. In the result of the 2023 elections, 24% of women candidates won (215 women, in numerical terms) and hold the office of mayor. Compared to the 2019 elections, the number of women increased by only 2%, a trend that has continued over the last four elections.

Based on the trends of the last four elections, it has been stated that Moldova will only reach a 30% share of women in the mayoralty in 2035. Taking into account this trend which has been maintained for 4 electoral scrutinies, but also based on the findings of the first monitoring report on society's perceptions of the role of women and men in elective position, we can see a strong societal resistance to change, which is due to cultural, social and educational factors.

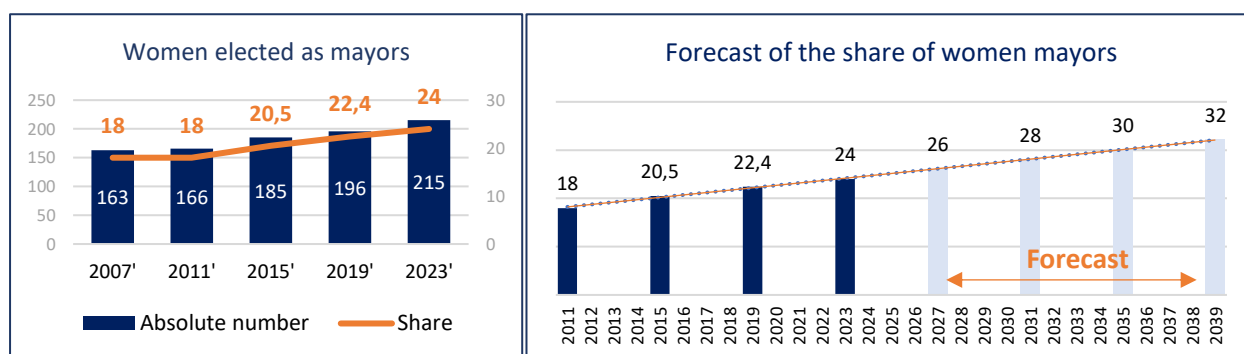

Figure 18. Share of women elected as mayors, depending on the manner of running for and residence of the mayor's office, %
Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

Young people are under-represented in mayoral positions. Although from an age perspective there are no significant gender discrepancies, an alarming trend in the analysis process has been elucidated regarding the extremely low representation of young people both among candidates for mayor and among those elected: around 10% only. Contrary to this, the majority of those in this position fall in the age group 46 - 55 years and even 55+. This discrepancy highlights the existence of stereotypes and prejudices about young people aspiring to leadership positions.

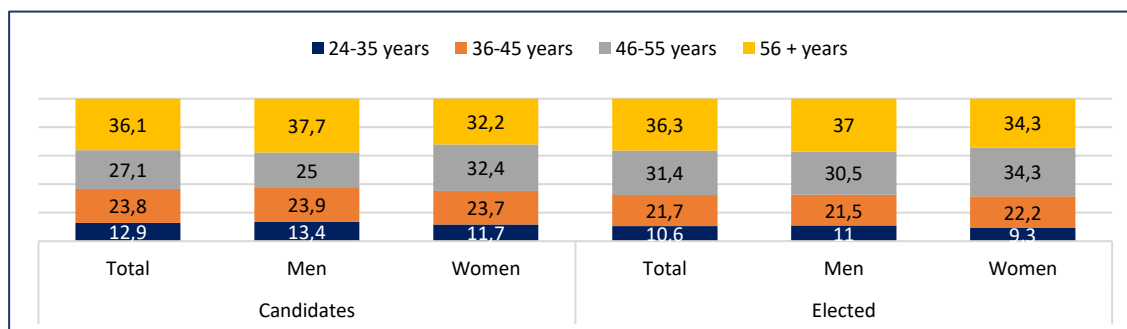

Figure 19. Share of women elected as mayors, depending on the manner of running for and residence of the mayor's office, %
Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

Women not only run in smaller electoral districts, but also most often win there. The number of women who won the mayoral seat independently remained unchanged from the 2019 elections, at around 24.1% of all women candidates. There was a slight increase in the number of women who became mayors being nominated by a political party. As to the electoral district, out of the total number of elected mayors in rural areas - 24.7% are women, while in urban areas this figure is 14.8%. If to compare with the 2019 elections, where the number of women elected as mayors in urban areas was 16% and in rural areas - 23%, in 2023 we see a slight increase in the number of women winning this position in rural areas. The

graph below shows that women not only tend to run for in smaller electoral districts, but also win more often compared to those running for in larger electoral districts.

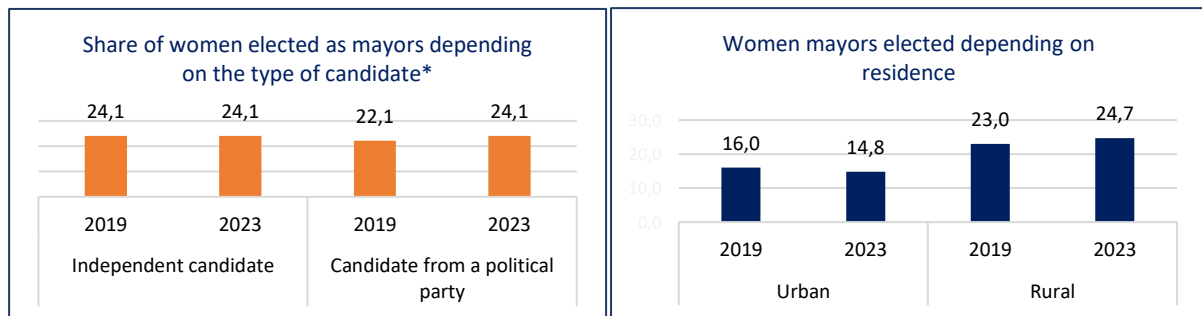

Figure 20. Share of women elected by status of candidate and residence of mayoralty, %, 2019-2023
 Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data
 *Shares of candidates (men/women) from "Șansa" Party

Most women mayors were elected from the Party of Action and Solidarity - 76 in all. The analysis of the share of women in the total number of mayors elected from each party points to the top 3 parties with the highest performance in this respect: the Democratic Party of the Republic of Moldova (PDM) - 42.9%, the Political Party Democracy at Home (PPDA) - 30% and the European Social Democratic Party (PSDE) - 27.2%. However, if we analyse the numerical value of women mayors in these three parties, we find that the number is quite small: PDM - 6 primaries, PPDA - 6 primaries and PSDE - 28 women mayors. The most elected women mayors ran from the Action and Solidarity Party (PAS) - 76 mayors, but their share of the total number of women mayors who ran from PAS and won is only 26%.

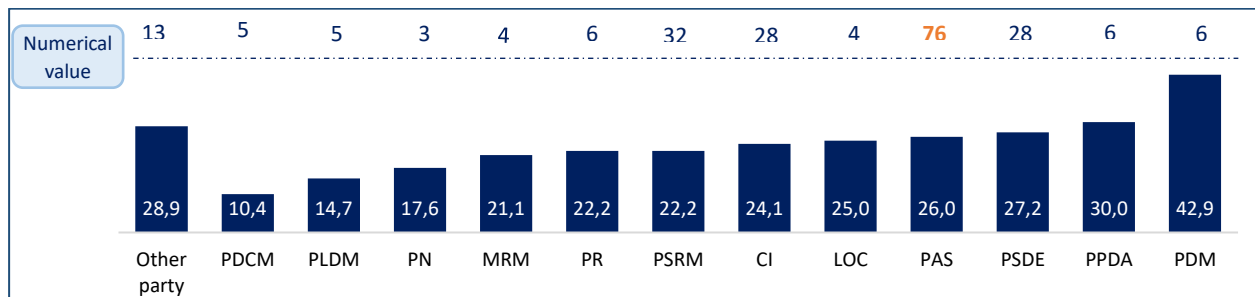

Figure 21. Share of women elected as mayors by party, %
 Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

The gender loss in the 2023 local mayoral elections is 4.8%. The gender loss is calculated as the difference between the share of women candidates and the share of women elected to the position. This difference directly expresses the competitiveness of women, relative to men, in the electoral race, but more importantly - the voter's willingness to vote for a woman or to disregard the candidate's gender in determining the voting option. Compared to 2019, this trend has not changed, largely due to an increase in the number of women candidates and the same trend with respect to the share of elected mayors.

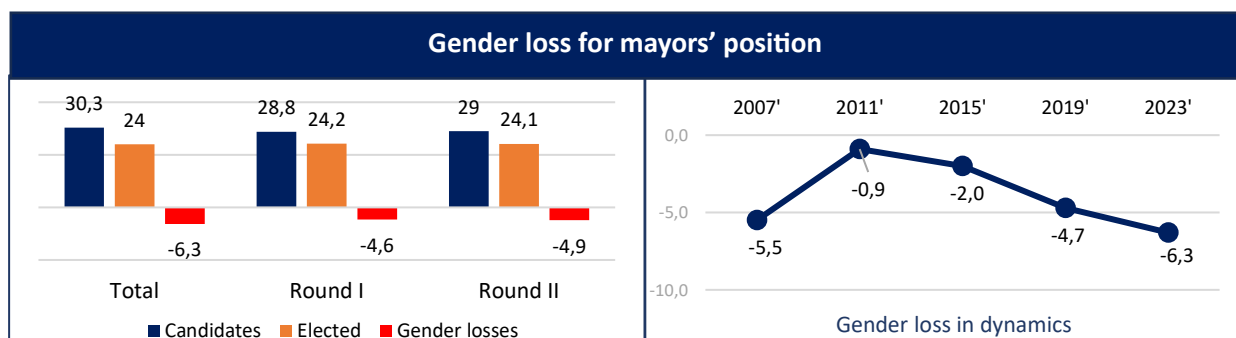

Figure 22. Gender loss for the position of mayor and their trend, %
 Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

From a geographical perspective, gender losses vary significantly. The largest gender loss has been recorded in Rezina district (19,5%), where women candidates accounted for 27.5% of all mayoral candidates, with the share of women elected being only 8%. Rezina is followed by Balti municipality where no female candidate was elected, thus the gender loss was 16.7%, and Calarasi with a gender loss of 14.9%. These three districts also recorded significant gender loss in the previous elections. On the other hand, the biggest gender gain has been recorded in Chisinau municipality, accounting for 17,2%. Although in this electoral race, out of the total number of mayoral candidates for Chisinau localities, women candidates accounted for only 19.6%, the share of elected female mayors is 36.8% of the total number of mayors in the region. Compared to the 2019 elections, when the highest share of female mayors was registered in Singerei (42.3%), in 2023 the most female mayors are in Cahul - 40%.

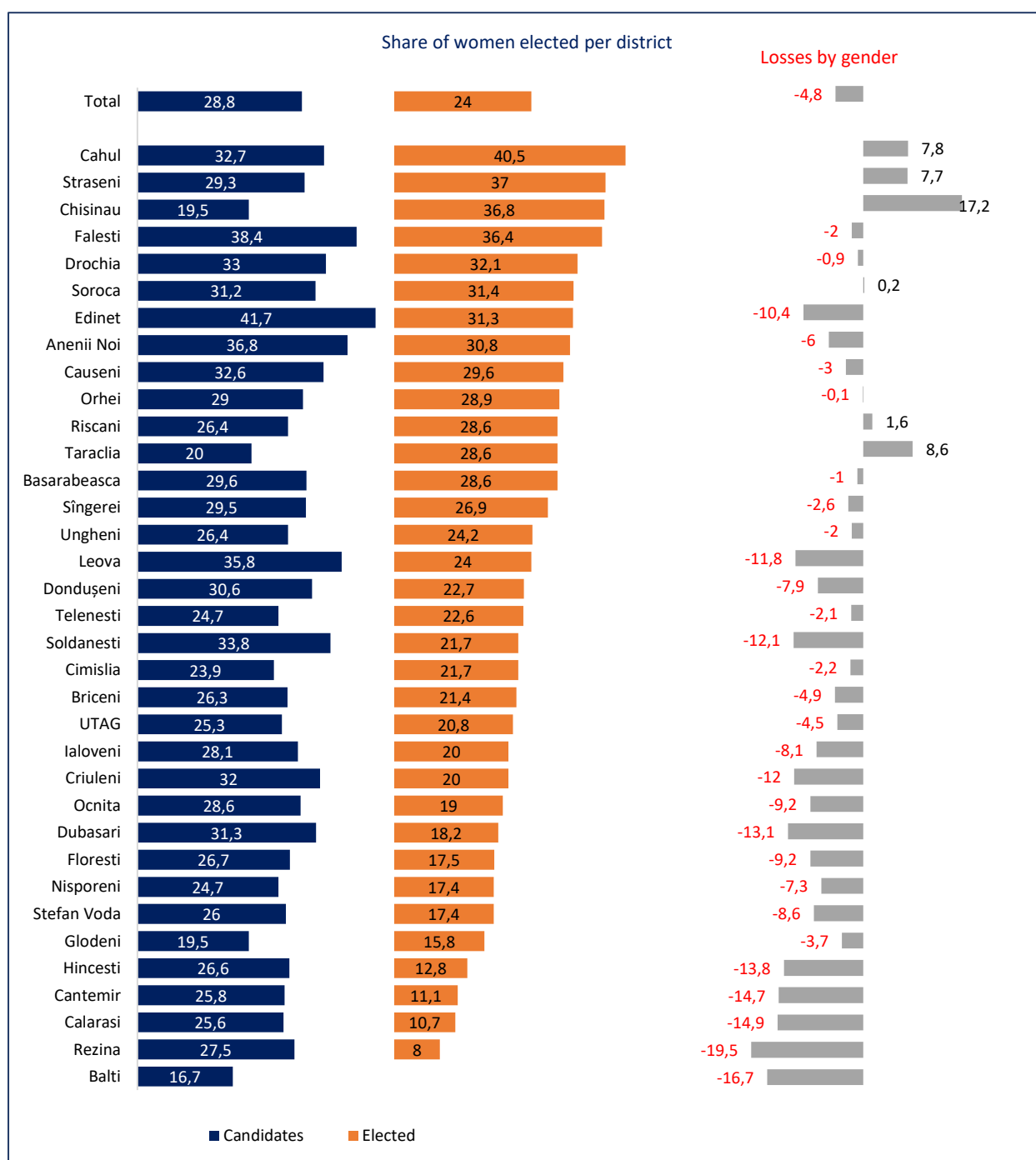

Figure 23. Share of women candidates vs. elected women per district and gender losses per district, %, Source: CPD calculations based on CEC (Central Electoral Commission) data

* In order to objectively calculate the gender loss in the 2023 local elections, those nominated by the political party "Șansă", which was not admitted to the elections, were excluded from the total number of female candidates.

GENDER REPRESENTATION IN THE MEDIA

Women candidates are still not actively promoted in the media. As television plays a key role in disseminating information on the electoral process, including the presentation of the candidates who are running for office, monitoring the media space from a gender perspective is indispensable. Therefore, the monitoring process focused on four types of media products for the period 3 October - 3 November 2023: (i) electoral debates; (ii) electoral spots; (iii) talk-shows and (iv) news. Ten TV channels were monitored in terms of balanced representation of women and men: Prime, Moldova 1, Pro TV Chisinau, TV8, Jurnal TV, N4, Publika TV, R Live, Vocea Basarabiei, Canal 3.

Electoral debates

During the monitoring period, 69 rounds of televised electoral debates were analysed, including those repeated. Monitoring was carried out during the period 09.10.2023-03.11.2023. The summary broadcast time was 60 hours and 15 minutes. A total of 201 representatives of electoral contestants participated in the debates.

Parameter	Quantity
Number of units monitored, including repeated broadcasts	69
Monitoring period	09.10.2023 -03.11.2023
Total broadcasting time	60 h 15 min
Total number of participants	201 persons

Table 1. Quantitative parameters of debates monitoring

Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

Increasing the level of women's representation in politics does not influence their level of representation in the media. In recent elections, including the current one, there has been a positive trend in the representation of women, but the level of representation in the media remains alarmingly low. Of the total number of participants in the debates, only 15% were women. In most cases, women candidates were together with men candidates (mixed debates -31,9%). And debates in which only women candidates participated were less than 6% of broadcasts. As a rule, women candidates made few interventions, so that out of the total number of hours of interventions, only 12.5% were interventions by women candidates, which means that out of the total number of interventions which amounted to 60 hours 15 minutes, women candidates spoke for only 7 hours 30 minutes. This meant that the women candidates who were present at the debates played the supporting part in most cases.

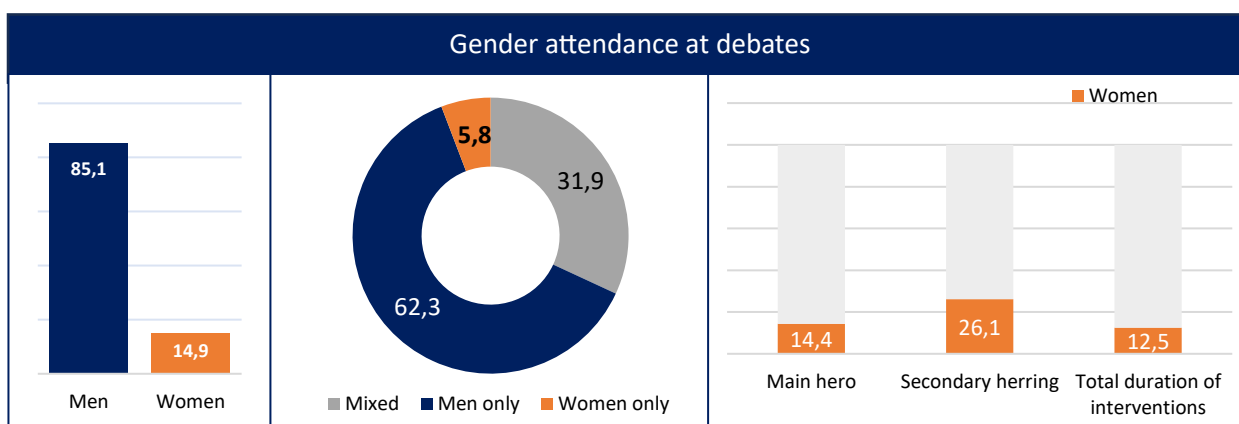

Figure 24. Presence of genders at the debates, %

Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

The women candidates were present on the least watched TV channels and at unpopular times. In the analysis process, it was found that the popularity of the TV channel influences the gender distribution of male and female candidates participating in the election debates. That is, the more the TV channel is watched by more viewers, the lower the presence of women candidates in the electoral debates organised by the channel. Considering the monitoring process, it was found that women were most often present on Realitatea Live TV channel, which has one of the lowest audiences in Moldova. Also, the electoral debates in which women candidates participated were broadcast at 18:00, the hour with the lowest audience. In conclusion, we find that, in addition to the fact that women candidates participate quite rarely in electoral debates, the programmes in which they participate are broadcast on less watched TV channels at an evening hour when the audience is the lowest.

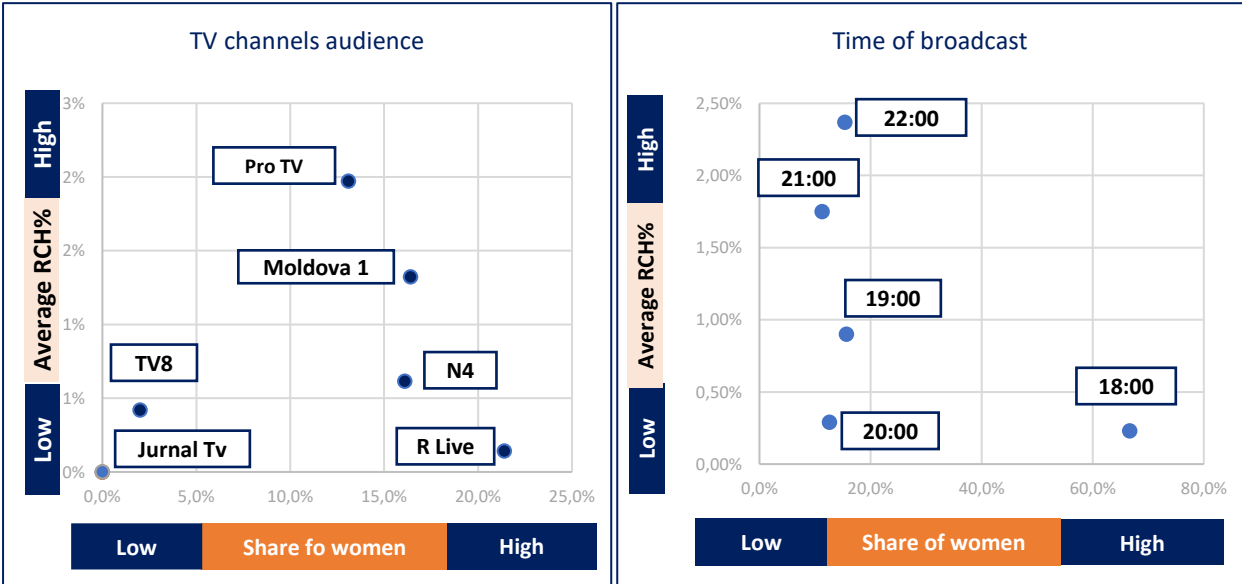

Figure 25. Women's presence vs. channel audience and time of broadcast, %
 Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

Talk-shows

During the monitoring period, 14 talk-shows dedicated to the electoral issue were analysed, including repeated broadcasts. Monitoring was carried out during the period of 16.10.2023-03.11.2023. The total broadcasting time was 15 hours and 32 minutes. A total of 41 representatives of electoral contestants participated in these talk-shows.

Parameter	Quantity
Number of monitored broadcasts	14
Number of monitored participants interventions	41
Monitoring period	16.10-03.11.2023
Total broadcasting time	15 h 32 min

Table 2. Quantitative parameters of talk-shows monitoring
 Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

Women are invisible for talk-shows in Moldova. With regard to gender representation in talk-shows in Moldova, data analysis shows that women are not actually invited on the set. In the main role, in the 41 interventions monitored out of the 14 broadcasts, 80% were men and only around 17% were women. Only men participated in the supporting role. While in the other types of media products we observe a slight increase in the presence of women, in the talk-shows we observe a decreasing trend. Thus, in 2019, only 20% of the main heroes and 14.3% of the supporting heroes were women. Women are missing from the sets and continue to become increasingly invisible in talk-shows in Moldova. It should be emphasized that the decision to invite a specific person to the talk-show set belongs solely to the TV channel and the

editorial team. It should be noted that the vast majority of talk-shows on Moldovan TV channels deal with political issues. Even more when it comes to the election campaign. All the 14 monitored shows, without exception, focused on the subject matter: whether they dealt with the election or with close issues with direct connotations on politics in the country. The under-representation of women in talk-shows is becoming a significant problem in the media. Although, apparently, in the digital world, we can argue that there is more diversity in terms of media content, where gender representation differences are less visible. However, it is important to point out that talk-shows still remain very popular and have a significant impact on people's perceptions and opinions. Many people perceive talk-shows as one of the main sources of information and debate, especially on topical issues of public interest. People who do not have access to a variety of media content, such as low-income or geographically isolated users, may be more exposed to stereotypical ideas and views. It is important for broadcasters and news teams to be aware of the importance of equitable coverage. The data below shows that only two of the channels monitored made some effort to ensure gender representation.

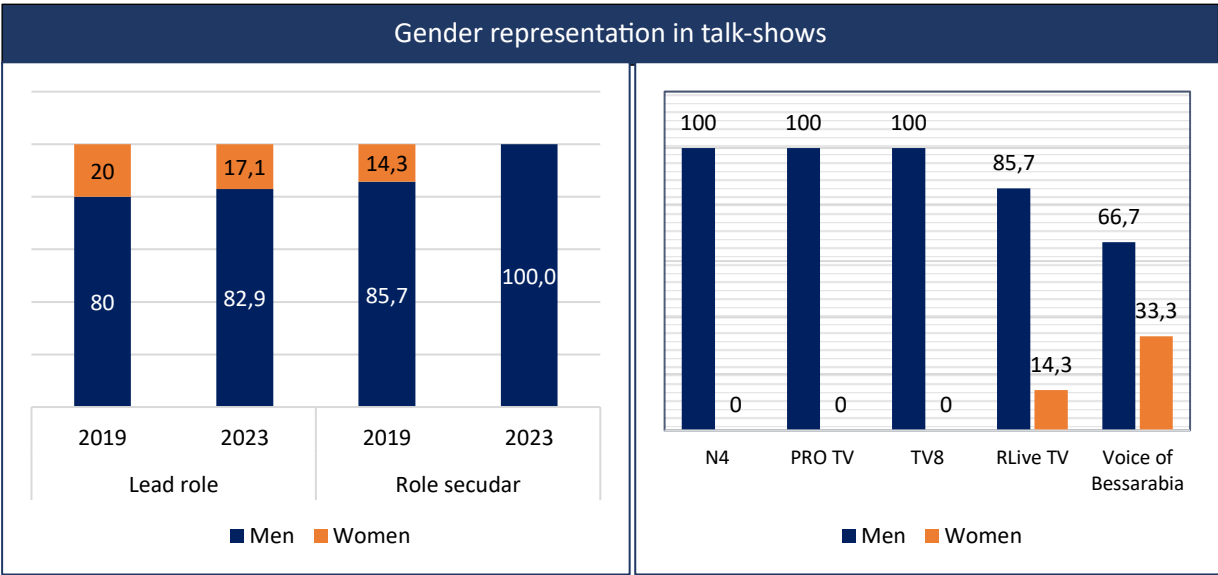

Figure 26. Gender presence in talk-shows, %
 Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

NEWS

During the monitoring period, 1,065 news bulletins dedicated to the election issue were analysed, including repeated broadcasts. Monitoring was carried out during the period of 03.10.2023-03.11.2023. The total broadcasting time was 31 hours and 69 minutes.

Parameter	Quantity
Number of monitored participants interventions	1065
Monitoring period	3.10.2023 - 03.11.2023
Total broadcasting time	31 h 69 min

Table 3. Quantitative parameters of news monitoring
 Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

News bulletins focus on male candidates, ignoring women. Monitoring of gender representation in news bulletins shows that male candidates have dominated this type of media production, both in the lead and supporting roles. According to the data in the graph below, 80% of the candidates featured in news bulletins in the lead role were men, while in the supporting role their share was 76%, which raises a question about the gender balance in the media coverage of candidates. At the same time, the analysis

did not reveal any significant difference in the positive, negative or neutral image the candidates received in the news bulletins.

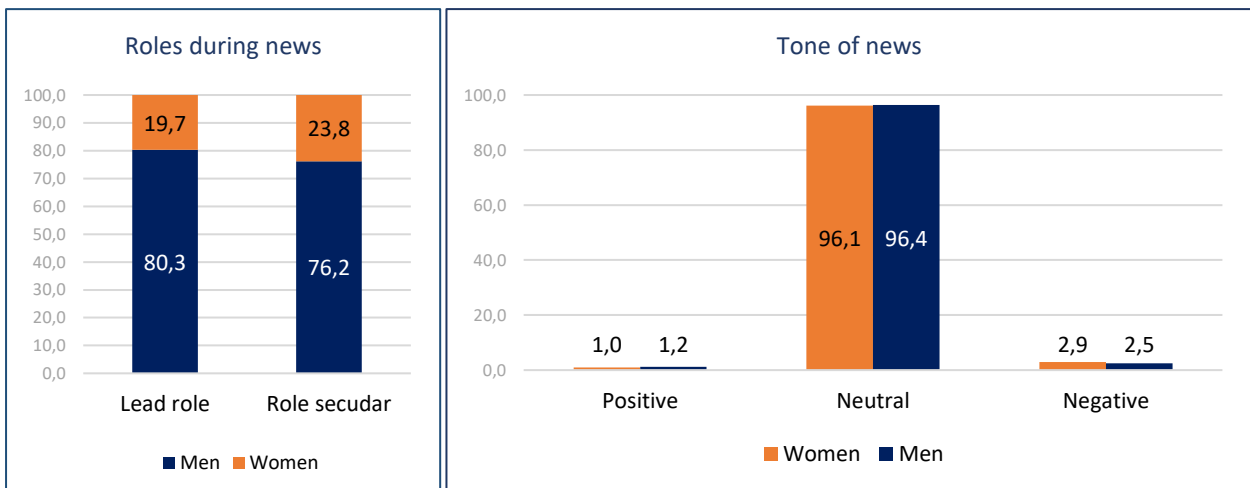

Figure 27. Presence of men and women in the news, %
Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

All TV channels, without exception, did not take into account a gender balance in their news bulletins, and most of them broadcast news about women candidates at times with low ratings. The gender distribution of news bulletins in terms of TV channels and broadcasting hours highlights the trend from other elections as well, namely the absence of women in most media productions, regardless of the type of TV, and news is no exception in this case. At the same time, when we analyse the news that covered women candidates, we see that most of them were broadcast at the hours with the lowest audience. These figures underline once again the need for a fair and balanced representation of both genders in news bulletins, regardless of channel or time of broadcast.

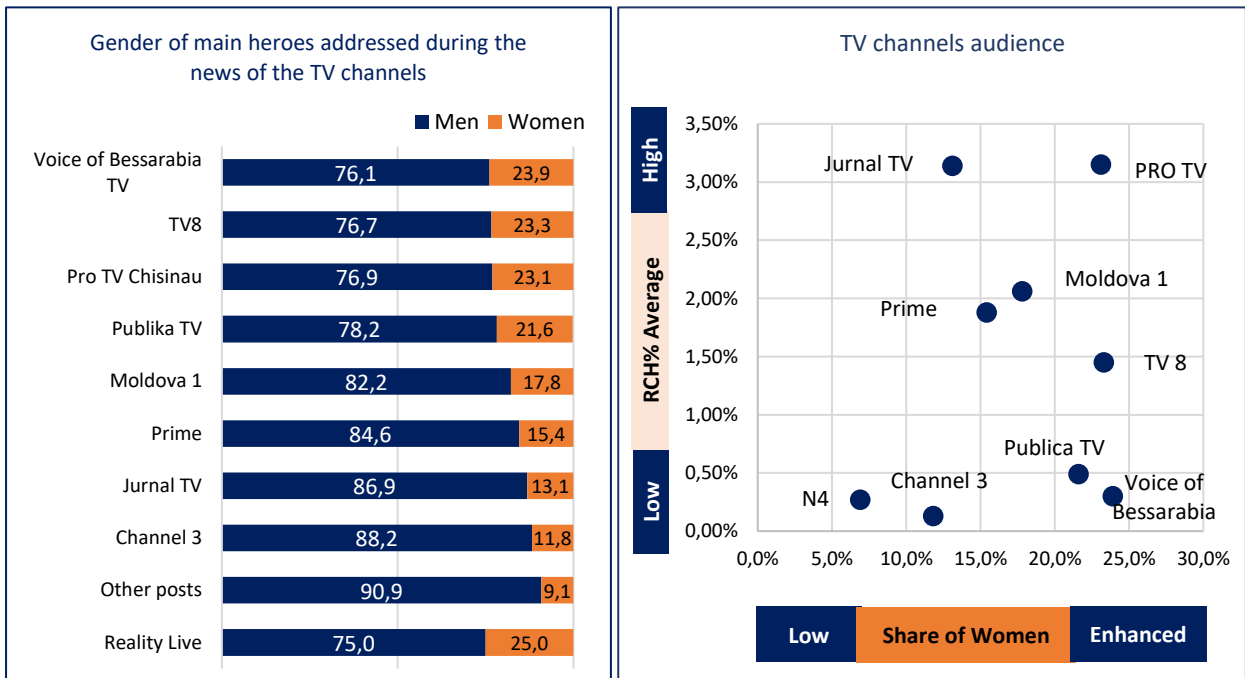

Figure 28. Gender of main heroes addressed in TV news, %
Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

SPOTS

During the monitoring period, 141 election spots were analysed, including the 1381 repeatedly run spots. Monitoring was carried out during the period of 09.10.2023-03.11.2023. The total broadcast time was 18 hours and 33 minutes. Since election advertising is paid, the total cost according to the price list is about 213 621 thousand dollars.

Parameter	Quantity
Number of units monitored	141
Number of runs monitored	1381
Monitoring period	09.10-03.11.2023
Total broadcasting time	18 h 33 min
Total cost according to the price list	213 621 thousand dollars

Table 4. Quantitative parameters of electoral spots monitoring
Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

As in other media productions, women appear less in election advertising. A component part of political advertising that is increasingly used every year is represented by electoral spots. They are one of the basic tools used by electoral contestants to attract voters. On the one hand, election spots present the electoral candidate's intentions, his/her vision for the future and proposed political solutions, and on the other hand, they are intended to create a favourable image of the 'face' of the party - the candidate registered in the race. Given that election spots have a long-term contribution to shaping and strengthening the image of politicians before the electorate, it is important that they respect a balanced representation of both men and women. However, the analysis of their representation in election spots shows that in the 141 spots monitored, more than 70% of the participants are men, while only about 29% are women.

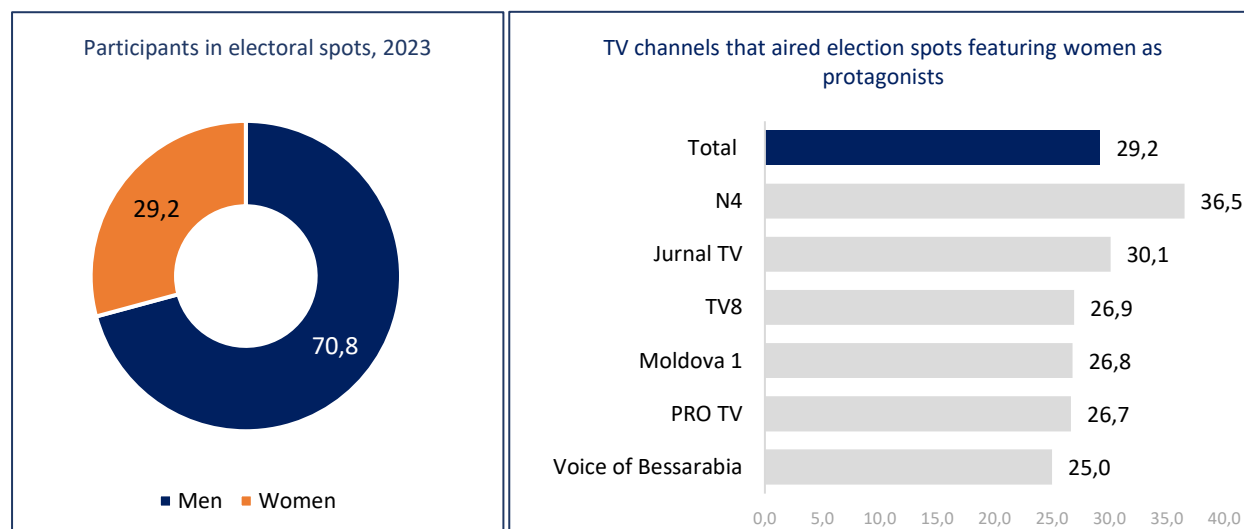

Figure 29. Gender of protagonists participating in election spots, including by party/institution, %
Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

In this election, no political advertisement was released with only women or predominantly women, which is unprecedented. In the 2019 (local elections) and 2021 (parliamentary elections) elections, the ads featuring only women or predominantly women (in the mixed ones) accounted for around 10% and 12% respectively of the entire election campaign. In 2023 this rate was 0%, which indicates a significant decrease compared to previous elections. Of the 141 election spots analysed, which ran more than a thousand times, 17.7% featured exclusively men as the main heroes. Gender parity (equal presentation of women and men) was respected in only 4% of the election spots analysed. It is important to note that in the case of election spots, unlike other media products such as election debates or talk-shows, the political

parties decided entirely upon the protagonist of the election spot. In other words, ignoring women in election spots clearly shows the political parties' preference for a certain representation, in this case - for the male image associated with the political party.

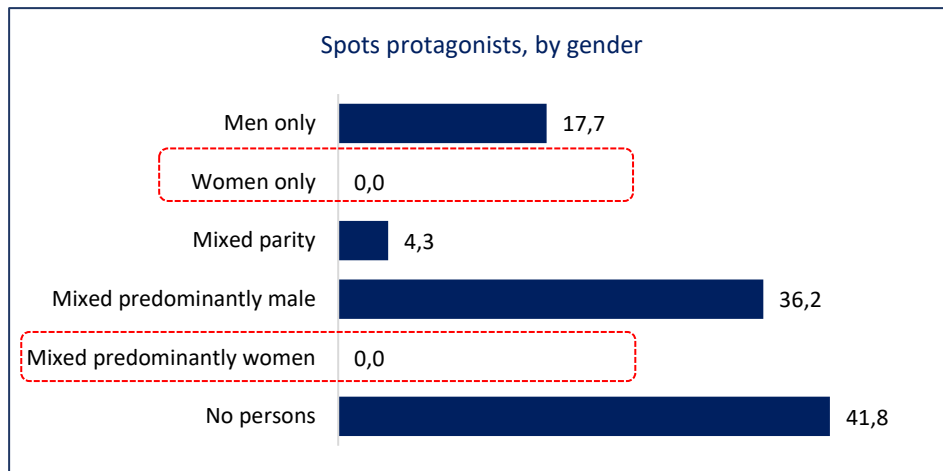

Figure 30. Types of election spots by gender and TV channels that aired election spots with female protagonists, %
Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

Spots featuring women are run during the period of the day with small audience. Although the number of women mayors has increased in the current election, their visibility is still quite low, also because of the way they are portrayed in the media. Spots featuring mainly women have a higher run rate in the morning hours, when the audience (RCH) is quite low, while in the evening, during peak hours (20:00-22:00), spots with female heroines are run less. At the same time, the graph below shows that spots featuring women are run (number of insertions) to a lesser extent.

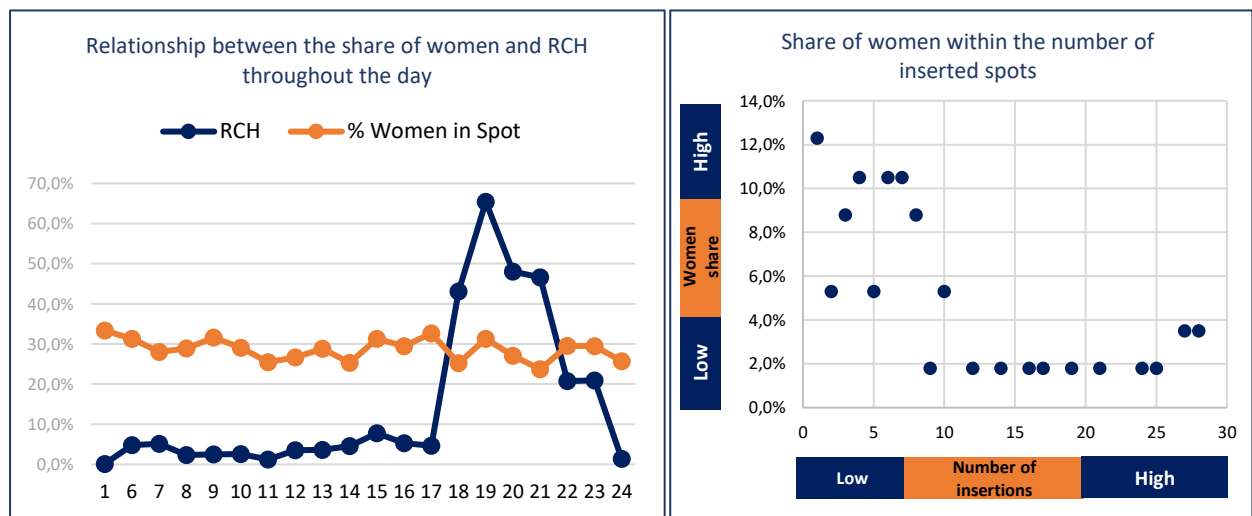

Figure 31. Types of election spots by gender and TV channels that broadcast election spots with female protagonists, %
Source: CPD calculations based on monitoring of media institutions

FINDINGS

The monitoring of the equitable representation of women and men in the 2023 mayoral elections reveals the existence of barriers to women's participation in this elective position. We find that:

1. Gender roles strongly influence women's propensity to enter politics. Responsibilities related to taking care, lack of family support (a factor closely related to gender roles), and lack of confidence in their own strengths and abilities are the main barriers preventing women from getting involved in electoral processes.

2. Around 50% of society associate the position of mayor with qualities related to marital status, presence of children and religiousness, while 36% believe that a mayor should be a man and only 8% - a woman.

3. Compared to the 2011 elections, the share of women candidates for mayor has increased by only 7%. Thus, in the 2023 local elections, the share of women candidates for mayor was 30.4% of all candidates, an increase of only 3% compared to the 2019 local elections and only 7% compared to the 2011 local elections, indicating a very slow but consistently positive development.

4. The share of women running as independent candidates increased by 6% compared to the 2019 elections. The share of women running independently remains lower than the share of women nominated for the same position by political parties. This shows that (i) women are more reluctant to run for the position without the support of a party, including moral and financial support, and (ii) increasing the representation of women for mayor will not be possible without the involvement of political parties.

5. The share of women elected as mayors is not improving significantly. As a result of this election, 24% of elected mayors are women (215 women, in numerical terms). Compared to the previous elections, the number of female candidates increased by only 2%, a trend that has continued over the last four elections. Analysing the trend over the years, we see that **the number of women mayors in Moldova will reach 30% in 2035.**

6. Women not only run for in smaller electoral districts, but also win the positions most often. The dynamic analysis shows that while more women continue to run for in small electoral districts – villages, the share of those running for in large electoral districts – cities, in the 2023 elections, shows a higher increase - over 5%, compared to a 3% increase in the share of women running in villages. If analysing from the point of view of electoral district, we observe that 24.7% of the total number of mayors elected in rural areas are women, while in urban areas the figure is 14.8%.

7. Women continue to be "invisible" in media space. The monitoring process covered four types of media products: election debates, election spots, talk shows and news from 10 monitored TV channels. Regardless of the media product, the analysis of equitable representation in the media shows that: (i) the increase of the number of women in politics does not influence the level of representation of women in the media; (ii) there are quite little women represented in media products and (iii) at low audience hours; (iv) no TV channel, regardless of the type of media product, took gender balance into account.

CHAPTER III

THE TRIUMPH OF DOUBLE QUOTA SYSTEM OR HOW WE ACHIEVED A FAIR REPRESENTATION

GENDER PERSPECTIVE IN DISTRICT AND LOCAL ELECTIONS

The 2023 local elections brought us closer to a fair representation of women and men candidates in the electoral process. In the 2023 election, the share of women among the candidates for the position of district/municipal councilor is 45.3%, and among the candidates for the position of local councilor - 47.2%. The dynamic analysis shows a positive trend regarding the share of women candidates for the position of councilor in the last election polls. Thus, in the 2023 local elections, the share of women candidates in district/municipal councils increased by more than 15% compared to the 2015 election and by more than 2% compared to the 2019 election. The share of female candidates in the local councils increased by about 12% compared to 2015 and by 1.4% compared to 2019. A lower progress compared to the previous election is due to the positioning provisions that were applied differently in current election compared to the 2019 election. However, the positive dynamics of recent years suggest that the double quota system is the tool that ensures equal opportunities and chances for women and men during the election process. Thus, as long as there is an obligation to respect the 40% quota and the positioning provisions, the share of women candidates for the position of councilor will exceed the threshold reached in 2023. Adherence to the 40% quota and positioning provisions will continue to strengthen the fair representation of women in future local elections, ensuring equal opportunities for candidates of both genders.

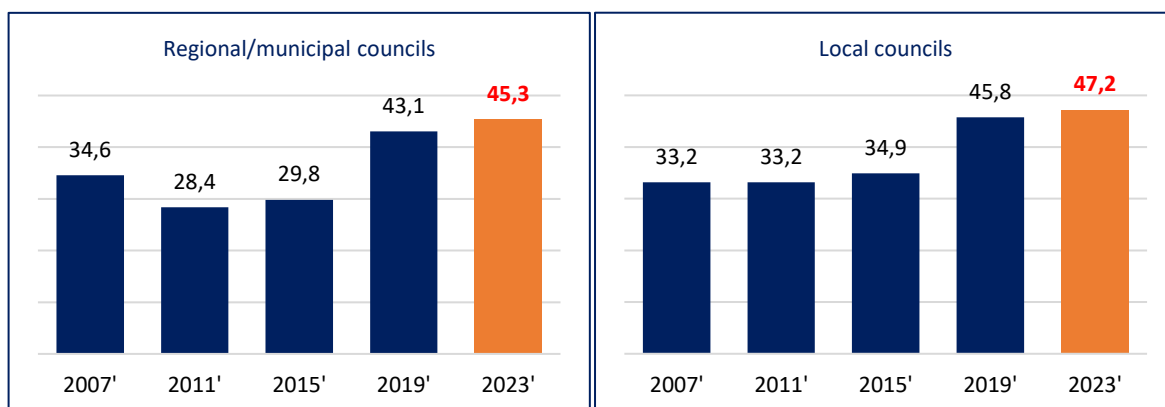

Figure 32. Share of women candidates for the position of district/municipal and local councilor, %
Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

Women who run independently are more present in the competition for the position of local councilor. Most of the women candidates for councilor positions are appointed by political parties, which are often influenced by the current legislative provisions. A significantly smaller share of women decide to run independently in the elections, being tempted to run mostly in local councils. The share of women running independently in district and municipal councils has decreased from 10.9% in 2019 to 9.1% in 2023. Instead there is an increase in the number of women for the position of local councilor who choose to run independently, from 17.1% in 2019 to 21.9% in 2023.

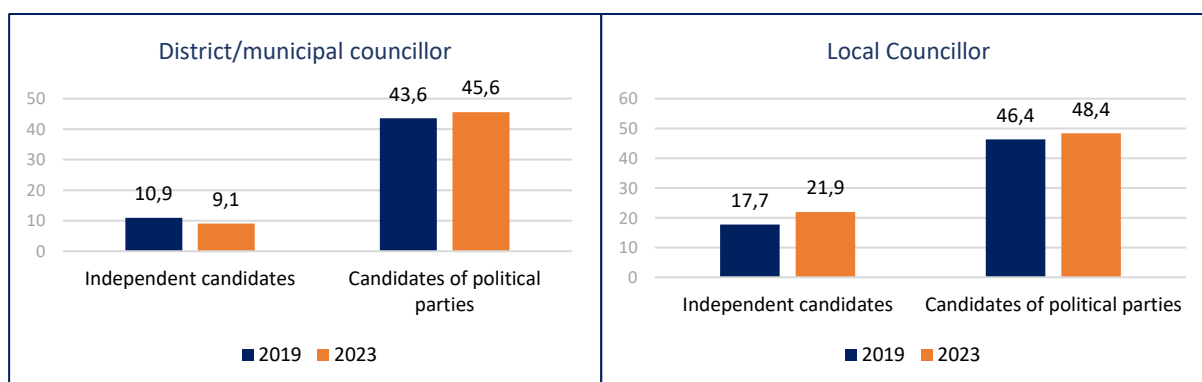

Figure 33. Share of women from total number of candidates in district/municipal and local councils, by type of candidate, %
Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

The political parties designated at least 40% women on the lists of candidates for the councilor position – a decision that seems to be influenced by the current legislative provisions. This conclusion is supported by the data provided below, which illustrate the share of designated women candidates by political party affiliation. Although the distribution varies significantly, each party has made an effort to ensure gender balance in designating candidates for the position of district/municipal and local councilors. In particular for district/municipal councils, all parties included more than 40% women on the lists of candidates, and the Political Party ‘Force of Alternative and Salvation of Moldova’ (PPFASM) designated in total 60% of women candidates. In case of local councils, most political parties exceeded the threshold of 45% of women appointed for the position of local councilor. The chart below reflects a relatively even representation of women and men running for councilors, reaching ever closer an equal distribution of 50/50. This trend is encouraging and indicates a positive evolution regarding the presence of women on the lists of candidates, a fact that projects a direction of a more equitable representation in the election and decision-making process.

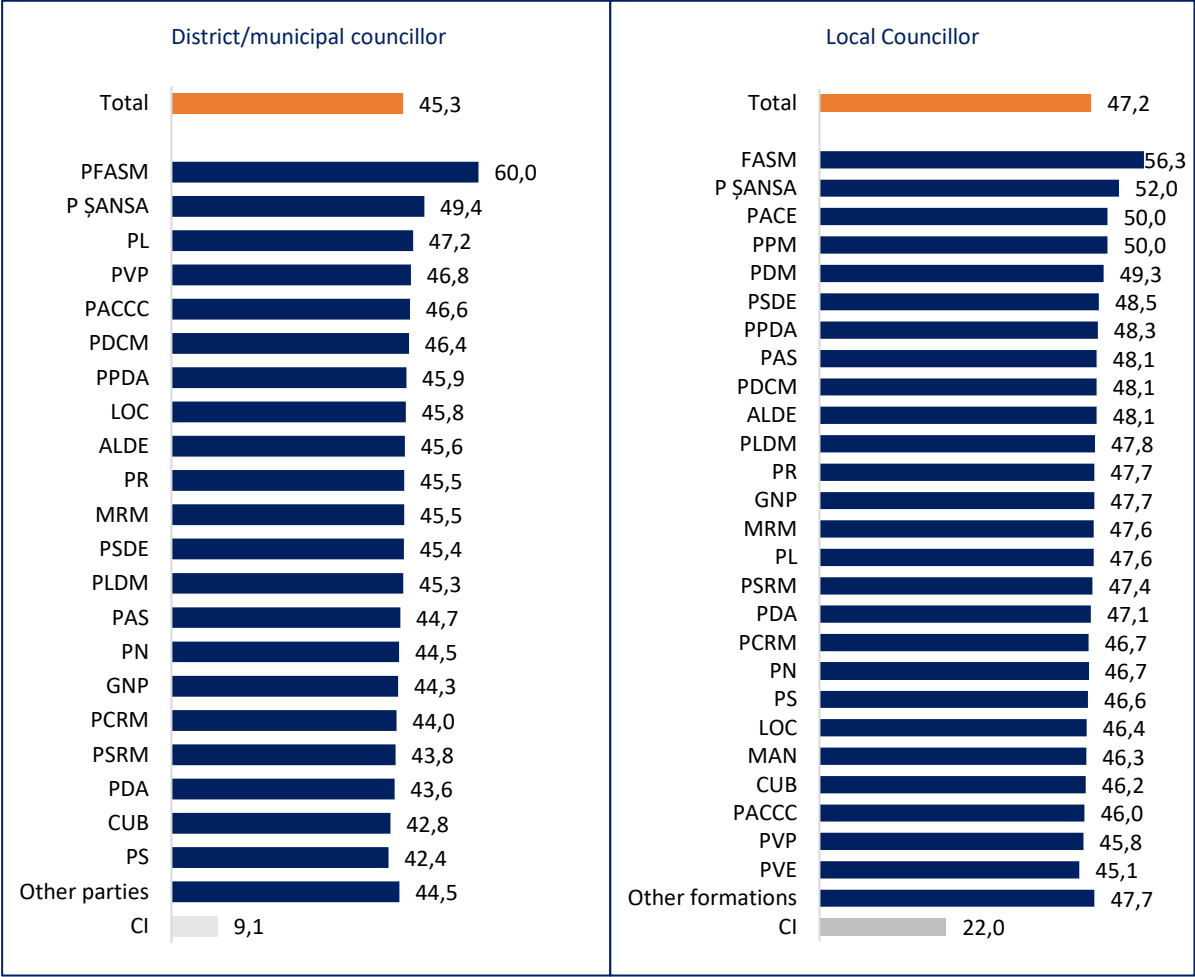

Figure 34. Share of women from the total number of candidates for the position of district/municipal and local councilor, by party, %; Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

Women participated and were predominantly elected in villages and communities. Regarding male and female candidates, the 40% quota has been observed and we have a fair representation for both genders in all administrative-territorial units of level I and II. However, the data show significant differences between district/municipal and local councils. The proportion of men in the composition of district/municipal councils is much higher, constituting 66.6% of those elected, while women constitute only 33.3%. On the other hand, a more balanced representation can be found in the local councils, where we have 59.7% of men and 40.3% of women for this position. At the same time, we note that women have a more significant presence in the positions of mayor at the rural level, which indicates a trend that they not only participate in elections, but also win more frequently in small settlements. It is explained by the fact that political parties tend to designate more women in villages and communities, where the level of

decision-making is lower, compared to cities and municipalities, where the level of decision-making is higher and are more resources.

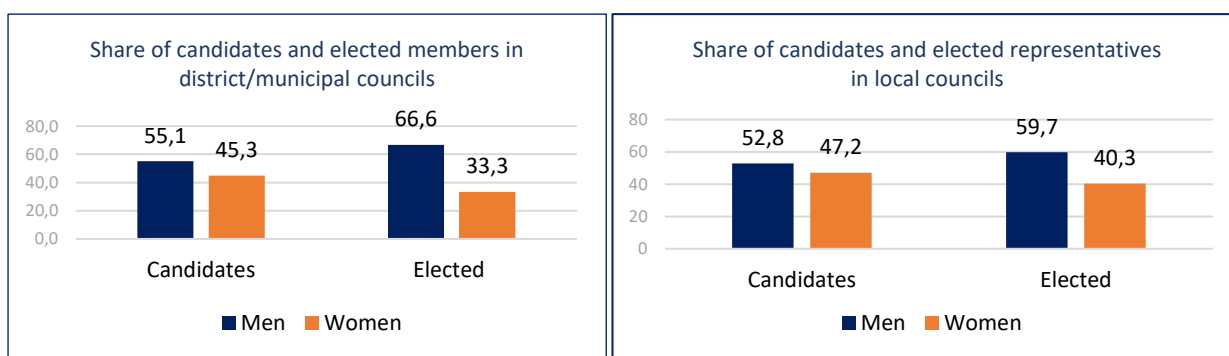

Figure 35. Share of the **candidates and elected** representatives for the position of district/municipal and local councilor, by gender, %; Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

PAS and PSRM are the parties with the most elected female councilors, with a significant difference compared to the other parties. The diagrams below illustrate the representation of women in district/municipal and local councils by different political parties. The data show that the Action and Solidarity Party (PAS) has the highest share of women councilors at district/municipal level, with 40.9% (146 women councilors). It is followed by the Party of Socialists from the Republic of Moldova (PSRM) with a representation of 33.2% (85 women councilors). The other political parties have reached a representation of 20%-30% of women in the position of councilor at district/municipal level (approximately 10-15 women councilors), an exception being the European Social Democratic Party, which reached a number of 25 women in this position. At the level of local councils, there is a much higher share of women elected as councilors, with a significant gap in numerical representation between the two dominant parties, PAS and PSRM, compared to the other parties. The diagrams below illustrate the share of women councilors in relation to the total number of councilors from each party, chosen during the election. The percentage analysis shows that, at the local level, most parties ensured a representation of women between 30% and 40% of the total number of councilors, with the exception of 'Democratia Acasa' Political Party, which has a representation of 24.5% of women councilors from the total number of councilors of the party.

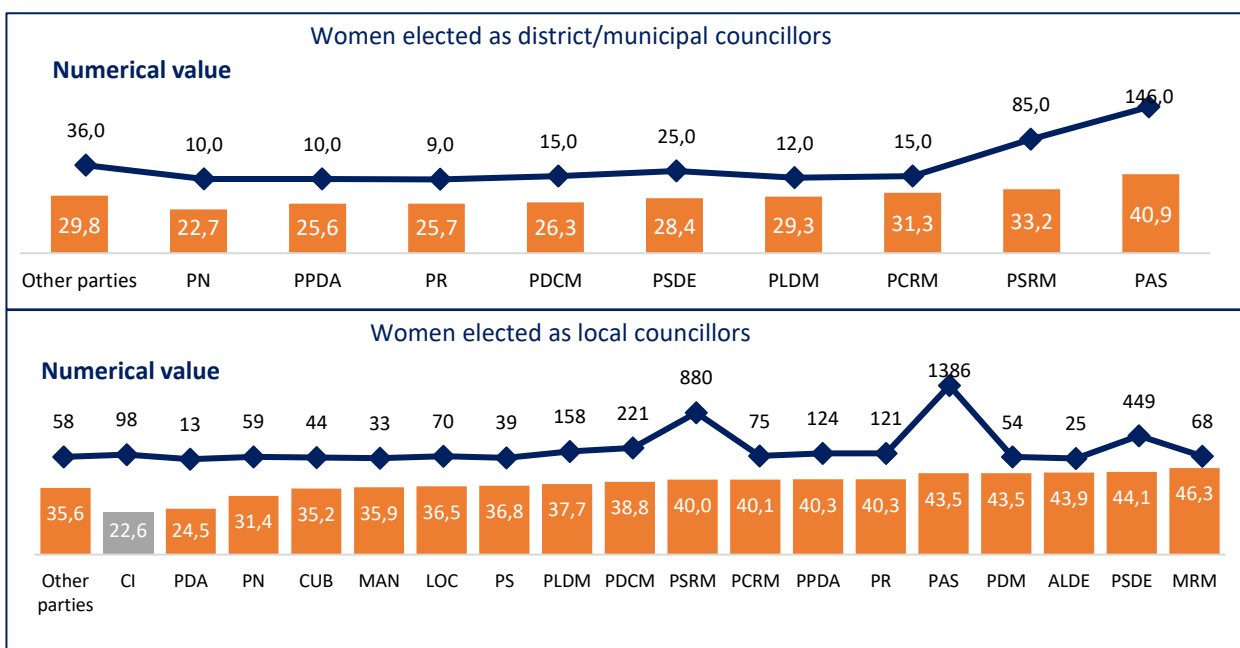

Figure 36. The share and numerical value of women elected for the position of district/municipal and local councilor, by party, % and no.

Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

Among the elected councilors, young people are underrepresented. The analysis of data from age and gender perspective at the level of local and district/municipal councils shows a detailed picture of the elected councilors' profile. In terms of age, young people aged between 18 and 34 are underrepresented, constituting only 10% of all councilors at district/municipal level and 12% at local level. The largest share of elected councilors is represented by 35-64 age groups, specifically in 35-44 years (27.6%) and 55-64 years (26.2%) categories. There is a predominant presence of councilors aged 45-64 at the level of local councils, they represent over 50% of the total elected representatives. As for the women elected for the position of councilors, at district/municipal level the largest share is represented by those aged 35-44 (31%), while in local councils approximately 29% of elected women fall into 45-54 age range. Concerning men councilors, the age distribution is similar at both district/municipal and local level, with a considerable representation starting from 35 to 65. Thus, the analysis reveals a balanced age distribution for men, while women are present to a greater extent in the age categories between 35 and 54.

The differences by average age of elected councilors is largely determined by their interests and experience. Persons with long political experience tend to dominate the political landscape, while young people often face obstacles in gaining access to elected positions. This is caused by a lack of experience or support from the political or social community. This age difference in political positions may also be the result of partisan selection strategies of the candidates.

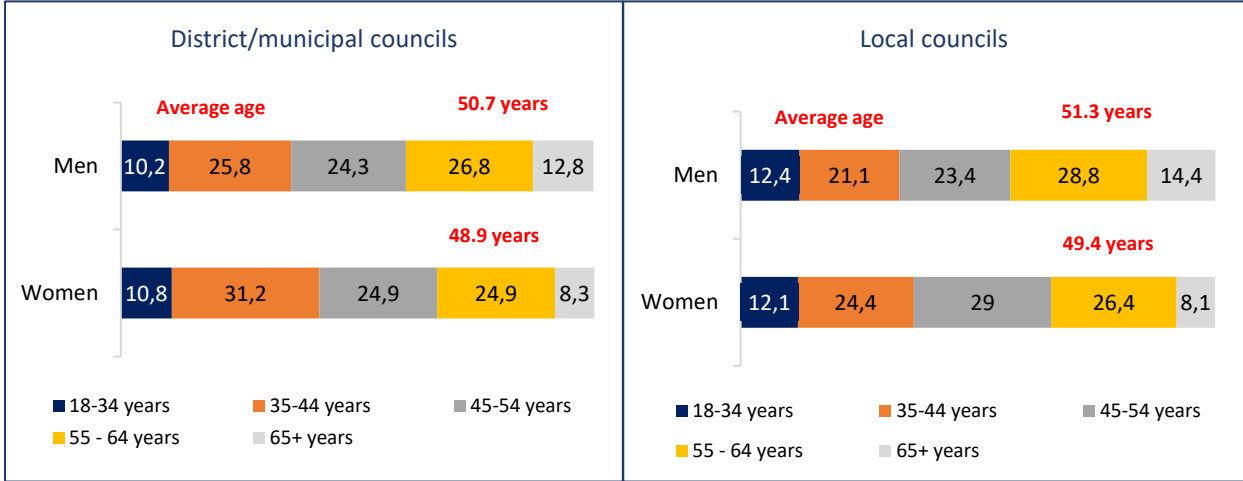

Figure 37. Share of women and men elected for the position of district/municipal and local councilors, by age, %.
Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

The territorial distribution of young people elected in the district/municipal/local councils is uneven. The general data on the composition of the councils at the I and II level of administrative units show that young people aged between 18-35 represent only 12.4% of the total number of councilors at district/municipal level and 13.8% within local councils. In the top of settlements with a greater number of young people as councilors are Balti Municipality, with 31.4% young people in the council, and Chisinau Municipality, with 29.4%. At the level of local councils, Chisinau is leading, with 25.5% young people, and Ialoveni with 22.5% (see figure 38).

With certain exceptions, young people were predominantly elected for councilor positions in smaller communities. This can be explained by the specific dynamics of smaller communities, where access to administrative positions may be easier reached by young people and women. Political and social opportunities may be more visible in these environments, thus providing more space and support for the representation of young people and women in local decision-making positions. Also, in small settlements the process of civic involvement can be more accentuated, providing a more accessible platform for the active involvement of young people and women in the community life. Although, the double quota system and financial incentives directly influence the decision of political parties regarding the gender of candidates, as far as young people are concerned, only financial incentives motivate parties to appoint candidates from this age group.

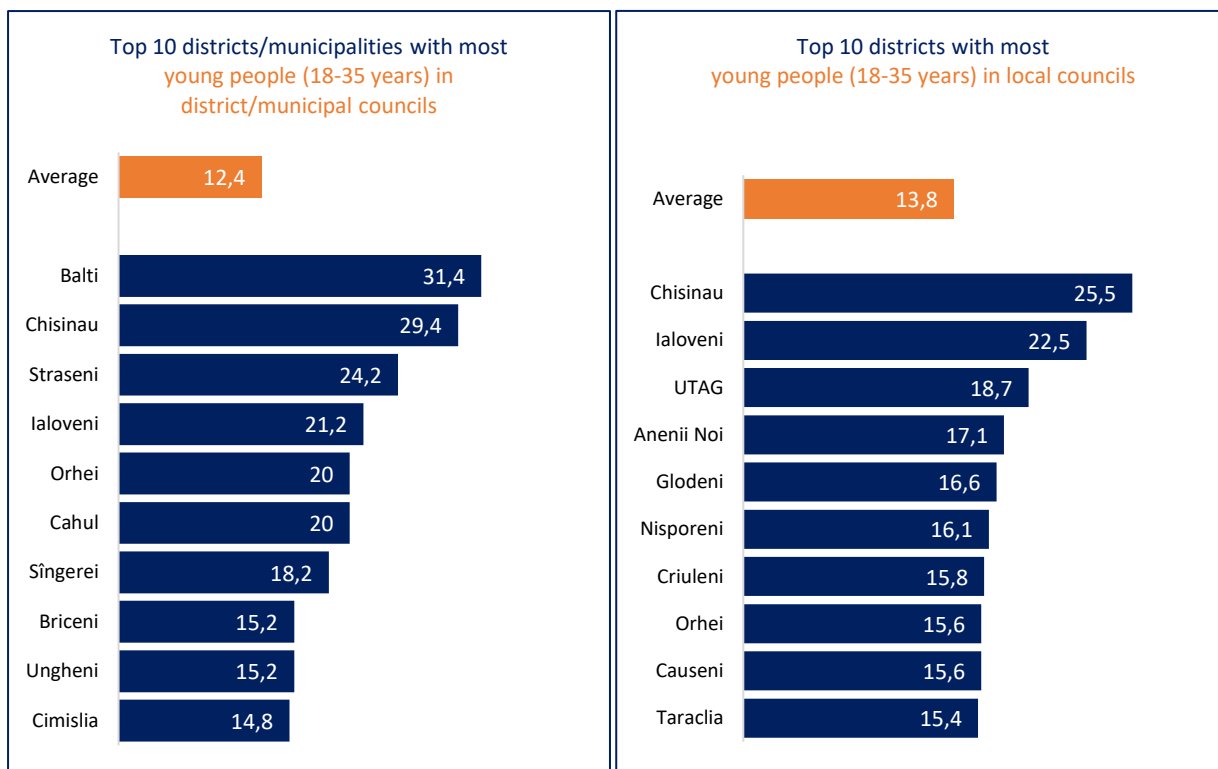

Figure 38. Share of young people elected for the position of district/municipal and local councilor, top 10 districts, %
Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

The gender losses registered in the 2023 local elections are lower than those in the 2019 elections. Gender losses represent the difference between the share of women candidates and the share of those elected. We observe that gender losses registered in the 2023 local elections are lower than those in the 2019 elections. The difference can be explained by the implementation of new positioning provisions in this election. While in 2019, according to the legal provisions, 3 representatives of the opposite gender had to be ensured for every 10 seats, in the 2023 this provision was changed, establishing for every 10 seats - 4 to be of the opposite gender. This change helped to increase the number of women in eligible and elected positions on the lists. It is important to note that the greatest gender losses are found at the level of district/municipal councils. Here, the larger size of these councils amplifies the impact of gender losses in terms of women representation. As a conclusion, we can state that the implementation of the updated positioning provisions in the 2023 elections reduced the discrepancies between the share of women candidates and that of elected women, diminishing gender losses compared to the 2019 elections, with the most impact within district/municipal councils, given the size of these institutions.

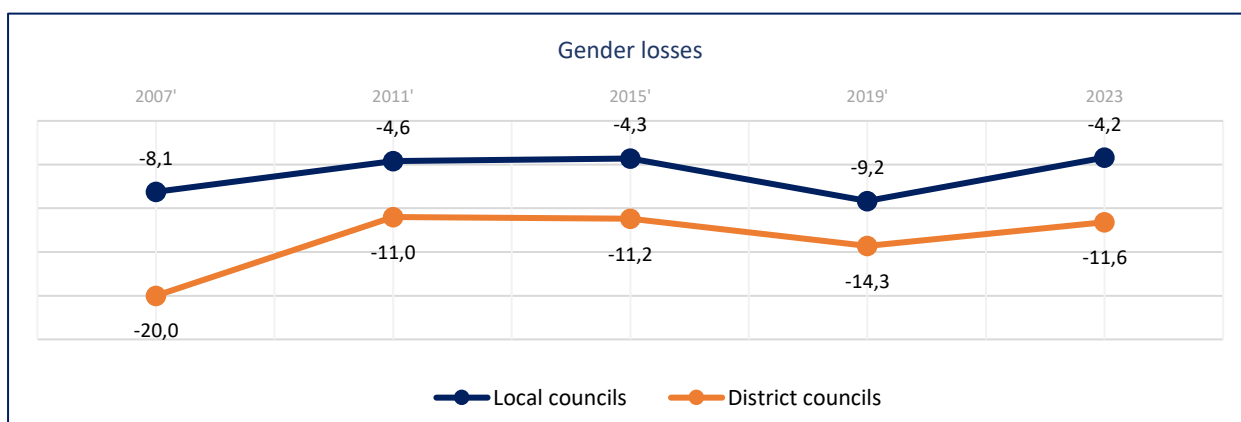

Figure 39. The trend of gender losses regarding the district/municipal and local councilor, %
Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

From the geographical perspective, the analysis of gender losses at the level of district/municipal councils highlights significant differences among regions. Rezina district stands out with the biggest discrepancy, where women candidates represented 44.4% of the total number of candidates, but only 22.2% were elected as councilors. Next in the list are the districts Ștefan-Voda and Basarabeasca, with a discrepancy of 18%. In contrast, the districts with the lowest gender loss are Edineț, where the difference between women candidates and those elected is only 0.6%, and Leova, Soldanesti and Donduseni, with discrepancies of up to 5%. These districts, with low gender losses, can be remarked also by the significant presence of women in the district councils. In Chisinau and Balti municipalities, the gender loss is 6.5% and 9.5%, respectively.

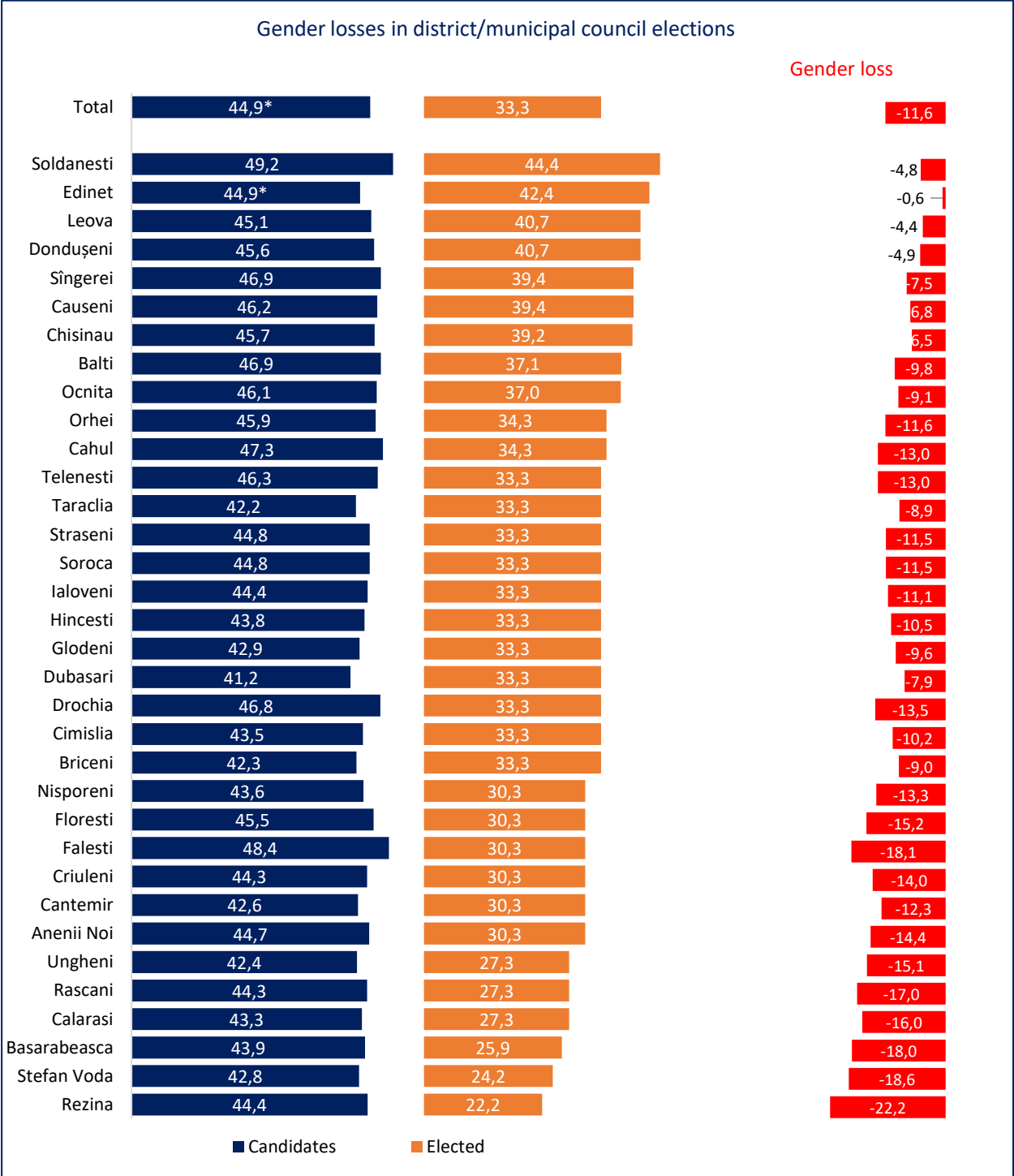

Figure 40. Gender losses in election of district/municipal councilors
 Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC
 *In order to objectively calculate the gender loss within the 2023 local elections, those nominated by the political party "Șansa", which was not admitted to the elections, were excluded from the total number of female candidates.

At the level of local councils, we also note significant differences in terms of gender losses among the country districts. Balti Municipality registers the highest gender loss, reaching 25.7%. Then follows Glodeni with 13% and ATUG with 10%. In contrast, the district with the highest representation of women in local councils is Leova (48.6%), with a gender loss of only 1.2%. It is followed by Soldănești with 46.2% and Edineț with 45.6% women in the local councils. The below diagram reveals the top of settlements that have a fair representation, with at least 40% women councilors in the composition of local councils. These include Causeni, Anenii Noi, Falesti, Dubasari, Drochia, Straseni, Sorooca, Rezina, Sangerei, Criuleni, Rașcani, Ungheni, Cahul and Orhei districts. The other regions of the country have less than 40% women in local councils, with Balti Municipality and ATUG registering less than 30% women councilors. Significant discrepancies between regions indicate an uneven representation of women in local councils, underlining the need to adopt specific measures to increase the participation and equitable representation of women in these units of local administration.

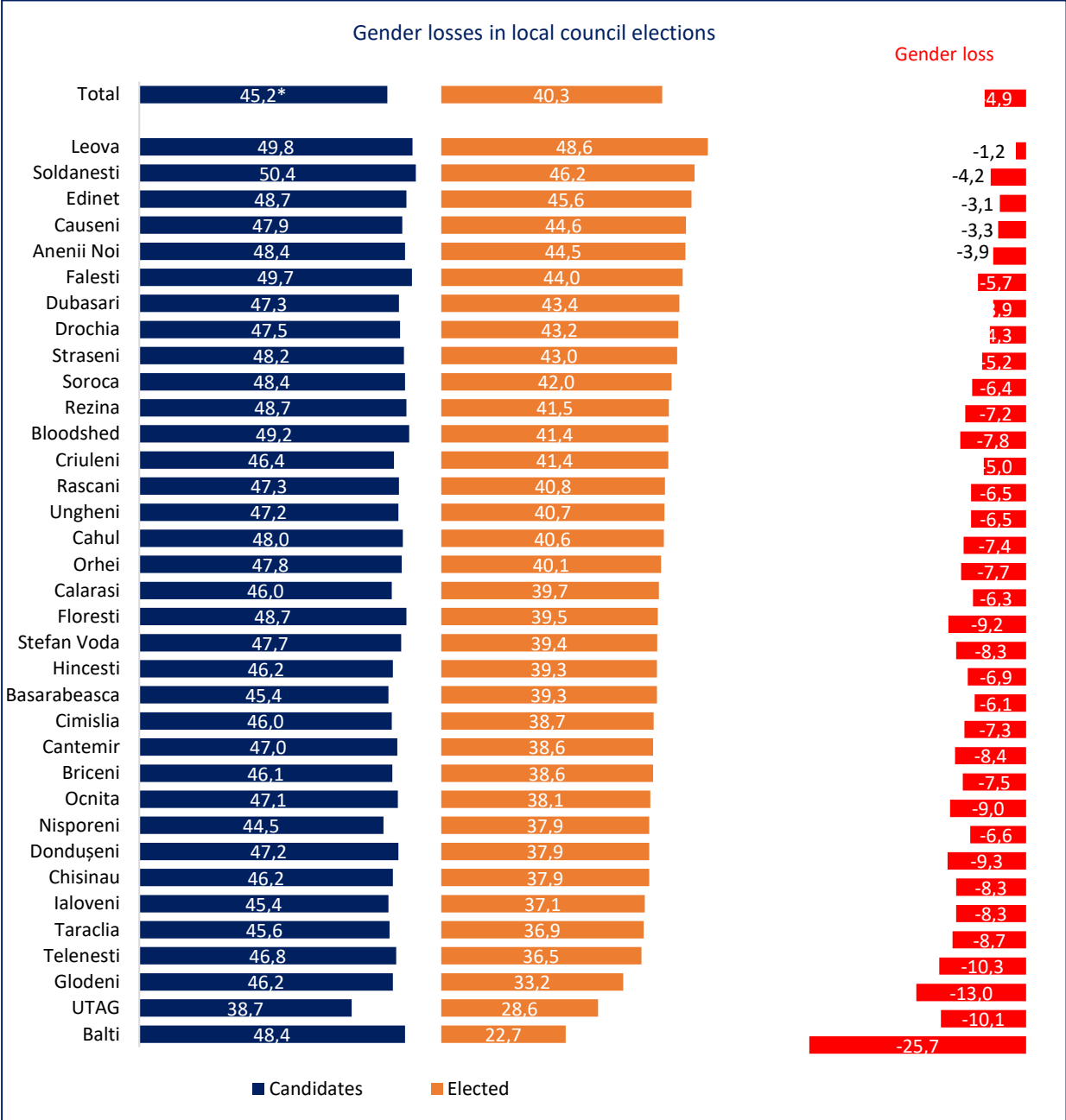

Figure 41. Gender losses in election of local councilors, %
 Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC
 *In order to objectively calculate the gender loss within the 2023 local elections, those nominated by the political party "Șansa", which was not admitted to the elections, were excluded from the total number of female candidates.

THE DOUBLE QUOTA SYSTEM - ENFORCED OR IGNORED ONCE MORE?

The double quota system (the gender quota of 40% and provisions related to position on the list), as a tool to ensure fair representation, is still valid for all election polls. Starting from 2016, political parties were obliged to comply with the minimum gender quota of 40% for both genders at the stage of drawing up the lists of candidates for the parliamentary and local elections, and from 2019 - to observe the new provisions regarding the positioning of candidates on the lists (minimum four candidates for every ten seats). For 2019 general local elections, a derogation from the provisions of the legislation in force was introduced: the lists of candidates were to be drawn up respecting the minimum gender quota of 40% for both genders and a minimum of three candidates of the opposite gender for every 10 seats.

In 2019, about a third of the total lists of candidates for the position of councilor at both levels, registered by the District Electoral Councils, did not respect the gender quota and/or positioning provisions. According to the Regulation for general local elections of 20 October 2019, candidate lists had to meet the minimum gender quota of 40% for both genders and include at least three candidates of the opposite gender for every 10 seats. However, the previous monitoring report showed that at the district/municipal council level, 35.6% of the registered lists in that election were in contradiction with these legal provisions. Of these, 27.5% did not respect the 40% gender quota, and 8.1% violated the provisions of positioning on the lists. At the level of local councils, the percentage of registered lists that violated these provisions was even higher, reaching 40.3%. In this category, 38.3% of the lists did not respect the gender quota, and 2% had deficiencies regarding the positioning on the lists according to the established rules.

This chapter aims to monitor and analyze compliance with the double quota system in designating candidates on the lists in the 2023 elections. The analysis is crucial to check to what extent the principles of fair representation of both genders have been respected, providing relevant information on diversity and representativeness in local and district/municipal councils. This evaluation can highlight possible gaps in the application of gender quotas and identify room for improving the participation and inclusion of both genders in the local decision-making process.

District and municipal councils

Women are positioned in less eligible positions on the candidate list, generally occupying the last places in the deciles. The diagram below shows a specific distribution of the share of women in the deciles of the candidate lists for the position of councilor in district/municipal councils. Analysis of the deciles in terms of the first place reveals a progressive increase in the proportion of women as we move down from the top of the list. For example, in the first decile on the first place, only 18% of the total candidates for the position of councilor in the district/municipal councils are women. In the second decile, this proportion increases to 28% on first place (position 11), and in the third decile it reaches 38% (position 21). This analysis indicates a stronger presence of women in less privileged positions on the list of candidates, a fact that once again confirms the importance of positioning provisions in the election process. The fact that women are placed in the lower positions of the candidate lists suggests that without positioning provisions and the gender quota, it would not be possible to achieve the desired increase in the number of women in the councilor position. Without these regulations, women would be likely to be positioned at the bottom of candidate lists, with little chance of being elected. Positioning provisions contribute significantly to increase of the chances of candidates of the opposite gender and to promote fair representation in decision-making positions. They help ensure a fair distribution of genders on the

candidate lists, thus increasing the chances that both men and women will be included in more privileged positions, contributing to a fairer and more proportionate representation in governing institutions.

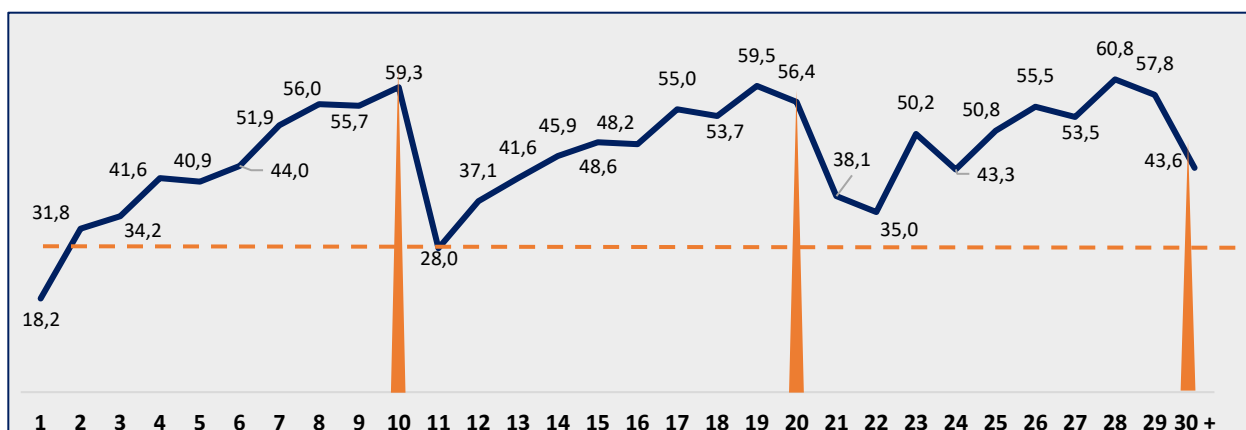

Figure 42. Positioning of women candidates on the candidate lists in district and municipal councils, by position, %
Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

Very few women still rank the top of the lists of candidates (the first position). The analysis of the positioning of women on the candidate lists in the last three election polls leads to the idea that the finding highlighted in the diagram above is valid for all elections. In the 2023 local elections, the number of women on the lists increased as well as the number of women placed in positions with a higher probability of acceding to a councilor position at the district/municipality level. Analysis of the first 5 places, the most suitable for acceding to the position of councilor, shows that in each year of the elections there has been an increase in the number of women included in the first quintile. For example, in the 2015 and 2019 elections at the top of the candidate list only 14% were women, while in the 2023 elections this number reaches 18.2%. However, the gender discrepancy is still enormous for position 1 of the list of candidates at the district/municipality level and for the first 5 places, with women positioned mostly towards the end of the deciles. Although positioning provisions were implemented to promote fair representation, it is observed that political parties continue to designate women to less favorable positions, and without positioning provisions women would most likely have been positioned at the bottom of the candidate list. It is important to note that the positioning provisions, which require 4 candidates of the opposite gender for every 10 seats, have significantly contributed to progress in the representation of women in elective positions. However, in order to ensure a fully fair representation, it would be opportune to analyze the possibility of introducing new rules for appointing candidates on electoral rolls, focused on quintiles. For example, the introduction of additional provisions according to which at least 2 candidates of the opposite gender had to be appointed for every 5 seats, would further strengthen diversity and balance in public positions.

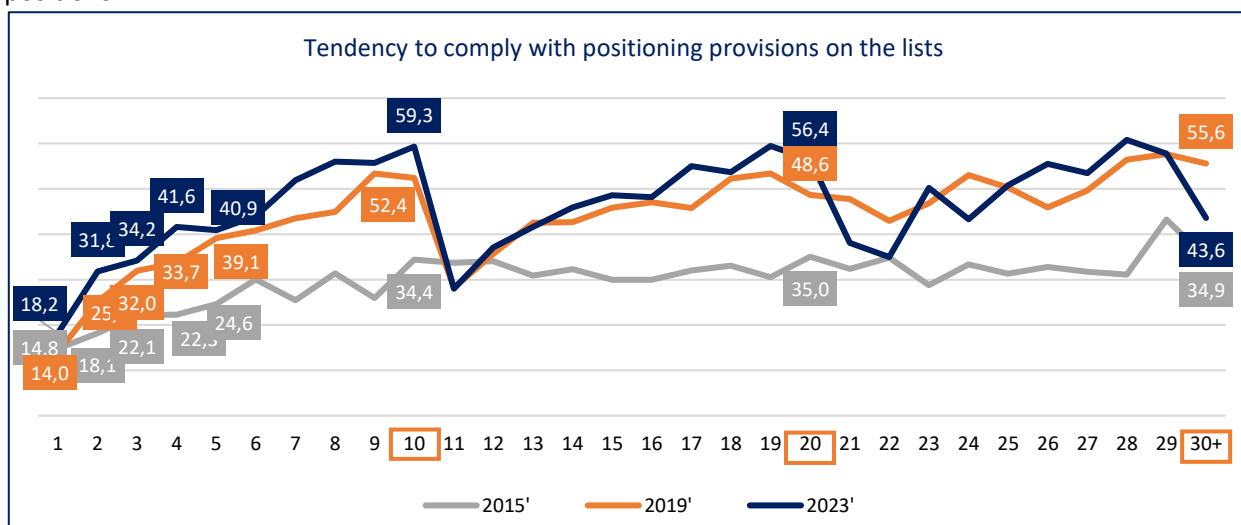

Figure 43. Share of women on the lists of candidates in district/municipal councils, by deciles, in dynamics, %
Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

Most of the candidate lists registered with violations of rules did not respect the gender quota. The double quota system was designed to ensure fair representation of both genders in decision-making positions. However, there are still violations while designating women and men for positions on the list. According to the data in the figure below, approximately 31% of the total lists of candidates at the level of district/municipal councils showed deviations regarding the observance of the double quota system. Of these lists, 3.7% affected negatively men, while 27% disadvantaged women. Analysis of deviations shows that most of them are related to the failure of observing the gender quotas.

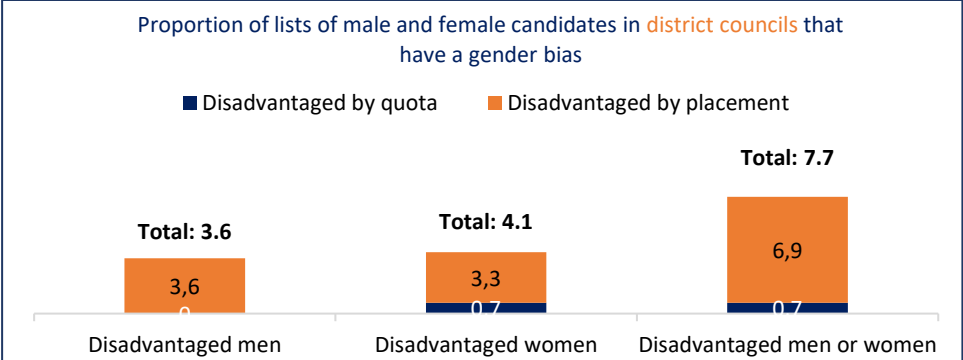

Figure 44. The share of candidate lists in district/municipal councils which do not observe the double system quota, %
Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

Local councils

In the case of local council candidates, the difference in gender positioning on the deciles is smaller compared to the district/municipal councils. The gender gap for the top position (1) of candidate lists is smaller in this context. From the second position on the candidate list, women have a balanced representation of at least 40%, except for the first place within each decile, where the differences can be more clear. The difference in gender positioning on deciles at the level of candidate lists for local councils can be influenced by several factors. An important aspect concerns the size of the communities in which the local elections are held. In smaller settlements there is often greater involvement and better knowledge of the candidates, which can favour gender-balanced representation on the lists. Also, in the local political context, there are some particularities that can influence the positioning on the candidate lists. Candidates for local councils can be selected on the basis of individual qualities and competences rather than gender. Thus, in smaller communities, personal criteria and local involvement may take precedence over strictly gender-balanced representation.

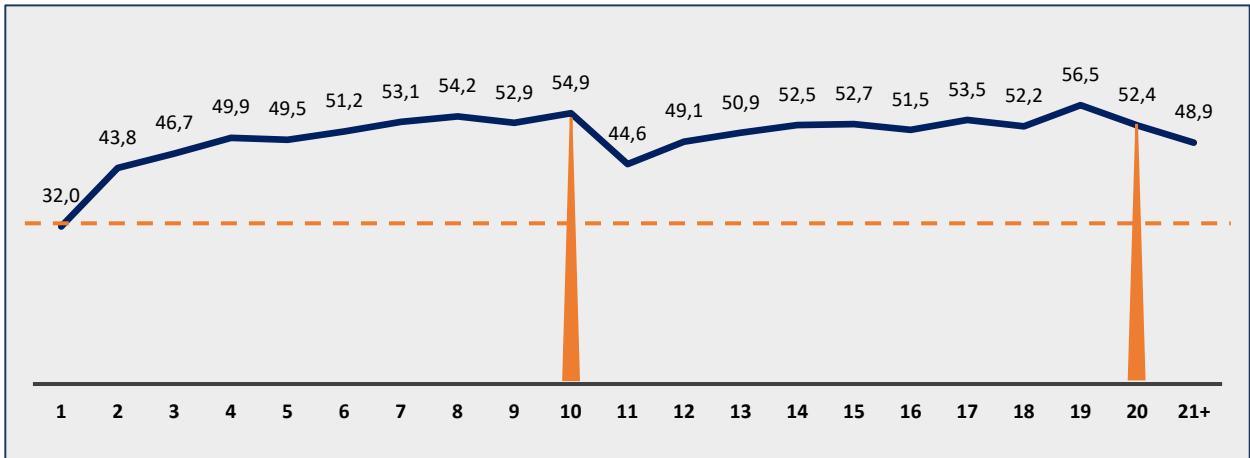
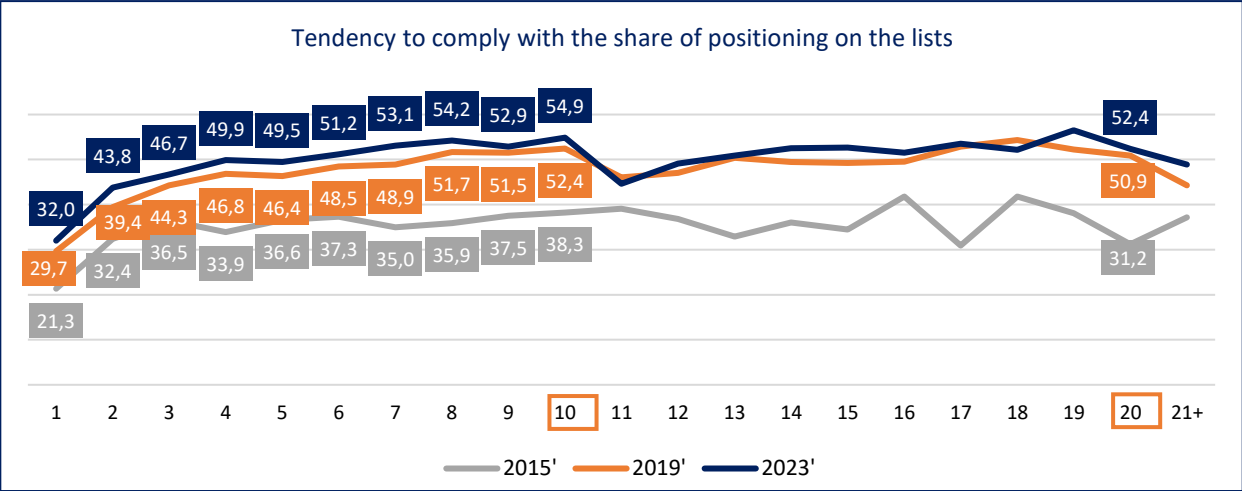

Figure 45. Positioning of women candidates on the candidate lists in local councils, by position, %
Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

In the last three election polls, the positioning of women on the lists of candidates in local councils registered a positive evolution, especially in 2023, where their representation improved significantly, including the first positions. Despite this positive trend, the top positions on the lists still do not reach a representation of at least 40% for each gender. On the first places of the candidate lists, the difference compared to the 2015 elections constituted 10%, and compared to the 2019 election – only 2.2%. The double quota system influenced this change, facilitating the positioning of women on the places with the best chance of accessing positions. In the case of district/municipal council lists, where the list is more

extended, women continue to be predominantly placed in less eligible positions towards the end of the deciles. Instead in local councils, where the lists are shorter, it is more difficult to apply.

Figure 46. Share of women on the lists of candidates in local councils, by deciles, in dynamics, %
 Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

In the context of local councils, a greater number of lists with quota violations of 40% is attested, compared to the level of district/municipal councils, these representing 3% of the total list of candidates. At the same time, 8.7% of the submitted lists disfavored a certain gender when positioning, of which 4.3% disfavored women, and 4.4% - men. As in the case of district/municipal councils, these deviations can occur due to the odd number of members in the composition of local councils, which makes it difficult to fully comply with the provisions of the double quota system.

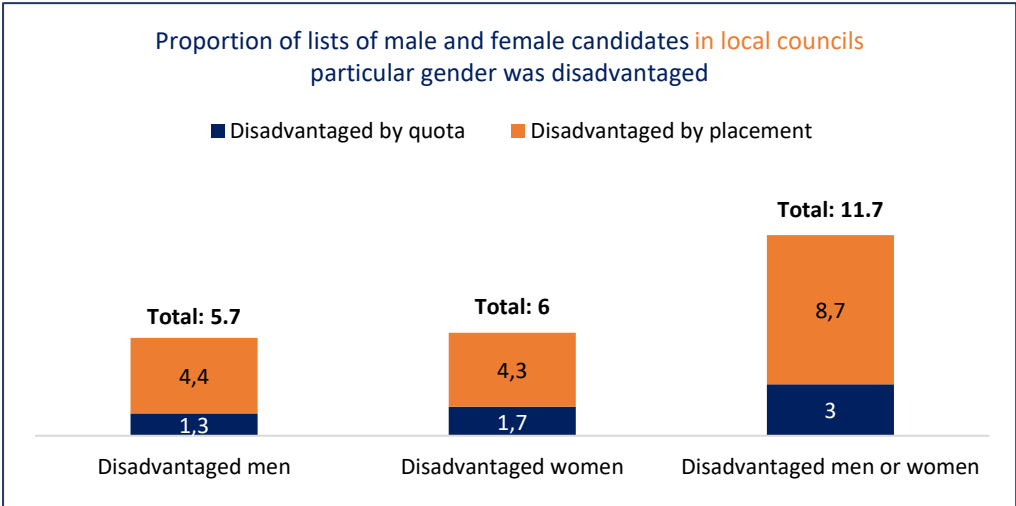

Figure 47. The share of candidate lists in local councils, that did not comply with the 60/40 quota system, and the placement on the lists of candidates favored a certain gender, % which do not observe the double system quota, %
 Source: CPD calculations on the basis of data provided by CEC

FINDINGS

The monitoring of the fair representation of women and men in the 2023 elections for the position of councilor highlights significant progress in terms of the fair participation of women and men in the election process, but also certain inconsistencies in the way of implementing the legislative provisions regarding the double quota system, namely the minimum gender quota of 40% for both genders and the positioning provisions on candidate lists. Specifically, we find that:

1. In 2023 local elections we are getting closer to a 50/50 representation of women and men candidates in the election process. The share of women among the candidates for the position of district/municipal councilor is 45.3%, and among the candidates for the position of local councilor - 47.2%, which represents an increase of over 15% compared to the 2015 elections and by over 2% compared to 2019 in case of district/municipal councilors and an increase of about 12% compared to 2015 and 1.4% compared to 2019 in case of local councilors.

2. Most of the women candidates for the position of councilor are designated by political parties, and those who decided to run independently were more oriented towards the position of local councilor (21.9%, compared to 9.1% who ran independently for the position of district/municipal councilor).

3. Under the pressure of the imposed legal provisions, the political parties designated at least 40% women on the candidate lists for the councilor position. In case of district/municipal councils, all parties included more than 40% women on their candidate lists, and in case of local councils, most political parties exceeded the threshold of 45% women nominated for the position of local councilor.

4. Women participated for the councilor position and were predominantly elected in smaller communities. In the composition of district/municipal councils, the share of elected women councilors is 33.3%, while in local councils - 40.3% of women. This can be explained by the specific dynamics of smaller communities, where access to administrative positions may be easier reached by young people and women. Political and social opportunities may be more visible in these environments, thus providing more space and support for the representation of young people and women in local decision-making positions.

5. Among the elected councilors, young people are underrepresented. Thus, young people aged between 18 and 34 constitute only 10% of all councilors at district/municipal level and 12% at the local level. The young people elected to the position of district/municipal councilor can be found more in Balti (31.4%) and Chisinau (29.4%) municipalities. At the level of local councils, Chisinau is leading, with 25.5% young people, and Ialoveni with 22.5%.

6. Women are positioned in less eligible positions on the candidate lists, occupying the last positions in the deciles. In the first decile on the first position, there are only 18% of women from the total candidates for the position of councilor in the district/municipal councils and 32% - in the local councils.

7. During the 2023 local elections, violations of the provisions regarding the 40% quota were attested. Violations are found regarding the designation of both women and men on the candidate lists, as well as the disfavor of one gender or another in the case of placement provisions (for every 10 places, at least 4 places of the opposite sex). In the case of district/municipal councils, approximately 7.7% of the total lists of candidates at the level of district/municipal councils contained deviations in regard to the observance of the double quota system, of which 3.6% disadvantaged men, while 4.1% - the women. At the same time, about 0.7% of the lists violated the quota provision regarding the representation of at least 40% of the opposite sex. At the level of local councils: 8.7% of the submitted lists disfavored a certain gender when positioning, of which 4.3% disfavored women, and 4.4% - men. As in the case of district/municipal councils, these deviations are explained by the odd number of members in the composition of local councils, which makes it difficult to fully comply with the provisions of the double quota system.

CHAPTER IV

IS MONEY CRITICAL IN ELECTION CAMPAIGNS?

INCOME OF THE CANDIDATES FOR THE POSITION OF MAYOR (Chisinau Municipality and Balti Municipality)

The average income of a man candidate for the position of mayor is 1.5 times greater than the income of a woman candidate. Monitoring reports for 2023 local elections indicate an underrepresentation of women candidates and elected for the position of mayor. One of the factors that explain the lower participation of women relates to their access to financial resources, which often determines a person's ability to participate in election campaigns. Launching and participating in political life involves essential costs, which are constantly increasing in the context of economic developments of recent years. Thus, the financial resources possessed by a candidate become an essential element in his/her ability to access decision-making positions. In order to understand the correlation between incomes and access to elective positions, the incomes of candidates from Chisinau and Balti municipalities were analyzed during 2023 local elections (in these elections, the Central Electoral Commission did not segregate the national data on the candidates' incomes, thus access to this data was limited). According to official data, the total average income of men candidates for mayor position was MDL 306,820 thousand, compared to MDL 201,472 thousand of women candidates, which represents a discrepancy of 34% in favor of men. In case of salary income, the difference is smaller – 14%, but it is also in favor of men.

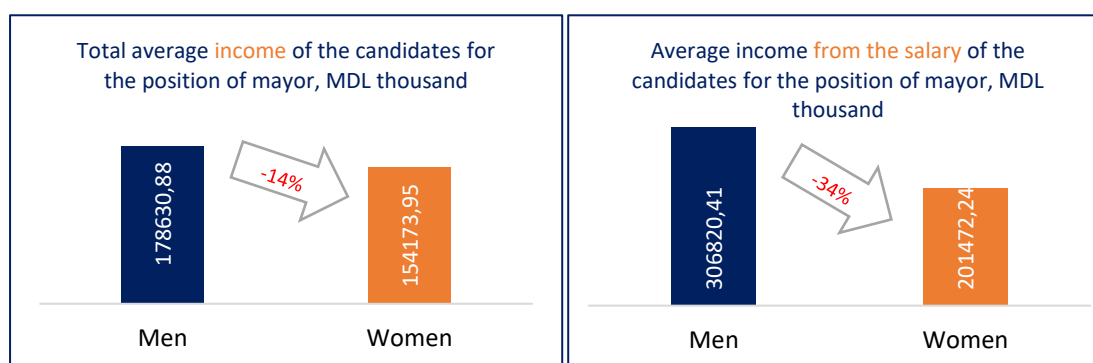

Figure 48. The average income of men and women candidates for the position of mayor, 2023

Source: The income declarations of candidates from Chisinau and Balti municipalities

Women candidates are more dependent on salary income. Data analysis of the income of men and women candidates reveals a low diversity and less productivity of income sources among women. Thus, the women candidates declared only 3 sources of income, of which 76.5% came from salary (job). On the other hand, men declared 6 sources of income, of which 58.2% - salary income, and over 30% - productive income from the sale of movable and immovable assets, donations/bequests, deposits, scientific/teaching activities. Thus, we note a certain degree of financial vulnerability of women, who are effectively dependent on salary income, a fact that makes them 'poorer', compared to men, and decreases their chances of accessing decision-making positions in the election process, there where 'money talks'.

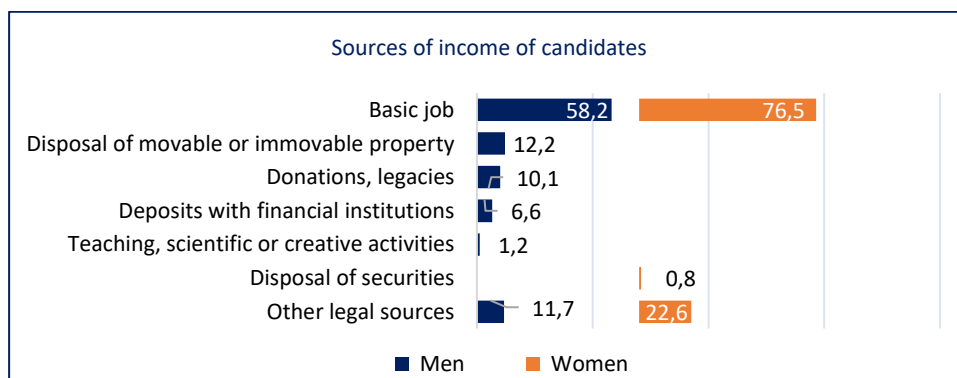

Figure 49. Sources of income of the candidates for the position of mayor, 2023

Source: The income declarations of candidates from Chisinau and Balti municipalities

The capital of women candidates is much lower than that of men candidates. Election campaigns are extremely expensive and time-consuming, and candidates who manage to get more funds to run their election campaigns have a better chance of winning. Studies⁶ show that women candidates have more difficulties getting funds for their campaigns. They generally have to identify multiple sources of income, which requires much more time and effort to raise funds, while their men counterparts can focus on other aspects of election campaigns. Candidates' assets, measured in terms of bank accounts, share/shares in capital stock, have a significant positive impact on electoral potential. Candidates with greater capital filter more easily into competitive parties. But even among candidates from competitive parties, the one with more capital is more likely to win the constituency. The data on the assets of the candidates in the 2023 elections show that only 5% of women own a share/or shares in the capital stock of an enterprise, compared to 33% in case of men. At the same time, only 9% of women have bank accounts, compared to 19% of men candidates. Women's limited access to financial resources complicates the planning and running of a significant election campaign, which reduces their chances of winning.

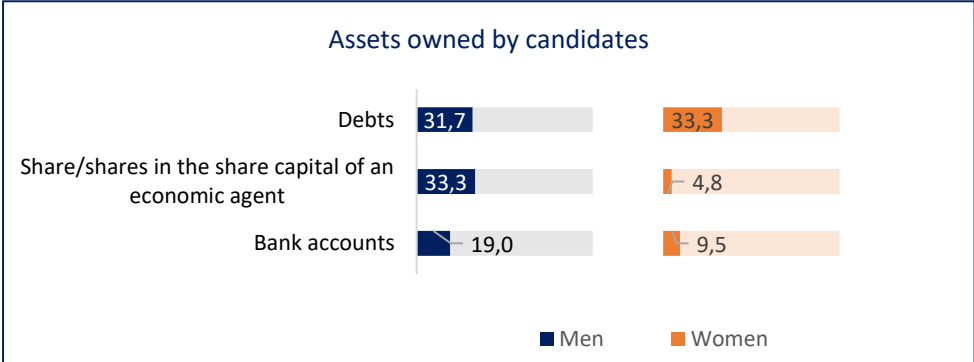

Figure 50. Assets owned by candidates for the position of mayor, by type of assets, 2023
 Source: The income declarations of candidates from Chisinau and Balti municipalities

There are significant differences in the value of assets held by the candidates. Analysis of assets declared by candidates, measured in terms of real estate, securities, land owned, shows that men own lands that value 6 times more than those owned by women, while real estate owned by women has a value more than 2 times higher than those held by men. These data show that women not only own fewer assets, but their value is often lower.

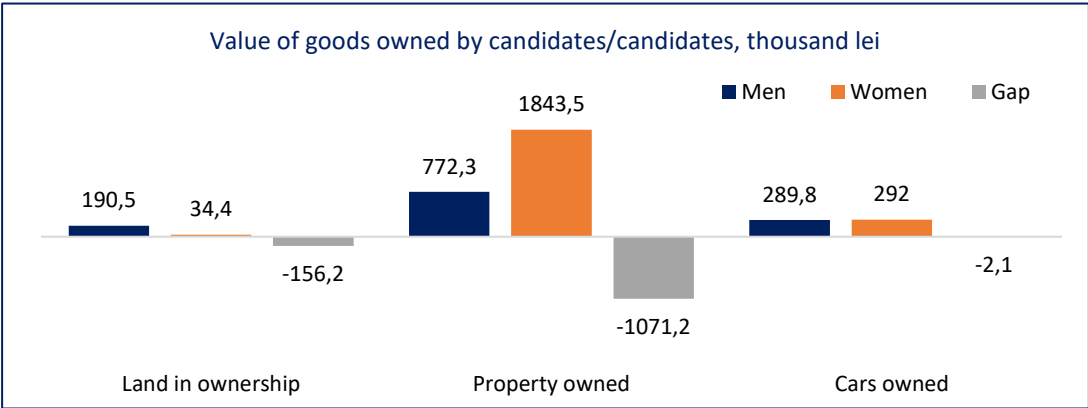

Figure 51. The average value of the assets of men and women candidates for the position of mayor, by type of asset, and the discrepancy from gender perspective, 2023

Source: The income declarations of candidates from Chisinau and Balti municipalities

⁶ Shannon Jenkins, "A Woman's Work Is Never Done? Fund-Raising Perception and Effort among Female State Legislative Candidates"

ELECTION CAMPAIGN FUNDING

In order to support election campaigns, women were involved oftener in volunteering, and men made more donations. Of the total number of party members who supported the 2023 election campaigns through volunteering, 52.9% were women, and 47.1% were men. On the other hand, about 60% of those who donated were men. Half of the donations made were made in cash, and only 19.6% of the donations were made by transfer. During the election campaigns, donations of goods were also registered, these constituting approximately 30% of the total value of the donations.

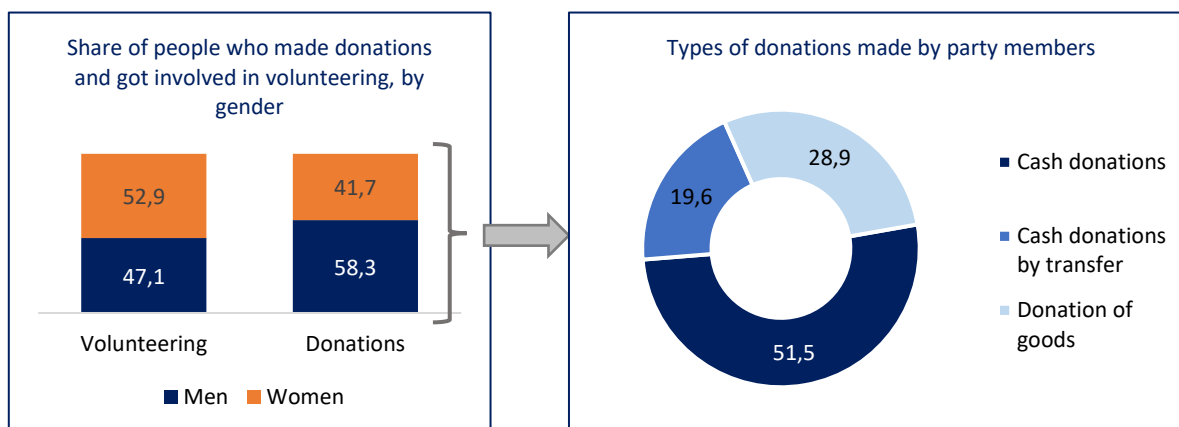

Figure 52. Share of women and men who participated in volunteering or made donations to support election campaigns, by gender and type of donation, 2023

Source: Financial reports of political parties, Central Electoral Commission

Donations made by men were much more frequent and valuable than those made by women. Although both men and women party members made donations in various forms, the average value of a donation made by men is considerably higher than those of women, with an average of MDL 1103.73, which constitute a 15% difference. This fact is due exclusively to the assets and income discrepancies that women and men experience throughout their lives. Also, the number of donations made is higher among men party members. The share of donations made by men is 60%, compared to 40% in case of women. The biggest gender discrepancy among donations is seen in the donation of goods, where approximately 73% were made by men and only 27% by women.

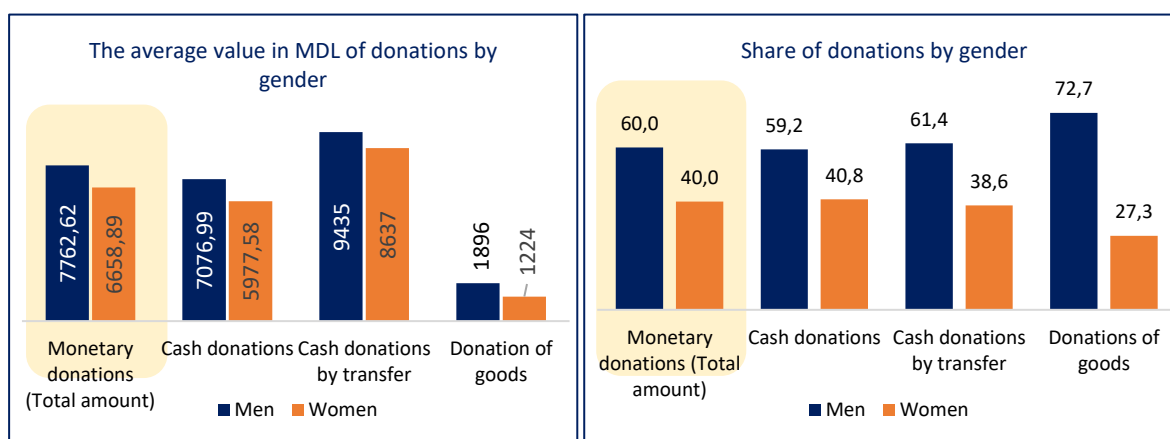

Figure 53. The average value in MDL and the share of donations made to support the election campaign, by gender and types of donations, 2023

Source: Financial reports of political parties, Central Electoral Commission

The most generous donations were made by members of the 'Chance' Political Party. More than half of the donations made within the 'Chance' Party were made by women - members of the party. Respectively, the largest donation made by women from all parties was made by the members of 'Chance' Party, in the

amount of MDL 1,790,870.00. The next party in which women contributed significantly during the election campaign is the MAN Party, where 51.2% of women made donations worth MDL 1,350,550.00.

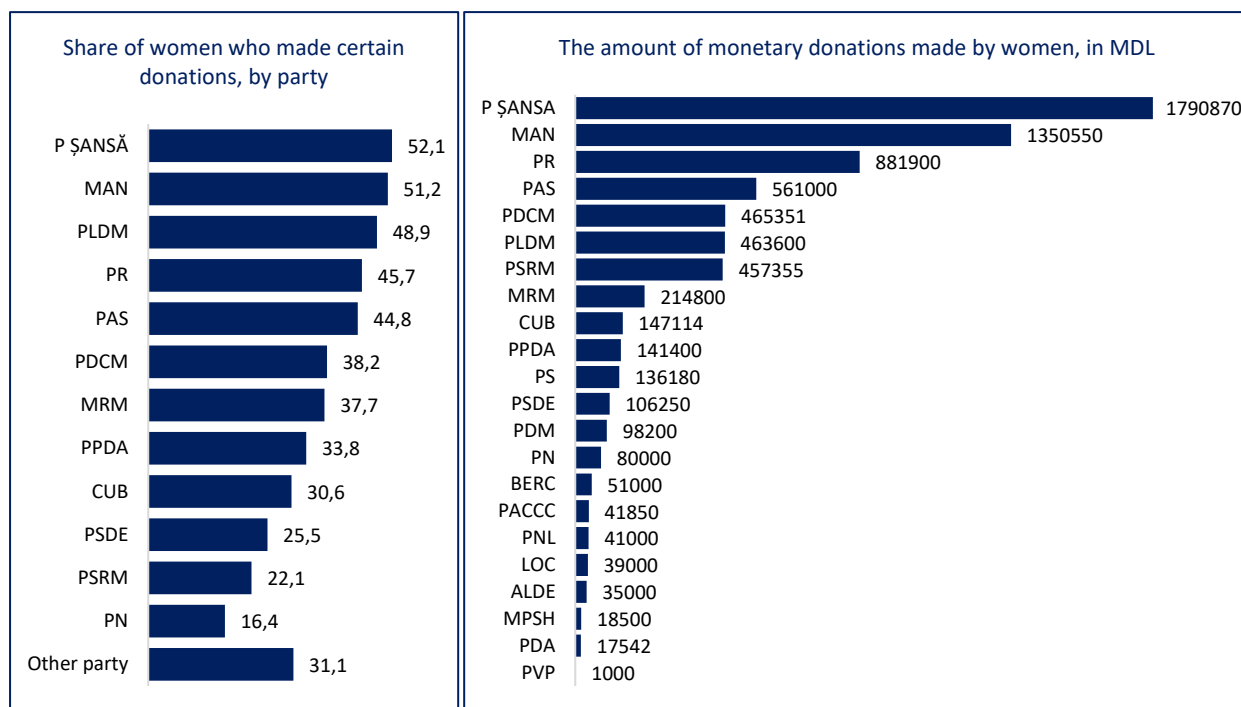

Figure 54. Share of women who made donations to support the election campaign and value of donations, by party, 2023; Source: Financial reports of political parties, Central Electoral Commission

Most of the monetary donations made by women were made in cash. The data analysis shows that practically all donations made by the members of ‘Chance’ Party, which received the most donations, were made in cash. However, the most monetary donations by transfer were made by women from the Party of Development and Consolidation of Moldova (PDCM), in a total amount of MDL 460,351.00. Party members are more reluctant to donate by transfer, as it implies greater transparency about the source of income from which donations are intended to be made.

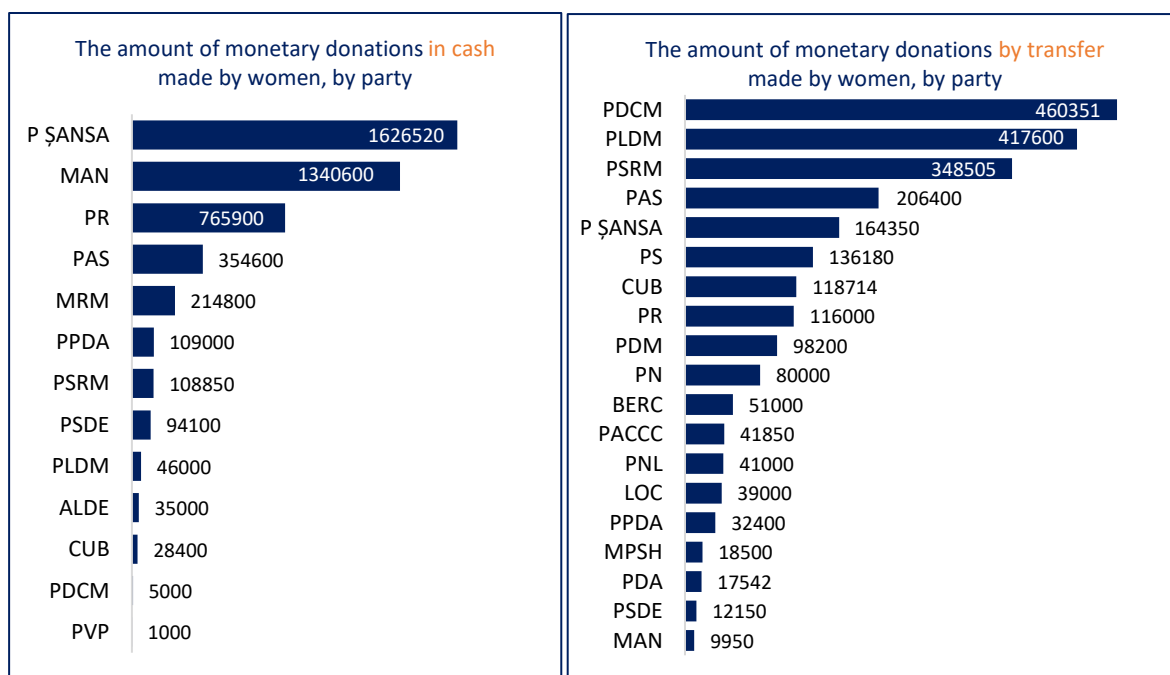

Figure 55. Value of donations made by women, by type of transfer and party, 2023 Source: Financial reports of political parties, Central Electoral Commission

As a contribution to election campaigns, the involvement in volunteering actions was not very popular.

A small number of members engaged in volunteering to support the election campaigns of the political parties they represent. Only two parties have registered a larger share: Our Party - 38.0% and the Party of Socialists of the Republic of Moldova - 37.6%. Women more frequently among others got involved in volunteering: The Party Schimbării benefited from the involvement of women to the extent of 66.7%, and the Party Renaștere - 64.7%. As in the previous elections, women are still much more likely to practice volunteering, as a form of contribution in election campaigns.

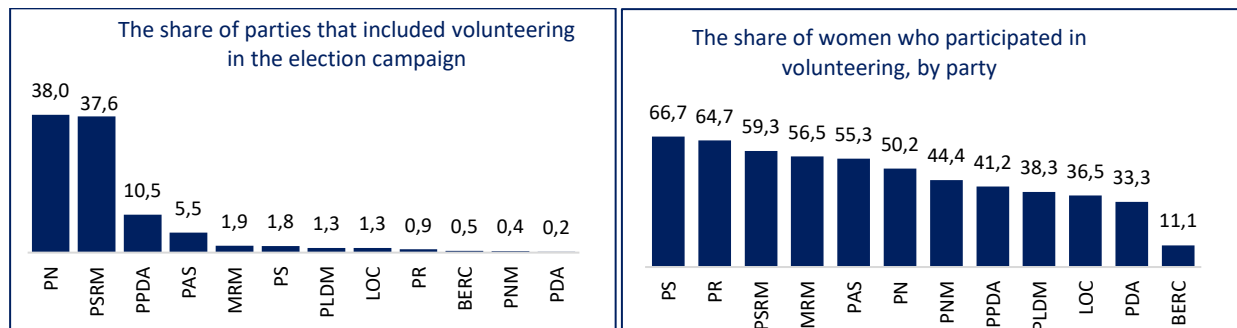

Figure 56. Involvement in volunteering, as a form of contribution in election campaigns, %
Source: Financial reports of political parties, Central Electoral Commission

Most of the money was spent on the election campaign to promote men and women candidates in Chisinau.

Over MDL 32 mln. were spent for the entire election campaign in the 2023 local elections. More than MDL 11 mln. were allocated in Chisinau, constituting approximately 35% of the total amount that was spent throughout the Republic. The Party „Acțiune și Solidaritate” incurred the largest expenses - approximately MDL 8 mln. for the promotion of its candidates in the local elections, followed by the Socialist Party of the Republic of Moldova, which incurred expenses in the amount of MDL 4.5 mln.

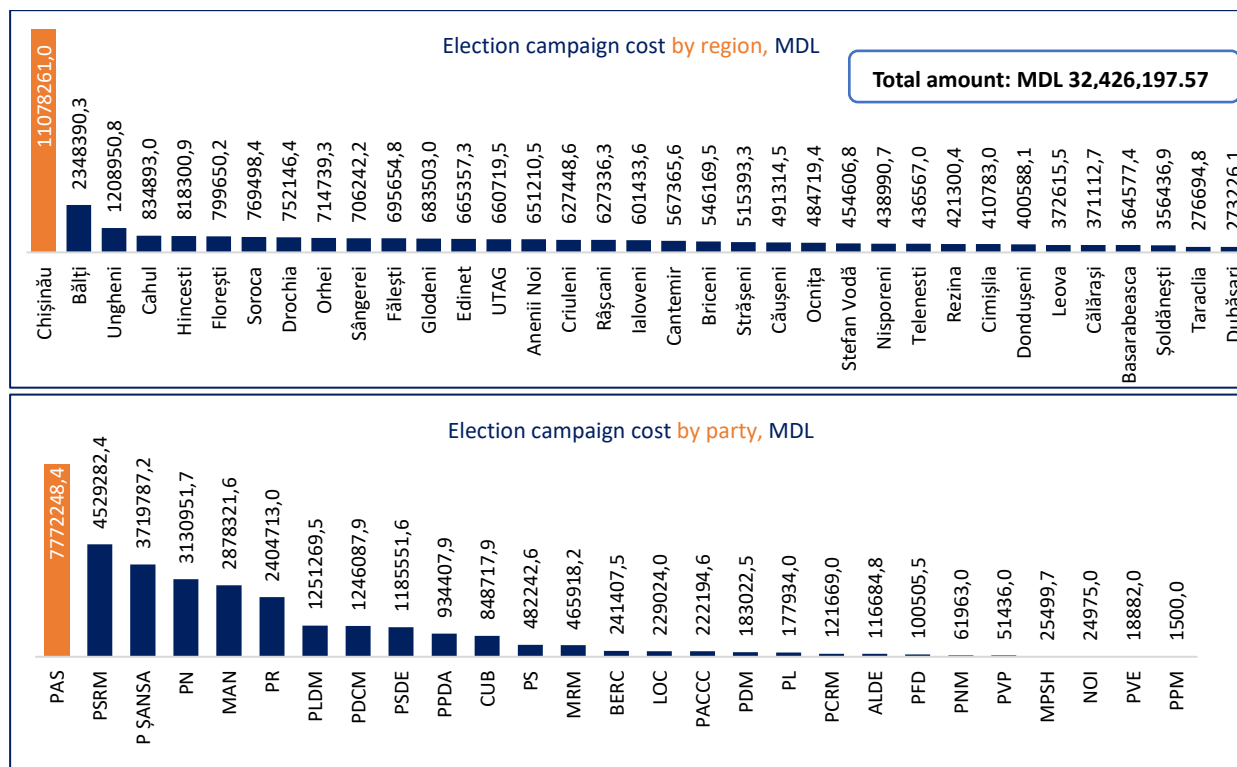

Figure 57. Election campaign cost by region and by party, MDL
Source: Financial reports of political parties, Central Electoral Commission

FINDINGS

The present analysis showed that financial capacity, access to resources influence the way women and men get involved in the election process, but also their chances of obtaining decision-making positions following the elections. Specifically, the analysis has revealed several main findings:

1. The average income of a man candidate for the position of mayor is 1.5 times greater than the income of a woman candidate. According to official data, the total average income of men candidates for mayor position was MDL 306,820 thousand, compared to MDL 201,472 thousand of women candidates, which represents a discrepancy of 34% in favor of men. At the same time, women candidates are more dependent on salary income – which constitutes over 75% of their total income, while men also rely on productive income – which constitutes over 30% of their total income. Since launching and participating in political life involves essential costs, women are less likely to advance without sufficient financial resources.

2. Women candidates own fewer and less valuable assets compared to men candidates. Candidates with greater capital filter easier into competitive parties, having greater chances to win. The analysis shows that only 5% of women candidates own a share/or shares in the capital stock of an enterprise, compared to 33% in case of men. At the same time, only 9% of women have bank accounts, compared to 19% of men candidates. The analysis shows that the value of assets declared by women candidates is also lower – for example, men own lands that value 6 times more than those owned by women.

3. During the election campaigns, women candidates were oftener involved in volunteering, and men made more donations, as ways of contribution. About 60% of those who donated were men, and 53% of those who supported through volunteering were women. Considering high costs of election campaigns, candidates with a greater willingness to contribute financially increase their chances of gaining elective positions.

4. Donations made by men were of a higher value. The average value of a donation made by men is higher than that of women, on average by MDL 1103.73, which constitutes about 15%. Also, the number of donations made is higher among men party members. The share of donations made by men is 60%, compared to 40% in case of women. The biggest gender discrepancy among donations is seen in the donation of goods, where approximately 73% were made by men and only 27% by women. Most monetary donations were made in cash, party members are more reluctant to donate by transfer, as it implies greater transparency about the source of income from which donations are intended to be made.

CHAPTER V

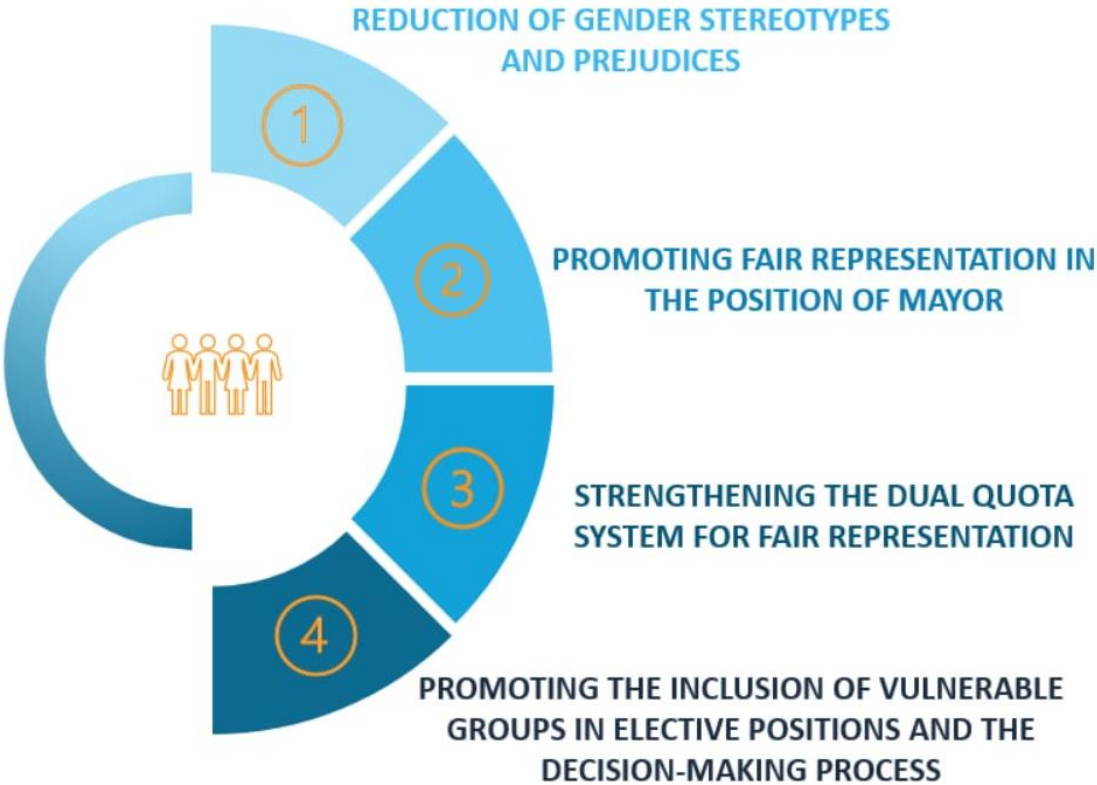
RECOMMENDATIONS

HOW TO TRANSFORM THE ELECTION PROCESS INTO A FAIR AND INCLUSIVE ONE: RECOMMENDATIONS AND BEST PRACTICES

Women's participation in public life is determined by a variety of factors, whether *political* (the electoral system, the status of political parties, candidate selection criteria), *social* (such as the social assistance system, parental leave schemes and measures of balancing work and family life), *economic* (e.g. the gender pay gap and access to professions and careers) or *cultural* (especially, gender role stereotypes). Access to media and funding is, also crucial for women active in politics.

The purpose of this chapter is to provide pragmatic and strategic recommendations, based on the observations and collected data, to reduce gender inequalities and promote a more inclusive participation in the election process and decision-making positions. Thus, taking into account the trends observed in the last four election polls and the findings from the monitoring process of 2023 local elections, from gender perspective, the recommendations were structured into four essential segments. They include both suggestions for legal amendments, as well as ideas for activities and examples of best practices applied in various countries.

This section is intended for central and local public authorities, as well as institutions involved in the organization and conduct of the electoral process, political parties, development partners and non-governmental organizations, emphasizing the need for a common and coordinated approach in this process.

In society, the prevailing political and social culture plays a crucial role in determining the representation of women in decision-making positions. This culture is often shaped by traditional norms, values and expectations related to gender roles, which can influence the perceptions and behaviors of both men and women in the political sphere. A specific example can be seen in such countries as Japan and South Korea, where traditional cultural norms regarding the role of women have contributed to a low representation of women in politics. Instead, in countries such as Sweden and Finland, which promote more gender-egalitarian social norms, can be noticed a significantly higher participation of women in politics and in leadership positions. To discourage these cultural norms and perceptions, it is essential to promote gender equality education and awareness-raising, starting at an early age and continuing through formal and non-formal education. Along with these educational initiatives, social factors as well as complex state interventions should be considered in order to ensure a holistic approach in reducing stereotypes and prejudices related to gender roles. Further, we will come up with a set of recommendations for activities and practices to reduce gender stereotypes that can be implemented in the Republic of Moldova.

- **Training and mentorship programs**

In international practice, these programs are implemented by non-governmental organizations, public institutions and political parties, having a significant impact especially in countries where stereotypes related to gender roles are still strongly rooted. They begin by strengthening women's self-confidence, helping them realize their potential and overcome their fears about involvement in politics, and continue by giving them the tools to excel in leadership positions. Training and mentoring programs increase women's access to political life and the decision-making process, thus improving representativeness and diversity in politics and bringing innovative perspectives and approaches to public policy-making. On the other hand, these programs contribute to changing the mindset of society. Through their successful examples, women become role models for future generations, proving that active involvement in politics is accessible and essential. Thus, a virtuous circle of women's empowerment is created, which is reflected not only in politics, but also in the whole society. From developing leadership and communication skills, to understanding the election process and managing campaigns, these programs cover a wide spectrum of needs. They prepare women not only to participate in elections, but also to lead with vision and competence.

["Elect HER" \(Great Britain\)](#): An initiative dedicated to the promotion and support of women's participation in politics. The aim of this project is to increase the representation of women in elective positions, with a focus on different levels of governance, including local, district and national levels. "Elect HER" provides training, resources and support to women interested in running for political office or who already hold such positions.

[Women Power Politics – Helene Weber Kolleg](#): A well-established initiative focused on mobilising women to take up political positions at the local level. The creative combination of a variety of interconnected tools: the Helene Weber Award, a comprehensive mentorship program, local projects by award winners and an informative website. This cross-party project is supported by the Federal Government. A multilateral approach model is also relevant for other countries.

[Vital Voices Global Partnership](#): This international NGO offers a mentoring and leadership program for women around the world. The program focuses on developing leadership, communication and campaigning skills, giving women the tools to become effective leaders at the local level.

[EMILY's List \(United States of America\)](#): Organization that supports pro-choice democratic women by providing them with training, resources and support to participate in the elections and win public positions.

[She Should Run \(United States of America\)](#): A non-profit organization that encourages and supports women to run for public positions by providing mentoring programs, educational resources and a supportive community.

[Akademie für Potentialentfaltung \(Austria\)](#): It offers specific programs for the development of female leaders in Austrian politics, focusing on empowerment, leadership and campaign strategies.

[Canberra Women in Politics \(Australia\)](#): Initiative that provides training and workshops for women who want to get involved in Australian politics, with a focus on skills development and networking.

[Women of the Future \(Australia\)](#): This Australian initiative brings together women from different sectors of the public life, including politics, to develop leadership skills and promote cooperation between them. It serves as a hub for women of influence in Australia.

[Cherie Blair Foundation's Women in Public Life Program \(Global\)](#): The program focuses on empowering women around the world to participate actively in political and public life by providing them with access to mentorship, training and resources.

[IGNITE \(United States of America\)](#): IGNITE is a non-profit organization focused on mobilizing and training young women to get involved in politics. Provides leadership development programs and supports women to run for public positions.

[Emerge America \(United States of America\)](#): Emerge America is an Organization that provides political training programs for progressive women in the United States of America. Their goal is to prepare women to run for elective positions and become leaders in their communities.

[Asian Women Leadership University \(South Coreea\)](#): This is an example of an educational institution that provides training and skill development programs for women leaders throughout the Asian region. These programs contribute to strengthening the presence of women in politics and in public positions.

Specific recommendation: We note with concern that during the last elections, the increase in the level of stereotypes and prejudices against women involved in politics became evident. Even though the double quota system has brought significant improvements in the number of women elected to public positions, further measures are still needed to ensure a more equitable representation of women at all levels of governance. In the Republic of Moldova, we have witnessed in the last 10 years a significant increase in the number of training and mentoring programs, dedicated to women who want to get involved in politics. These programs have been developed not only for women in general, but also for specific groups such as young women, women with disabilities, Roma women and those from the security and defense sector, just to name a few examples. Most of these programs are implemented by non-governmental Organizations with the support of development partners and have been instrumental in preparing women to take active roles in politics. In addition, international Organizations such as IREX and NDI have been actively involved in organizing programs which include not only the pre-election period, but also strengthen the capacities of women's and youth Organizations from political parties. In this context, it is recommended to continue and strengthen the training and mentoring programs, which provide women with the necessary tools to participate and hold leadership positions in the political system of the Republic of Moldova.

- **Experience exchange and interaction between women in politics**

The appearance of women politicians in the public and media space can help combat stereotypical views. The more women politicians are present and vocal in the public and media space, the more increases the interest among young girls to get involved in politics. The significant participation of women within central and local authorities, promoting openly common causes, as well as the building dialogues and partnerships between them, will contribute to a greater credibility for women politicians. Through collaboration and synergy, they can influence and shape the political agenda, having a significant impact on decisions and implemented policies.

National and international events, as a method of interaction, also strengthen relationships and the image of women politicians. Strengthening women's participation in politics and public positions can be achieved by organizing regional, national and international forums that bring together women in various public positions at different levels of governance. These: (i) would facilitate the experience exchange between women politicians on the challenges and successes related to access to public positions, election campaigns and the management of public affairs, identification of effective solutions and strategies to overcome existing obstacles to women's participation in politics; (ii) would create opportunities to increase the visibility of women politicians, giving them the opportunity to publicize their successes and contributions in different areas of governance, thus strengthening the positive image of women in politics; (iii) would create the right context for establishing cooperation and partnerships to address issues of common interest, such as promoting equal opportunities, combating gender stereotypes or developing women-friendly policies. These partnerships could have a significant impact on the decision-making process and implemented policies, (iv) allow the speeches of successful women politicians in these forums to serve as role models and sources of inspiration for girls and young women who want to get involved in politics, thus increasing their interest and involvement in political life and ensuring a healthy succession of women leaders in politics.

Women in the World Summit (United States of America): This annual event brings together political leaders, activists and powerful women from around the world to discuss and develop solutions to global issues related to women and gender equality. The summit offers a special platform for the exchange of ideas and experiences.

[Women Deliver \(Global\):](#) Women Deliver is a global conference that brings together political leaders, activists and Organizations from around the world to discuss and act on women's health and rights. The event addresses issues related to sexual and reproductive health, as well as women's participation in politics.

[European Women's Lobby Annual General Assembly \(European Union\):](#) Organized by the European Women's Lobby (EWL), this annual gathering brings together member Organizations from across the European Union to discuss and develop common strategies to promote women's rights and gender equality in Europe.

[African Women Leaders Network \(African Union\):](#) This is an example of a regional initiative that brings together women leaders from Africa to promote peace, security and development on the continent. The events and forums organized by this group are essential for strengthening the role of women in politics and in the decision-making process.

[National Women's Conferences \(Australia\):](#) Australia holds national women's conferences, which aim to discuss and develop policies and initiatives for the improvement of the status of women in society and politics.

[The Conference of Women Parliamentarians \(Canada\):](#) In Canada, this conference brings together women from Federal and Provincial Parliament to discuss and develop policies and initiatives that advance women's rights and gender equality.

[Women in Public Service Project \(United States of America\):](#) This global initiative was launched at Wellesley College and brings together women in public positions from around the world to promote women's participation in government leadership.

[The Art of Leadership for Women' \(Canada\)](#) - A conference that brings together women from various fields to discuss leadership and career development.

Specific recommendation: Annually, in the Republic of Moldova, can be organized a national forum dedicated to women who hold public positions at the local and national level. This event would provide a crucial platform for discussing the barriers women have to face in their political careers and for developing support and solidarity strategies for the future. At the same time, a tradition could be established of organizing regional forums in various areas of the country, followed by a large-scale national event. March, the month which symbolizes women's rights, could be chosen as a symbolic moment to hold these meetings, to bring together women from all domains, not just politics, and to

promote exchanges of ideas and experiences in order to strengthen women's participation and influence in Moldovan society.

- **Building networks of women in specific positions**

At the international level, there is a practice to create women's networks in certain domains to promote the exchange of experience, mutual support and common advancement. These networks were instrumental in promoting women's representation and influence in various spheres of society. They have played a crucial role in combating gender inequalities and promoting women's rights around the world. In the political sphere, networks of women MPs and mayors have been created to support women in leadership positions in the local or national governments. These networks promote gender policies, develop action plans to address women's issues and strengthen women's voice in political decision-making.

[Women Mayors Network in the United States](#): This network supports women mayors in cities and communities across the US and promotes cooperation and experience exchange among them.

[‘The Women Mayors’ Network \(WoMN\)](#)’ is a network of women mayors that operates internationally and aims to strengthen and promote the role of women in local administration and urban governance. This network brings together women mayors from different countries to facilitate the exchange of experience, cooperation and the development of common strategies to address urban and community issues.

[Australian Local Government Women's Association - ALGWA](#): As previously mentioned, ALGWA supports women mayors across Australia and promotes women's representation and involvement in local public administration

Specific recommendation: It is recommended to create a network of women from local public administration (National Network of Women from Local Public Administration) or ‘National Network of Women Mayors’, which can have a well-defined Organizational structure and would aim to represent women from different regions of the country before the central public authorities. The Organizational structure of this network could include leadership and coordination, regional working groups to focus on the specific problems of each area, active members who contribute to the experience exchange and solution development for women's problems from local public administration. The network could also work with the Women MPs Platform to address national policy issues and bring women's perspectives into the political debate. An essential component would be the implementation of mentoring programs for women in their first term or those who want to be more actively involved in local public administration. This network would serve as a strong voice of women from local public administration and promote the exchange of experience and mutual support among its members.

- **Joint initiatives of women in politics**

In the political world, solidarity and collaboration between women has become essential in promoting gender equality, and addressing critical issues affecting women and marginalized communities. Joint initiatives of women in politics have evolved in response to the need to meet the challenges and amplify the voice of these groups within global, national and local political structures. The aim of these initiatives is to promote and advance the gender equality agenda, fight against inequalities, support women's rights and contribute to positive changes in society. They are a manifestation of solidarity that crosses the obstacles of party, position and political color to support a common cause – the rights and welfare of women.

[C140 for Climate \(C140 for Climate, also known as ‘Women Political Leaders - Climate Campaign’\)](#): is a global network of mayors of the world's largest cities, united in action to confront the climate crisis. The aim of this campaign is to promote environmental policies and actions, focusing on sustainable solutions and adaptation to

climate change. The C140 connects more than 90 of the world's largest cities, representing more than 650 million people and a quarter of the global economy. C140 cities are advocating for reducing greenhouse gas emissions, combating air pollution and meeting the commitment of the Paris Agreement on Climate Change.

['Women's Manifesto for Local Councils: 2023 Northern Ireland Local Elections'](#) is an essential document that represents the voice and interests of women in the democratic process. It articulates women's aspirations and priorities in local policy and decision-making, addressing a wide range of issues from gender equality and women's rights to health, education, housing and infrastructure. This manifesto serves as a mobilization and advocacy tool, encouraging candidates and political parties to pay more attention to women's issues and needs in the election process. By promoting this manifesto, it aims to ensure a fair and responsible representation of women in local councils, to contribute to building a fairer and more inclusive community.

Specific recommendation: Women in politics should unite under the umbrella of collective initiatives ('Women Mayors against Gender-Based Violence' or 'Women Councilors for a Gender-Sensitive Local Budget') to promote a cause of crucial importance, such as equality of gender, combating violence, supporting women in accessing jobs, developing care services in the territories and others. This cooperation should be a means to make their voices more audible and remarkable in the political space, but also a means to bring about significant changes in society. Through this unity, women politicians can help combat stereotypes about women in public positions and inspire the changes needed to build a fairer and more inclusive society.

- **Annual awards appraising outstanding achievements by women in various fields**

This kind of recognition is essential to highlight successful role models and encourage other women to fight for positive change in society. The awards should cover a wide range of fields, such as politics, business, culture, education, health and civic works, to reflect the diversity of women's contributions to society. The establishment of these awards would emphasize the importance of gender equality and promote women's engagement in the country's development. Through public appreciation of efforts and achievements, an enabling environment can be created for women to express their potential and to continue influence positively the social, economic and political changes in the Republic of Moldova. This initiative would represent a significant step towards promoting women's rights and gender equality in the society.

[The Women of the Year Awards \(United Kingdom\)](#) is an annual event that celebrates and appreciates the significant contributions of women in a variety of fields. This award ceremony was initiated in 1955 and has since become one of the most prestigious events in the United Kingdom, honoring women from all levels of the society who have made an outstanding impact.

[Gloria Steinem Award](#) is a significant appreciation of women's exceptional contributions to the advancement of women's rights and gender equality. This award is named after the famous American feminist Gloria Steinem, who was and continues to be a strong voice for women's rights and for promoting positive changes in the society. The award honors individuals and Organizations that have demonstrated their commitment and dedication to the cause of gender equality. This is an important award to recognize leaders in the feminist movement and to encourage continuing efforts towards positive social change.

[Prix Simone de Beauvoir pour la liberté des femmes \(France\)](#) is a distinction that appraises the significant contributions of women in various areas of French society. This is an important award in the context of promoting women's rights and gender equality in France. Over the years, the award has been given to women who have excelled in art, culture, science, politics or civil society fields and who have made a notable impact on society. This award serves as a means of recognizing women who inspire and break new ground for women in France and beyond the country's borders. It is an important gesture to highlight the achievements of women and promote gender equality in the French society.

[The Order of Honor for Women](#) (The Order of the Precious Crown, or 瑞宝章, Zuihō-shō in Japanese) is a national decoration in Japan that appraises outstanding contributions of women to the development and improvement of

the society. This order was established in 1888 under the name of the Order of Honor for Women and has undergone several changes over time, including its name.

Specific recommendation: There is a proposal to establish a special award to celebrate and recognize the outstanding contribution of women in the field of gender equality. This award could celebrate successful role models, leaders and innovators among women who have had a significant impact on promoting gender equality in Moldova. Although there are current initiatives made by lifestyle magazines that appreciate women in various fields, these awards are not necessarily related to the impact on human rights and gender equality. Moreover, the selection criteria and awards associated with these initiatives are not always known to the general public. Of course, there are notable examples of non-governmental Organizations and individuals who have been awarded for outstanding contributions in the field of human rights, such as the annual awards offered by the European Union Delegation in Moldova or the UN Awards. However, it is important to note that in both mentioned examples, the selection criteria for awarding prizes may have some limits or restrictions.

- **Conducting national campaigns to raise awareness among the population regarding the need for fair representation in public positions**

Campaigns to raise awareness and to combat the stereotypes about women in politics are essential for promoting gender equality and increasing women's participation in politics. These campaigns can change public perceptions of women's competence and role in politics, helping to eliminate gender prejudices. To succeed, these campaigns should focus on educating and raising public awareness, promoting successful role models, and engaging young people in the fight against gender stereotypes. By promoting a more inclusive and fair political culture, these campaigns can have a significant impact on society and the representation of women in public positions.

[Campaign#NameItChangeIt \(USA\)](#) - represents a significant effort to change the way women politicians are perceived and treated in the public space and media in the United States of America. Launched in 2010 by organizers such as the Women's Media Center, She Should Run and Political Parity, the campaign has become a significant effort to bring changes in the way women candidates are portrayed and treated in the public environment. The slogan of the #NameItChangeIt Campaign is 'When You Attack a Woman You Attack Us All,' which expresses solidarity and support for women politicians. This slogan suggests that when a woman is attacked or denigrated in politics, this affects the entire community of women and highlights the importance of protecting the rights and dignity of all women in the political field.

[Campaign#AskHerToStand \(Great Britain\)](#) - is an initiative that was launched by the '50:50 Parliament' Group. It was officially launched in 2016 with the aim of encouraging and supporting women to stand in Great Britain Parliamentary Elections and achieve a more equitable representation in the Parliament. The name of the campaign, '#AskHerToStand,' suggests the idea of encouraging people in the community, regardless of gender, to identify and encourage talented and competent women to enter politics and run for parliamentary positions. The campaign encourages people to directly ask capable women to get involved in politics and propose them to run. The main aim of the campaign is to increase the number of women standing as candidates in Great Britain Parliamentary Elections and to achieve a large representation of women in the UK Parliament. It aims to combat the under-representation of women in politics and promote gender equality in the decision-making process.

[#NotTheCost \(Global\)](#) - The #NotTheCost Campaign was launched by NDI in March 2016. The main aim of this campaign is to combat violence and sexual harassment directed against women in the political context, with a focus on gender-based violence that occurs during election campaigns and in the political environment. The name of the campaign, #NotTheCost, suggests that violence and sexual harassment should not be a 'cost' that women have to pay to get involved in politics or public life. Instead, the campaign states that all women have the right to free political participation and without fear of violence or harassment. Through awareness and action, the campaign aims to change this reality and provide a safe environment for women in politics.

Specific recommendation: There is a proposal to develop national campaigns for awareness-raising of the population regarding the importance of fair representation in public positions. These campaigns should emphasize not only the need for gender equality in the political space, but also the real benefits that diversity brings to the decision-making process. Promoting successful examples of women in politics, inspiring stories of women who have managed to overcome obstacles and get important positions in public administration will serve as motivating role models for potential candidates and for society as a whole.

2

PROMOTING FAIR REPRESENTATION IN THE POSITION OF MAYOR

In the context of continuous efforts to promote gender equality in all area of society, the representation of women in decision-making and leadership positions, especially in the role of mayor, still remains a significant aspect. According to data and analyses of long-term trends, there is a provision that in the Republic of Moldova the share of women holding the position of mayor will reach the 30% threshold by 2035. This projection, while indicating progress, emphasizes the need for focused actions to accelerate this positive trend. 2023 local elections monitoring highlighted a number of factors influencing women's participation in politics, reiterating the considerable impact of gender roles. Caring responsibilities, the lack of support from the family (an aspect deeply linked to traditional gender structures), but also the low self-perception of personal capabilities constitute significant barriers to women wanting to get involved in electoral processes and in a broader sense, in the political life. We will explore further a series of specific measures that can contribute to creating a more favorable environment for the participation of women in politics, based on the previously stipulated recommendations.

- **Carrying out a gender audit at the level of LPA**

The gender audit is a widespread practice around the world. The gender audit process involves a rigorous analysis of current policies and practices of the authorities, with the aim of identifying and removing any obstacles that may prevent the equal participation of both genders. This includes a detailed examination of the representation of women and men in different decision-making roles and levels, emphasizing the need for fair representation and balanced involvement in the decision-making process. The results of this process are synthesized in a detailed report that provides a complete assessment and proposes specific recommendations for optimizing gender equality. The implementation of the changes suggested by the audit is crucial to the continuous improvement of Organizational policies, practices and processes. This leads to the strengthening of a fair and inclusive work environment that values the diversity and contribution of each member of the community. Therefore, gender audit not only fulfills a legal or moral obligation, but also contributes to more effective governance and sustainable social development by recognizing and capitalizing the full potential of all individuals, regardless of gender. Currently, many private sector companies and Organizations conduct gender audits to assess the composition of their workforce, gender pay gaps, representation of women in leadership positions, and others. These audits help identify inequalities and develop policies and programs to promote gender equality in the Organization.

In 2015, the Parliament of the Republic of Moldova was subjected to an extensive [gender audit](#) process, which aimed to evaluate the Parliament's ability to integrate the gender dimension in its activity, to identify critical challenges and to provide recommendations on how Parliament can become a gender-responsive institution¹. As a result of this exercise, considering the recommendations offered for the effective implementation of the gender equality agenda, was developed and approved the Gender Action Plan (GAP) and the Common Platform of Dialogue of Women MPs was established for the first time. This structure was administered by a Coordination Council, consisting of 5 representatives appointed by each of the parliamentary factions.

[OSCE Guide: 'Realizing Gender Equality in Parliament - A Guide for Parliaments in the OSCE Region'](#): This guide developed by the OSCE provides assistance to parliaments in the OSCE Region in addressing gender issues and promoting gender equality in parliamentary work. The guide provides resources and tools to assess and improve gender perspectives in parliaments, including recommendations for developing policies and practices that promote gender equality.

[ILO Guide: 'A Manual for Gender Audit Facilitators - The ILO Participatory Gender Audit Methodology'](#): This guide developed by the ILO provides instructions and resources for facilitators conducting gender audits using the ILO's Participatory Gender Audit Methodology. It provides a detailed approach to assessing and improving gender perspectives in the context of employment and workplaces, including the private sector.

[UN Women Guide: 'Gender Audit Guide'](#): This guide developed by UN Women provides a comprehensive approach to conducting gender audits in different contexts and domains. It provides tools and guidelines for assessing and improving gender perspectives in various aspects of the society, including policies, programs and practices related to gender equality.

Specific recommendation 1: It is recommended to develop a comprehensive methodology to conduct gender audits at the level of Local Public Authorities (LPAs) of level I and II in Moldova. This methodology should include aspects related to the operation of mayoralties, district/municipal/local councils and their subordinate institutions. The guide should provide specific instructions and tools for assessing and improving the gender perspective in all these entities.

Specific recommendation 2: It is proposed to initiate a pilot program to conduct gender audits at the level of Local Public Authorities (LPA) of level I and II in different regions of Moldova. This program should focus in particular on the position of mayor, considering the slow progress of women in this position. The purpose of this tool is to assess and improve the gender perspective within the LPA, particularly with regard to the representation and involvement of women in local leadership. Expected results include increasing the participation of women in the position of mayor and improving gender policies and practices at the LPA level.

- **Enhance accountability of political parties in promoting gender equality**

As early as 2012, Council of Europe's Parliamentary Assembly adopted a resolution with recommendations to political parties regarding the representation of women in politics. This resolution, known as Resolution 1898 (2012) - Political parties and women's political representation, emphasizes the importance of equal representation of women in political life and the crucial role of political parties in this promoting. It highlights the significant discrepancies in the representation of women in the national structures of the member states of the Council of Europe and proposes a number of measures and best practices for political parties with the aim of improving the participation and representation of women in politics. The Assembly considers that in addition to ensuring strict compliance with electoral law, including legislative quotas, and introducing voluntary measures, political parties are encouraged to promote a cultural change favorable to gender equality in politics and society in general, including: (i) Introduce a formal commitment to gender equality and mainstream of gender perspectives in their statute; (ii) Organize campaigns and activities to attract women; (iii) Ensure that party structures selecting candidates for elections are fully representative of society and therefore include a proportional presence of women; (iv) Introduce a minimum quota of 40% of the underrepresented gender in their executive decision-making bodies at all levels; (v) Develop mentoring and training programs to enhance the ability of talented women to occupy positions of political responsibility; (vi) Develop training programs to strengthen women's media skills and ensure that they are offered a fair chance to speak for the party on a wide range

of issues; (vii) Ensure that, during election campaigns, airtime allocated to the party is distributed proportionately between women and men candidates.

Many political parties around the world adopted gender quotas within their Organizations long before they became mandatory by law. These gender quotas are applied both in the selection of party candidates and in their internal structures and levels. As early as the 1970s and 1980s, some parties, such as the Spanish Socialist Party and the Social Democratic Party of Germany, implemented gender quotas that required a significant proportion of women in their ranks. This practice was adopted to promote balanced representation of the genders and to discourage the under-representation of women in politics. Over time, other parties such as the SPD in Bosnia and Herzegovina, the Liberal Democratic Party in Norway and the Labor Party in Iceland have followed suit, adopting internal policies to ensure a fair proportion of women candidates and in leadership positions. These initiatives have shown that political parties can act voluntarily and proactively in promoting gender equality in politics, even before it becomes mandatory by law.

Specific recommendation: It is recommended that political parties adopt voluntary quotas in their statutes at all levels, stipulating that at least 40% of people in governing structures shall be of the opposite gender.

- **Clarifying the issues on the financing of political parties for promotion of women in political processes**

In the Republic of Moldova, political parties benefit from annual funding from the state budget through the Central Electoral Commission. The amount of this funding is set at 0.1% of the state budget revenues, excepting the revenues with a special purpose provided by the law. According to provisions of the Law No. 294/2007, 7.5% of the funding is granted to political parties in proportion to the number of women elected in the parliamentary elections; 7.5% - proportional to the number of women elected in local elections; 5% proportional to the number of young people elected in the parliamentary elections. Also, the Law provides that 20% from the annual allocations from the state budget shall be used to promote and encourage women's participation in political and electoral processes, and 10% - shall be used to promote and encourage the participation of young people. However, the Promo-Lex Reports⁷ show that there is not any Law that defines exactly the type of activities or programs that should be included in these expenditure categories. This lack of clarity has led to various interpretations, each party having a different understanding of what should be included in this category of expenditure. This finding raises important questions regarding the transparency and financial control of political parties in the Republic of Moldova and underlines the need for a clearer and more detailed regulation in this area. It also highlights the importance of ensuring adequate monitoring of expenditures on youth and women's programs to promote greater transparency and accountability in political party funding.

Specific recommendation 1: Based on the above, we recommend that CEC develops and approves detailed guidelines/instructions regarding the expenditures to be reported for young people and women's programs. At the same time, since there is a lack of understanding among political parties as to what these programs should include, we suggest some examples of activities that can be carried out and reported as expenditures for youth and women's programs:

- Organize personal and professional development workshops and seminars for young people and women, covering topics such as communication skills, leadership, negotiation and time management.
- Launch a mentoring program within the party, where more experienced members offer support and advice to younger or less experienced members, both in terms of political careers and personal development.

⁷[The 2019 Report](#), [the 2020 Report](#), [the 2021 Report](#), [the 2022 Report](#)

- Create an online or offline resource center dedicated to young people and women, where they can access information about the political process, their rights, opportunities for involvement and other useful resources.
- Organize awareness raising campaigns and civic education for young people and women, with the aim of encouraging them to be involved more in politics and decision-making processes.
- Develop and implement an internship program for young men and women, giving them the opportunity to learn about politics in a practical environment and to develop their skills.
- Organize networking events and social gatherings exclusively dedicated to youth and women party members to provide opportunities for them to meet and connect with each other.
- Support and promote the participation of young people and women in conferences, political events or other relevant activities, by covering the costs of participation or by providing scholarships.
- Organize public debates and discussions on issues of interest to young people and women, giving them a platform to express their views and concerns to party members and the community.
- Award scholarships to young men and women from the party who wish to continue their education in the fields relevant to politics or public administration. These scholarships could cover fees, living costs and other education-related expenses to support the personal and professional development of the beneficiaries.

Specific recommendation 2: It is recommended that the political parties which have youth and women's Organizations, should develop a specific action plan, and the money allocated for youth and women's programs from the state public budget should be used by these Organizations to implement these plans.

3 STRENGTHENING DOUBLE QUOTA SYSTEM FOR FAIR REPRESENTATION

The double quota system had a significant impact in increasing the number of women in Parliament and in district and local councils. Due to this system, which requires a minimum representation of 40% of each gender on the lists of candidates and the positioning provisions, which ensure that every 10 seats are occupied by persons of opposite gender, today we have the largest number of female MPs in the history of the Republic Moldova and a fair representation at the level of local councils, with less progress at the level of district councils. However, the monitoring of the election polls reveals that in the 2019 and 2023 local elections there were deviations in the application of the double quota system: the gender quota and/or positioning provisions were not respected. One of the difficulties encountered is of a mathematical nature. The number of councilors is publicly determined by the decision of the Central Electoral Commission, according to the provisions of the Electoral Code and of the Law No. 436/2006 on Local Public Administration, depending on the number of inhabitants of the administrative-territorial unit on 1 January of the year the elections take place. At the level of district councils, the smallest number of seats is 27, 33 or 35, with the exception of Chisinau Municipality, which has 51 seats. In case of local councils, the smallest number is of 9 councilors, and the largest is 23, most of them having 11 or 13 seats. When it is an odd number of total council seats, such as 27, 33 or 35, it is difficult for parties to meet exactly the 40% quota for either gender. For example, in case of a 27-seat council, 40% would mean 10.8, and this cannot be ensured exactly. As a result, parties are forced to round up the number of candidates, which can lead to an under-representation of women. Furthermore, when the number of seats is odd and the positioning provisions specify that 4 out of every 10 seats must be of the opposite gender, the situation becomes even more complicated. For example, in a council with 33 seats, there should be 13 seats for women and 13 seats for men according to the 40% quota. However, the application of this rule becomes problematic because it cannot be followed exactly. Thus, parties may face difficulties in ensuring an adequate gender balance on their candidate lists. Thus, there arises the need to make changes on the positioning provisions in the electoral legislation and select more flexible options, adapted to the specifics of each council. For example, the formula with 2 opposite gender seats for every 5 seats, or the formula with at least one opposite gender seat for every 3 seats, depending on the size of the councils. This

approach would ensure a fairer gender balance, taking into account the difference in size of councils and the practical difficulties faced by political parties in meeting current gender quotas.

In Serbia, it was decided to introduce an alternation of the representation place for every 4th candidate on the list. Macedonia has stipulated that at least one candidate for 3 positions on the candidate lists should be of the opposite gender. Another example of quota adoption comes from Poland, which specified that at least one woman should be among the top 3 candidates on any list. In Portuguese constituencies, lists cannot have more than 2 consecutive candidates of the same gender. In case of Belgium, only the following specification was chosen: the 2 top candidate positions on the list of candidates cannot be held by candidates of the same gender. In Bosnia and Herzegovina, the Electoral Code stipulates that on the first two positions on the list of candidates there should be a candidate from the gender category that is under-represented. Among the first five positions on the electoral list at least two positions should be held by persons of different gender, and on the first eight positions on the electoral list at least 3 candidates should be of the opposite gender. In Spain the quotas are applicable not only for the entire party list, but for every 5 positions on the list.

Recommendation: It is recommended to amend the Electoral Code by introducing the 2/1 positioning provisions for all lists of candidates - for every 3 seats, one should be allocated to a candidate of the opposite gender. Change of the positioning provisions would ensure more equitable representation for eligible places. The monitoring of the electoral process highlights a low representation of women on the first 5 positions of the electoral lists, these being the positions with the highest chances of gaining access to the Parliament. Change of the positioning provisions and the way the lists of candidates are drawn up would completely reduce the current obstacles to comply with the double quota system, and women would have more chances to occupy eligible positions and be adequately represented in the Parliament and other legislative bodies.

4

PROMOTING THE INCLUSION OF VULNERABLE GROUPS IN THE DECISION-MAKING PROCESS

Promotion of equitable gender representation in the decision-making and electoral process is closely related to the concept of inclusion. While the focus is on ensuring a fair distribution of men and women in public and elective positions, it is important to ensure the diversity and inclusion of marginalized groups. Ensuring equitable representation is not limited to gender, but also addresses other dimensions of diversity such as ethnicity, age, disability and sexual orientation. Promoting inclusion in public positions is essential to create a genuine democratic framework that reflects the diversity and complexity of the society. As follows, we come up with specific proposals regarding the promotion of inclusion in public positions.

- **Accessibility of polling stations**

According to non-governmental Organizations⁸ and studies in the field⁹, accessibility is the main problem that prevents the social inclusion of people with disabilities in the Republic of Moldova. The ability of a person with disabilities to get from home to an educational institution or workplace, to carry out his/her activities using appropriate assistive technologies and to access other public services provided by the authorities are essential conditions for his/her participation in social life. The acknowledgement of the importance of accessibility at the European level has been confirmed by the establishment of funding guidelines for European projects.

⁸ [Report on the observation of the General Local Elections of 5 November 2023 from the perspective of the inclusion of the disability dimension](#)

⁹ <https://www.parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=sVWB7n7Wlw0%3D&tabid=202&language=ro-RO>

Ensuring the access of people with disabilities to electoral processes is imperative. Currently, of the more than 2,000 polling stations in Moldova, only 18 are fully accessible. According to the study '[Equal access for all to polling stations](#)', carried out in 2022, approximately 72% or 1448 of the public institutions where elections are usually held are inaccessible. Only 0.89% or 18 polling stations are fully accessible out of the total of 2017 evaluated institutions, and 27% (551) are partially accessible. Although the national legal framework includes provisions aimed at ensuring the accessibility of public space for people with disabilities, the conditions stipulated are not fully observed, thus people with disabilities are kept outside of various socio-economic opportunities. Moreover, in the Republic of Moldova there is no authorized institution responsible for evaluating existing accessibility conditions. If buildings are not accessible to people with disabilities, their right to vote is violated. It is imperative that the authorities of the Republic of Moldova pay special attention to solving this problem and promote effective measures to improve accessibility for the benefit of people with disabilities.

At the international level, the participation of persons with disabilities in the electoral process is a right guaranteed by international documents, such as the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD) and the Montreal Declaration on Intellectual Disabilities. According to them, disabled people have the right to vote and political participation without discrimination. Article 29 of the CRPD states that persons with disabilities have the right to participate in political and public life, including voting and being elected. Access to all stages of the electoral process, including election campaigns, accessible ballot boxes and relevant information in an accessible format, should be guaranteed.

In the Republic of Moldova, the legal framework includes certain provisions related to accessibility. Article 17 (1) from [the Law No. 60](#) on Social Inclusion of Persons with Disabilities (Chapter III ACCESSIBILITY) stipulates the following: [...] the central and local public authorities, [...] assess the situation in the field and take concrete measures to facilitate access for people with disabilities on an equal basis with others, the physical environment, to transportation, to information and communication means, including information technology and electronic communications to other utilities and services open or provided to the public, both in urban as well as in rural areas, in accordance with current standards. At the same time, objective 6 of the [National Program for Social Inclusion of Persons with Disabilities for 2017-2022](#) - Ensuring accessibility to infrastructure, to transportation, to information and communications for persons with disabilities - involves the following actions: [...] undertaking by each public institution of the assessment of the level of accessibility of the infrastructure, based on a technical questionnaire developed and approved by the authorities responsible for the construction field.

Specific recommendation 1: It is recommended the urgent development of a plan to make polling stations accessible. Considering the next two election years, presidential elections planned for the autumn of 2024 and parliamentary elections in 2025, it is imperative that accessibility for people with disabilities be a priority. The accessibility plan should include concrete measures to remove physical and communication barriers to polling stations, as well as to ensure a non-discriminatory and inclusive electoral process. It is essential that the responsible authorities allocate sufficient resources and cooperate closely with relevant Organizations on disability rights to implement this plan.

Specific recommendation 2: At the local level, it is necessary that (i) the Parliament, the Government and the subordinate institutions, LPAs I and LPAs II periodically carry out (annually and before each election) an assessment / self-assessment exercise of the accessibility conditions of public buildings in the community; (ii) allocate an annual quota for accessibility in the budget; (iii) promote accessibility norms and standards in civil constructions; (iv) develop local / district accessibility plans; (v) apply penalties to those who access public funds and violate accessibility standards at built / renovated facilities.

- **Collecting data on candidates from an inclusion perspective**

Collecting data on candidates is essential for a deeper understanding of the composition and diversity of candidates in the electoral process. These data (on age, profession, belonging to vulnerable groups

such as disabled and Roma) provide valuable information for assessing representativeness and inclusion within government institutions and for identifying potential barriers or discrimination. There are currently significant gaps in the availability of candidate data. Although the Central Electoral Commission collects information on age and profession, this data has not yet been published for public use, which limits transparency and access to relevant information. In addition, data on Roma and disabled candidates is missing, and candidates are not required to submit this information voluntarily. Collecting this data is crucial to assess and monitor progress in ensuring adequate representation of these groups in the electoral process. This could contribute to greater accountability and commitment from electoral authorities and candidates in promoting inclusive and fair participation in the electoral process. It could also facilitate the development of specific policies and programs to support and encourage the participation of these groups in political and public life.

In 2023, the OSCE in the [‘Recommendations on the Rights of Persons with Disabilities to Participate in Political and Public Life in the OSCE Region, Dublin, 2023’](#) recommends that ‘participating States collect, regularly update and publish disaggregated data on the political participation of persons with disabilities, including their representation in national parliaments, with the aim of identifying and removing barriers in the exercise of political rights. Participating States should inform ODIHR of their efforts to enhance disability inclusion in national parliaments, facilitating peer review and exchange of best practices among OSCE members.’

Specific recommendation: It is recommended that the Central Electoral Commission identify solutions for the transparent collection and publication of data on candidates, including information on age, profession and membership of vulnerable groups such as the disabled and Roma. At the same time, the CEC should develop and implement measures to encourage candidates to voluntarily provide the requested information, highlighting the importance of this data in promoting fair and diversified representation in government institutions.

- **Approval of inclusion ‘quotas’ and financial incentives for parties that promote the inclusion of marginalized groups**

The experience of gender quotas has demonstrated their effectiveness in increasing women's participation in decision-making and politics. Thus, introducing a similar mechanism to promote other vulnerable groups could be beneficial. The implementation of inclusion quotas for marginalized groups, such as people with disabilities, ethnic minorities or other disadvantaged categories, would ensure their greater representativeness in power structures and in the decision-making process. These quotas can create equal opportunities for those groups to make their voices and needs heard within political institutions. In international practice there are three forms of quotas that can be approved: (i) *Quotas introduced in electoral law* - a quota that requires a certain number of people from a marginalized group, such as people with disabilities, to be included on the list of candidates; (ii) *‘Reserved’ positions provided by law* - a certain number of positions in public institutions/at the workplace to be allocated to people from a marginalized group. These positions can be completed either by nomination or by election; (iii) *Voluntary party quotas* - when political parties agree to include a certain number of people from a marginalized group on their candidate lists.

In the [Guidelines on Promoting the Political Participation of Persons with Disabilities](#) developed by the OSCE, can be found essential recommendations to support the political participation of persons with disabilities. Among these recommendations is the proposal to introduce inclusion quotas for people with disabilities in the electoral and political process. These quotas would provide a clear and mandatory framework for political parties and other relevant Organizations, setting a minimum percentage of disabled candidates that should be included on lists and in governing structures. By establishing specific quotas, the aim is to ensure adequate representation of people with disabilities in political and decision-making life.

Quotas for [ethnic minorities](#) exist in various countries around the world, but the implementation and extent of these quotas varies significantly. Some countries with quotas or similar mechanisms to ensure representation of ethnic minorities include:

Columbia: Seats are allocated to members of indigenous groups.

New Zealand: Seats are allocated to members of indigenous groups.

Croatia: Seats are allocated to various ethnic communities such as Hungarians, Italians, Czechs, Slovaks and Serbs.

Pakistan: A small percentage of seats are reserved for Hindus and Christians.

Lebanon: The seats in the Parliament are divided equally between Christians and Muslims.

Belgium: The seats in the upper house are divided between three language groups - the Flemish, the French and the German.

India: Seats are reserved for Scheduled Caste and Scheduled Tribe members

Specific recommendation 1: It is recommended to amend the Electoral Code to introduce representation quotas, both for persons with disabilities and for ethnic minorities, in the process of drawing up lists of candidates for elections, as follows:

- 5% representation quota for persons with disabilities: this quota will ensure that persons with disabilities are fairly represented in electoral processes and power structures, thus promoting a better understanding and addressing the specific needs of this community.
- 5% representation quota for ethnic minorities: this quota will support the participation and representation of ethnic minorities in political life, contributing to a more inclusive society and a more representative government for all citizens.

Specific recommendation 2: Along with quotas, financial incentives for parties that adopt inclusive policies and practices can strengthen their commitment to diversity and equity. The offer of financial incentives may include additional subsidies, reimbursement of campaign expenditures or other advantages for parties that demonstrate a strong commitment to the inclusion of marginalized groups.

Recommendations for Political Parties: It is recommended that political parties integrate these quotas not only in the lists of candidates for public elections, but also in the structure of the internal governing bodies. This approach will ensure that diversity and inclusion become central values in the Organizational culture of the political parties, positively influencing the decision-making process and the promoted policies.

ABOUT CENTER PARTNERSHIP FOR DEVELOPMENT

The Center Partnership for Development (CPD), founded in 1998, is a non-profit institution that promotes an integrative approach to gender issues, women's rights and equal opportunities for men and women. CPD asserts itself as a non-governmental structure, which advocates for the implementation of the concept of gender equality in all areas of life, the promotion of public policies in the field, addressing issues related to the role of women in the society and their empowerment, the elimination of all forms of discrimination against women, simultaneously being a documentation, information and training center for relevant NGOs and initiative groups.

Purpose. Develop and strengthen resources and mechanisms of equal empowerment of women and men to promote gender equality in the Republic of Moldova by means of lobby and advocacy.

Mission CPD promotes gender equity values as an integral part of an open society to consolidate an authentic gender partnership.

Vision CPD advocates for building a community with equal perspectives and opportunities for its members, where both men and women have equal rights, are able to solve problems together, can benefit equally by the new opportunities and can be fully involved in social, economic and political activities.

OUR ADDRESS:

Center Partnership for Development (CPD)
13 Armenească St.,
Chisinau, MD-2012, Republic of Moldova
Tel.: +(373 22) 23-70-89; 20-71-58; 20-71-57
www.progen.md,
e-mail: cpd@progen.md